

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

1995

1

VYDÁVÁ GENERÁLNÍ ŠTÁB ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

Slovo vydavatele

A je tu opět nový rok, nové první číslo Vojenských rozhledů a s tím i ona pověstná příležitost k ohlédnutí a k dalším předsevzetím do budoucnosti.

Armáda České republiky žila v uplynulém roce ve znamení transformace - ta byla a nadále zůstává hlavní osou jejího pohybu. Plným právem můžeme říci, že se nám daří stanovené úkoly plnit včetně těch, které jsme v zájmu urychlení přesunuli z roku 1995.

Transformace představuje dosud nejvýznamnější změny v pojetí, organizaci a dislokaci, v systému řízení a velení vojskům a všestranném zabezpečení armády. Navíc procesy změn se uskutečňují v nebyvalém rozsahu a tempu a zahrnují dosud nejmohutnější pohyb zbraní, bojové techniky, materiálu a osob.

Za významné považuji skutečnost, že byly vyřešeny základní technické a organizační otázky. Jsou stabilizovány posádky, v podstatě bylo dokončeno vybudování nových útvarů, nově vytvořené brigády a další útvary mají po inauguraci. Tedy základní podmínky pro život a práci se stabilizovaly.

Stálo to nemálo úsilí. Bylo již mnohokrát řečeno při nejrůznějších příležitostech, jaký objem práce byl vykonán, na jakou úroveň byly sníženy počty armády a velitelského sboru, kolik bylo zrušeno, či naopak vytvořeno nových útvarů, kolik tun materiálu bylo přepraveno, či jaké nové organizační struktury byly vytvořeny. Jsou to jistě čísla úctyhodná, budící obdiv u odborníků u nás i v zahraničí. Zejména z úst významných armádních činitelů západoevropských zemí padlo v tomto směru nemálo slov obdivu a uznání.

Jsou však změny, jež přinesla transformace, které se jen těžko a hlavně značně neúplně vyjadřují pomocí číselných údajů. Tedy takové změny, které se dotýkají samotných lidí, vojáků z povolání a jejich rodin.

Procesy transformace se v té, či oné podobě dotkly téměř každého vojáka z povolání a občanského zaměstnance, neboť bylo uskutečněno na 48 880 personálních opatření. U vojáků z povolání došlo k více jak 7000 personálním opatřením souvisejících bezprostředně s transformací. Změny dále ovlivnily pracovní zařazení na 10 000 občanských zaměstnanců Armády České republiky. Postihly stovky příslušníků armády ze zrušených a reorganizovaných útvarů a zařízení, škol a ústavů. Významně se dotkly příslušníků nově vzniklých útvarů, štábů a služeb,

Na strategickém a operačních stupních a u nově vytvářených brigád se podařilo obsadit rozhodující funkce nezkompromitovanými a profesionálně připravenými generály a důstojníky. Obdobné změny se uskutečňují na dalších stupních, takže statisticky vzato, každého vojáka z povolání se nějakým způsobem transformační změny osobně dotkly.

Jde o obrovský a v našich poměrech nebyvalý sociální pohyb. Představíme-li si za každým vojákem z povolání a občanským zaměstnancem ještě jeho rodinu a blízké, kteří jsou transformačními změnami rovněž ovlivněni, můžeme si pak učinit celkový, byť velmi matný a v mnohém nepřesný obraz o podmínkách a faktorech ovlivňujících možnosti, schopnosti lidí, kteří v každodenní šedi svých povinností transformační úkoly úspěšně plní.

Patří jim za to nejenom náš upřímný dík, ale také povinnost věnovat jim, a jejich problémům daleko větší pozornost, neboť - příznivě si, máme zde ještě velký dluh. Považuji proto za nezbytné nyní, kdy se podařilo vyřešit technicko-organizační aspekty transformace, polo-

žit důraz na lidské stránky tohoto procesu změn. Mám na mysli to, co se obecně nazývá zkvalitňování lidského faktoru a to, co v západoevropských armádách označují jako upevňování ducha armády a vůle k obraně.

Obecně vzato jde o to pozitivně a soustavně ovlivňovat ty faktory, které mají vliv na procesy řízení a velení, na připravenost velitelského sboru, na jeho schopnosti kvalitně plnit úkoly a povinnosti na úrovni evropských standardů. Musíme dělat vše proto, aby také na obdobné úrovni byly možnosti osobnostního a profesního rozvoje lidí a sociální podmínky jejich života.

Jsem upřímně rád, že tyto otázky, jako jedny z předních, zazněly v rozboru ministra obrany a náčelníka Generálního štábu AČR počátkem ledna tohoto roku. Bylo řečeno, že rok 1995 by měl být zlomovým rokem v legislativní oblasti, týkající se ztížejších otázek obrany a armády. Konečné rozhodnutí samozřejmě leží na Parlamentu ČR, kde by měly být schváleny významné zákony, mimo jiné i o vojenské činné službě, ale i další.

V tomto roce bude rovněž přijata řada opatření ke zvyšování odborné kvalifikace a profesionalizace přípravy velitelů. Řada z nich, převážně mladých, jsou krátkou dobu na funkci a musí mít možnost zvyšovat svoji osobnostní připravenost. Rovněž bude naší snahou prosadit do širší praxe u vojsk reálné modely kariéry vojáka z povolání, které se připravují. Ty jsou významné zvláště proto, že umožní zejména mladým vojákům z povolání učinit si jasnější představu o své profesionální budoucnosti i o míře uspokojení životních očekávání v rámci armády.

Reorganizací prochází vojenské školství tak, aby lépe odráželo potřeby měnící se armády. Značnou pozornost věnujeme přípravě našich důstojníků v zahraničí, kde studuje, či studovalo v různých kurzech a na vojenských vysokých školách, na 300 posluchačů.

K rozvoji intelektuální úrovně vojáků z povolání, kdy stále víc vystupuje do popředí osobnost velitele jako manažera se schopností řídit vojenské týmy, přispívá i činnost vědeckých institucí v armádě, publicistika a vojenský tisk. Rád se v této souvislosti zmiňuji o velmi dobrých výsledcích Ústavu obranných studií, který nejenže produkuje kvalitní, s praktickou potřebou spjaté materiály, ale získává i příznivé renomé mezi odbornou veřejností. Stejně tak úspěšný je i časopis Vojenské rozhledy, který díky velmi dobré práci redakce přináší hodnotné odborné informace a stanoviska k aktuálním otázkám vojenství.

Nezbytné otevírání se armády veřejnosti a potřebě upevňovat její prestiž i autoritu ve společnosti vyvolává řadu dříve nevýznamných otázek, které v našich podmínkách dosud čekají na svoje teoretická i praktická řešení. Připomenu alespoň dvě z nich, které považuji za nejvíce aktuální.

V důsledku nově vytvářených soukromovlastnických vztahů, decentralizace řízení a liberalizace života společnosti a v podmínkách četných změn v zákonodárství, se naši velitelé často dostávají do právních problémů, jejichž správné a rychlé řešení jim činí nemalé obtíže. Uvažujeme proto v této souvislosti o opatřeních ke zkvalitnění právní služby v AČR řízenou ve vojscích Generálním štábem, která by byla plně kompatibilní s obdobnými službami armád NATO. Vzhledem k rostoucí náročnosti přípravy koncepce operační přípravy státního území předpokládáme vytvořit na strategickém a operačních stupních příslušné právní orgány vojenského operačního práva, které by se staly nedílnou součástí top-managementu tak, jak je to obvyklé v západoevropských armádách, v USA i Kanadě.

Druhý, relativně nový okruh problémů vzniká v důsledku rozvíjejících se vztahů mezi vojenskými útvary a velitelstvími v regionech s orgány územní správy a samosprávy, podnikatelskými kruhy, tiskem i občanskými sdruženími. Je všeobecně známo, že armáda je hodno-

cena příznivěji v regionech než v celostátním měřítku. Proto zvažujeme opatření, která by vedla k ještě efektivnější činnosti dosavadních orgánů pro styk s veřejností, které u vojsk a velitelství již existují a k jejich těsnějšímu propojení s operačními a strategickým stupněm, jmenovitě s Generálním štábem AČR.

Na několika místech jsem se ve své argumentaci odvolal na obvyklé zahraniční standardy. Měl jsem v předchozím roce příležitost k několika zahraničním jednáním a půl roku jsem pobýval ve SRN v Marshallově středisku strategických studií, které je řízeno vládou USA. Pobyt mi umožnil získat nové poznatky, vyměnit si zkušenosti s ostatními účastníky a získat obraz o jiných armádách. Jedné věci si však cením nejvíce - vysokého pocitu hrdosti na naši armádu, který jsem během svého pobytu získal a ještě více upevnil.

Svět i naši sousedé nás hodnotí jinak než naše vlastní, nezasvěcená, mnohdy povrchní a ideologicky laděná publicistika. Oceňuji, co jsme doposud udělali a hodnotí, že jsme stále blíže k armádám vyspělého světa. Západní experti jednoznačně pokládají armády České republiky, Polské republiky a Maďarské republiky za schopné okamžité integrace do evropských bezpečnostních struktur. Zdůrazňují přitom potřebu jít vlastní cestou, respektovat naše tradice, vlastní charakter i osobité vidění světa a jeho problémů. Odborníci z USA i SRN nechtějí, aby naše armáda byla jejich kopií, ale aby byla jejich rovnocenným partnerem. Počítají s naší účastí v mírových operacích a s rostoucí úrovní bilaterální spolupráce protože vědí, že jsme připraveni i něco přinést ve prospěch společně sdílených hodnot.

Uvítal bych, kdyby se na stránkách Vojenských rozhledů, kromě tradičních témat i aktuálních otázek, objevovaly statě, které by zmapovávaly a řešily nově nastupující jevy, jak jsem některé z nich naznačil. Myslím, že jde o přání splnitelné, neboť kolem našeho časopisu se vytvořil široký okruh vysoce fundovaných autorů a spolupracovníků, kteří redakci a redakční radě účinně pomáhají. Svědčí o tom nepopíratelný fakt, že intelektuální úroveň Vojenských rozhledů v uplynulém roce dále vzrostla, což se odrazilo i v růstu a uznání široké čtenářské obce nejenom v naší armádě. A to je dobře.

Dovolte mi, vážení čtenáři, milí příznivci a spolupracovníci, abych Vám upřímně poděkoval za podporu a uznání, za aktivní a tvůrčí přístupy v uplynulém roce a popřál Vám do roku 1995 hodně zdaru v práci, zdraví a pohodu v osobním životě a nám všem společně mnoho úspěchů.

Genmjr. Ing. Pavel JANDÁČEK,
zástupce NGŠ AČR

Defenzivní strategie a moderní armáda

V současné době se v AČR i v armádách jiných států řeší řada problémů souvisejících se změnou jejich strategického použití. Od dřívějšího pojetí, založeného na koaliční dimenzi a preferujícího útočné aktivity jako jediný prostředek jak zvítězit ve válce, AČR přechází k nekoaliční defenzivní strategii svého použití při obraně státu. Termínem „defenzivní strategie“ budu dále chápat „základní orientaci a souhrn zásad a postupů vrcholového řízení a činnosti ozbrojených sil při obraně státu, vylučující jejich použití k dosažení agresivních politických cílů“.

* * *

Transformace vojenské strategie se po politických změnách v Evropě udála ve všech zemích tehdejších soupeřících aliancí, Varšavské smlouvy a NATO. Tento proces měl a má výrazné společné rysy, ale i řadu specifik pro různé země, a to ve své hloubce, rozsahu, vývojovém trendu, ekonomických aspektech a rovněž, možno říci, i ve stabilitě, věrohodnosti, v souladu proklamací s realitou. Vzhledem ke své poloze v exponovaném prostoru střední Evropy, vzhledem k svým historickým zkušenostem i k zřetelnému vnímání úzkého vztahu a podmíněnosti bezpečnosti ČR a bezpečnosti v širších rozměrech Evropy a celého světa velmi citlivě sledujeme i procesy utváření obranné strategie a jejich praktické dopady na charakter, strukturu a potenciál ozbrojených sil v dalších, zejména sousedních státech.

Situace ČR má specifiku v tom, že kromě přechodu od koaliční k nekoaliční obraně, po rozdělení bývalé ČSFR a její armády, od 1. 1. 1993 probíhá transformační proces v principiálně nových podmínkách nově vzniklého státu. Vedle nesporných pozitivních aspektů se v tomto procesu přirozeně a zákonitě vyskytují i aspekty negativní, vedle tendence řešit problémy rychle, někdy až neuváženě rychle, existuje tendence procesy dlouze připravovat a zpomalovat.

Nová situace - nové pojetí obrany

Podobné problémy jsou ve státech bývalé Varšavské smlouvy, ve státech NATO i v dalších státech. Uvolnění konfrontačního tlaku umožnilo snížit potenciály ozbrojených sil, redukovat počty a výzbroj armád. Nejde však jen o kvantitativní ukazatele. Lze říci, i přes všechny současné problémy a potíže, že vztahy mezi státy i sám život států získal nové moderní zaměření.

Zároveň, zcela zákonitě, vyvstaly nové potřeby obrany vůči ohrožením nového typu, nové požadavky na použití a výstavbu armád. Proto se klade otázka: jaká má být moderní obranná funkce států? Jaké mají být moderní armády moderních států v současné době? Musím zdůraznit, že nemám na mysli „módnost“ nebo „pseumodernost“, týkající se povrchu procesů a často, úmyslně nebo neúmyslně přispívající ke konzervaci nežádoucích, zastaralých atributů. Termínem „moderní“ budu v dané souvislosti chápat „adekvátní současné situaci,

ekonomicky efektivní, perspektivní, informovaný, využívající a rozvíjející daný stupeň poznání oblasti, kulturní a ekologický“.

Na obsah a rozsah pojmů „defenzivní strategie“ a „moderní“ lze zajisté mít i jiný názor. A to je první z velkých problémů, které v souvislosti s novými přístupy k obraně, k použití ozbrojených sil, k jejich výstavbě a přípravě, vyvstávají. Další problémy se týkají funkčních a systémových atributů moderních armád. Otázky typu „co je moderní?“ a „je to moderní?“ se kladou i v souvislosti s ekonomickými a společenskými aspekty a politickým okolím použití a výstavby armád.

Problém moderního pojetí obrany státu a moderní armády má nejen národní, ale i mezinárodní dimenzi. Vztah k vlastní obraně, „čitelnost“ a transparentnost její legislativní, doktrínální a politické báze, úroveň armády jsou významná kritéria, podle kterých je hodnocen stát jako soused, partner i případný spojenec. Není nutno diskutovat o tom, že problém vztahu obranné strategie a charakteru armády je značně složitý a každé jeho zplošťování je škodlivé. Extrémní, povrchní, neadekvátní přístupy, stejně ovšem i línost a zbytečné komplikování zakládají hazard vůči bezpečnosti, míru a stabilitě. Proto je nutno kvalitně, ale zároveň rychle analyzovat funkční, systémové a časové otázky, odlišit podstatné od nepodstatného, uvažovat časovou nestabilitu a fuzzy charakter vnitřních vazeb a systémového okolí.

Diskusi některých těchto otázek se budu zabývat ve svém článku. Jeho cílem je přispět k adekvátnímu chápání a řešení problémů výstavby AČR jako moderní armády nového, moderního státu (troufnu si říci) moderních občanů v moderním světě. Lze zajisté namítnout, že o modernosti (v uvedeném pojetí) současného světa i lidí, zejména v některých aspektech, by se dalo s úspěchem pochybovat. Je to do značné míry pravda, ovšem podstatnou roli hraje přirozená vlastnost lidské psychiky v současnosti intenzivně vnímat a v krátkodobé paměti zaznamenávat spíše negativní jevy. Postupem času se však v paměti vytěsňují, takže minulost je retrospektivně vnímána téměř idylicky. Historie i současnost ukazuje, jak lze tuto vlastnost lidského myšlení využít i zneužít.

Svět, společnost, lidé a koneckonců i armády jsou takoví, v jakém prostředí žijí, jaké jsou jejich vztahy a stupnice hodnot. Toto prostředí ovšem nejen pasivně přijímají, ale aktivně spoluvytvářejí. Modernost a úroveň uplatnění v životě člověka jsou do značné míry dány tím, jak si sám sebe váží, jak je odolný a schopný své vlastní obrany. Totéž platí přeneseně i o národech a státech. Armády jako stabilizující prvek společnosti hrají v těchto otázkách významnou roli a současné politické změny ve světě jim dávají značné možnosti. Aktivní konstruktivní roli armád v současném světě jsem se zabýval ve svém příspěvku na konferenci CATE 93 (VR č. 7 1993). V článku se dále zaměřím na praktičtější otázky atributů moderní armády na bázi defenzivní strategie. Některé pouze připomenu, jiné, podle mého názoru relativně snadno a investičně nenáročně ovlivnitelné, budu charakterizovat podrobněji. V závěru se zmíním o některých sociálních a politických aspektech výstavby moderní armády.

Funkční a systémové atributy armády

V tabulce je uveden přehled hlavních atributů, které lze uvažovat při popisu tak složitého subjektu, jakým je soudobá armáda. Není nutno připomínat složité vztahy a synergie mezi nimi. Z uvedené tabulky budu dále vycházet.

Základní struktura atributů armády

a) funkční atributy:

- politická podmíněnost aktivit
- vyloučení agresivního použití
- strategická agilita
- schopnost ofenzivních aktivit na operační a taktické úrovni
- adaptibilita a flexibilita
- mobilita
- informatizace
- transparentnost
- ekonomičnost
- ekologičnost
- využití vědecké podpory

b) systémové atributy:

- organizační struktura
- systém vnitřních vztahů
- systém vnějších vztahů
- velení a řízení
- dislokace
- vyzbrojení, technické vybavení
- personální struktura
- informační zabezpečení
- logistické zabezpečení
- zdravotnické zabezpečení

Základním funkčním atributem moderní armády na bázi defenzivní strategie je, jak jsem již uvedl, **vyloučení útočného použití armády na strategické úrovni**, tedy k dosažení agresivních cílů na úrovni státní politiky. Tato charakteristika neznamena strategickou pasivitu, ale naopak připravenost i k omezeným útočným aktivitám na operační a taktické úrovni. To je významným předpokladem věrohodného odstrašení agrese v rámci přiměřené odvety, zabránění eskalace konfliktu, vytvoření časového prostoru pro zapojení mezinárodních politických a ekonomických aktivit, případně v budoucnu i vojenských aktivit v rámci koaliční obrany. Stručně řečeno, primárním cílem použití armády není vyhrát válku, ale zabránit válce, zabránit její eskalaci, ubránit celistvost a svrchovanost státu v zájmu jeho občanů.

Strategická agilnost a s ní související **adaptibilita, flexibilita a mobilita** jsou tedy další významné funkční atributy moderní armády na bázi obranné strategie.

Podmínkou realizace a významným znakem obranné strategie je vysoká úroveň **informatizace** procesu řízení a velení i činnosti vojsk a fungování zbraňových systémů. O modernizaci v této oblasti toho bylo již napsáno a řečeno hodně, bohužel však většinou v souvislosti s automatizovanými informačními procesy. Toto zužování je zbytečné a škodlivé ze dvou důvodů: jednak neautomatizované informační procesy, mezi něž patří nejen osobní informační výměna, řídicí a tvůrčí procesy, ale i učení, jsou i v armádách s vysokým stupněm automatizace významné, nezastupitelné a převažující; jednak - stručně řečeno - blábol, nepravda, zbytečné sdělení nezvýší svoji informační hodnotu, ať jsou zpracovány technikou sebelepších parametrů.

Nová doba vyžaduje novou kulturu a efektivnost informačních procesů, vyžaduje nazývat věci pravými jmény a pojmy při informační výměně chápat jednotně. Je až zarážející, jak se to nedaří. Potřeba vypracování účelné, transparentní terminologie, kompatibilní s mezinárodně používanou terminologií, je všeobecně uznávána. Přes řadu pokusů však tento problém stále není vyřešen. V tomto smyslu má značný dluh naše vědecká základna. Určitým metodologickým prostředkem při řešení tohoto problému může být systémová dekompozice, uplatnění funkčního hlediska (definice je prostředek k informační výměně) a synergie komponent definovaného objektu. Např. při definici pojmu „strategie“ (koho, čeho, k čemu) může významně pomoci uvažování jejího subjektu, objektu a cíle (kdo, jaké činnosti a procesy realizuje a s jakým cílem). Značné problémy jsou i s jednotným chápáním dalších významných pojmů jako „riziko“, „cíl“ nebo „věda“. Všeobecně jsou známe důsledky zkresleného chápání pojmu „obrana“. Útěchou nám nemůže být, že stejné problémy existují i v jiných armádách.

Ekologie, ekonomika a věda

Vrátím se však k atributům moderní armády na bázi defenzivní strategie a k problémům, které s jejich dosažením souvisí.

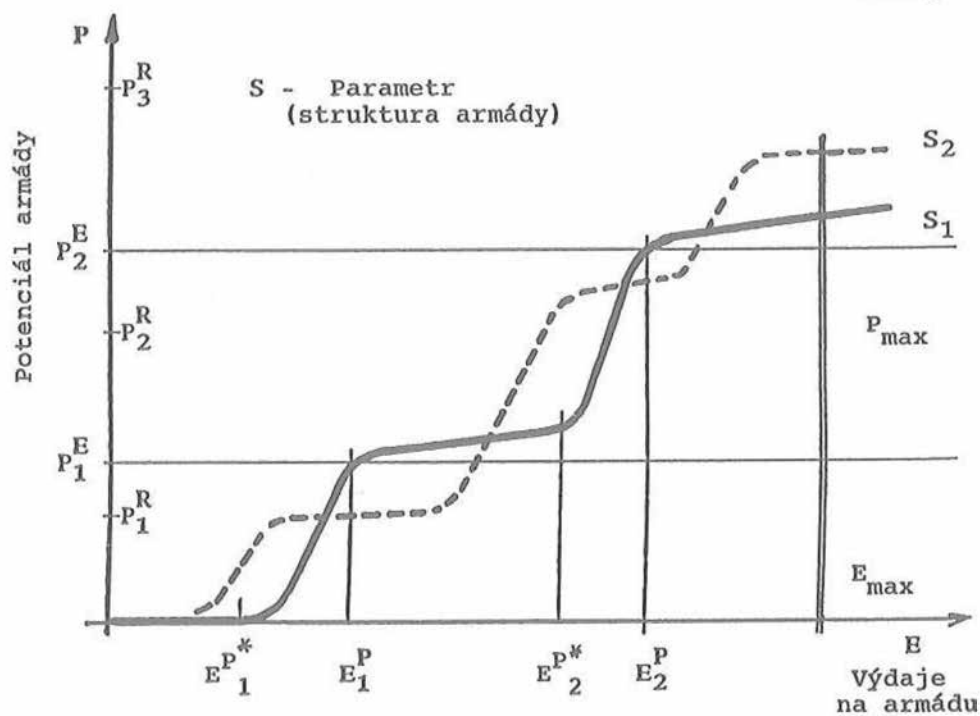
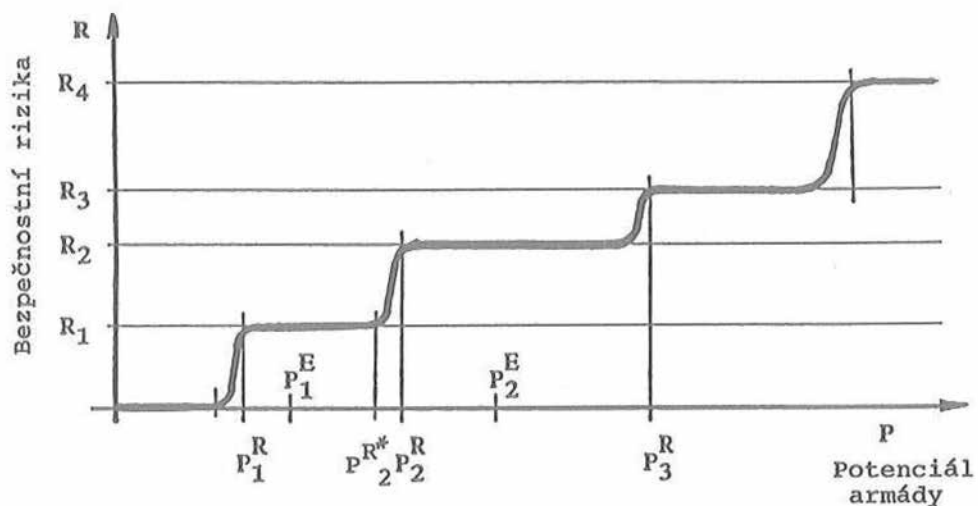
Je všeobecně známo, že top-management resortu a armády přikládá značný význam **ekologičnosti** a efektivnosti spotřeby paliv, pohonných hmot a energie při přípravě a výcviku vojsk i při výběru techniky a technologií. Význam má i uplatnění armády při monitorování parametrů životního prostředí. Prvořadý důraz na **transparentnost** a **ekonomičnost** dokumentuje zavedení Systému plánování, programování a rozpočtování.

Při řešení úkolů vytvoření nové, defenzivní strategie a jejich dopadů na strukturu a další atributy armády nelze aplikovat staré rutinní přístupy. Vzhledem k našim specifikám nemůžeme zcela využít a aplikovat ani poznatky vyspělých, stabilizovaných armád. Existuje řada problémů, při jejichž řešení je nutno využívat **vědeckou podporu** a aplikovat moderní poznatky vojenské vědy, vědy o řízení, systémové vědy, synergetiky a dalších vědních oborů. Vědu je nejen možno, ale nutno zapojit do řešení problémů vojensko-politických, vojensko-odborných, ekonomických, technologických i sociálních a psychologických. Jde ovšem o to, aby procesy a aktivity vědecké podpory měly skutečně vědecký a podpůrný charakter a nebyly formální, pseudovědeckou zátěží zbytečně odčerpávající čas i peníze.

Bezpečnostní rizika a potenciál armády

Mezi uvedené problémy ve sféře strategického řízení patří identifikace a hodnocení rizik a jejich vztahů. Značně složitým problémem je sestavení soustavy cílů použití a výstavby armády, objektivní stanovení potřebných zdrojů a komplexní hodnocení rozvojových projektů. Významnou pomocí pro vojenské a ekonomické strategické plánování by bylo vyřešení problému prahových hodnot (viz **obr.**) charakterizujících intervaly potenciálu ozbrojených sil, resp. vojenských výdajů, kdy je vojenská obrana státu, resp. výstavba ozbrojených sil efektivní. Mimo tyto intervaly nemá smysl prostředky vynakládat. Této situaci odpovídají na obrázku např. hodnota potenciálu armády P_2^B (stejný efekt při eliminaci rizik

Prahové hodnoty efektu použití a výstavby armády

Obr.

jako P_2^R) nebo hodnota výdajů E_2^P (nevýrazné zvýšení efektu oproti podstatně nižším nákladům E_1^P). Náklady se uvažují kumulované a nekumulované, s rozlišením zaměření na provoz a rozvoj. V rámci článku nemohu tento značně složitý problém dále rozebírat. I když, pocho-pitelně, v důsledku nezbytného modelového zjednodušení, nemůže naznačený meto-dologický obrat optimalizaci výstavby armády zcela vyřešit, může alespoň přispět k vymezení prostoru efektivních řešení. K získání uvedených křivek je samozřejmě nutné realizovat velký objem analytické práce a provést velké množství výpočtů na počítači.

Uvedené závislosti, stejně jako celý problém modernizace armády, jsou mnoho-parametrické. Významnými parametry jsou **struktura armády, koncepce vyzbrojení, personální složení** a další z uvedených atributů. Významným parametrem je celková koncepce obrany státu, zda je armáda součástí koaličního obranného seskupení, či nikoliv.

Profesionalita jako přístup k práci

Ze systémových atributů, do kterých se promítá defenzivní charakter strategie, se krátce dotknu otázky personálního složení a úrovně řízení a velení.

V **personálním managementu** se jednak v důsledku změn zaměření a úkolů armády, jednak v důsledku redukce počtů preferuje kvalita před kvantitou. Jak známo, vytváří se armáda početně menší, ale kvalitnější a pro potřeby obrany České republiky efektivnější. Hlavním prostředkem k dosažení tohoto cíle je v personální oblasti zvýšení stupně profesionalizace při současné změně profesní a hodnotní struktury armády. Podstatným zvýše-ním podílu poddůstojníků se sleduje zvýšení úrovně velení na nejnižších stupních a zkvalitnění výchovy k samostatnému jednání při plnění uloženého úkolu podle zámyslu velitele.

Řešení složitých personálních otázek a s nimi souvisejících problémů vzdělání a školství v současné době nabývá na gradaci, protože se správně chápe jeho dlouhodobost a zásadní význam. Značný efekt zajisté přinese systémové řešení s využitím *mechanismu kariér*. Některé dílčí problémy je však možno řešit rychle a účinně již nyní. V proklamacích perso-nálního managementu se myslím nedávají do souladu možnosti a požadavky a neadekvátně se preferuje kvantitativní ukazatel fyzického věku. Kvalitní mladí pracovníci, jmenovitě poddůstojníci z povolání, se nezískají proklamacemi nebo neuváženým (a v zásadě bezvýsledným) kategorickým, obecným a nijak nezodůvodněným negativním hodnocením „starších“. Dnešní mladí lidé mají averzi k frázím, které jsou navíc často v rozporu s realitou. Získají, resp. udrží se ve službě i s vysokými nároky, pokud budou mít prakticky podložené vědomí, že jejich práce je užitečná, objektivně a spravedlivě oceněná a že jejich perspektivy jsou dány korektními pravidly a jejich vlastním úsilím.

Často se mluví o ochotě mladých důstojníků jako o postačující podmínce setrvání v armádě, přitom se jedná o podmínku nutnou, a to ještě ne jedinou. Odborná připravenost, přístup k povinnostem, odpovědnost, pracovní schopnosti a schopnost tvůrčí práce by měly být dalšími stanovenými laťkami. Jasně určení a trvání na těchto kritériích by pomohlo v krátké době zlepšit úroveň personálních atributů armády a, mimo jiné, objektivizovat proces snižo-vání počtů. Neschopní, líní, ať staří nebo mladí, by odešli sami. Duševní, informatické a jazy-kové schopnosti by při hodnocení měly hrát minimálně stejnou roli jako výsledky přezkoušení zdatnosti fyzické.

Výrazným způsobem se změna strategie použití armády promítá v přípravě štábů, kde došlo k principiální změně orientace plánovacích a rozhodovacích aktivit, hlavně na vyšších stupních velení. Větší pozornost by se, podle mého názoru, měla věnovat prosazení profesionality jako nejen pracovní právního vztahu, ale jako přístupu k práci. Pomalé je překonávání setrvačnosti myšlení, formálnosti, tendence reprodukovat staré návyky a přístupy a možno říci i nedostatku odvahy k novým krokům a odpovědnosti. Do přípravy vojáků základní služby se negativně promítá určitá nekritická euforie obyvatelstva z uvolnění mezinárodního napětí a stále nedostatečná úroveň občanského vědomí, morálky a dodržování zákonů.

Význam informací

Obranná strategická orientace se výrazně promítá do řízení, velení a systému vnějších i vnitřních vztahů. Stále zřetelněji se prosazuje myšlenka, že malou velikost armády je možno do určité míry kompenzovat její kvalitou, na které má úroveň řízení, velení a vztahů podstatný podíl. Mám na mysli zejména odborné schopnosti a samostatnost a zároveň efektivní spolupráci jednotek a jejich velitelů od nejnižších stupňů, součinnost pozemního vojska s dalšími komponentami armády, součinnost útvarů polního vojska a vojska územní obrany, vysokou úroveň objektivnosti, technologickou vyspělost a informační zabezpečení rozhodovacích procesů.

Informační zabezpečení má v případě obranné strategie zvláštní význam, protože kvalitní informace umožní včasnou reakci, přípravu a přizpůsobení armádní struktury, vytvoření prostoru pro eliminaci konfliktu před jeho vypuknutím a zejména redukuje nebezpečí jeho eskalace. Je samozřejmé, že kvalitou se rozumí věrohodnost, informační obsah, aktuálnost a využitelnost informací a odolnost prostředků jejich zpracování. Značný význam má v této souvislosti krizový management, včasná indikace vzniku možných krizí a systémová informovanost na úrovni mezistátní, státní i armádní.

Analýza bezpečnostních rizik a dynamiky vývoje

V této souvislosti se budu dále zabývat problémem časové dimenze vývoje faktorů, ovlivňujících strategické plánování použití a činnosti ozbrojených sil a strategické plánování jejich přípravy a výstavby.

Klíčové postavení mají vývojové tendence bezpečnostních rizik a ohrožení a celkové tendence vývoje mezinárodní situace. Není třeba se zabývat složitostí tohoto problému, ovlivňovaného velkým množstvím vstupů a podmínek, se složitými vazbami a relativně velkou dynamikou v pozitivním i v negativním smyslu. Současná situace je bohužel stále příznivá pro velký časový gradient negativních změn a pro nežádoucí kladné zpětné vazby. Válka v bývalé Jugoslávii, neschopnost mezinárodního společenství včas indikovat její zdroje či dosáhnout alespoň jejího utlumení a rovněž konflikty v jiných místech světa jsou toho důkazem. Proto vrcholové řízení resortu obrany i armády, v součinnosti s dalšími resorty spoluodpovědnými za zajištění bezpečnosti státu, věnuje těmto otázkám značnou pozornost. Jak známo, analýza a hodnocení bezpečnostních rizik je významnou součástí plánovací fáze Systému plánování, programování a rozpočtování.

Sledování vzájemných vztahů, synergií a indukce rizik, a to vojenských i nevojenských, je bezpodmínečnou podmínkou účinné aplikace defenzivní strategie. Ani při koncipování použití armády na bázi defenzivní strategie se nelze dopustit hazardu s bezpečností státu a jeho občanů, se stabilitou a pozitivními trendy vývoje vojensko-politické situace. Tento hazard by otevřel prostor krizové situaci, která by mohla nastat při negativní změně mezinárodního politického, ekonomického, sociálního nebo vojenského prostředí, a na kterou by Armáda České republiky nebyla schopna včas adekvátně reagovat. Proto značnou pozornost věnuje nejen ČR, ale celé mezinárodní společenství sledování dynamiky vývoje zejména v místech potenciálních rizik. Je známo, že časové horizonty dosažení adekvátních změn nejen ve výzbroji, ale i v připravenosti a organizaci ozbrojených sil jsou podstatně vyšší než u rizik a ohrožení. S tím je nutno při koncipování obrany státu, použití a výstavby armády počítat. Zároveň považujeme za nezbytné přispívat ke stabilizaci pozitivních trendů mezinárodní situace. Za destabilizující považujeme každý nepřiměřený lokální extrém, ať již v přecenění nebo podcenění vojenského potenciálu i s deklarovaným obranným zaměřením.

Transformační procesy v současném vojensko-politickém prostředí lze srovnat s rekonvalescencí nemocného lidského organismu. Po dlouhodobé nemoci, stabilizované trvalými vysokými dávkami léků vyčerpávajícími pacienta, došlo k radikální změně. Zdroj potíží je odstraněn, ovšem stav pacienta je objektivně i subjektivně zhoršen a vyžaduje náročné sledování, rekonvalescenci, přiměřenou terapii a přiměřené tempo návratu k normálnímu životu. Neadekvátní spěch nebo naopak otálení, neadekvátní přemíra nebo nedostatek léků mohou vést ke komplikacím a vzniku jiné nemoci. Tato analogie může přispět k vyjasnění mnoha otázek současného světa i změn strategického zaměření obrany státu, použití a výstavby ozbrojených sil.

Armáda a společnost

Krátce se zmíním o **společenských aspektech** strategických změn v orientaci použití ozbrojených sil. Občané všech zemí, v kterých tyto procesy proběhly a probíhají, očekávají „mírové dividendy“, redukci vojenských rozpočtů a uvolnění prostředků na nevojenské výdaje. V některých zemích více, v některých méně, dochází ke zhoršení vztahu občanů k armádě a službě v ní. Obhajoba potřeb obrany není, až na výjimky, populární u politických představitelů ani u sdělovacích prostředků. Nevěrohodnost a neobjektivnost informací a subjektivní chyby či zájmy politických, ekonomických nebo vojenských činitelů zkreslují existující realitu a mohou otvírat prostor latentním rizikům zcela nového charakteru nebo lokality zdroje.

Je proto úkolem politiků, zastupitelských institucí, sdělovacích prostředků, vzdělávacích institucí i občanů samotných odpovědně a s potřebnou hloubkou vnímat bezpečnostní problémy, zaujímat k nim přiměřené stanovisko, zároveň však ústavními prostředky projednat potřebnou náročnost a kontrolu na státní instituce, ozbrojené síly nevyjímaje. **Vztah občanů k armádě a službě** v ní závisí na vztahu občanů k obraně státu, a tedy na vztahu k státu samotnému. Stejně významná je však i pozice a chování armády. Proto je nezbytné, aby se i sociálním aspektem obranné strategie věnovala pozornost a armáda byla budována jako potřebná, moderní, efektivní součást společnosti. Přispět ke splnění tohoto úkolu může a musí každý příslušník armády.

S vnímáním armády společností souvisí její zapojení v řešení **nevojenských krizových situací**. Máme informace o „zelených přilbách“ v norské armádě a o obdobných ekologických a jiných nevojenských součástech a aktivitách v jiných ozbrojených silách.

Obranná strategie dává dostatečný prostor k uplatnění vybraných součástí armády v této oblasti. Vyžaduje to ovšem splnění předpokladů v oblasti technické a informační, profesionální, strukturální, organizační a legislativní. Problém nevojenského využití armády je předmětem rozsáhlých a do značné míry rozporných diskusí a pro jeho projekční řešení a realizaci chybí prozatím legislativní báze. Tato situace je přirozená a vyplývá z praxe nedávné minulosti a z obav z deformace nevojenských aktivit armády. Je to závažný problém, jehož systémové vyřešení má velký význam. Je nutno využít zkušeností zemí, v kterých je zapojení ozbrojených sil v nevojenských aktivitách ve prospěch státu a občanů realizováno.

Odpovědný vztah k bezpečnosti státu

Přechod k obranné strategii a s ním související transformace a modernizace armády se odehrávají v konkrétním **politickém okolí** a jsou jím, v demokratických státech, přímo determinovány. Nejde však jen o vnitřní podmíněnost. Je jasné, že hranice mezi defenzivní a „jinou“ strategií použití armády není ostrá, minimálně z důvodu nemožnosti ostře odlišit obranné a útočné zbraně a struktury. Kromě toho hraje značnou roli velikost státu. I zřetelně obranně koncipovaná armáda velkého státu může být použita k agresi proti státu menšímu. Obecně vzato - žádná strategie, žádná struktura a vybavení armády samy o sobě nezajistí bezpečnost slabšího subjektu vůči subjektu silnějšímu. Tento problém se musí řešit buď koaličně, nebo vytvořením bezpečnostního systému s dostatečnou informovaností, systémovým řízením a potenciálem k zvládnutí kolizních situací. Přesněji řečeno: budou ho řešit konkrétní subjekty v konkrétním čase, pokud pro ně bude konkrétně přínosný a perspektivní.

Záleží na úrovni a způsobu politického chování jak malých, tak i velkých států. Jedním z požadavků, které se v tomto problému uplatňují, je to, aby malé státy projevovaly minimálně stejnou starost o narušení suverenity zvenku jako o její narušování zevnitř, aby svou geografickou a populační malost kompenzovaly úrovní politického řízení, efektivností, vzdělaností, kulturou a rovněž vztahem ke své vlastní obraně. Jak jsem již naznačil, v prostředí všeobecně přijaté defenzivní strategie je *známkou vyspělosti národa a státu korektní, odpovědný vztah k vlastní bezpečnosti*, zřetelně deklarované odmítnutí jak pasivní odevzdanosti, tak militantnosti, vlastní stabilita a vztah k bezpečnosti a stabilitě v okolí. *Vyspělé ozbrojené síly, jako stabilizující prvek společnosti i jako reprezentace jejího vlastního vnímání a vážnosti, jsou zřetelným signálem pro okolí, a to z hlediska partnerství i z hlediska odstrašení případné agrese.*

Tento problém neztrácí svůj význam ani v probíhajících integračních procesech v Evropě. Je jasné, a ani tomu jinak nemůže být, že k našemu zapojení do evropských politických, ekonomických i vojenských struktur dojde, až budeme plnohodnotným, věrohodným, přínosným partnerem. Složitě požadavky kompatibility ve vojenské oblasti nejsou samoučelné, ale reprezentují reálné potřeby součinnosti štábů a vojsk ve vojenských i nevo-

jenských aktivitách. Jejich dosažením sledujeme, i přes časovou a finanční náročnost, nejen zapojení do vojenských struktur, ale i vysoký standard potenciálu AČR při efektivní obraně naší vlastní země.

* * *

V době od 16. do 18. listopadu loňského roku se v Sofii konal mezinárodní seminář *Vliv obranných strategií na strukturu ozbrojených sil* za účasti zástupců ozbrojených sil a resortů obrany řady zemí NATO a dalších zemí zapojených v NACC. Seminář umožnil výměnu názorů na problematiku a dokumentoval zásadní shodu v podstatných problémech. Lze říci, že postoje a názory AČR, ať již na semináři prezentované či nikoliv, byly s názory zástupců NATO v souladu. Semináře se zúčastnili příslušníci Odboru strategického plánování GŠ plk. Ing. F. Valach, CSc. a plk. Ing. V. Svoboda, u nichž jsou k dispozici základní materiály a podrobné informace. Jejich kontaktní adresy je možné získat v redakci časopisu.

Ústav obranných studií AČR

Ústav obranných studií Armády České republiky (ÚOS AČR) byl ustaven k 1. lednu 1995 reorganizací Institutu pro výzkum operačního umění GŠ AČR (IVOU GŠ AČR), Ústavu vojenských vědeckých informací (ÚVVI) a redakce časopisu Vojenské rozhledy (VR). Ústav je dislokován v Praze 4 - Braník.

Ústav obranných studií AČR je vědeckým zařízením Armády České republiky pro zabezpečování rozhodovacího procesu hlavních funkcionářů Ministerstva obrany ČR a Generálního štábu AČR potřebnými informacemi strategického a operačního charakteru, pro rozvoj tomu odpovídajících vědeckých, informačních, vzdělávacích, koordinačních, expertizních a poradenských aktivit ve prospěch koncepčního a systémového řešení otázek bezpečnosti a obrany státu a problematiky vojenského umění. Je součástí podřízenou zřizovateli - Generálnímu štábu AČR.

Ústav plní tyto základní úkoly:

- ◆ provádí komplexní výzkum vojenského umění (vojenské strategie, operačního umění, taktiky) a počítačového modelování v těchto oborech, vytváří teoretické předpoklady pro systémové a koncepční řešení otázek strategie obrany státu, přípravy a vedení operační a taktické činnosti Armády ČR,
- ◆ přispívá ke zvýšení úrovně poznání a vzdělanosti, k rozvoji metod výzkumu vojenského umění,
- ◆ zabezpečuje vědeckoinformační servis strategického rozhodování hlavních funkcionářů Ministerstva obrany ČR a Generálního štábu AČR informacemi strategického a operačního charakteru, podílí se na metodickém řízení této oblasti v resortu obrany a je vědeckou knihovnou Ministerstva obrany a Generálního štábu,
- ◆ zajišťuje získávání, zpracování a poskytování vědeckých informací pro relevantní uživatele,
- ◆ zabezpečuje vydávání vojenského teoretického časopisu Vojenské rozhledy,
- ◆ provádí účelovou přípravu příslušníků resortu obrany a dalších osob z ČR a zahraničí v oborech své působnosti,
- ◆ ve spolupráci s vysokými školami se podílí na výchově vědeckých pracovníků a usku-tečňování postgraduálního studia zejména v oborech vojenského umění,
- ◆ provádí přednáškovou pedagogickou a publicistickou činnost ve vojenských, civilních i zahraničních institucích a na odpovídajících fórech (konference, semináře, velitelská zaměštnání apod.),
- ◆ koordinuje vědecké a výzkumné aktivity resortu obrany ČR v oborech vojenského umění, navrhuje dlouhodobé zaměření výzkumu vojenského umění a v součinnosti s vojenskými

vysokými školami a orgány MO pro plánování a řízení zdrojů, pro vědu a školství navrhuje témata diplomových a disertačních prací posluchačů řádného a externího postgraduálního a doktorandského studia i pro jiné formy přípravy v oborech vojenského umění,

- ◆ podílí se na využití mezinárodní spolupráce ve prospěch vojenského umění,
- ◆ uskutečňuje autorizovanou expertizní a poradenskou činnost k otázkám bezpečnostní politiky, vojenského umění a vědeckoinformační činnosti, a to jak uvnitř resortu obrany, tak i směrem k ostatním ústředním orgánům na základě požadavků schválených zřizovatelem,
- ◆ poskytuje poradenské služby a konzultace hlavním funkcionářům MO a GŠ, zpracovává vědecké posudky, stanoviska a doporučení podle služebních a odborných postupů,
- ◆ cílevědomě řídí vědecko-informační, informační, vzdělávací, expertizní a poradenskou činnost, dovedně ji integruje a koordinuje podle potřeb uživatelů,
- ◆ rozvíjí public relations, domácí a zahraniční spolupráci, podílí se na organizování vědeckých a odborných konferencí, seminářů a jiných akcí na všech úrovních ve prospěch své působnosti,
- ◆ vytváří podmínky pro personální rozvoj ÚOS AČR, jeho tvůrčího potenciálu,
- ◆ zajišťuje ekonomický, materiální a technický rozvoj na úrovni odpovídající potřebám plnění hlavních úkolů a poslání ústavu.

Při naplňování hlavních úkolů ÚOS AČR zabezpečuje:

- * zpracování relevantních podkladů pro strategické rozhodování hlavních funkcionářů resortu obrany ve své působnosti,
- * těsnou vazbu mezi jednotlivými oblastmi vojenského umění, zejména mezi oblastmi strategie obrany státu, vojenské strategie, operační doktriny a bojového (taktického) použití vojsk AČR,
- * zpracování námětů pro řešení problémů rozvoje vojenského umění (strategie, operačního umění, taktiky, modelování v těchto oborech) s výhledem na 10 let,
- * výzkum a účast na rozhodujících opatřeních základních komponent strategické obrany ČR,
- * zavádění a ověřování výsledků vědecké činnosti v praxi AČR a zpětnou vazbu k jejich dalšímu teoretickému rozpracování formulací dalších úkolů a prognózování vývoje,
- * integraci výzkumných, vědecko - informačních a vzdělávacích aktivit ve prospěch jednotného chápání a prosazování vojenského umění v celé AČR,
- * přípravu výchozích materiálů k vědeckým konferencím, seminářům, odborným shromážděním řešitelských týmů a pracovním jednáním,
- * posuzování a poradenství k základním opatřením přípravy velitelů a štábů, k záměrům VŠC a ŠN v souladu s teoretickými poznatky.

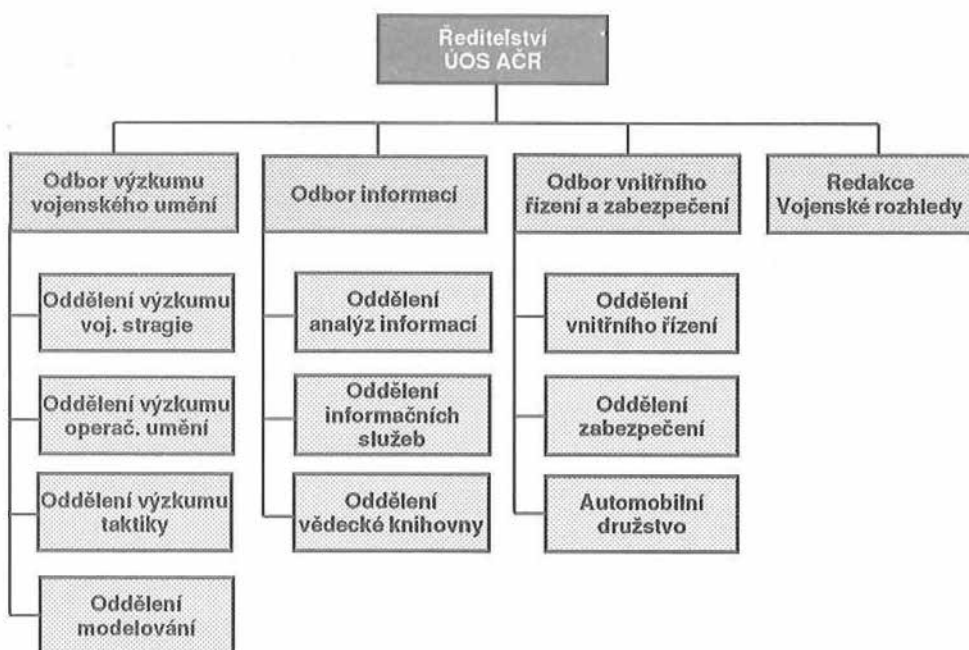
ÚOS AČR realizuje stanovené úkoly především:

- zpracováním výzkumných zpráv, studií, sborníků, rozborů, prognóz, výstupů studijně rozborové činnosti apod.,
- zpracováním návrhů základních předpisů v oblasti strategie, operačního umění a taktiky,

- zpracováním periodických a neperiodických výstupů analyticko-informační činnosti,
- vydáváním vojenského teoretického časopisu Vojenské rozhledy,
- podílem na organizovaných formách vzdělávání a vědecké výchovy,
- poskytováním knihovnických a dalších vědecko-informačních služeb,
- počítačovými modely,
- zapojením do vědecké publikační činnosti v rezortu, ČR a zahraničí,
- zpracováním odborných posudků a expertiz,
- přednáškovou a lektorskou činností,
- poskytováním konzultačního a poradenského servisu,
- účastí odborníků ve vědeckých a poradních orgánech, redakčních radách časopisů, týmech jiných pracovišť,
- organizováním nebo účastí na konferencích, seminářích, kulatých stolech,
- řízením a koordinací rezortních, státních i mezinárodních úkolů.

ÚOS AČR je podřízen zástupci náčelníka GŠ pro operační věci.

Má následující organizační strukturu:

Pro styk s civilním sektorem a se zahraničím je kontaktní adresa:

Ústav obranných studií AČR
Praha 4, Branické nám. 2, PSČ 147 11
 Telefon: 02 - 20 - 208611
 Fax: 02 - 461050

Předpokládané strategické změny ve vojenství a jejich ekonomický rozměr

Vývoj mezinárodních vztahů v posledních letech vyprovokoval pozornost vědecké, politické, ekonomické a další odborné komunity k vyjadřování názorů na různé části představ o budoucí bezpečnosti v Evropě a ve světě. Konala se řada jednání, seminářů, konferencí, byly přijaty mezinárodněprávní dokumenty (např. Partnerství pro mír), vytvořily se nové mezinárodní organizace (NACC-North Atlantic Cooperation Council).

Prohloubila se nejen výměna názorů mezi politiky, diplomaty a vojáky dřívějších protisobě stojících aliancí, ale i charakter možného použití vojenské síly a vojenských organizací. Při různých příležitostech jsou rozvíjeny představy o budoucí podobě bezpečnostní oblasti, o mechanismech (způsobech), kterými je chráněn mír a kterými by mělo být zabráněno rozdmýchání mezinárodního konfliktu.

Orientace ve všech aktivitách a odhalení směrů, trendů a tendencí, těch skutečných, a ne zdánlivých, představuje složitou práci s informacemi, vyžaduje používání vědeckých metod a současně má charakter interdisciplinárního přístupu. Zevšeobecňování informací je složité a záleží na účelu, pro který je uskutečňováno. Traumatem této činnosti je vědomí neúplnosti informací a jejich nepřesnosti.

Na základě vyjasnění chápání pojmů *bezpečnost* a *obrana* budu dokumentovat souvislosti mezinárodních vztahů a vojenského umění, které vyústí ve formulování předpokládaných strategicky významných změn v oboru vojenství. Tyto skutečnosti doprovádím komentářem o některých rysech ekonomické dimenze procesů.

Bezpečnost a obrana

Bezpečnost a obrana jsou pojmy z oblasti mezinárodních vztahů a vojenství, geopolitiky, společenských a vojenských věd. *Bezpečnost vyjadřuje stav, který zajišťuje perspektivní přežití státu, jeho nezávislost a trvalý rozvoj, životy občanů.* Znamená, že životní zájmy občanů a státu jsou účinně podporovány a zabezpečovány proti vnějším i vnitřním ohrožením, a to jak skutečným, tak možným nebo předpokládaným. Obrana je jak druhem bojové činnosti, tak v druhém významu slova souhrnem opatření k účelnému způsobu prostorového rozmístění a použití sil, využití bojových možností výzbroje, techniky a terénu, organizovaných s cílem odrazit útok protivníka.

V Evropském společenství, ale i v jiných odborných kruzích, se začíná místo pojmu *bezpečnost* používat pojem *stabilita*. Nejde o náhodu. Jestliže přijmeme historicky podloženou tezi o nepřetržitých změnách v mezinárodních i vnitřních vztazích, které mají souvislost s bezpečností, pak je skutečností, že každá akce vyvolá časově opožděnou reakci opačného směru k zachování rovnovážného stavu. Tato reakce je novou akcí a mechanismus je v podstatě nekonečný. *Stabilita je okamžitý stav dynamické rovnováhy určitého systému, kdy výkyvy nepřesahují předpokládané a povolené odchylky.*

U bezpečnosti i stability můžeme podle subjektu, k němuž je vztahována, rozlišovat roviny: osoby, obce, teritoria (podle správního nebo vojenského členění), státu, skupiny států, kontinentu ap. V našich úvahách jde o úroveň státu a výš.

Obrana je tedy činnost, která (utváří) uskutečňuje bezpečnost při jejím konkrétním ohrožení; je tedy pojmem sémanticky podřízeným bezpečnosti.

Během roku 1994 byla vypracována první verze projektu „Bezpečnostní politika České republiky“. Jedním z jeho přínosů je srovnávací analýza terminologie používané ve státech NATO a doporučení k používání pojmů. V analyticko-prognostické části byla formulována základní východiska tvorby komplexní koncepce bezpečnostní politiky ČR. Integrující pojetí dokumentuje nadresortní přístup, zahrnující působnosti ministerstva zahraničních věcí, obrany a vnitra, tomu odpovídající nadresortní pracovní tým.

Bezpečnostní politika ČR je kvalitativně vyšší kategorií než její jednotlivé dílčí politické komponenty, přitom se o ně opírá, syntetizuje je a zpětně modifikuje. Komponenty jsou zahraniční politika ČR, vojenská politika ČR, politika vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti ČR, hospodářsko - průmyslová politika, ekologická politika a finanční politika ČR v oblasti bezpečnosti a obrany státu. Projekt navrhl vypracování dvou hlavních dokumentů:

- Strategie bezpečnosti ČR,
- Bílou knihu o bezpečnosti a obraně ČR.

Vycházel z vyhodnocení rizik a ohrožení ČR, existence mezinárodních smluv a dohod a zejména finančních zdrojů na rozvoj systému obrany státu, vnitřní bezpečnosti a vnitřního pořádku.

Předpokládané strategické změny ve vojenství

Česká republika samostatně rozvíjí vědní oblasti na podporu státní politiky a její součástí - bezpečnostní politiky. Při vypracování analytických materiálů v oblasti vojenství byly vytypovány následující strategicky významné změny:

- ▲ Od národní k internacionální úrovni rozvoje vojenského umění (zahrnuje vojenskou strategii, operační umění a taktiku); změna vychází z předpokládaného vzniku *světových a kontinentálních spojených ozbrojených sil*.
- ▲ Od přípravy pro bojové použití vojenských sil k převažující přípravě na účast v *činnostech jiných než válka*. Již nyní převažuje akutnost nevojenských ohrožení bezpečnosti (organizovaný zločin, migrace, vojenské mise ap.) nad vojenskými.
- ▲ Od povinné vojenské služby k profesionální. Plnění vojenských úkolů budou zajišťovat nižší početní stavy vojsk, proto je zahájena etapa výstavby profesionálních organizačních prvků včetně celých armád.
- ▲ Od nižší k vyšší racionalitě a efektivnosti při zajištění bezpečnosti a obrany. Zavádění výsledků vědy a techniky v materiální i nemateriální oblasti bude nahrazovat snižování materiálních, finančních, lidských aj. zdrojů.

Souhrnně lze očekávat počátek přerodu vojenství od agresivní podstaty řešení politických sporů k preventivnímu a mírovému řešení krizových situací.

Dlouhodobé vize, které jsou bez širšího zdůvodnění uvedeny v předchozím textu, se budou naplňovat v tempu a kvalitě podle skutečných ekonomických zdrojů. Ekonomika je limitující jak ve směru vytváření zdrojů, tak jejich spotřeby. Nechci orientovat pozornost na všechny parciální části ekonomiky očekávaných procesů. Zůstanu u hlavních rovin filozoficko-ekonomické části strategické úrovně.

Náklady na existenci bezpečnostních struktur jsou hrazeny daňovými poplatníky. Ti očekávají snížení primárních nákladů na vojenskou sílu, posílení pocitu osobní bezpečnosti (zvýšení výdajů na vnitřní pořádek a bezpečnost) a využití daní pro řešení otázek životního prostředí, sociálních, zdravotních a důchodových problémů.

- Lze očekávat, že strategické změny vojenství budou provázeny následujícími makroekonomickými rozměry.
- Tendence k evropské integraci vojenských struktur včetně projektu Partnerství pro mír znamená vyčleňování stále větší části rozpočtových prostředků ve prospěch nadnárodních vojenských organizací, a to většinou na úkor vnitřních potřeb zajištění obrany. Důsledek špičkových technologií, údržby a provozování náročné vojenské techniky se bude promítat i do vytváření *vícenárodních organizačních struktur* a v jejich společném financování (strategické letectvo, raketové vojsko ap.).
- Použití vojsk v činnostech jiných než válka ve svém důsledku představuje úsporu prostředků za vedení a důsledky bojové činnosti, ale současně představuje počáteční vícenáklady spojené s nezbytnou strukturální reorganizací a změnou výcviku i přípravy vojsk.
- Profesionální armáda je při stejných početních stavech vždy nákladnější. Přenesení některých obranných povinností na občany umožňuje dosažení úspor.
- Při nižší úrovni vojenských rizik je možné očekávat modernizaci konvenční vojenské techniky, materiálů a rozvoj informačních technologií, které budou využitelné rovněž v civilní praxi. Problémem bude konverze zbrojního průmyslu a nadnárodní kooperace.

Bezpečnost a obrana v současné době představují jiný souhrn problémů, než tomu bude v nejbližší budoucnosti. Již nyní musí být přijímána opatření, která existenci budoucího stavu umožní. Proto je rozvíjena prognostická činnost, která na základě časových řad charakterizujících vývoj jevů od minulosti do současnosti se snaží predikovat významné prvky budoucího stavu. Na základě těchto informací, jsou-li dostatečně hodnověrné, přijímá praktická politika a ekonomická oblast opatření pro cílové řízení společnosti.

V příspěvku byly diskutovány výrazně generalizované strategické změny vojenství a jejich makroekonomický rozměr. V závěru dovoluji ještě vyšší stupeň generalizace, směřující k heslovitému vyjádření vize budoucnosti, bezpečnosti a obrany, která bude obsahově a ekonomicky zabezpečována: věda - integrace - kooperace - profesionalita.

Směry rozvoje modelování ve vojenství

Modelování, tj. nacházení, vytváření a následné využívání modelů, je pro člověka jednou z přirozených metod poznávání. Člověk modelů, tj. analogií, které reprezentují tvar, strukturu, vlastnosti a chování nějakého objektu - originálu, snad v celé své historii používal. Modely byly a jsou využívány ke zvyšování všelidského - vědeckého poznání, osobního poznání, jako např. pro zvýšení názornosti výuky, pro získání a upevnění žádaných návyků při výcviku, pro pomoc v rozhodování při řízení a při řešení problémů za složitých a těžko přehledných podmínek. Ve vojenství bylo a je modelování tradičně využíváno. K tomu nesporně přispěla dvě specifika vojenství:

- * značně omezená a většinou vyloučená možnost přímého experimentování,*
- * velká dynamičnost a složitost jeho systémů, jevů a procesů, pro které často nemohou být použity jiné metody poznávání.*

* * *

Počítače, a to nejprve analogové, byly již od svých počátků k modelování a zvláště k simulaci, tj. modelování, jejichž objekty vystupují v dynamických procesech (kde mezi nezávisle proměnné je zahrnut i čas), využívány. Od 70. let, kdy číslicové počítače začaly v počítačovém modelování a počítačové simulaci převládat, se datuje prudký rozvoj modelovacích a simulačních technik.

V posledním období armády rozvinutých států našly v počítačové simulaci účinný prostředek kvalitního výcviku. Simulace je pro ně nástrojem rozvoje vojenského umění, ověřování nových zbraní a urychlení vývoje nové vojenské techniky, dále i nástrojem podpory rozhodovacích procesů při velení a řízení. Pomocí simulace (včetně simulátorů, které jsou dnes výhradně řízeny počítačovými modely) lze provádět kvalitní výcvik jednotlivce. S její pomocí lze realizovat komplexní výcvik malých vojenských kolektivů - obsluh (osádek) zbraní. Simulace je využívána ke kolektivnímu výcviku na taktickém, operačním i strategickém stupni, je využívána k procvičování součinnosti ve vertikálních i horizontálních organizačních strukturách. I pro velmi početné kolektivy cvičících je současná počítačová simulace schopna vytvořit podmínky blízké podmínkám reálného boje, a to v kvalitě, které často nelze dosáhnout ani při náročném polním výcviku. Průvodní jevy období po ukončení studené války, jako početní redukce ozbrojených sil a krácení vojenských rozpočtů, jsou označovány za stimulační faktory rozsáhlého uplatnění simulace ve vojenství. Úspory, kterých lze použitím simulace při výcviku dosáhnout, představují rozhodující část (70 až 90 %) ze současných nákladů na výcvik. Od využívání simulace jako podpůrného nástroje velení a řízení se očekává zvýšení úrovně jeho účinnosti, a tím částečné eliminace poklesu bojové síly armád, způsobené jejich početní redukcí. Výcvik pomocí simulace neklade nároky na rozsáhlé neobydlené oblasti potenciálně využitelné pro vojenský výcvik, nezatěžuje životní prostředí a neobtěžuje obyvatelstvo z okolí vojenských výcvikových prostorů.

Mezi úkoly, které plní *oddělení modelování Ústavu obranných studií AČR*, náleží i analýzy směrů rozvoje počítačového modelování. V článku se pokusíme prezentovat některé poznatky z této jeho aktivity.

Současné směry rozvoje počítačového modelování ve vojenství a hlavně jeho nejdynamičtější rozvíjející se části - počítačové simulace - lze charakterizovat třemi pojmy:

▲ **objektově orientované programování,**

▲ **interaktivní simulace v reálném čase - virtuální realita,**

▲ **distribuovaná interaktivní simulace.**

Objektově orientované programování (OOP)

Obory, pro které jsou počítačové modely stavěny, se často odlišují zákonitostmi, způsoby myšlení, vyjadřování, symbolikou atd. Snaha přiblížit model způsobu myšlení a vyjadřování oboru, pro který je určen, vede k vytváření nových technik programování počítačů, nových metod stavby modelů a způsobů komunikace s nimi. **Právě OOP umožňuje vytvářet pro modelování různá aplikační prostředí, z nichž každé, z naznačeného hlediska, může být velmi blízké oboru exploatace modelu (jeho „odbornému slangu“).**

Prvou základní myšlenkou OOP je, že objekt, který má být předmětem práce počítače, je vyjádřen jako logický celek, který vznikne spojením jemu vlastních dat a jemu vlastních funkcí. Uzavření (*encapsulation*) dat do struktury, jejíž rámec je vymezen funkcemi (potenciálními činnostmi) objektu, ztotožňuje vyjádření objektu v simulaci s obecně vžitým způsobem jeho chápání. Objekty reálného světa vždy obsahují datovou část a funkční část. V datové části se vyjadřují hodnotitelné vlastnosti objektu. Ve funkční části schopnost objektu být aktivním nositelem, nebo alespoň pasivním příjemcem činností. Mezi oběma částmi existují těsné vazby a právě jejich spojení do jednoho logického celku usnadňuje a zpřehledňuje vyjádření těchto vazeb. Jako příklad takového objektu uveďme rotu. Ta může být charakterizována mnoha údaji - atributy: označením, početním stavem, výzbrojí, úrovní vycvičenosti, morálním stavem, místem dislokace aj. charakteristikami, které jsou vyjádřitelné jednotlivými položkami v její datové struktuře. Rota je schopna mnoha aktivních činností: přesouvat se, zaujmout obranu, bránit se, útočit, cvičit atd. Může však být i pasivním příjemcem cizích aktivit: může utrpět ztráty, být doplněna ap. Je evidentní, že rozsah a úspěšnost jejích aktivních i pasivních činností závisí i na jejích atributech (ztráty jsou závislé mj. i na úrovni vycvičenosti) a naopak, její činnosti mají přímý dopad na její atributy.

Druhou základní myšlenkou OOP je uplatnění obecně používané klasifikace pojmů. Pod obecný pojem je vždy zahrnuto množství jeho konkrétních exemplářů. Ty mají pro daný pojem charakteristické vlastnosti společné. Liší se jejich hodnotami, jejich intenzitou. Často nabývají i další specifické vlastnosti. V OOP se pro definování obecných pojmů používá tříd (*class*). Při definování třídy se zavede jak její datová oblast, tak i její funkční část. Každý konkrétní exemplář definované třídy automaticky získává všechny vlastnosti, tj. atributy, potenciální, aktivní i pasivní činnosti své třídy. V OOP se v tomto případě mluví o principu dědičnosti (*inheritance*). OOP rovněž umožňuje „dědit“ vlastnosti i mezi třídami, OOP tak umožňuje výstavbu hierarchických pojmových struktur. Jestliže máme již zavedenou nějakou třídu (např. vozidlo), můžeme snadno zavést její podtřídy (kolové vozidlo, pásové vozidlo atd.) tak, že pouze doplníme vlastnosti, které jsou pro ně specifické. Každý exemplář

nové podtřídy automaticky, spolu se specifickými vlastnostmi své podtřídy, získá i vlastnosti všech svých nadtříd. Definováním velmi obecných pojmů, tzv. základních tříd (*Base Classes*, např. newtonovská fyzika s atributy čas, hmotnost, dráha, síla atd.) můžeme v počítači získat úplné prostředí daného vědního oboru. Pak všechny později definované, tzv. odvozené třídy (*Derived Classes*, např. právě vozidla) automaticky získají atributy tohoto prostředí.

Třetí charakteristickou vlastností OOP je **polymorfismus**. Spočívá v tom, že je možné využít jednoho označení pro činnost všech objektů v dané hierarchii tříd, přičemž činnost nabývá specifický význam (rozsah) pro objekt třídy, se kterým je daná činnost právě spojena. Např. jediná definovaná činnost - „útočit“ - automaticky nabývá různý rozsah podle objektu třídy, se kterým je v daném okamžiku spojena (rota, prapor, sbor).

Výše naznačené vlastnosti OOP umožňují vývoj a používání takových „slangů“, které jsou velmi blízké „odborným slangům“ používaným v různých oblastech lidské činnosti. Dosahuje se tím nejen rychlejší probíhající interakce s počítačem a na něm instalovanými modely, ale především vyššího stupně porozumění dějům, které počítač interpretuje, které jsou na počítači simulovány. OOP sblížením vyjadřovacích prostředků počítače (programátora) se způsoby vyjadřování odborníka (analytika) v oblasti, ve které je počítač využíván, umožňuje, že počítač nezpracovává pouze analytikem vybrané charakteristiky objektů (originálů) podle jím navržených algoritmů, nýbrž pracuje s celými objekty - modely (originálů).

Interaktivní simulace v reálném čase - virtuální realita

Rozvoj *hardware* a *software* počítačů v druhé polovině 80. let a v počátku 90. let umožnil realizovat počítačové modely, které jsou schopny pracovat v reálném čase, a jejichž interaktivita ve směru k uživateli (tj. způsoby oboustranné komunikace člověk - počítač) po uživateli nevyžaduje žádnou předběžnou počítačovou přípravu. Předkládají totiž výsledky své práce (výstupy) uživateli formou a od něho vyžadují zásahy (vstupy) ve formě, které jsou běžné pro profesi, resp. roli, v níž uživatel při simulaci vystupuje. Počítačová simulace zde navázala na zkušenosti získané se stavbou a využíváním výcvikových, zejména leteckých, simulátorů. V této souvislosti se objevil a časem zpopulárněl pojem „virtuální realita“ (VR), kterým se označuje prostředí vytvořené počítačem a jeho vstupními a výstupními zařízeními, do kterého může člověk vstoupit a ve kterém může pracovat, aniž pociťuje výrazné rozdíly mezi ním a skutečně existujícím světem.

Věnujme alespoň trochu pozornosti požadavkům, které musí splňovat *hardware* pro interaktivní simulaci v reálném čase, či krátce pro VR. Prvým, kardinálním požadavkem je, že musí být schopny práce v reálném čase. Termín „práce počítačů v reálném čase“ - *RTC* (*Real-Time Computing*) znamená, že každý cyklus zpracování informací (tj. vstup, výpočet i výstup) proběhne v časovém intervalu, který je plně definován vnějšími podmínkami, a nezávisí na obsahu zpracovávaných dat. V simulaci probíhající v reálném čase (v *RTC* simulaci) je požadováno, aby každý, i dílčí simulovaný děj, proběhl v časovém intervalu vymezeném dvěma okamžiky diskretních událostí, kterými je ohraničen originál simulovaného děje. Jednoduše vyjádřeno - při *RTC* simulaci je požadováno, aby simulární čas šplýnul s časem fyzikálním. K dosažení požadovaného výpočetního výkonu jsou v architektuře počítačů uplatněny: vysoký paralelismus, *RISC* procesory, multiprocesorová řešení,

nové způsoby spojení procesorů s vysokokapacitními paměťmi. Cena takového počítače, tzv. pracovní stanice, v současnosti převyšuje 10 milionů Kč.

Druhým požadavkem je dosažení potřebného stupně interaktivity. K její realizaci se používá nových druhů vstupních a výstupních zařízení, tzv. **zařízení pro VR**. Po vstupních zařízeních je požadováno, aby zprostředkovaly tu část interakce člověka s uměle vytvořeným prostředím, kterou v něm tato zařízení ovlivňují objekty a děje. Musí být proto schopny v reálném čase generovat a počítači předávat údaje, které dostatečně charakterizují jeho přítomnost, místo, polohu a činnost (včetně např. hlasových, mimických, gestikulacních projevů). Případně musí být schopny zasílat obdobné údaje i o nástrojích (např. zbraních nebo jejich ovládacích prvcích), se kterými člověk do VR vstoupil.

Populárním univerzálním vstupním zařízením jsou **datové rukavice (GID)**. Takové rukavice jsou vybaveny snímači polohy a pohybu ruky i jednotlivých prstů. Rukavice se jeví jako velmi přirozený vstupní prostředek do počítačem vytvořeného prostoru. Principy datových rukavic jsou rozšiřovány i na „oblečení“ pro další části těla i pro celé tělo.

Běžnými jsou **poziční sledovače (Position Tracker)** - zařízení, která periodicky snímají místo a orientaci objektů, s nimiž operátor do VR vstoupil. Sledovače jsou složeny z vysílače signálů, který je pevně spojen se sledovaným objektem (např. HMD nebo zbraní či její maketou), soustavy přijímačů a vyhodnocovací jednotky. V počítači, na kterém v RTC běží model, periodicky předávají souřadnice objektu, a tak umožňují sledovat jeho pohyby.

Po výstupních zařízeních je požadováno, aby zprostředkovaly část interakce člověk - stroj, kterou člověk svými smysly vnímá objekty a děje z uměle vytvořeného prostředí. Nejrozvinutějšími univerzálními výstupními zařízeními pro VR jsou zařízení pro prostorové vidění. Poskytují současně dva pohledy do téhož prostoru (pro levé a pro pravé oko), které se vzájemně liší o binokulární paralaxu. Populárním zařízením pro stereovidění je **přilbový display (HDM - Head Mounted Display)**. Má tvar přilby s očními kryty, ve kterých jsou umístěny dvě obrazovky, nebo stínítka, na která je pomocí světlovodů přiváděn levý a pravý obraz.

Dalšími výstupními zařízeními jsou akustická zařízení. Tzv. zvukové karty obsahují digitální generátory a syntetizátory zvuku. Na jejich výstupy jsou připojovány soupravy stereo-fonní, nebo prostorové reprodukce zvuku (stereosluchátek, v prostoru umístěných reproduktorů). Sluchátka bývají často součástí HMD.

Aby byly vytvořeny podmínky pro kvalitní vnoření operátora do VR, musí být věnována pozornost i generování výstupů, které vyvolávají vjemy v dalších lidských smyslech, jako jsou: hmat (pro vjemy o tvaru a povrchu objektů, teploty), čich, vestibulární ústrojí, čidla vegetativních nervů (jimiž člověk vnímá zrychlení tj. dynamické odchylky od přímočarého rovnoměrného pohybu a které pociťuje např. při rozjždění nebo při zatáčení dopravního prostředku). Většinou z nich se dlouho zabývají výrobci jednoúčelových, zejména leteckých simulátorů.

Podle toho, jakou výbavou je člověk, který do VR vstupuje, opatřen, jsou rozlišovány typy VR. U **prvého typu** (někdy označovaného jako *Immediate Contact VR*, častěji jako *Immersive Systems*) vstupuje operátor do VR prostřednictvím univerzálních vstupních a výstupních zařízení pro VR. Z hlediska oblastí, ve kterých je možné tento typ VR používat, se jedná o typ s nejuniverzálnějším použitím. Oblast a účel použití jsou dány programy - simulačními modely instalovanými na počítači. (Ty jsou v tomto případě složitější, neboť musí generovat i nejbližší okolí operátora. Musí vytvářet i virtuální nástroje, které jsou mu

pro vnímání a ovlivňování dějů ve VR k dispozici.) Univerzální vstupní a výstupní zařízení pro VR však dosud nedokáží (a je otázkou, zda je účelné a ekonomické, aby kdy dokázaly) generovat podněty pro všechny smysly člověka a snímat jeho veškerou činnost. Generovány zpravidla jsou výstupy pouze pro konstruktérem VR systému vybrané smysly operátora (zrak, sluch, výjimečně hmat). Snímány zpravidla jsou místo, poloha, a tím i pohyby vybraných částí jeho těla, např. jeho hlavy, nohou, rukou a jejich prstů. V čisté formě je tento typ VR používán v zábavním průmyslu. Ve vojenství je po doplnění některými jednoúčelovými vstupními a výstupními zařízeními (např. zobrazovacími zařízeními typu „elektronická pracovní mapa velitele“) používán u modelů určených pro výcvik a práci velitelů a štábů (při tzv. válečných hrách a ve štábních modelech). Pro výcvik jednotlivce v ovládání ručních zbraní bývají vstupní a výstupní zařízení doplněna účelovými maketami zbraní.

U **druhého typu** (označovaného jako *Cave* - jeskyně, *Room* - místnost, *The Closed Cathedral* - uzavřená katedrála) je **prostor VR vymezen velkými projekčními obrazovkami**. Na ně jsou promítány obrazy dějů, které jsou doprovázeny prostorovým zvukem. Do uzavřeného prostoru VR vstupuje operátor se svým vlastním (málo rozměrným) prostředkem, strojem, zbraní. „Operátorem“ zde může být např. voják (ev. malý kolektiv) vybavený menší např. ruční (protitankovou, protiletectvou) zbraní, který zde prožije svůj souboj. Na organickou výzbroj operátora je připevněn vysílač pozičního sledovače, případně i jiné snímače, aby informovaly model o činnosti operátora, kterou ovlivňuje děje ve VR.

Ve **třetím typu** (označovaném jako *Cab* - kabina, nebo *Cockpit* - kabina pilota) **vstupuje operátor do VR i se svým nejbližším okolím - pracovištěm**. Zpravidla je použita kabina skutečného zařízení. Odpadá nutnost simulovat (někdy vůbec nerealizovatelné) výstupy, které by nejbližší okolí dokonale imitovaly. Část výbavy kabiny, která osádce zařízení slouží k informování o stavu a činnosti ovládaného zařízení (letadla, tanku) a o dějích v jeho okolí, je prostřednictvím účelových výstupních zařízení ovládána vzájemně spolupracujícími počítači. Např. průzory a okna kabiny jsou nahrazeny obrazovkami, pro které obrazový signál generuje grafická stanice. Kabina bývá instalována na pohyblivé se (hydraulické) základně, tím je umožněno generování vjemů i pro vestibulární ústrojí a vegetativní nervstvo osádky. Prvky, které slouží k ovládání činnosti zařízení, jsou doplněny účelovými snímači - vstupními zařízeními. Jejich signály ve formě dat vstupují do simulací modelu, aby jej informovaly o činnosti osádky. U tohoto typu je možné již **navodit „velmi hluboké“ vnoření do VR**. Na druhé straně se u takovýchto zařízení nedá mluvit o univerzálnosti použití. Jsou to účelové simulátory, často spjaté pouze s jedním typem zařízení. Tento typ VR je využíván při výcviku pilotů a osádek letadel, tanků a dalších jiných zbraňových systémů. Rovněž je jej možné využít pro cvičení velitelů a štábů, resp. jejich jednotlivých pracovišť. Interakce (uzavřeného) **štábního, velitelského pracoviště**, která by v realitě probíhala s jeho blízkým i vzdáleným okolím, zde probíhá „pouze“ se soustavou počítačů, resp. na ni instalovanými simulačními modely.

Simulátory tohoto typu (často se mluví o **Hi-Fi simulátorech**, *High-Fidelity Simulators* - **simulátorech s vysokou věrností**) jsou velmi drahé. Jejich cena se pohybuje v rozmezí 1 až 50 milionů USD. Simulátor tanku stojí asi 25 milionů USD. Cena Hi-Fi simulátoru často přesahuje cenu jím imitovaného zařízení. Rovněž provoz simulátoru je drahý a zpravidla vyžaduje několikačlennou obsluhu. Přesto je jejich provoz ekonomický. Výcvik s jejich pomocí je rozhodně lacinější než ostré střelby, provedené v rámci bojového cvičení. Kromě toho umožňují nácvik v řešení katastrofických situací. V nedávné minulosti se v této

souvislosti začalo mluvit i o lacinějších **simulátorech s omezenou věrností** (*Selective Fidelity Simulators*). Jsou na objednávku ARPA (*Advanced Research Projects Agency*) vyvíjeny pro potřeby ozbrojených sil USA. Cena *Se-Fi* simulátoru (simulátoru s omezenou věrností) by neměla přesáhnout 250 tisíc USD. Právě tuto částku má stát simulátor tanku M1A1.

Distribuovaná interaktivní simulace (DIS)

Současný rozvoj počítačové techniky je mj. charakterizován rozsáhlým využíváním paralelismu. Např. v počítačích současně pracuje paralelně více procesorů, mnohé rozsáhlé úkoly lze řešit pouze pomocí paralelně pracujících počítačů. Podobně mohou spolupracovat i počítače, na kterých současně probíhá několik dějově návazných simulačních modelů. Tak se v nich vytvořené prostředí (*Cyberspace*) přibližuje reálnému světu, kde paralelně probíhají děje, které spolu vzájemně někdy více, někdy méně souvisejí, které se vzájemně více či méně ovlivňují. Pro spolupráci modelů je nutné, aby **kromě interaktivity vůči svým operátorům byly navíc vzájemně interaktivní**. Při spolupráci několika málo modelů lze jejich vzájemnou interaktivitu řešit pomocí sdílené databáze. Jejím prostřednictvím si jednotlivé modely předávají informace o výsledcích dějů. Mezi předanými údaji nesmí chybět žádný, který ovlivní činnost spolupracujícího modelu. Touto technikou lze ve VR uskutečnit např. souboj letadel, dvoustranné štábní cvičení ap. Hojně užívanou spoluprací modelů, která vychází z předností objektově orientovaného programování, je „vnořený model“. Při této technice modelování dochází ke spolupráci vzájemně hierarchických modelů. Děj „vnořeného“ modelu se zde odehrává za podmínek vytvořených hierarchicky vyšším modelem. Tato technika se uplatňuje u věrných (ne ve smyslu VR, nýbrž dokonale validních) modelů pro vědecký výzkum, pro vývoj a ověřování nové techniky a nových pracovních postupů.

Spolupráci mnoha (řádově stovek až tisíců) modelů, jejichž děje probíhají v reálném čase, řeší tzv. distribuovaná interaktivní simulace - DIS (*Distributed Interactive Simulation*). DIS začala být rozpracovávána v rámci projektu ozbrojených sil USA nazvaném *SIMNET* (*SIMulation NETworking*). V DIS jsou simulátory a ostatní počítače, na kterých jsou provozovány modely, nazývány *DIS-entitami*. *DIS-entity* pracují autonomně, buď podle algoritmů, které jsou v nich trvale obsaženy (automatizovaní aktéři), nebo až podle zásahu cvičících (vnoření aktéři). *DIS-entity* nesdílí společnou databázi, nýbrž každá má svoji vlastní. Každá, přes *DIS-interface*, ostatním (v *DIS-síti* pracujícím) *DIS-entitám* hlásí změnu svého stavu vysláním patřičné zprávy. Ta je nazývána *DIS-Entity State Packet (DIS-ESP)*. Příjem a vstupní zpracování zpráv, vysílaných ostatními *DIS-entitami*, je nutnou činností každé *DIS-entity*. Při ní vzniká „její vlastní pohled“ na simulovaný svět a děje v něm. Tak je umožněn vznik jejich reakcí, tvořících její aktivní podíl na procesech, které se v něm odehrávají. *DIS-ESP* zahrnuje několik identifikátorů, např. identifikátor cvičení, cvičící strany, entity, typu, pořadí, času, místa výskytu, orientace *DIS-entitou* simulovaného objektu, směru, rychlosti a zrychlení jeho pohybu. Její délka v *SIMNET* bývá okolo 140 Byte. *DIS-entita* odesílá jednu *DIS-ESP* každých 200 ms až 30 s. Průměrně vysílá jednu za sekundu. Uvážíme-li, že v síti má spolupracovat několik tisíc *DIS-entit*, můžeme získat představu o tom, jaké má DIS komunikační nároky. Komunikační technika použitá v *SIMNET* dovo-luje spolupráci 8000 *DIS-entit*.

Databáze modelu může být předem naplněna, či během simulace doplňována údaji, které charakterizují nějaké skutečně existující prostředí. Např. jestliže do databáze simulátoru bojového prostředku byla předem vložena **digitální mapa skutečného terénu**, pak virtuální činnost bojového prostředku probíhá v tomto „skutečném terénu“ a v něm probíhají i ostatní virtuální děje. V tomto případě se mluví o **mísené realitě**. Mísená realita je ve vojenství používána při nácvicích očekávané bojové činnosti, kdy cvičící nejen procvičují očekávanou bojovou činnost (nacvičují svůj bojový úkol), ale seznamují se s prostorem, kde pravděpodobně bude boj probíhat. Jsou-li tyto údaje aktuální, pak se seznamují i se **situací na očekávaném bojišti**. Příkladem mísené reality z posledních měsíců může být digitální mapa, kterou během doby kratší než 14 dnů pořídil *Topographic Institute* na zakázku ministerstva obrany USA. Mapa zahrnuje oblast Mostaru, Jablonice a Sarajeva (180 až 220 km). Touto digitální mapou byla mj. naplněna databáze výcvikového střediska 7. armády v Grafenwöhr. Zdejší výcvikové středisko je mj. vybaveno 42 propojenými simulátory tanku M1 Abrams a 18 simulátory bojových vozidel M2 Bradley. Simulátory dovolují osádkám virtuálně procvičovat bojovou činnost v uvedeném prostoru. Jsou-li techniky mísená realita a *DIS* užity současně, jako je tomu např. v *SIMNET*, pak lze virtuálně na „budoucím bojišti“ uskutečnit i součinnostní nácvik, aniž by cvičící museli být soustředováni do tohoto, či jiného prostoru. Např. v projektu *STOW* (*Synthetic Theater Of War*), jehož výsledky mají být demonstrovány již při letošních manévrech REFORGER, mají být obě zmíněné techniky využity. *STOW* má vytvořit rozsáhlé virtuální bojiště, ve kterém bude probíhat společný součinnostní nácvik a výcvik jednotek a útvarů pozemních, námořních i leteckých sil USA.

V červenci 1990 pozemní vojsko USA, které bylo nositelem programu *SIMNET*, jej úspěšně dokončilo. Při řešení programu *SIMNET* bylo shromážděno množství poznatků, otevřelo se však také množství problémů, které akutně vyžadují řešení. Výsledky programu *SIMNET* (i při řadě rozsáhlých cvičení) prokázaly, že *DIS* je nejen za současného stavu rozvoje počítačů realizovatelná, ale je schopna radikálně změnit podmínky pro výcvik vojsk. *DIS* může velmi přispět ve všech etapách výcviku, od výcviku jednotlivce, přes secvičování jednotek, součinnostní výcvik, až po nácvik očekávaného nasazení vojenských sil. Nejedná se vždy jen o procvičování situací, kdy by mohlo dojít k ohrožení životů a zdraví cvičených, ale např. výcvik spojarů pomocí simulace je žádanější než výcvik klasický, neboť dokáže navodit situace (rušení, rozkrytí, REB), které jsou bojovým podmínkám bližší.

Ještě v r. 1990 byla v ozbrojených silách USA k zajištění dalšího rozvoje *DIS* přijata řada opatření. Vrcholné řízení modelování a simulace bylo dáno do kompetence zástupce ministra obrany (*Deputy Secretary of Defense*). Náměstek ministra pro akvizici a techniku (*Undersecretary of Defense for Acquisition and Technology*) převzal odpovědnost za investiční strategii a realizační politiku v této oblasti. Byla zřízena **výkonná rada pro modelování a simulaci - EXCIM** (*Executive Council for Models and Simulations*), ve které jsou zastoupeny všechny rozhodující složky ozbrojených sil USA. Přijat byl plán pro modelování a simulaci (*Modeling and Simulation Plan*). V podřízenosti náměstka ministra pro akvizici a techniku byla v červnu 1991 zřízena **kancelář pro modelování a simulaci - DSMO** (*Defense Modeling and Simulation Office*), která pracuje jako výkonný sekretariát pro plnění uvedeného plánu. Svým **statutem** má *DSMO* stanoveny tři úkoly:

- prosazovat standardy, zabezpečující interoperabilitu,
- napomáhat v koordinaci aktivit vyvíjených v rámci ministerstev,
- stimulovat společné využití a rychlou návratnost investic.

Na výsledky programu *SIMNET* navázala řada programů, a to jak ministerstva obrany USA (resp. jeho orgánů *DSMO* a *ARPA*), druhů vojsk v USA, ale i ostatních armád členských států NATO.

Využívání simulace je nepochybně jedním z trendů vývoje současného vojenství a jako takový by neměl být opomíjen ani naší armádou. Jistě, pořízení každého simulačního modelu a k jeho provozování nutného *hardware* a *software* vyžaduje poměrně značné počáteční náklady. Jejich rychlá návratnost je, na rozdíl od jiných investic, nevyvratitelně prokázána. Kromě přínosů, na které jsem se snažil v článku poukázat, má naše armáda k využívání simulace ještě další silný motiv - snahu přiblížit se armádám členských států NATO.

Náměty pro model armády 21. století

Záměr tohoto verbálního modelu armády 21. století vyhovuje dimenzi malého státu. Model je vymyšlen na principu abstraktních úvah. Náměty pro něj vycházejí z analýzy minulé a současné bezpečnostní situace a odpovídají pravděpodobným dlouhodobým trendům globálního vývoje bezpečnostní oblasti, tendencím krizí, konfliktů a válek, jakož i jiným podmiňujícím aspektům.

Fundamentem modelu jsou schematické koncepty uveřejněné časopisem Vojenské rozhledy v číslech 1, 2, 5 až 7 a 10/94. Vybrané statě dotýkající se širokého pole bezpečnostních problémů poukazují na řadu otázek, které jsou určitou předzvěstí toho, co lze z hlediska nastávajícího období očekávat. Umožňují nám udělat si představu mj. o tom, co je vyjádřením prvního předpokladu budoucího národního zájmu, tj. **vůle ke státnosti, případně k zachování národa**. Právě to je však v současné době poněkud v pozadí zájmu veřejnosti. Článek je přiležitostí k zamyšlení nad tímto fatálním stavem a zmíněné materiály z oblasti obranné a bezpečnostní politiky zasluhují nejen z tohoto důvodu širší publicitu.

* * *

Přestože je zkoumanou problematikou vzdálený obzor budoucí armády malého státu, vše nasvědčuje tomu, že současné a především očekávané výrazné přeměny v technické oblasti a její rozhodující vliv na všechny součásti vojenství vyžadují seriózní přístup k oblasti obrany státu již nyní. Jedině tak se příští generace neodsoudí do role trpného nositele bezpečnostních nejistot a s tím spojených nepředvídaných následků. Jedná se o výzvu, která má mnoho širších souvislostí.

Z hlediska možností proporce však jeden článek neumožňuje rozsáhlejší rozbor. Náměty modelu proto zvažují především některá fakta. Domnívám se, že zejména z nedávné i vzdálenější historie válek jsou empirické poznatky tohoto charakteru nezastupitelným prostředkem. Naopak pro vyvozování poznatků o budoucnosti se používá exterpolační metody podle zásady, že prodloužení spojnice již dvou bodů ukazuje směr.

Domnívám se, že z hlediska významu tématu by bylo vhodné hned v úvodu poukázat na několik obecných poznatků z historie lidstva v oblasti válečných konfliktů. Především je možno konstatovat, že **způsoby řešení rozporů násilnými prostředky jsou trvalým jevem světových dějin**. Skutečností zůstává, že **dějiny lidstva jsou převážně dějinami válek**. Historikové vypočítali, že v době od roku 1469 před našim letopočtem až do roku 1930 našeho letopočtu bylo pouze 264 let mírových, ale 3135 válečných. Nelze se proto domnívat, že by právě následující století tento trend úplně zvrátilo. Navíc se nepodařilo vypracovat a dojednat koncepční systém mírového řešení sporů ani v Evropě, natož pak ve světovém měřítku, nemluvě již o jeho mezinárodně právní závaznosti.

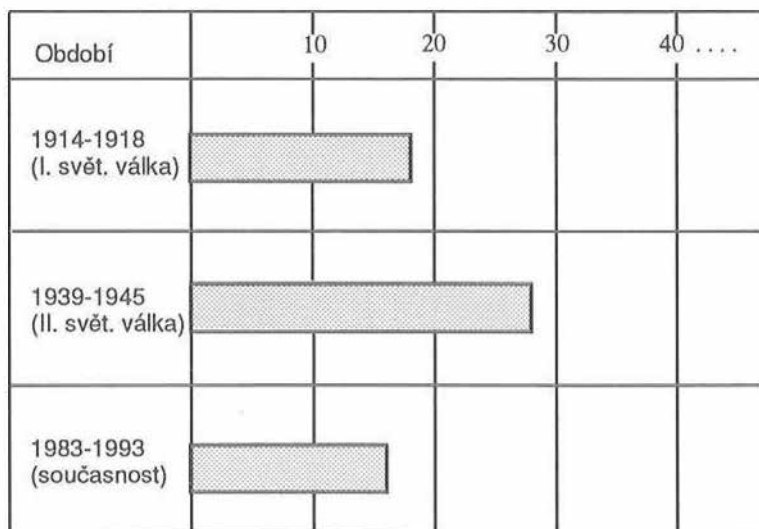
Dále je možné vzít v úvahu skutečnost, že mentalita „homo sapiens“ se v podstatě nezmění. Stále přetrvává jedna z dominantních vlastností, již je touha po moci a bohatství, která je na jedné straně určitou silou vývoje, na druhé straně však i zdrojem krizí, konfliktů různé intenzity a rozsahu, od individuálních až k mezinárodním.

Co se však podstatně změnilo je technický pokrok, který při nedostatečném zvládnutí vede ke katastrofě. Ve vojenské oblasti navíc vývoj vysokých technologií kvalitativně nových zbraní otevírá stále širší možnosti k růstu jejich ničivé síly a bojové efektivity. Právě zde je onen zásadní rozpor mezi rychlými změnami techniky a technologií, a pomalou evolucí mentality.

Konečně je zde celosvětová základna pro další konflikty, spočívající v příkrých rozdílech v ekonomické úrovni a ve skutečnosti, že ve světě je okolo 3000 národů, z nichž většina nemá možnost přímé správy svých záležitostí ani vyřešení vztahy k sousedům. Přitom Organizace spojených národů se svými 184 státy se začíná stávat těžko ovladatelnou a neakceschopnou organizací. Některé úvahy spějí k závěrům, že v prvních dvou - třech dekádách 21. století může počet členských států vzrůst až na 300 - 400.

Všechny předchozí prvky pak mohou být součástí dnes již často diskutované **kolize kultur**, které je nutno věnovat určitou pozornost včetně hodnocení její specifické váhy a možností. I v případě dalšího zvýšení jejího významu, intenzity a rozsahu by to však znamenalo pouze ideologické zdůvodnění reálných cílů. První výrazné znaky zde však již jsou v tvrzení o neslučitelnosti západního demokratického modelu společnosti s východním autokraticko-konfuciánským a v narůstajícím islámském fundamentalismu.

To je ovšem pouze obecný rámec možných konfliktů. Samotné spojení analýzy a modelu může z neuspořádaných údajů vytvořit překvapující souvislý obraz. Článek s použitím následujících grafů ukazuje nejen vzestup počtu ozbrojených konfliktů, ale i jejich obětí jako ilustraci uvedených základních východisek. Rozvíjení a zároveň i testování teorie je

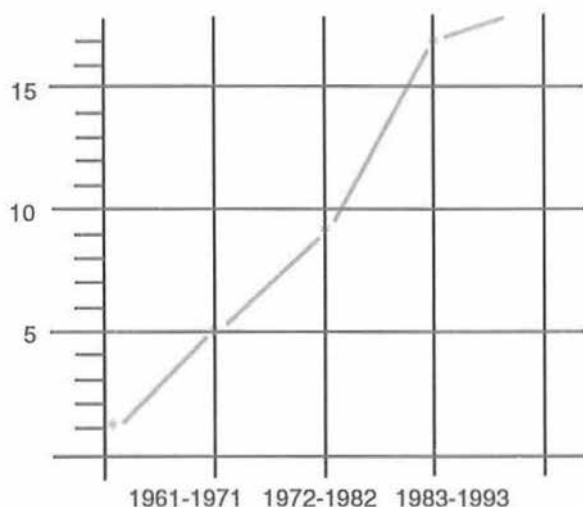
Graf 1: Počet států účastnících se aktivně válečných operací

nezbytnou součástí strategického plánování, které má z hlediska současného a složitého budoucího vývoje krizí a konfliktů nezastupitelnou úlohu.

V tomto ohledu se často namítá, a do jisté míry oprávněně, že krize, konflikty a války po několika posledních desítkách let ukazují vedle nahodilého kolísání i celkovou tendenci pozvolného globálního narůstání. K odůvodnění tohoto tvrzení následují dva grafy. První z nich hodnotí širší časové rozpětí (1918 - 1993) z hlediska počtu států účastnících se aktivně válečných operací.

K odůvodnění předchozího tvrzení je sestaven i graf 2. Soustřeďuje přehled o válkách z posledních více jak třiceti let (1961 - 1993). S využitím povšechných znalostí o válkách z *Nothfallvorsorge und Zivile Verteidigung* 3/93 shrnuje znalosti v oblasti novodobých válek. Podklady k němu vypracoval stockholmský Institut pro výzkum otázek míru. Institut definuje válku jako konflikt velkého a trvalého rozsahu, kde zároveň zahyne následkem bojů nejméně 1000 osob.

S přihlédnutím ke zmíněné omezující podmínce budou s největší pravděpodobností celkové souhrny (zejména za poslední období) ještě mnohem hrozivější. Vzhledem k živelnosti a nepřehlednosti vývoje krizí, konfliktů a válek nelze v plném rozsahu okamžitě přesné hodnoty aplikovat. Pro informační podporu však dostupná čísla účel splní. Poslední třicetileté období je v grafu rozděleno do třech stejných časových úseků.

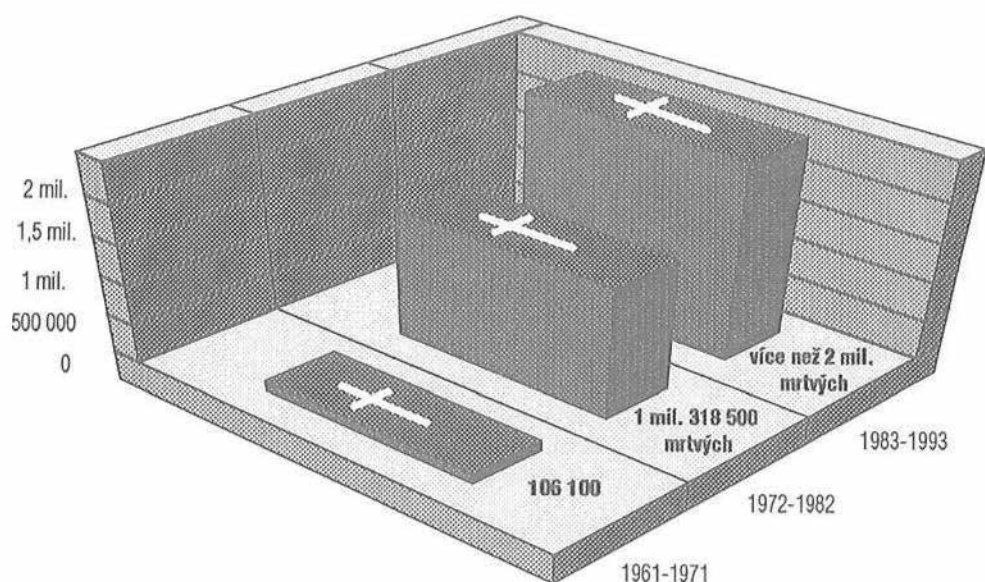

Graf 2: Vývoj počtu válek (ozbrojených konfliktů)
v letech 1961-1993

Křivka znázorňující příští období by byla ještě strmější v případě, že se rozšíří zadání o některá bezpečnostní rizika spojená například s neuváženým rozšiřováním vysokých zbrojních technologií nebo o nekontrolovatelné rozšiřování jaderných zbraní, případně jiných druhů a komponentů zbraní hromadného ničení.

Tím se pochopitelně komplikuje udržení míru a současně potvrzuje domněnka, která deklaruje, že se pravděpodobně nepodaří krize a konflikty v průběhu příštího období bezproblémově odstranit. Konflikty zájmů budou o to složitější, že leckdy již dnes nabývají stále výraznější podobu mezi rozdílnými civilizačními, kulturními a náboženskými okruhy.

Vzhledem k takovým současným fenoménům, jako je masové rozšiřování konfliktů, zvýšení účinnosti zbraňových systémů a zdokonalování jiných podmínek přípravy a vedení konfliktů a válek, rostou i jejich následky. Nejde o nové objevy či nepodložené hypotézy, ale o zkoumání budoucích opatření v bezpečnostní oblasti států. Jedině tak bude možné negativním jevům však předcházet a v případě nutnosti i krizím a konfliktům účinně čelit. Následky válek, zejména rostoucí početní stavy mrtvých v období za posledních třicet let, ukazuje následující graf.

Graf 3: Vývoj počtu mrtvých ve válkách (ozbrojených konfliktech) v letech 1961 - 1993

Při pokračování současných tendencí nárůstu krizí a konfliktů budou jejich následky ještě výraznější. Svědčí o tom zasazení vysoce přesných a účinných zbraní a nové technologie jejich použití. Velké ztráty na živé síle jsou v dnešních válkách i při jejich vedení primitivními bojovými prostředky, bez uplatňování platných doktrinálních zásad a způsobů vedení vojenských operací.

Přes tragické následky posledních válek nelze jejich vzniku v příštím období zabránit. Za příčiny lze označit například i schopnost přizpůsobit se nové mezinárodní situaci, nové možnosti technologií, otevření národních ekonomik, vlastnictví materiálů strategického významu a jejich využívání, respektive zneužívání aj. Perspektivní vývoj má v tomto směru více variant, ale stále výrazněji se rýsuje nástin podoby jedné z nich.

Alternativy budoucího vývoje uvažují vždy vlastní situaci jako konstantu a rozpracovávají pouze možnosti vývoje podstatného okolí. Základní otázkou budoucího vývoje je pokračující proces politických, kulturních a ekonomických přeměn ve světovém měřítku na cestě k demokracii a tržnímu hospodářství. Současně s tím se budou měnit a prohlubovat rozdíly v kulturní a civilizační architektuře světa. To se odrazí v jevových stránkách, z nichž nejvýznamnější pravděpodobně budou snahy o nalezení vlastní identity, uplatnění práva na sebeurčení, seberealizaci a jejich promítání do změn v regionech i celkového uspořádání světa.

Vlastní budoucí vývoj bude pravděpodobně ovlivňován politickou kulturou, úrovní lidských práv, občanských svobod, právního řádu a dalších aspektů, stejně jako snahou o potlačování základních lidských hodnot. Porušení některého z těchto základních pilířů vždy vedlo a povede k ohrožení bezpečnosti k nejistotám vývoje. V rámci vytvoření nepředpojatého potenciálního prostředí národní obrany je nutné vzít při sestavování modelu možných příštích ozbrojených sil v úvahu to, že tyto otázky jsou prioritní již nyní. Tím více na nich záleží mozaika budoucnosti. Její základní drobné části se sestavují již dnes.

Prostřednictvím tohoto modelu se vyvodí poznatky, které mohou být užitečné z hlediska hlubšího propracování složitých budoucích procesů tohoto charakteru. Nezapomenutelná je přitom nepřetržitá komunikace mezi všemi, kdo se obranou z dlouhodobého hlediska zabývají. Ale především mezi těmi, komu na mírové budoucnosti záleží, mezi odborníky, veřejností i státní správou. V tom je hlavní přínos polemiky k stanovenému tématu.

Náměty modelu budoucí armády obsahují množství omezujících a zároveň zjednodušujících podmínek. **Hlavní omezující podmínkou je oddělení modelu od praktického hlediska koncipování obranné politiky.** Obrannou politiku v kontextu výzkumu budoucího vývoje krizí, konfliktů a válek obecně by bylo účelné založit na počítačovém modelování složitě provázaného systému vojensko-politických jevů, při uplatnění různých variant vývoje. Například při charakteristickém narůstání krizových jevů či jiném vývoji apod. Následují ještě některé další omezující podmínky modelu, například:

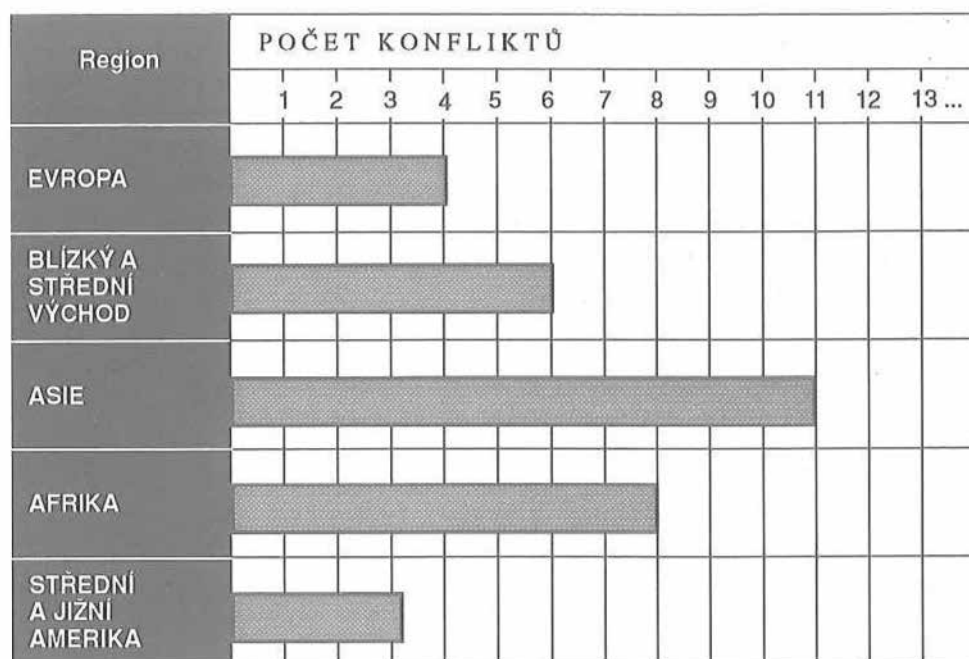
- pouze povšechné řešení problémů,
- rámcové zaměření bez komplexního rozpracování systémů C^4I^2 ,
- na nejnutnější míru je omezeno rozpracování problematiky druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a logistiky,
- zúžení tematiky na výběr fragmentů v otázkách návaznosti na prostředí, ve kterém by se prakticky model uskutečňoval,
- nejsou rozpracovány otázky způsobů použití ozbrojených sil, není definován protivník,
- uplatňované normy, pojmy, zásady a činnosti mají účinnost výhradně pro zvolený případ.

Souvislosti všech těchto procesů jsou složité a předpovědi i pro nejdokonalejší počítače tvrdou (zřejmě v řadě případů ještě doposud neřešitelnou) realitou. Většina souhrnných poznatků nicméně shodně naznačuje, že krize, konflikty a války se příští době nevyhnou.

Potvrzují to mj. i logické úsudky z analogií historického vývoje, stejně jako trendy s tendencemi, které jsou vyvozeny na základě pozorování bezpečnostních aspektů dnešní doby. Zmiňují se o tom také prognostické, politologické a sociologické studie. Viz například výstižné pojednání sociologa Samuela P. Huntingtona v práci „Střetnutí civilizací“.

(Překlad zmíněné publikace je uložen v Ústavu obranných studií pod evidenčním číslem 610/93.)

V budoucnosti se zpravidla bude jednat o civilizační, kulturní, etnické, historické a další nedefinované vlivy antagonismů. Jde o jevy, které lze snadno zneužít pro rozdmýchávání konfliktů, jak o tom například svědčí události na území bývalé Jugoslávie. V multi-laterálních mezinárodních vztazích zatím působí rozptýleně a stávají se příčinou konfliktů v různých regionech světa, jak ukazuje graf 4. Pravděpodobně ještě nastanou výraznější změny spojené s migrací obyvatelstva a jinými negativními jevy v ekonomické, ekologické a jiné oblasti. I když budou tyto problémy dopadat na různé země a regiony s rozdílnou úrovní, je patrné, že se do budoucnosti promítnou celkově negativně. Nejedná se o pesimistický pohled, ale reálná fakta současného světa.

Graf 4: Přehled válek v letech 1961-1993 podle regionů

Přehled ukazuje, že země zmíněných (i jiných) oblastí světa se bez spolehlivých záruk obranného charakteru neobejdou. Ještě dlouho nebude totiž síla ani vůle, ale především připravených a odhodlaných lidí k aktivitám, které by z roku na rok, desetiletí na desetiletí tyto tendence změnily. Navíc pokračuje hromadění nepřehledného množství problémů nejrůznější bezpečnostní povahy a situace gradují i plošně přerůstají z krizí do konfliktů. Je potom logické, že úloha ozbrojených sil bude mít z perspektivního hlediska význam nejen tam, kde je již v současné době situace skutečně vážná.

Na základě toho by měla být věnována větší pozornost nepředvídatelnosti nebo obtížné předvídatelnosti bezpečnostní situace jak v mezikontinentálním, tak i vnitrokontinentálním rozsahu. Právě to je totiž hlavním předpokladem pro existenci armád a jejich nutnou včasnou přípravu na všechny možné varianty použití z důvodu změny bezpečnostní situace.

Je to jako s dlouho ukrytou chorobou, která se naplno projeví až časem. Komplikovaná nemoc se snadněji překoná nasazením odborně připraveného týmu lékařů. Ať se to vezme jakkoliv, armáda je tady proto, aby byla použita, když je to nutné. Pouze spolehlivá systémová opatření v oblasti obrany jednotlivých zemí přispějí k udržování míru. Z toho je patrné, že nastávající éra se s největší pravděpodobností bez společenské instituce - armády - prostě neobejde.

I další okolnosti a podmínky budoucího vývoje nabádají, aby se k problematice obrany přistupovalo komplexně. Zároveň s výstavbou armády se musí rozvíjet teorie možností použití sil a prostředků novými způsoby. Vojenská teorie vždy vyžaduje časové zvýhodnění jednoho až dvou kroků před požadavky praxe. To i přesto, že drtivá většina lidí na Zemi je dnes velmi znepokojena představou, že člověk sám svou činností přispívá k svému ničení tím, že vytváří podmínky pro vznik konfliktů v třetím tisíciletí.

Když sledujeme křivku vývoje krizí, konfliktů a válek v porovnání s vývojem vojensko-politické situace a celkovou bezpečnostní situací ve světě v poslední době, nelze si nepovšimnout výraznějšího poklesu imunity některých lokalit vůči vzniku válek. Zpravidla vznikají vyhocením nahromaděných problémů, různých lokálních a jiných zájmů, jejichž řešení politickými prostředky není účinné a v řadě případů ani účelné. K prosazení a nastolení míru už zůstává jenom vojenská síla.

To ovšem předpokládá změny směrem k zefektivnění obranného úsilí. Mnohé státy (zejména s demokratickou orientací) již tuto cestu sledují, a tak mají naději na spolehlivější bezpečnostní záruky. Výhody tohoto druhu se uvádějí do souvislosti s celkovým bezpečnostním prostředím dnešní, především ale vzdálenější budoucnosti. Je to jeden z mnoha dalších argumentů, proč právě opatření, jako je budování ozbrojených složek, zejména armády, by se mělo stát samozřejmostí i v nastávajícím třetím tisíciletí.

Zajišťování mírových mezinárodních vztahů v budoucnosti bude mj. spočívat na fungující autonomní akceschopné (bojeschopné) armádě svobodného, samostatného a suverénního státu. Zásady existence a výstavby armády nejsou v rozporu ani s mezinárodním právem ani se smlouvami o odzbrojení. Důležité je, aby byly v souladu s principy funkce demokratického státu. Pak je to v naprostém souladu s příspěvkem k celkové bezpečnostní stabilitě v regionu. Jedině na takovém základě bude možno ochránit vlastní národ a zároveň přispět k udržení celkové světové mírové stability.

S tím souvisí následující studijní model armády malého státu 21. století. Jde o vysvětlení reality s pomocí uplatnění verbálního modelu, který pracuje s **motivy imaginární typové armády smyšleného státu, např. Axyz.** Model je pouze prostředkem k novým teoretickým poznatkům, nemá tudíž žádnou souvislost s konkrétní armádou reálné země. Soustřeďuje poznatky, záměry, názory a zkušenosti.

Verbální model je možnou variantou armády malého státu v příštím století. Zásady této armády nejsou v rozporu s dosaženými mezinárodními mírovými úmluvami o odzbrojení, Mezinárodním právem válečným, principy a praxí demokratického státu.

Zejména vychází z toho, že:

- ◆ tendence vývoje krizí a konfliktů připisují význam ozbrojeným silám,
- ◆ plnit úkol k zajištění bezpečnosti státu znamená přispívat k celkové stabilitě v regionu a ve světě,
- ◆ dosáhnout plné účinnosti opatření směřující k obraně státu je stále závažnější vzhledem k narůstajícím hrozbám,
- ◆ obrana nepočetného státu je záležitostí celého národa.

Problematika bezpečnostního prostředí není v modelu nadhodnocována, ani podceňována. Model zohledňuje latentní stav předpokládaných krizových jevů, jejichž míru s největší pravděpodobností určí až reálný průběh třetího tisíciletí. Význam přijímaných opatření nutných pro obranu státu v tomto ohledu potvrdí až čas.

V modelu se uplatňují názory, které nejsou výslovně oficiálními stanovisky. Uveřejňované poznatky jsou polemické s cílem podnítit širší diskusi k problematice.

Základní aspekty modelu armády nastávajícího jednadvacátého století vycházejí z toho, že:

- ▲ charakter armády, organizační struktura, výzbroj a technika, automatizované systémy velení a řízení C^4I^2 , logistika a další podmínky umožňují její zapojení do variabilní struktury multilaterálních ozbrojených sil stabilního spojeneckého bezpečnostního systému, výhradně strukturovaného podle fungujícího mezinárodního práva (patrně systému celosvětového bezpečnostního významu),
- ▲ základnímu požadavku vzájemné mezinárodní kooperace ve vojenské oblasti odpovídají legislativní i exekutivní hlediska s nezastupitelnou kontinuitou zásadních dokumentů a s celospolečenským bezpečnostním a vojenským významem, která se trvale aktualizují na základě vojensko-politického vývoje prostředí státu a jeho bližšího i vzdálenějšího okolí,
- ▲ ozbrojené síly jsou flexibilní a jsou připraveny k připojení do celosvětových automatizovaných systémů velení C^4I^2 ,
- ▲ armáda s využitím C^4I^2 realizuje nejsložitější úkoly v kooperaci s vyspělými armádami světa na základě mírových úmluv celosvětového významu,
- ▲ početní stavy a struktura ozbrojených sil, zejména armády, odpovídají mezinárodnímu a vnitropolitickému vývoji, ekonomickým a jiným podmínkám společnosti, požadavkům vojenské vědy, vojenské strategie a rozvoji techniky a technologií; v souladu s tím pokračuje příprava vojsk, trvalé zdokonalování dovedností velitelů a štábů v přípravě a vedení obranných operací, schopností vrcholového managementu v přípravě řízení obrany, za plného využití informačních technologií a uplatnění uceleného systému logistiky,
- ▲ logistické zabezpečení armády je odrazem stavu ekonomiky státu. Podle možnosti odpovídá vybavení armády moderní technikou a výzbrojí kompatibilní s vyspělými armádami,
- ▲ k dosažení žádaného účinku má obrana státu všeobecný charakter se zachováním branné povinnosti, zakotvené v ústavě státu; neprofesionální část armády se rozvíjí na principu územního doplňování včetně výcviku záloh,

- ▲ armáda úzce prolíná demokratickou společností; u vojáků všech kategorií se rozvíjejí občanské principy, které zajišťují odpovídající postavení příslušníků armády v demokratické společnosti; na druhé straně připravenost k plnění úkolů obrany se projevuje vysokou úrovní vojensko-odborných, technických, společenskovedních, všeobecně kulturních znalostí a etnických hodnot příslušníků armády i jejich fyzickou zdatností,
- ▲ síly a prostředky armády se jednoznačně ztotožňují s hodnotovou orientací demokratické společnosti a vnitřním demokratickým přesvědčením; armáda výrazněji přispívá k rozvoji seberealizace svých příslušníků saturací jejich potřeb,
- ▲ armáda je jedním z rozhodujících stabilizujících faktorů společenského života; garantuje spolehlivou bezpečnost a ochraňuje majetek občanů, fyzických i právnických osob a je základním prvkem (uzavřeného, autonomního) bezpečnostního systému.

Z hlediska postavení a významu státu musí model možné budoucí armády respektovat rozvíjení strategické koncepce obrany a přitom vycházet z toho, že armáda je budována jako vysoce profesionalizovaná. Avšak bránit suverenitu státu je vlasteneckou povinností a nezadatelným právem každého občana, jakož i celého národa k zachování své existence. Model proto předpokládá, že se obrana státu zakládá na národním, všelidovém principu. Stát s menším počtem obyvatelstva by si měl s největší pravděpodobností i v daleké budoucnosti zachovat všeobecnou brannou povinnost při respektování toho, že:

- délka vojenské základní služby se na základě ekonomických podmínek, úspěšné profesionalizace vybraných funkcí a zejména výrazného zájmu o službu v ozbrojených silách omezí na nutnou míru,
- naplňování vojenských útvarů a jednotek bude zřejmě výhodnější při dodržování teritoriálního doplňování,
- výcvik záloh bude probíhat pravděpodobně podle teritoriálních oblastí (v střediscích).

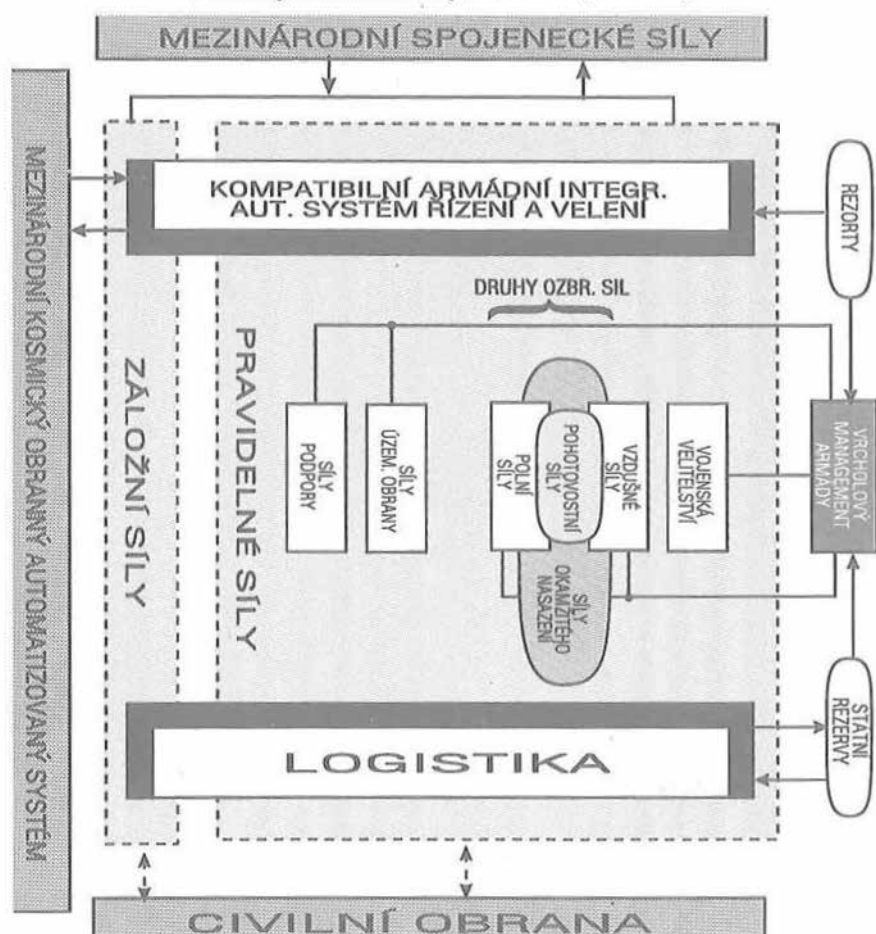
Model předpokládá, že síly obrany na teritoriu státu budou sehrávat významnější roli. Mohou se připravovat například jako mechanizované (motorizované) i jiné síly. Svazky a jednotky „zálohy“, tvořené plným rozvinutím za mobilizace, se mohou budovat například jako pěší (motorizované). Tyto svazky mohou podle situace plnit obranné úkoly autonomně i v návaznosti na armádu.

Podstatou státu Axyz je model malé armády, která se dělí (v závislosti na dosahovaných ekonomických výsledcích státu a jiných okolnostech, zejména vývoji techniky vedení operací a bojů) na **vzdušné síly** a **pozemní síly**. V závislosti na procentuální vyváženosti počtů a výkonu vojenské služby na pravidelné síly a záložní síly - viz schéma.

Moderní mobilní flexibilní síly tvořící **síly okamžitého rozmístění** jsou základem armády, která je kompatibilní s vyspělými armádami v systémech C⁴I². Jsou zároveň **silami rychlé reakce, pozemního vojska, prostředků letectva a sil proti vzdušným úderům**. **Civilní obrana** (v souladu s mezinárodně platnými konvencemi) může být jen profesionální.

Další složkou přiloženého grafického modelu jsou **útvary a svazky sil územní obrany**, tvořené smíšeně profesionály a vojáky základní služby. **Svazky a útvary záloh** jsou tvořeny výcvikovými středisky záloh, ve kterých jsou jako stálý stav vojáci z povolání a (na čas zabezpečující chod služby útvarů a pravidelně povolávání na kondiční výcvik) vojáci ze zálohy (nebo v případě mobilizace povolání do činné služby).

Grafický model armády 21. století (varianta)

Schéma

Grafický model též znázorňuje mezinárodní aktivity armády malého státu. Ukazuje se, že spojenecké principy kooperace mezi státy ve vojenské oblasti budou z mnoha důvodů základem celkové stability.

Některé základní budoucí jevy vyvozené z vojensko-politického vývoje jsou málo pochopitelné a vysoce sporné. Na základě toho výsledky modelu ukázaly trendy, nikoliv jistoty. V důležitých problémech si článek nezakládá monopol na pravdu. Přesto z pojednání zřetelně vyplynula potřeba výstavby budoucí armády. Na první pohled se zdají být požadavky na novou armádu vzdálenou budoucností. Avšak úvahy a pohledy v tomto směru nejsou, a ani nemohou být jednoznačné.

Nejen z článku je patrné, že případný ozbrojený konflikt v budoucnosti nevznikne sám od sebe, ale na základě výsledků dlouhotrvajících tendencí v politické, bezpečnostní, sociální, vojenské i jiné oblasti. Proto propojení obrany s budoucností a z toho plynoucí

úkoly v oblasti národní bezpečnosti je nutné zkoumat již nyní a nečekat až na onu pomyslnou chorobu a její případné smrtelné nebezpečí.

* * *

Je pochopitelné, že příští vývoj mezinárodní bezpečnosti se může ubírat i jinými směry. V mnohých vojenských a bezpečnostních otázkách může docházet k výrazným změnám oproti předpokladům. Praktická stránka modelu záleží na realitě prostředí, ve kterém se bude v praxi uskutečňovat. K těmto složitým polemickým otázkám se jistě vyjádří ještě jiní.

Partneři, nebo spojenci?

Výzkum problematiky přiblížení České republiky k NATO

V době od 3. září do 1. prosince 1994 vykonala na pracovišti Ústavu obranných studií (ÚOS) Armády ČR (dříve Institutu pro výzkum operačního umění) stáž slečna Annet Hogelingová, 24letá studentka 6. ročníku specializace „Mezinárodní organizace“ na Státní univerzitě v Groningenu v Holandsku. V únoru téhož roku zpracovala materiál „Výzkum důsledků integrace České republiky do NATO“ a následně požádala Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo obrany ČR o umožnění stáže. Ministr obrany ČR vyjádřil se stáží souhlas a náčelník Generálního štábu AČR zajistil její uskutečnění. ÚOS Armády ČR vytvořil podmínky pro její technické zabezpečení. Slečna Hogelingová zde vypracovala studii „Partneři, nebo spojenci - Výzkum problematiky přiblížení České republiky k NATO“. Stanovenými konzultanty byli plk. Ing. Stanislav Stach, CSc. a pplk. Ing. Josef Janošec, CSc. Absolventce stáže byl předán Certifikát ÚOS AČR. Studie v anglickém jazyce je uložena jako výsledek aktivit v knihovně nového Ústavu obranných studií. Tato stáž byla v Armádě ČR, podle dostupných informací, první zkušeností podobného typu. Publikování tohoto článku v našem časopise se kryje se záměrem redakční rady a redakce, jež chtějí pravidelně zveřejňovat původní články od autorů tzv. z druhé strany, tedy z vnějšího pohledu na naši vojensko-bezpečnostní problematiku, která nás bezprostředně zajímá.

Nejdůležitější pasáže její práce přinášíme ve zkráceném výtahu.

* * *

Posledních pět let přineslo nebyvalé změny. Země východní Evropy se s rozpadem blokové struktury ocitly v bezpečnostním vakuu, a proto hledají novou bezpečnostní polohu.

Již roku 1989 daly státy bývalé Varšavské smlouvy jasně najevo, obzvláště státy pozdější tzv. visehradské skupiny - Polsko, Česká republika, Maďarsko a Slovensko, že by se rády připojily k NATO. Všechny tyto státy se cítí součástí široké evropské tradice, do které se chtějí vrátit. Pro lid těchto zemí by bylo členství v NATO znamením, že skutečně patří k Západu. Tyto státy se obávají o svou bezpečnost a hledají na Západě ochranu, ale NATO jim zatím nabídl jen členství v Severoatlantické radě pro spolupráci (North Atlantic Cooperation Council - NACC) a místo plného členství v NATO pouze jistou kombinaci politických závazků a praktických opatření, tzv. plán Partnerství pro mír (Partnership for Peace plan - PFP). Odmítnutí plného členství v NATO vrhá stín na demokratizační proces ve střední a východní Evropě. Partnerství pro mír sice zvyšuje úroveň vojenské spolupráce, ale neobsahuje přesně stanovené bezpečnostní závazky. Je to hodně, nebo málo? Odpoví nám historie budování nové bezpečnostní struktury v Evropě.

Hledání bezpečnosti v regionální spolupráci

1. Hexagonála

V listopadu 1989 se Maďarsko, Itálie, Jugoslávie, Rakousko a Československo (v červnu 1990 se připojilo Polsko) rozhodly, že budou spolupracovat v tzv. Hexagonále. Budou spolu

probírat své ekonomické, ekologické zájmy, lidská práva a regionální spolupráci. Motivem této spolupráce bylo postupné zhoršování situace v Jugoslávii. Cílem Hexagonály bylo tudíž přispět k stabilizaci tohoto regionu. Nechtěly ale být pokládány za alternativu Varšavské smlouvy a také se nechtěly od Sovětského svazu izolovat (i dnes berou do jisté míry v úvahu přání Moskvy).

Výsledky Hexagonály v oblasti stability byly velmi malé. Brzy propukl v Jugoslávii otevřený konflikt a státy Hexagonály se nezmohly na víc než na slovní deklarace. Vzhledem k různosti zájmů jednotlivých států je obtížné jednat jako jedna pevná skupina. Co se týče bezpečnostní situace v Evropě, Hexagonála tedy hraje jen okrajovou roli.

2. KBSE

Na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (Conference for Security and Cooperation in Europe - CSCE) se většina východoevropských států dívala na alternativu Hexagonály jako na důležité fórum, které může sloužit jako regionální systém kolektivní bezpečnosti. V listopadu 1990 se konal summit KBSE v Paříži. Na tomto zasedání byla přijata tzv. Pařížská charta pro novou Evropu, která mj. opravňovala zřízení stálých politických a administrativních orgánů. Ale ačkoliv v roce 1992 získala KBSE právo provádět mírové operace, pokusy změnit KBSE na organizaci kolektivní bezpečnosti neuspěly. Západoevropské země, které byly členy KBSE, totiž odmítly podporovat dalekosáhlé plány východoevropských zemí a více se zajímaly o zachování a reformu NATO. Východoevropské země si uvědomily, že KBSE, jako druh regionální spolupráce, jim neposkytuje žádné bezpečnostní záruky, které hledají. Z tohoto důvodu zaměřily svou pozornost na NATO.

Přibližování se k NATO

Začátkem roku 1991 se ve Visegradě sešli prezidenti Československa, Maďarska a Polska, aby prodiskutovali možnosti bezpečnostní spolupráce. Mluvílo se hlavně o zesilování vztahů se Západem a o asociaci s NATO. Všechny tři země si přislíbily vzájemnou bezpečnostní podporu, ale nechtěly jedna druhé poskytnout žádné pevné záruky, aby nevznikl regionální vojenský blok. Obávaly se, že takový vojenský blok by mohl být pro Západ důvodem, aby odložil proces integrace do NATO. Ačkoliv Polsko původně bylo pro silnou vojenskou spolupráci, souhlasilo s postojem Maďarska a Československa.

Deset dní po visegrádské schůzce se v Budapešti sešli ministři zahraničních věcí členských států Varšavské smlouvy a dohodli se, že v dubnu 1991 zastaví veškeré vojenské aktivity, nicméně politická spolupráce měla ještě pokračovat. (Činnost Varšavské smlouvy byla ukončena na posledním zasedání politického a poradního výboru v Praze 1. 7. 1991, pozn. red.)

Státy východní Evropy se ocitly v bezpečnostním vakuu. Od té doby je stále řešen problém, čím má být toto vakuum zaplněno. Na pražské Konferenci o evropské bezpečnosti v dubnu 1991 došla většina účastníků při řešení této otázky k závěru, že bezpečnost se netýká jen vojenských aspektů. Bezpečnost bude možná jen tehdy, pokud se podaří zemím východní Evropy vyhnout ekonomickému kolapsu. Skutečnost, že země NATO mají zájem na stabilitě a demokracii ve východní Evropě, je pro tyto země výhodou.

Snahy Československa, Maďarska a Polska o připojení se k NATO zesílily zejména při pokusu o státní převrat v Sovětském svazu. Po potlačení puče (trval od 19. do 21. 8 1991, pozn. red.) se dostavila nejen obecná úleva, ale také pocit nestability. A tento pocit se dále zesiloval při nekontrolovatelném rozpadu Sovětského svazu. Země visegrádské skupiny byly NATO vděčny, když během převratu vyhlásilo, že jejich bezpečnost je nerozlučně spjata s bezpečností ostatní Evropy. I když Aliance nenabídla žádné bezpečnostní záruky, toto vyhlášení vzbudilo velká očekávání. V římské deklaraci NATO vyhlásilo, že spolupráce s východoevropskými státy bude nedílnou součástí strategie NATO a 20. prosince 1991 byla v Bruselu zřízena Severoatlantická rada pro spolupráci (North Atlantic Cooperation Council - NACC), do které byly přizvány všechny bývalé státy Varšavské smlouvy. NATO tím demonstrovalo zájem o státy východní Evropy.

NACC plánovalo pravidelná setkání na úrovni ministrů, velvyslanců, vojenských činitelů. Spolupráce se měla rozvíjet především při řešení bezpečnostních otázek, obranném plánování, při výměně informací (zvláště v oblasti „včasného varování“), konverzi vojenského průmyslu (čehož využilo zvláště Československo, které mělo vybudováno poměrně rozsáhlý vojenský průmysl a vláda zastavila export zbraní). Proto NACC vyslalo do zemí bývalé Varšavské smlouvy experty, kteří měli pomáhat při řešení vojensko-technických problémů.

NACC je oficiální základnou vztahů a spolupráce mezi členskými státy NATO a zeměmi východní Evropy. Jako fórum projednávání bezpečnostních otázek a s tím spojených problémů hraje důležitou úlohu. Proto je také současná struktura NATO, jeho prostředky a aktivity, z větší části výsledkem každoročních plánů NACC.

Partnerství pro mír

Na summitu NATO v lednu 1994 byla diskutována doplňková opatření, která jsou potřebná k zajištění bezpečnosti ve východní Evropě. Jedním z návrhů byl i plán Partnerství pro mír (PPM).

Návrh na Partnerství vlastně podal již v říjnu 1993 tehdejší americký ministr obrany Les Aspin, v Bruselu byl potom tento plán přijat a dále rozpracován.

PPM nabízí de facto rozšíření článku 4 Severoatlantické smlouvy na všechny státy Evropy tím, že nabízí rozsáhlejší vojenskou spolupráci i nečlenským státům NATO. Rozšíření článku 4 znamená i jisté politické závazky k východní Evropě. Je to ale spíše jen symbolické, protože již existuje NACC, které svou úlohu splňuje. Nicméně spolupráce NATO se státy východní Evropy takto získává stále větší a větší legitimitu.

PPM je explicitně navrženo tak, aby samy státy rozhodovaly, do jaké míry chtějí spolupracovat s NATO. Aktivní spolupráce bude totiž hrát důležitou roli při rozšiřování NATO. Je to proces sebevýběru. Čím aktivnější bude ta která země, tím vyšší bude mít šance na získání členství v NATO.

Ačkoli státy východní Evropy nemají ze strany Aliance žádné bezpečnostní záruky, jakýkoli aktivní účastník Partnerství je oprávněn konzultovat s NATO, kdykoli bude ohrožena jeho teritoriální integrita, nezávislost a bezpečnost.

Na druhé straně, státy NATO budou mít ze stability těchto států jen prospěch a v případě vzniklé krize mohou rozšířením členství získat vojáky i materiál. Jedním z hlavních cílů PPM je totiž také zvyšování schopnosti NATO reagovat na nové situace mimo jeho hlavní poslání, tj. kolektivní ochranu. PPM jsou tedy dveře k budoucímu členství v NATO pro ty země, které o to budou stát a které jsou také schopny něčím přispět k celkové bezpečnosti Aliance.

Důvody odmítnutí plného členství v NATO

Státy visegrádské skupiny se obávají, že pokud bude NATO otálet s rozšiřováním na východ, bezpečnostní situace v tomto regionu bude stále horší. Jestliže NATO ustoupí sovětskému vetu proti rozšiřování NATO o státy střední a východní Evropy, zůstane tato oblast ve sféře ruského vlivu. Taková situace by měla pro NATO katastrofální následky. Státy východní Evropy by se ocitly v zóně nejistoty, což by v této oblasti mělo za následek vzrůst nacionalismu.

Západoevropské státy odmítají plnou vojenskou integraci se středoevropskými a východoevropskými státy právě proto, že se obávají, že budou zapleteny do regionálních konfliktů.

Existuje také obava, že disproportionální rozšíření NATO by znamenalo zároveň jeho oslabení. Plán Partnerství pro mír tedy ve skutečnosti odsunul rozhodnutí kdy a za jakých podmínek se východoevropské země stanou členy NATO.

Také postoj Ruska ovlivňuje západní myšlení. Rusko může cítit každé rozšíření NATO o státy východní Evropy jako své ohrožení, což by jistě posílilo konzervativní a nacionalistické kruhy v Rusku. Zvláště Američané se domnívají, že rozšíření NATO směrem na východ by mohlo v Rusku způsobit celý řetěz nežádoucích reakcí. Moskva se může obávat západní převahy a nemusí dodržovat odsouhlasené snižování nákladů na zbrojení. Může být ohroženo také další snižování jaderných arzenálů a může být i ohrožena spolupráce mezi Ruskem a Západem ohledně nešíření jaderných zbraní.

Mimo politické problémy (zejména v období hospodářské deprese se vyskytují pochybnosti, zda je v zájmu členů NATO ručit za bezpečnost států východní Evropy), rozšiřování NATO o státy visegrádské skupiny bude znamenat také množství technických problémů. Aliance je v období restrukturalizace a v samotných armádách NATO probíhají velké změny. V případě Polska, Maďarska, České republiky a Slovenska by měly být na jejich území umístěny jednotky některých členských států NATO. I to vyžaduje určitá infrastrukturní opatření. Jedná se zde o problémy standardizace vojenských struktur, zbraní, komunikačních zařízení. NATO přijde do styku s novými členy, kteří mají rozdílné politické, vojenské, vojensko-plánovací tradice.

Role NATO v Evropě zůstává ambivalentní. Nebylo dosaženo shody v otázce, má-li se NATO omezit jen na obranu teritoria šestnácti členských států, či zda má zasahovat i mimo tato území. Rozdílný postoj k Jugoslávii ukazuje, že není jasné, jaký přístup NATO zvolí k etnickým a nacionálním konfliktům na svých hranicích.

S rozpadem sovětské supervelmoci nemá Západ již žádné důvody, aby se choval ke státům visegrádské skupiny jinak než k ostatním státům střední a východní Evropy. Tyto státy již nejsou jedinou baštou demokracie a antikomunismu ve střední a východní Evropě. V této chvíli nejsou země visegrádské skupiny nijak ohroženy. Opustily je poslední ruské jednotky a Rusko slíbilo, že své mezinárodní závazky bude dodržovat. Tyto státy již přímou ochranu

proti Rusku nepotřebují. Když budou přijaty do Aliance, např. Bulharsko a Rumunsko se budou cítit diskriminovány. Není lehké stanovit, které státy budou přijaty, a které ne. A čemu se chce NATO vyhnout především, je vytváření různých bezpečnostních zón. Především z těchto důvodů není zatím NATO připraveno zahrnout východoevropské státy a poskytnout jim shodné záruky, jaké poskytuje svým současným členům.

Česká odpověď

Tím, že se Česká republika připojila k Partnerství pro mír, vyjádřila skutečnost, že sdílí stejné hodnoty s NATO. Co se týče otázky neutrality, prezident Václav Havel prohlásil, že pokud by se měla Česká republika stát „ostrovem neutrality“ v Evropě, nemělo by to žádný pozitivní efekt. Budou-li se evropské demokratické státy angažovat, bylo by pro Českou republiku povinností se také zúčastnit. Česká republika tuto svou vůli vyjádřila aktivní účastí v Partnerství pro mír, místo aby zůstala stát pasivně stranou. Chápe PPM jako druh zkoušky zralosti pro ty země, které by se eventuálně chtěly stát členy NATO, a sama bude dělat vše, aby tohoto cíle také dosáhla.

Česká republika chápe PPM jako organickou součást transformace AČR. Sice stále ještě nevypracovala to, co by mohlo být nazváno vojenskou doktrínou, ale připravila řadu jiných dokumentů obecnější povahy: Strategie státní bezpečnosti bude mnohem širší, bude přesahovat vojenskou problematiku. Bude také zahrnovat ekonomické aspekty, policii a zahraniční politiku. Tento nový dokument bude prezentovat českou strategii a definovat českou pozici v evropském bezpečnostním prostředí.

AČR je koncipována spíše jako obranná armáda, ne jako odstrašení nepřítele, protože Česká republika žádného konkrétního nepřítele nemá. Základním východiskem je vysoce mobilní pozemní vojsko. Důležitou složkou Armády ČR je brigáda rychlého nasazení, u které se předpokládá, že bude cvičit společně s armádami NATO.

Dalšími klíčovými body jsou teze, že Česká republika nemá žádné územní požadavky a že odvrácení ozbrojených konfliktů v Evropě předpokládá vyřešení etnických, teritoriálních a ekonomických problémů. Česká republika si přeje udržovat dobré vztahy se státy bývalé Varšavské smlouvy, jmenovitě s Ruskem, zároveň chce vést bilaterální jednání se státy západní Evropy, zvláště s jednotlivými členy NATO. Důležité budou kontakty s menšími státy NATO, jako jsou Belgie, Holandsko a Dánsko. ČR se chce podílet na mírových operacích, na boji proti mezinárodní zločinnosti, pomáhat při řešení migrace a uprchlíků. Přijala nabídku Aliance a zřídila malou kontaktní kancelář ve středisku NATO v Bruselu a poslala koordinační důstojníky do SHAPE, aby se přiblížila atlantické filozofii evropské bezpečnosti, tak jak je vyjádřena v dokumentech NATO.

Současně ČR vytváří předpoklady pro integraci do vojenských struktur NATO: demokratickou civilní kontrolu ozbrojených sil podobnou té, která se provádí v západních demokraciích, ministerstvo obrany je vedeno civilní osobou, armáda je apolitická, to znamená, že všechny politické aktivity jsou v ozbrojených silách zakázány. Česká armáda se zapojuje do praktické spolupráce s NATO a zajímá se o společná cvičení a operační plánování, postupně zvyšuje interoperabilitu. Snižuje se počet vojáků a mění se poměr mezi vojáky základní služby a mezi vojenskými profesionály.

Česká republika je připravena plnit své mezinárodní závazky ohledně výměny informací o vojenském rozpočtu, jeho transparentnosti, čehož praktickým výrazem je *postupné zavá-*

dělní systému plánování, programování a rozpočtování (planning, programming and budgeting system), který má být plně operabilní v r. 1997.

Kritéria přijetí

Vojensko-politická spolupráce má pro partnery dalekosáhlé důsledky. Nekritické udělení členství může vést v rámci Aliance k napětí. Pokud přijaté státy nebudou splňovat určitá kritéria, může být ohrožena věrohodnost organizace jako obránce západních demokracií. Musí existovat přesně stanovená kritéria, podobně jako u podmínek členství do Západoevropské unie.

Především musí být prokázána věrohodnost žádosti o přijetí. Proč se země chce připojit do NATO? Má pro připojení se k Západu silnou motivaci? Mnohé země se chtějí připojit k Západu ne proto, že sdílejí stejné demokratické struktury a hodnoty, ale vzhledem k reputaci Aliance a prosperitě Západu. NATO očekává, že země, které si přejí vstoupit do NATO, nebudou pouze souhlasit s principy NATO, ale že je i vtělí do zásad své státní politiky. Nový člen musí demonstrovat svou schopnost a ochotu podílet se na všech aspektech vojenského plánování NATO (*defence planning process of NATO*) a směřovat k interoperabilitě s NATO v takových fundamentálních oblastech, jako je vybavení a vojenská doktrína. Ta musí být obranná a noví členové musí její obranný charakter jasně prokázat.

Přijetí do NATO zahrnuje i vojenskou a politickou transformaci. Národy střední a východní Evropy žily po 40 let v přísném komunistickém systému a tato doba zanechala stopy v mysli lidí a byrokratických úřadech. Politický život musí být deideologizován a ozbrojené síly re-nacionalizovány. Musí být vytvořeny demokratické instituce, které je budou řídit. To bude znamenat i finanční výdaje: Partnerství pro mír předpokládá, že všechny výdaje si strany budou hradit samy.

Jinou otázkou např. je, že **Západ musí přesvědčovat bývalé sovětské satelity, že své problémy si musí řešit samy, že než se připojí k NATO, musí Alianci přesvědčit, že jako partneři mají cenu.** Východoevropské státy musí být připraveny politicky i ekonomicky. Musí mít vyřešeny problémy národnostních menšin, musí mít vyřešeny vztahy ke svým sousedům.

Státy visegrádské skupiny jsou sevřeny mezi proces integrace na Západě a proces dezintegrace na Východě. Jsou v situaci „Hlavy 22“: Na jedné straně potřebují NATO jako záruku stability, která povzbudí zahraniční investory, a tak podníti ekonomický pokrok, na druhé straně není do NATO volný přístup, neboť před vstupem je tento ekonomický pokrok vyžadován. Před vstupem do západoevropské bezpečnostní sítě musí mít východoevropské země fungující-demokratické instituce a stabilní tržní ekonomiku.

Proces přijetí do NATO bude strukturován na základě těchto kritérií. NATO může ukončit strach z druhé Jalty tím, že dá jasně najevo, že PFP je zaměřeno jako rozšíření NATO pro ty, kteří splňují podmínky pro vstup. Tímto způsobem může být upevněna zóna stability v Evropě bez toho, že se současní členové NATO zapletou do nějakých nových etnických a regionálních konfliktů a že budou některé státy diskriminovány.

NATO stojí na historické křižovatce. Jakým směrem se vydá, to pravděpodobně rozhodne o budoucí stabilitě Evropy. Samotné členské státy NATO jsou rozděleny podle toho, jak nejlépe tuto stabilitu podporovat. Německý kancléř Helmut Kohl tvrdí, že rychlé sjednocení Evropy je tím nejlepším způsobem jak zabezpečit evropský mír. Rusko tento proces zbrzdí a na sjednocenou Evropu se dívá jinak. Kdesi uprostřed jsou Spojené státy, které se chtějí vyhnout vytváření nových hranic rozdělovacích Evropu.

Ale není vyloučeno, že již brzy státy visegrádské skupiny do NATO vstoupí. Ačkoliv USA doporučují opatrnost při rozšiřování NATO, jiné členské státy, jako třeba Holandsko a Německo si přejí, aby se NATO o státy visegrádské skupiny rozšířilo. Bývalý holandský ministr obrany v rozhovoru s americkým prezidentem Billy Clintonem přímo požadoval, aby byl vypracován časový plán, který by určil tempo přijetí nových členů.

Na jaře 1993 německý ministr zahraničí Klaus Kinkel a německý ministr obrany Volker Ruhe veřejně požadovali, aby bylo NATO otevřeno pro vybrané středoevropské státy, jmenovitě pro Polsko, Maďarsko, Českou republiku a Slovensko. Německá politika je jasná: **Německo chce podporovat ekonomicky a politicky stabilní Evropu.** Bude-li to ekonomicky možné, bude podporovat přijetí těchto států do Evropské unie. Bude to „de facto“ záruka jejich bezpečnosti. Německo je ochotno udělat vše, co je možné pro stabilitu v této oblasti. Vedle morální povinnosti zde hrají svou roli i německé zájmy. Německo se bojí návalu utečenců z východní Evropy.

Velká Británie má zatím k rozšiřování NATO ambivalentní postoj. Společně s Holandskem se snaží zabránit tomu, aby Západoevropská unie hrála příliš velkou bezpečnostně-politickou roli. Podporuje rozšiřování NATO na východ pouze tehdy, když to pomáhá udržet zainteresovanost USA na evropské bezpečnosti. Velká Británie nemá ráda evropský federalismus, proto teď prokazuje více benevolence ke vstupu zemí, jako je Polsko, Maďarsko, Česká republika a Slovensko do NATO.

Francie je na druhé straně toho mínění, že pro větší stabilitu Evropy je nezbytné prohlubovat právě Západoevropskou unii (WEU). Oficiálně Francie mluví o rozšiřování WEU a o NATO se nezmiňuje. Na jaře 1993 Francie vyhlásila tzv. Balladurův plán, který je jak proti rychlému rozšiřování NATO, tak Evropské unie.

Větší nadšení vzbudil francouzsko-německý návrh, aby se státy východní Evropy staly přidruženými členy WEU. Nedávno byly státy visegrádské skupiny, spolu s Bulharskem, Rumunskem a třemi baltickými státy přijaty jako přidružení členové. To znamená, že mohou ovlivňovat rozhodnutí WEU, pouze nemají právo veta. I když takové postavení neposkytuje žádné bezpečnostní záruky, státy visegrádské skupiny to chápou jako předstupeň členství v NATO.

Jaké jsou důvody pro stanovení jasných závazných kritérií vstupu do NATO a urychlené přijetí těchto států?

Na prvním místě je skutečnost, že pokud vznikne ve střední Evropě chaos, bude malá pravděpodobnost, že v jiných bývalých komunistických zemích bude klid. Vyhledky na členství v Alianci mohou pomoci státům střední Evropy překonat potíže procesu transformace. Stanovením obecně platných kritérií budou státy vědět, jaké podmínky musí splňovat. To bude stimulovat proces důvěry a spolupráce se Západem.

Druhým argumentem je, že vstup do NATO bude prevencí proti konfliktům v daném regionu. Konflikty ve střední a východní Evropě mohou mít pro Západ vážné následky. Jakákoli nestabilita na území bývalého Sovětského svazu se totiž, než se dostane na Západ, nejprve rozšíří do střední Evropy. Německo je v situaci státu první linie. Pokud propukne ve střední Evropě konflikt, první s ním bude konfrontováno Německo.

Podpora bezpečnosti střední Evropy je proto v nejvlastnějším zájmu NATO. Hlavním úkolem nového generálního tajemníka NATO Willy Claese tedy bude dosáhnout shody všech členských států NATO, zejména souhlasu s rozšířením NATO.

Některá východiska k přestavbě systému vojenského vzdělávání AČR

Výstavba armády a vojenského školství v podmínkách našeho státu nebyly doposud nikdy historicky založeny na úvahách čistě vojenských, odborných nebo technických. Vždy šlo o vojenskou politiku nebo o politickou problematiku. Skutečným či předpokládaným úmyslem každé vedoucí politické síly nebo státní elity bylo a je vykonávat, získávat a zachovávat si určitý politický vliv na armádu, zejména na její důstojnický sbor, a to především stanovením personální politiky, pokud jde o vojenské školství, stanovením rekrutačních pravidel a vymezením cílů výcviku a vzdělávání.

Od počátku roku 1990, kdy naše společnost včetně armády prochází víceméně úspěšně koncepcí morální a občanské obnovy, **dochází k diskusím a sporům o budoucí podobu vojenského vzdělávání**, jakožto personálního zdroje této žádoucí změny. Nalézání optimálního řešení je velice složité, neboť se uskutečňuje na pozadí hluboce v naší společnosti zakořeněném, které zakládá znevažování armády jako vojenské instituce.

V současné době těžkosti plynoucí z této „historické tradice“ jsou umocňovány odlišným vnímáním vojenského ohrožení státu mladou generací, a tím i nejistotou budoucího poslání AČR. Důsledkem je nedostatečnost v doplňování armády mladými důstojníky a praporčíky (o vizi vytvoření kategorie poddůstojníků na čas ani nemluvě), nepřirozené a nechtěné stárnutí velitelského sboru. Současně je kategorie důstojníků složena z 42 % nižších důstojníků a 58 % vyšších důstojníků. Žádoucí stav je 72 % nižších důstojníků a 28 % vyšších důstojníků.

Problematika racionálních změn systému vojenského vzdělávání si žádá globální úvahy o současném, ale zejména budoucím poslání, cílech a úkolech AČR v prostředí měnící se mezinárodní bezpečnostní situace a s ohledem na tlak rozpočtu na obranu, především však reálnou koncepci personální výstavby AČR (rekrutační opatření, průběh služby jednotlivých kategorií vojáků v činné službě a v záloze, sítě služebních kariér, personálních programů a plánů personální výstavby).

Budoucí vývoj AČR je spojen s početnými nejistotami a výzvami. Čelit velkému množství kvalitativně nových výzev je značně obtížné a zejména AČR jako součást malého státu, který prochází procesy politické a ekonomické transformace, není pro tyto úkoly dostatečně připravena.

Za možný charakter výzev, majících vliv na rozvoj vojenského vzdělávání, je možné označit:

1. Bezpečnost a obranu ČR je možné zajistit s minimálními silami a prostředky, potřebnými pro splnění poslání AČR. Za tím účelem probíhá postupná transformace AČR pro plnění mírového poslání s tím, že bude zajištěn nárůst obranné síly, jestliže a až to bude

potřebné. Výsledkem by měla být restrukturalizovaná AČR, která bude menší, ale schopná čelit pravděpodobným druhům ohrožení.

2. Nová filozofie pro bezpečnost a obranu ČR bere v úvahu omezující podmínky, zejména limitované zdroje pro náročný proces uspokojování současných, ale zvláště budoucích potřeb AČR. Předpokladem je nejenom udržování nezbytné úrovně vojenských schopností státu, ale i zachování rozhodujících genetických schopností v měnících se bezpečnostních podmínkách. Ztráta těchto schopností by způsobila obrovský růst nákladů v budoucnosti.

K rozhodujícím oblastem, ve kterých je nezbytné zejména systémovými změnami dosáhnout a zachovat genetické schopnosti obnovy vojenských schopností státu, patří systém vojenského výcviku a vojenského vzdělávání.

3. Postupný přechod na vyšší stupně profesionalizace AČR přináší nutnost nově kategorizovat potřeby doplňování vojsk s přihlédnutím k zahraničním zkušenostem. Pro doplňování vojsk budou potřebné tyto kategorie vojáků:

- mužstvo (vojíni, členové družstev, osádek, obsluh jednotlivých druhů vojsk a služeb),
- poddůstojníci (specialisté, velitelé družstev až zástupci velitelů čet),
- praporčíci (specialisté a náčelníci určitých úseků logistiky a zdravotnické služby, zástupci velitelů čet a až velitelů čet),
- důstojníci (bohatě členěná kategorie jak horizontálně - podle druhů vojsk, služebních kariér, funkčních oblastí aj., tak i vertikálně - podle stupňů velení - jednotka, útvar, svazek, svaz, centrální orgány druhů vojsk, podpůrně i v jiných rozměrech, např. podle délky smluvního závazku k vojenské činné službě).

V podmínkách postupného zvyšování stupně profesionalizace AČR platí, že obtížnost doplňování se zvyšuje se snižováním úrovně kategorie vojáků. K zlepšení situace je potřebný složitý systém motivace, hmotné zainteresovanosti a zvyšování přitažlivosti povolání vojenského profesionála pro všechny kategorie vojáků. Ve výstavbě AČR je vhodné rozlišovat postupné zvyšování stupně profesionalizace směrem od nejvyšší kategorie k nejnižší.

4. Schopnost mobilizovat potenciální zdroje doplňování profesionalizované AČR a efektivně je využívat v průběhu služby vojenských profesionálů bude záviset na systémově pojatých a synergicky působících opatřeních.

Za zdroje je možné považovat:

- občany se základním nebo nedokončeným středním vzděláním (nekvalifikovaní nebo vyučení v oboru),
- absolventy středních všeobecně vzdělávacích nebo odborných škol,
- absolventy vysokých škol,
- vojáky v záloze,
- ženy (v některých armádách jsou zařazovány i na funkce u bojových jednotek; množství vojaček je v řadě armád několikanásobně větší než v AČR).

Předpokladem k přijetí systému opatření k zefektivnění mobilizace potenciálních zdrojů doplňování AČR by mělo být:

- ▲ dostatečné odhodlání obyvatelstva bránit dominantní hodnoty společnosti,
- ▲ přiměřená společenská prestiž a přitažlivost vojenské služby a přiměřené společenské postavení vojáků,
- ▲ znalost společenské situace, zejména demografického vývoje, vývoje zaměstnanosti, hmotných a duchovních podmínek života a motivace jednotlivých kategorií obyvatelstva (např. poskytování stipendií posluchačům vysokých škol, kteří podepíší závazek k vojenské činné službě po skončení studia),
- ▲ zabezpečení životní perspektivy a snadného oboustranného přechodu mezi civilní a vojenskou životní dráhou v různých rozhodných bodech služební kariéry,
- ▲ demokratizace a humanizace vojenské služby, dobré pracovní a životní podmínky i pro rodinné příslušníky, adekvátní kompenzace těžkostí vojenské služby.

Rozhodování občana o vlastní životní dráze a vhodnosti zařadit do ní krátkodobě nebo dlouhodobě vojenskou činnou službu usnadňuje **definování služebních kariér** pro různé vojenské profese. Velmi rozmanité druhy služebních kariér pro různé kategorie vojáků z povolání (a na čas) musí vykazovat tyto společné rysy:

- ◆ jasně, srozumitelně a jednoznačně definují podmínky (zpravidla věk, vzdělávání a praxi) pro jednotlivá navržená místa vstupu do služební kariéry,
- ◆ v každé služební kariéře jsou definovány rozhodné body, spojené zpravidla s dosažením fyzického věku a dovršením určitého počtu služebních let. Předem jsou jasně určeny podmínky, které musí voják splnit (např. úspěšný průběh dosavadní služby, dosažení vyššího stupně vzdělání, prodloužení závazku k činné službě), aby mohl rozhodný bod překonat; to znamená být ustanoven do vyšší funkce a povýšen do vyšší vojenské hodnosti. V AČR musí být vytvářeny **potřebné předpoklady pro jejich splnění**, zejména zajištěna schopnost poskytnout právě v době dosažení rozhodného bodu vzdělání, které je v dané profesi **předepsáno pro vyšší funkci a hodnost**. Vojáci, kteří rozhodný bod služební kariéry nepřekonají, musí zpravidla setrvat na zastávané funkci v přiznané vojenské hodnosti, výjimečně z AČR odejít,
- ◆ služební kariéra musí dávat naději všem, mohou se v ní výhodně uplatnit i vojáci se smluvními závazky na krátkou dobu, musí zabezpečit vzdělání a kvalifikaci pro úspěšný přechod na civilní životní dráhu aj.

5. Několikrát vyřknutý **předpoklad** podstatného zredukování celkového počtu AČR na hodnotu 65 000 všech vojáků spojený s obměnou velitelského sboru AČR na všech úrovních vyvolá zvýšené požadavky na úroveň přípravy záložních důstojníků, praporčíků a poddůstojníků pro rozvíjené a vytvářené svazky a útvary. Bez připravených záloh nemohou být zabezpečeny **potřebné vojenské schopnosti AČR**.

Vojáci v záloze jsou nejkvalitnějším a jediným zdrojem válečného doplňování profesionalizované AČR. Zavedení částečné, nebo všeobecné branné povinnosti až s vyhlášením stavu národního ohrožení nebo národní nouze znamená v profesionalizované armádě mobilizaci zdrojů, které nejsou vycvičeny a jejich příprava k bojové činnosti si vyžádá určitý čas a úsilí.

Vedle obecně rozšířeného systému výcviku záloh jejich periodickým povoláváním na vojenské cvičení do dosažení stanovené věkové hranice je možné použít i **systém intenzivního výcviku záloh v průběhu časově omezené záložní vojenské služby**.

Má-li systém vojenského vzdělávání být stimulujícím prvkem výstavby nové AČR, je nezbytné vypracovat návrh principiálně nového přístupu k vymezení systému vojenského vzdělávání, jeho strukturování, cílů a ty dovést až do realizačních opatření.

Transformace systému vojenského vzdělávání je objektivní nutností. Vzhledem k tomu, že bude mít hluboké a vážné důsledky a dopady do oblasti sociální a ekonomické, musí celý proces být oproštěn od subjektivních názorů a skupinových tlaků.

Nabízí se tedy možnost použít metodu projektování a přitom se opírat o následující sekvence:

- na základě analýzy výcvikové situace a anticipace budoucího vývoje AČR vytvořit model požadavků na vojenské vzdělávání optimalizovaný na základě trendů vnitřních a vnějších podmínek,
- analytickými pracemi s využitím připravených modelů navrhnout nový systém vojenského vzdělávání AČR,
- v souladu se soustavou cílů a navrženými potenciálními cestami k jejich dosažení stanovit i organizačně řídicí předpoklady a navrhnout příslušná opatření.

Při projektování systému vojenského vzdělávání je třeba brát v úvahu hloubku úkolu a souvislosti jeho řešení, zejména pak fakt, že reorganizace systému vojenského vzdělávání bude probíhat na pozadí závažných změn v AČR, zejména v oblasti lidských zdrojů. To přináší řadu kvalitativně nových problémů, které v AČR nebyly dosud nikdy řešeny.

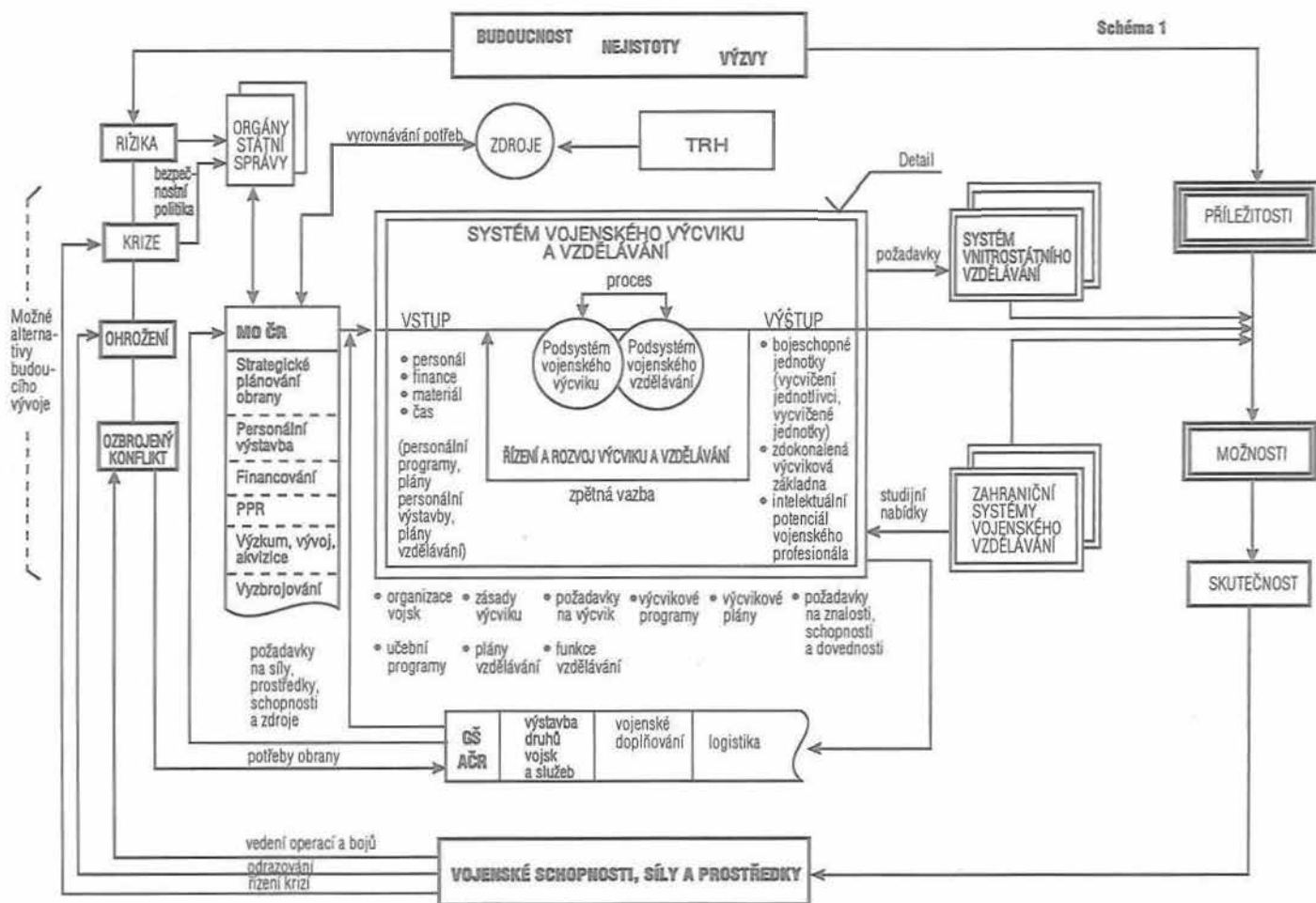
Předpokladem jejich úspěšného zvládnutí je:

- podrobná analýza potřeb AČR, zdrojů jejich pokrytí a společenských podmínek, které ovlivní využitelnost těchto zdrojů,
- kategorizace potřeb mírového a válečného doplňování AČR a vymezení vztahu k vojenskému vzdělávání, vojenskému výcviku a k záložní vojenské službě,
- vypracování systému sociálních opatření k realizaci programu nového systému vojenského vzdělávání,
- postupné ověřování životaschopnosti a efektivnosti získaných závěrů a z nich plynoucích systémových opatření a jejich postupná integrace do jednotného systému personální výstavby,
- provádění legislativních úprav až na základě ověření správné a spolehlivé funkce uvedených systémů v praxi.

Při projektování systému vojenského vzdělávání se nabízí použití strategie organizačního rozvoje s aplikací změnového know-how s úvahou o strategické perspektivě. K záměrům strategie patří účast uživatelů systému a jeho provozovatelů na projektovém řízení, využívající jejich zkušeností a vedoucí ke zvýšení výkonnosti, užitku a pružnosti navrhovaného systému.

Se strategií organizačního rozvoje je spojen dlouhodobější, spíše evoluční než revoluční proces. Jeho základní charakteristiky jsou:

- ▲ globální způsob uvažování (systém vojenského vzdělávání se chápe jako sociotechnický systém),
- ▲ zkušenostmi mohou přispět i ti, jichž se reorganizace dotkne (angažovanost),

- ▲ na rozhodnutí se podílejí i ti, jichž se reorganizace dotkne (tendence zabránění konfliktům),
- ▲ nalézt řešení trvá poměrně dlouho a je nákladnější,
- ▲ zvýšené šíření informací a jasná koncepce od začátku, ale také delší fáze nejistoty,
- ▲ díky širokým přípravám žádné „překvapující efekty“,
- ▲ žádný nebo poměrně nepatrný odpor, proto rychlejší zavedení do praxe,
- ▲ zpravidla je zapotřebí jen málo následných úprav, které lze provést rychle,
- ▲ nová struktura „sedí“ hned od začátku, poněvadž ti, jichž se změny týkají, je chápou a více je podporují,
- ▲ učební proces projektování je rozsáhlý pro všechny řídicí pracovníky i zúčastněné osoby.

Je zřejmé, že v aplikaci na systém vojenského vzdělávání je právě strategie nejvýhodnější, protože vede v tomto intelektuálně a psychologicky citlivém systému k nejmenším ztrátám.

Značné množství času a úsilí při projektování systému vojenského vzdělávání by mělo být věnováno zjišťování budoucích stavů, činností a užitku. To vše s ohledem na úzké souvislosti spojené s alokací vzácných zdrojů (lidských, finančních i věcných). Využito by mělo být metod ekonomické analýzy k zjišťování nákladů a užitku systému vojenského vzdělávání se snahou po odpovědích například na otázky tohoto typu:

- ◆ vyplatí se realizovat projekt vojenského vzdělávání?
- ◆ je přínos projektu vojenského vzdělávání „A“ větší než přínos projektu „B“?
- ◆ jaký rozsah činností a působností projektovaného systému vojenského vzdělávání třeba přijmout?
- ◆ jaká jsou kritéria pro optimalizaci projektu vojenského vzdělávání?

Všechny úvahy o budoucí podobě systému vojenského vzdělávání je třeba vést na bázi alternativních řešení. Není možné se upnout pouze na jednu představu. K tomu je třeba disponovat souborem dílčích koncepcí, mezi které je možné zahrnout:

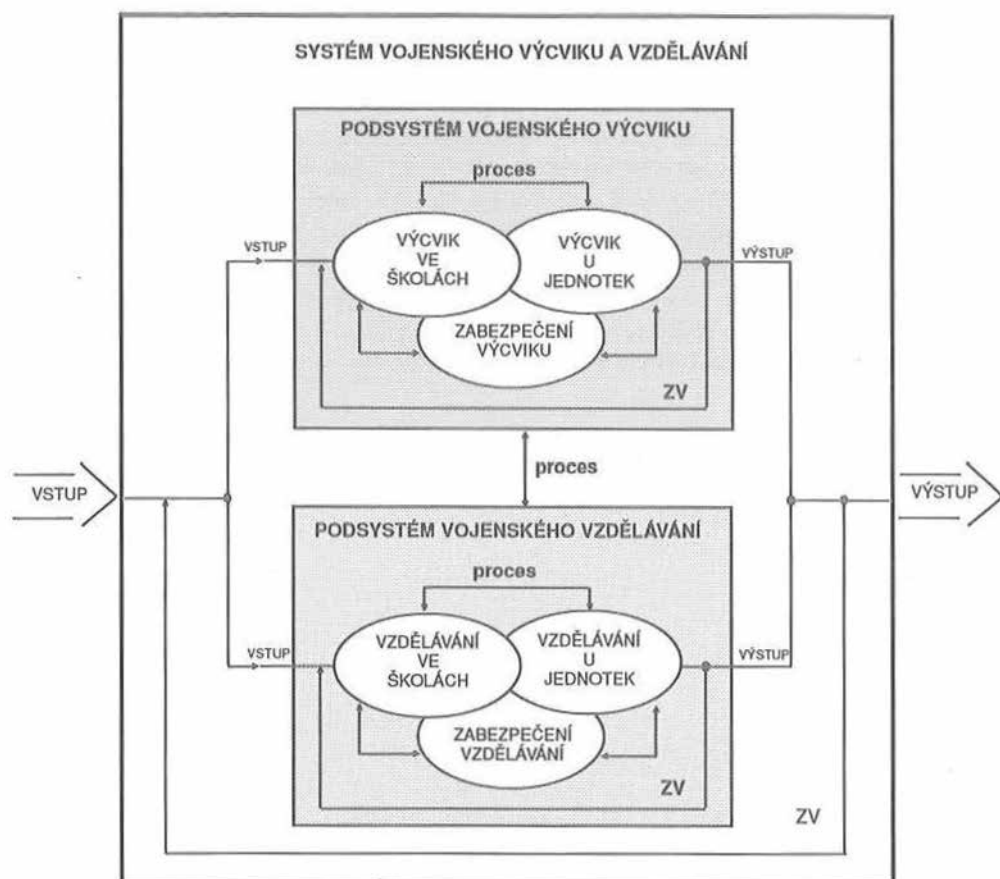
① Koncepce jednoty vojenského vzdělávání, vojenského výcviku a personální výstavby

Koncepce umožňuje jednotný pohled na produkční systémy vojenského vzdělávání a vojenského výcviku integrované systémem personální výstavby jako na systémy, které pro AČR zabezpečují lidské zdroje a zároveň, v součinnosti se systémem plánování, programování a rozpočtování, zabezpečují i vyrovnávání těchto zdrojů s požadavky AČR v měnícím se mezinárodním bezpečnostním prostředí. Rámcový přístup znázorňuje schéma 1.

Tato koncepce usiluje o sjednocení systému vojenského vzdělávání a systému vojenského výcviku do integrovaného systému vojenského výcviku a vzdělávání jako výrazu nedílné jednoty přípravy vojenských profesionálů, podmiňující vycvičené a bojeschopné jednotky, tvořící základ požadovaných vojenských schopností.

Koncepce předpokládá disponovat takovým systémem vojenského výcviku a vzdělávání, který bude účinně využívat náklady při snižování rozpočtu na obranu a zmenšování velikosti AČR a změn její personální struktury. Systém je realizován jak ve školách, tak u jednotek a je podporován systémem zabezpečení.

Detail schématu č. 1

Integrovaný systém je základním prvkem doplňování AČR v nutných podmínkách nepřetržité rekrutace. Tomu nutno přizpůsobit jak vrcholové, tak i operativní řízení. Formální předpoklady jsou znázorněny na schématu 2.

Koncepce předpokládá uplatňování demokratického způsobu řízení. Pravomoc rozhodovat o procesech vojenského výcviku a vzdělávání nutno svěřit těm úrovním a orgánům řízení MO a GŠ AČR, které mají k problematice nejbližší, nejlépe ji rozumějí, nesou odpovědnost a přímé důsledky svých rozhodnutí. Vrcholové řízení by mělo vykonávat jen ty činnosti, které nižší stupně nemohou uskutečnit, protože přesahují jejich možnosti nebo stojí mimo jejich zájem. Svou řídicí činností vytvářejí rámec pro samostatnou činnost nižších stupňů řízení a stanovují pravidla usměrňující jejich chování především formulací odpovídající věcné a rozpočtové politiky, kodifikací zásad řízení v normativních aktech, směnicích a dokumentech, vytvářením standardních procedur a stanovením procedurálních pravidel. Nezastupitelnou funkcí vrcholového řízení je integrace systému vojenského výcviku a vzdělávání i koordinace úsilí.

Řízení systému výcviku a vzdělávání je ve své podstatě mnohoúrovňovým procesem vytváření a přeměny informací, ve kterém dochází k integraci dat mezi různými úrovněmi. Výkonnost celého procesu výcviku a vzdělávání závisí stejně na efektivním řízení informací o výcviku a vzdělávání (koordinaci) mezi úrovněmi řízení procesu jako na dobré činnosti systému v jednotlivých úrovních.

Efektivní činnost v oblasti vojenského výcviku a vzdělávání vyžaduje značnou koordinaci. Jednotlivé prvky tohoto systému (školy, výcviková střediska) jsou podřízeny různým prvkům organizační struktury AČR a plní své poslání relativně samostatně. Jestliže však jejich úsilí má být efektivní a podporovat poslání AČR, musí být jejich činnost orientována, plánována, řízena, sledována, kontrolována a přísně koordinována.

Koordinace se dosahuje procesem vytváření potřebných vazeb mezi různými prvky systému vojenského výcviku a vzdělávání. Stanovení cílů a efektivní toky informací musí zajistit, aby úsilí výcviku a vzdělávání bylo trvale cílově orientováno na využitelnost (užitek výstupů).

② **Koncepce - voják občan v uniformě**

Základní otázkou pro efektivní řešení změn ve vojenském výcviku a vzdělávání bude **přijetí nebo odmítnutí koncepce vojáka jako občana v uniformě.**

Základní principy této koncepce:

- dostat občana do školy a pak jej obléknout do uniformy,
- maximálně využít kvalifikace získané v civilní životní dráze ke zkrácení vojenské přípravy na výkon funkce,
- specialistům, kteří budou nadále v armádě vykonávat svou speciální profesi, pouze v jiných podmínkách (např. lékaři, právníci, ekonomové apod.), poskytnout jen krátkodobý vstupní kurz, který je seznámí se zvláštnostmi výkonu jejich profese v armádě,
- rozlišovat tzv. kombatanity a nekombatanity, velitelsko-štabní kariéry, výkon služby v poli a výkon služby pouze ve vojenských posádkách,
- systémově zabezpečit obousměrný snadný přechod mezi civilní a vojenskou životní dráhou, výhodný pro občana,
- vytvořit mechanismus stimulující zájem občanů o tzv. dobrovolný výkon vojenské činné nebo záložní služby,
- respektovat princip seniority a vyváženost vykonávané činnosti, vzdělání, praxe, služební funkce a vojenské hodnosti. (Princip seniority uplatňuje tato závazná pravidla: postavení vojáka v hierarchii armády určuje jeho vojenská hodnost, každé vojenské hodnosti je přiřazena množina rovnocenných funkcí, které může voják v dané hodnosti zastávat. Předpokladem pro jmenování do vojenské hodnosti je úspěšný výkon služby ve stávající funkci po minimální dobu stanovenou ve služební kariéře, schopnost dalšího rozvoje, úspěšné překonání rozhodného bodu služební kariéry v souladu s předem stanovenými pravidly.)

③ **Koncepce velkorysého investování pro budoucnost ex ante**

Koncepce poskytuje uchazečům před jejich ustanovením do první velitelské funkce - funkce velitele čtyři a jmenováním do základní důstojnické hodnosti poručíka úplné vysokoškolské vzdělání civilní i vojenské. Tato investice umožňuje organizovat jeho další přípravu na ustanovení do vyšších funkcí a jmenování do vyšších hodností v rozhodných

bodech služební kariéry pouze formou krátkodobého (týdny, maximálně měsíce) studia (postgraduální studium, zdokonalovací a specializační kurzy). Značná rizika spojená s tímto přístupem se omezují náročným výběrem uchazečů a vyřazováním posluchačů neschopných složit předepsané zkoušky.

④ Koncepce opatrného přístupu a investování ex post

Koncepce poskytuje uchazeči jen nejnútnejší znalosti potřebné pro zastávané funkce velitele čety. Absolvent studia je zařazen na funkci zástupce velitele (výjimečně velitele) čety a jmenován do hodnosti poručíka nebo podporučíka. Uchazeči, kteří prakticky prokázali schopnost velet jednotce a všestranně se osvědčili ve výkonu funkce, jsou vysíláni do kandidátské vojenské školy. Po jejím absolvování jsou zařazováni na funkce velitele čety a jmenováni do hodnosti poručíka. Specializace pro určitý druh vojska se poskytuje až v následném specializačním kurzu. Vojenské a civilní vysokoškolské vzdělání je poskytováno až v rozhodných bodech služební kariéry.

⑤ Koncepce tvorby podsystému vojenského vzdělávání

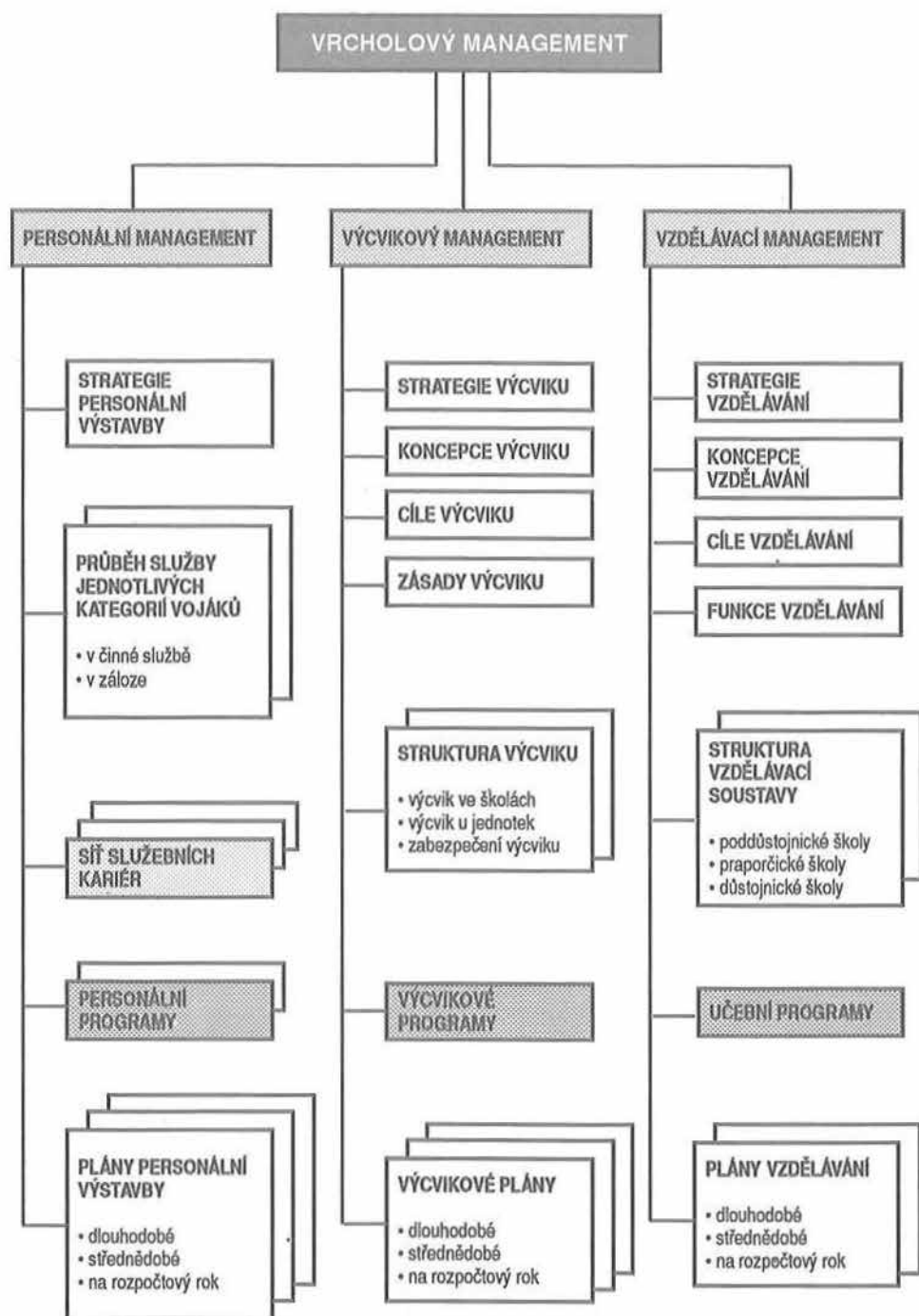
Podsystém vojenského vzdělávání je možné vytvořit jako propojení zahrnující:

- soustavu vojenského školství,
- soustavu civilního školství,
- mimoškolské vzdělávání (vzdělávání ve vojscích),
- vzdělávání na zahraničních školách a vzdělávacích institucích,
- měření, hodnocení a uznávání znalostí a schopností získaných jiným způsobem,
- institucionální vazby a legislativní rámec propojení jednotlivých prvků systému vzdělávání (např. systém přenositelnosti a uznávání i dílčích výsledků studia mezi školami a mezi školami a instituty netradičního vzdělávání),
- prostředí motivace a nástroje stimulace vojenské služební kariéry přitažlivé pro absolventy civilních škol a odborníky všech stupňů (např. účinná podpora získání vzdělávání libovolné úrovně na civilní škole bez přerušení výkonu služby, zkrácení pracovní doby při studiu na civilní škole apod.).

Velice závažnou etapou projektování nového systému vojenského vzdělávání bude **vyhodnocení alternativních řešení**, kdy po ucelených zpracovaných alternativách by se mělo přistoupit k jejich hodnocení metodami hodnotového inženýrství. Hledat by se měly odpovědi například na tyto otázky:

- ▲ jak stávající systém vojenského vzdělávání splňuje nároky na vysoce moderní a účinný systém připravující vojenské profesionály na plnění jejich úkolů,
- ▲ jak je nutné systém vojenského vzdělávání změnit,
- ▲ dostupnost hotových řešení v armádách demokratických států,
- ▲ výhodnost řešení získat, nebo usilovat o vlastní řešení,
- ▲ za jaké náklady je možné řešení dosáhnout,
- ▲ porovnání vlastního řešení s řešením v zahraničí (zejména z hlediska užité hodnoty),
- ▲ vyjádření se k nákladové užítkovosti,
- ▲ optimální řešení.

Pozn. red.: Otázky hierarchie vojenských funkcí, záměru kariérního postupu a vzdělávání praporčíckého sboru jsou podrobně rozvedeny v následujícím článku Ing. Jandy - **Kritéria poddůstojníků a praporčků.**

Důležitou etapou při projektování systému vojenského vzdělávání je **odhad nákladů na realizaci**. Ten by se měl stát předmětem ekonomické analýzy, při které by mělo dojít k systematickému srovnávání nákladů a užitku v procesu rozhodování, zejména při rozhodování o investicích. Identifikovány by měly být náklady, užitek, cíle a alternativy a srovnávány za použití analytických nástrojů.

V každé etapě projektování by měl být kladen mimořádný důraz jak na zdokonalování odhadu pravděpodobnosti nákladů na vlastní projekt, tak především na realizaci (na výstavbu, provoz a zabezpečení navrhovaného systému vojenského vzdělávání).

Pro odhad nákladů na nový systém vojenského vzdělávání je vhodné využít tři základní přístupy: inženýrský, parametrický a analogický. Všechny jsou založeny na dekompozici struktury, která definuje činnosti potřebné k projektování, výstavbě a zabezpečení systému vojenského vzdělávání.

Jako vhodný se jeví následující postup řešení, kterým je možné eliminovat dále uvedené nesrovnalosti, nejasnosti dosavadního přístupu k transformaci systému vojenského vzdělávání:

- ◆ přetrvávání značného množství bariér, jejichž překonání je obtížné, nákladné nebo nemožné a s časem se stává stále obtížnější,
- ◆ reprodukce a prohlubování nevyváženosti potřeb a zdrojů,
- ◆ nemožnost využít všech zdrojů, dostupných na trhu práce.

* * *

Základním předpokladem změny současné situace v oblasti vojenského vzdělávání a dosažení příznivého obratu je změna systému a vytvoření efektivních mechanismů a nástrojů umožňujících navrhovat relevantní rozhodnutí a řídit jejich účelovou realizaci cestou **rozvojového programu**.

Řešení problematiky vzdělávání jako rozvojového programu neslibuje úspěch a užitek pokud bude řešeno samostatně - odděleno od řešení problematiky ostatních „blízkých systémů“ navzájem se ovlivňujících.

K tomu je účelné:

- vypracovat integrovanou koncepci personální výstavby, mírového, krizového a válečného doplňování AČR,
- vypracovat analýzy uskutečnitelnosti koncepcí, odstraňování zjištěných bariér a vyváženosti potřeb se zdroji,
- určit orgány AČR, které budou odpovědné za realizaci jednotlivých částí koncepce, a vytvořit formy pro koordinaci jejich úsilí,
- transformovat koncepce do programů v systému plánování, programování a rozpočtování v AČR,
- použít strategii koncepčního řešení problematiky vojenských schopností státu, podmíněných lidskými zdroji.

Kariéra poddůstojníků a praporčíků

Změny v Armádě České republiky probíhají podle plánu, oblast perspektivy všech kategorií vojáků je však dosud značně mlhavá a nedošlo k výrazným změnám za posledních 5 let. Zákon číslo 361/1992 Sb. O některých služebních poměrech vojáků řeší opravdu jen některé dílčí otázky. To podstatné, tedy jasně formulované možnosti občana, který se rozhodne sloužit v AČR v další službě nebo z povolání s perspektivou na 5, 10 a více let, zatím není nikde řešeno. Podmínky, za jakých bude moci zastávat tu kterou funkci, jaké má šance na vzdělání, do jaké hodnosti může být reálně povýšen a kdy, podmínky propuštění a jak se s ním armáda rozloučí, to vše je dosud poplatné minulému režimu a závisí to víceméně na rozhodnutí vojenské administrativy. Myslím si, že tato skutečnost byla také jednou z příčin odchodu velkého množství zejména mladých vojáků z povolání do civilu.

* * *

V armádách vyspělých zemí řeší tuto problematiku tzv. kariérní řád, který stanovuje mantinely a nedovolí nestejné podmínky pro jednotlivé vojáky v další službě a z povolání.

Je velmi potěšující, že nový ministr obrany nařídil (jako jedno z prvních opatření) **připravit urychleně návrh kariérního řádu AČR**. Komise, která tento úkol řeší, zaměřila hlavní pozornost na kariéru důstojníků. Naše armáda má však již tradičně velmi silný praporčícký sbor, více uznávaný v období 1. republiky. Nedocení praporčíckého sboru je velmi nespravedlivé. Řada oblastí v armádě (technické zabezpečení, logistika, letištní personál a mnoho jiných) by bez nich prostě nefungovala. Kategorie středního personálu bude tvořit páteř poloprofesionální armády. Výcvik v armádě USA a Bundeswehru je na středně odborných kádrech založen.

Z těchto důvodů, po zkušenostech získaných v USA, v SRN, ale hlavně v naší armádě (těch opačných), rozhodl inspektor pozemního vojska připravit vlastní návrh poslání, kariérního řádu a systému vzdělávání této střední kategorie vojáků pozemního vojska. Rád bych se podělil s odbornou vojenskou veřejností o některé první názory řešitelského týmu do diskuse.

Při tvorbě záměru jsme vyšli z těchto zásad:

1. Respektovat návrh zákona O státní službě vojáků z povolání z roku 1994 po uzavření vnitrozoborního a mezirezoborního posouzení.

2. Nesvazovat se platnými rezortními normotvornými akty MO, držet se pouze osvědčených prvků.

3. Změnit dosavadní rozdělení skupin hodností na mužstvo, poddůstojníky, **rotmistry** (tento název se nám zdá z různých důvodů vhodnější než praporčíci), důstojníky a generály.

4. Rotmistrovský sbor chápat jako velkou skupinu středoškolsky vzdělaných příslušníků armády, kteří jsou předurčení pro zastávání nižších velitelských, výkonných odborných funkcí v rotách, praporech, na štábech brigád, sborů a jim na roveň postavených zařízeních AČR.

5. Pro poddůstojníky předpokládáme jako podmínku střední odborné vzdělání, pro rotmistrovský sbor úplné střední vzdělání (s maturitou).

Tabulka 1

Plánované hodnosti pro typizované funkce mechanizovaného vojska

Funkce	Plánovaná hodnost	
specialista obsluhy	svobodník	
velitel družstva, osádky, obsluhy	desátník (v základní službě) četař (v další službě)	
zástupce velitele čety	rotný	
velitel čety	rotmistr	poručík
střední odborný orgán roty (technik, zbrojář)	rotný rotmistr	
výkonný praporčík roty, baterie	nadrotmistr	
zástupce velitele roty (baterie)		nadporučík
velitel roty, baterie		kapitán
příslušník štábu praporu (oddílu)	štábní rotmistr	nadporučík, kapitán
náčelník štábu-zástupce velitele praporu (oddílu)		major
velitel praporu (oddílu)		podplukovník
příslušník štábu brigády		štábní kapitán, major
náčelník (vedoucí) oddělení štábu brigády		podplukovník
náčelník štábu brigády (zástupce velitele)		plukovník
velitel brigády		brigádní generál
střední odborný orgán štábu (brigády, sboru), příslušník štábu sboru	praporčík	
vedoucí střední odborný orgán štábu (brigády, sboru), příslušník štábu sboru	štábní praporčík	
náčelník oddělení štábu sboru		plukovník

Na základě těchto zásad dospěl tým k následujícím názorům:

A) Základem kariérního řádu bude hierarchie vojenských funkcí. Ke každé funkci bude přiřazena plánovaná hodnost. Za základ jsme vzali funkce mechanizovaného vojska.

Z tabulky 1 je zřejmá srovnatelnost a návaznost na důstojnické hodnosti, jejichž kariérou se zabývá jiná komise. Tabulka je úmyslně neúplná, nejvyšší funkce, kam nezasahuje rotmistrovský sbor, nejsou uvedeny.

B) Pro postup v kariéře budou stanovena jasná pravidla:

* každý poddůstojník v další službě a rotmistr musí postupovat po stanovené kariéře bez přeskakování nejnižších funkcí (tato zásada bude zřejmě platit obecně i pro důstojníky),

- * pro každou hodnost (tedy i funkci) bude stanovena předešlá praxe, vzdělání a vojenská kvalifikace,
- * každý voják musí mít ve zlomovém bodě vždy možnost volby své další kariéry, nebo odchodu do zálohy,
- * pro splnění předpokladů vyšší funkce, a tím také povýšení do vyšší hodnosti, musí být dána každému příležitost po dobu několika let, tedy minimální a maximální doba; po nesplnění podmínek v této lhůtě bude dána možnost (ne povinnost) dosloužit do určité doby - viz tabulku 2.

C) Výsledkem 1. etapy naší práce je následující **záměr kariérního postupu** vojáků od příchodu do základní vojenské služby, dále pak navazující kariéra poddůstojníků a rotmistřů až po výstupy do důstojnického sboru - viz schéma.

D) Vzdělávání rotmistrovského sboru bude postupné, na každou kategorii funkcí bude jedinec armádou účelově připraven. Chceme tedy opustit systém několikaletých středních vojenských škol, které dají vzdělání jednou provždy. Myslíme si také, že není nezbytné, aby armáda měla vlastní střední školy. Naopak bychom chtěli, aby armáda vysílala rotmistry s praxí do civilních středních odborných škol.

Poslání, obsah a délka studia i profil absolventa jednotlivých stupňů vzdělání je v současné době předmětem delších úvah. Vývoj ve společnosti, v armádě, ale i v Evropě a ve světě jde tak rychle kupředu, že je nezbytné aktualizovat, doplňovat vědomosti vojáků po uplynutí asi 5 let.

I. stupněm

ponechat **výcvikové středisko specialistů**, zhruba v současném provedení, které je organizováno podle programů výcviku všech odborností. Jeho posláním je připravit nevelitelské specialisty družstev, osádek a obsluh.

Jeho absolvent - svobodník odejde po skončení ZVS do zálohy, nebo bude pokračovat v další službě na základě smlouvy.

II. stupněm

zůstane **poddůstojnická škola**. Jejím posláním je připravit specialisty pro výkon nejnižší velitelské funkce - velitele družstva, osádky a obsluhy. Obsahem tedy musí být kromě vojensko-odborných předmětů, pro každou odbornost různých, i minikurz základů řízení lidí, pedagogiky a psychologie.

III. stupeň

vzdělání - **základní rotmistrovský kurz** - bude prvním školením vojáků v další službě (z povolání), kteří se rozhodnou pro kariéru středních odborníků armády. Vstup bude podmíněn znalostí základních vojenských řádů, případně dalších odborných norem.

Posláním tohoto kurzu bude připravit poddůstojníky na přechod do rotmistrovského sboru a výkon funkce zástupce velitele čety a jí na roveň postavené. Obsah bude zřejmě rozdělen do dvou částí. Jedné, shodné pro celou armádu, spočívající v základech vojenské politiky státu, postavení armády a vojáka v další službě ve společnosti, mezinárodního humanitárního práva, velení a řízení lidí, vztahů, v kolektivu. Druhá část pak bude obsahovat předměty pro výkon konkrétní funkce.

Požadavky na povýšení do hodnosti

Hodnost	Vzdělání	Praxe	Kvalifikace	Min. až max. příležitost k povýšení do vyšší hodnosti	Maximální výsluha další služby
svobodník	SO	3 měsíce ZVS	I. Výcvikové středisko specialistů (6 týdnů)	příležitost k povolání v další službě	další služba 3 roky
desátník	SO	6 měsíců ZVS	II. Poddůstojnická škola (3 měsíce)	výběr po základním výcviku	
četař	SO	12 měsíců ZVS, (6 měsíců velení družstvu)	–	1-3 roky	3 roky
rotný	SO	1 rok praxe VD	III. Základní rotmistrovský kurz (do 1 měsíce)	2 až 5 roků	7 let
rotmistr	ÚSO	1 rok ZVČ	IV. Odborný rotmistrovský kurz (VČ, VPr) odborné (do 2 měsíců)	4 až 8 let	10 let
nadrotmistr	ÚSO	2 roky VČ	V. Kurz výkoných praporčků (do 3 měsíců)	6 až 11 let	15 let
štábní rotmistr	ÚSO	3 roky výkonu funkce výkonného praporčíka	VI. . Nastavbové středoškolské studium (6 měsíců)	10 až 15 let	20 let
praporčík	ÚSO	5 let výkonu štábní funkce	VII. Kurz štábních pracovníků (do 6 měsíců)	15 až 20 let	25 let
štábní praporčík	ÚSO	10 let výkonu štábní funkce	–	–	30 let

Předpokládáme, že tyto kurzy budou organizovány na bázi vojenských škol po druhých vojsk.

IV. stupeň

vzdělání - **odborný rotmistrovský kurz** bude určen již jen pro maturanty. Proto musí navázat i na civilní středoškolské vzdělání. Jeho posláním bude připravit absolventy na výkon zřejmě nejsložitějších funkcí u roty, tedy velitelů čet, u druhů vojsk jim na roveň postavených. Obsah studia bude k tomuto cíli účelově směřovat. Bude obsahovat zase zřejmě jednotnou část pro všechny rotné v AČR, směřovanou na rozvoj pedagogických a řídicích vlastností, aktualizaci všeobecného vojenského vzdělání po předešlém kurzu absolvovaném před 1 až 2 roky a rozhodující část bude odborná příprava na výstupní funkci.

Předpokládám, že tento kurz by měl být organizován druhý vojsk ve výcvikových zařízeních brigád a sborů. Jeho trvání vyplyne z hlubšího posouzení jeho obsahu.

V. stupeň

vzdělání je zamýšlen poskytnout vybraným rotmistřům pro funkci výkonných praporčíků - **kurz výkonných praporčíků**.

Hlavní náplní kurzu bude problematika hospodaření s materiálem a řízení denního režimu roty, u druhů vojsk a služeb příprava na řídicí funkci v odbornosti.

Předpokládá se organizovat jej na stupni sbor.

VI. stupeň

vzdělávání rotmistrovského sboru je zamýšlen organizovat jako **nástavbové středoškolské studium**.

Posláním tohoto kurzu bude připravit rotmistry pro práci na nižších štábech úrovně praporu. Tato práce bude samozřejmě úplně odlišná od té, kterou budou do té doby vykonávat. Bude tedy nezbytné poskytnout posluchačům ucelené informace o poslání, organizaci a způsobech použití AČR, systému štábní práce, naučit je *základům ovládnutí výpočetní techniky*, tvorby bojových, grafických a jiných dokumentů, ovládnutí zavedených systémů spojení, zdokonalit je v jazyce, který studovali na střední škole. Absolventi se musí stát plnohodnotnými samostatnými pracovníky štábů, zodpovídající za konkrétní úsek práce. Několikaletým výkonem funkce se pak stanou největšími odborníky určité oblasti u praporu.

Tento stupeň vzdělání bude nezbytné organizovat na bázi vojenských škol. Jistotu, že tematika nebude odtřžena od potřeb vojsk, budou garantovat inspektoři druhů vojsk AČR prostřednictvím svých orgánů. Na druhé straně ale budeme hledat cestu, jak vyrovnat úroveň tohoto školení s civilním nástavbovým studiem, což by mělo být lákavé i z hlediska uplatnění štábních rotmistřů po ukončení činné služby.

VII. stupeň

bude nejvyšším vzděláním rotmistrovského sboru **kurz štábních pracovníků**.

Posláním tohoto školení bude připravit pracovníky vyšších štábů (brigády, sboru apod.). Studenty budou štábní rotmistři ve věku 30 - 35 let po 5 letech práce na štábu praporu a 10 až 15 letech služby v armádě.

Obsah kurzu bude variabilní, podle potřeb armády, ale i společnosti. Jestliže teď se jeví potřebné zvládnutí výpočetní techniky, jazyků, účetnictví, plánování, programování, rozpočtování apod., za 10 let budou zřejmě úplně jiné priority. Bude nutné zvládnout výcvi-

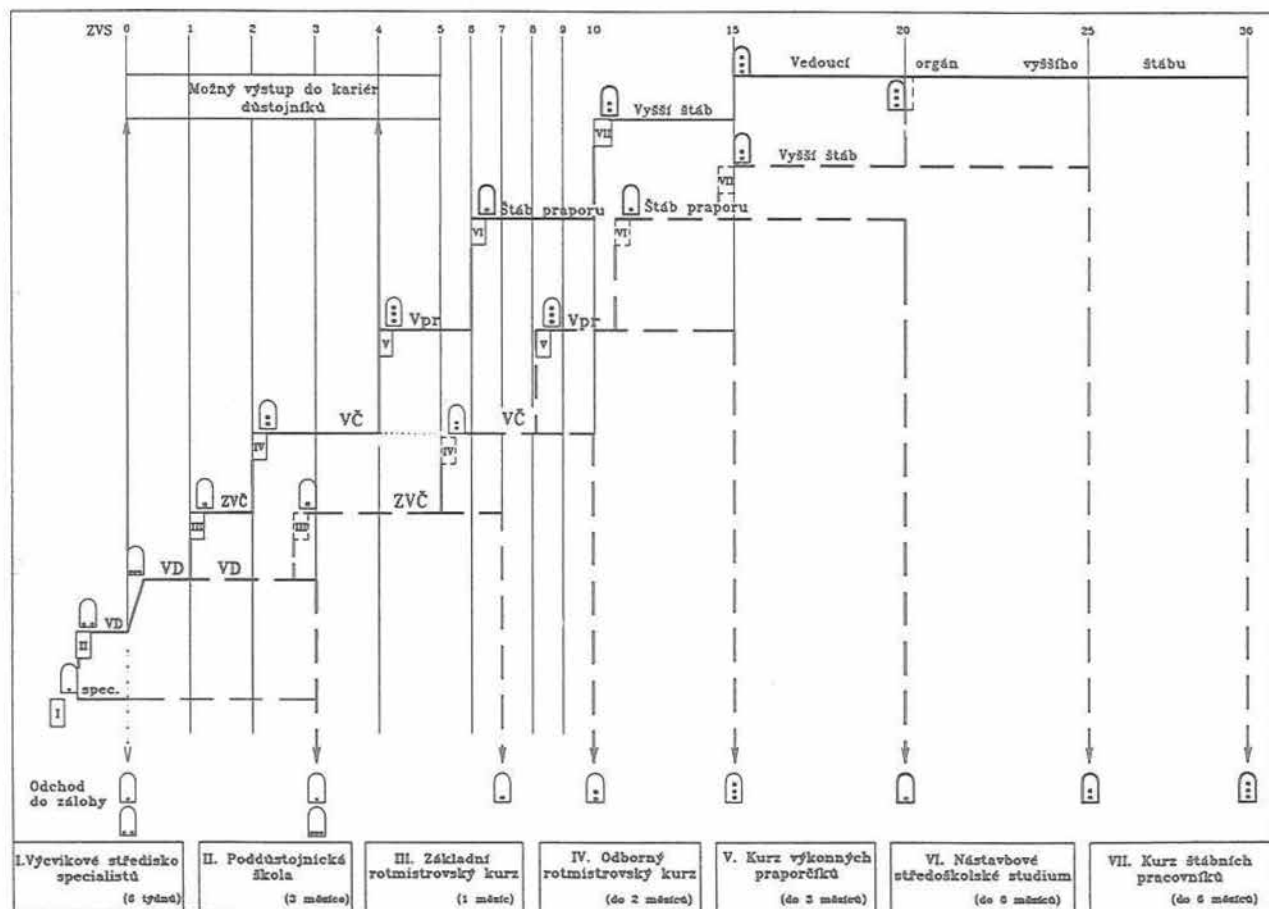

Schéma - Kariéra poddůstojníků a rotmistrů

kové, simulační, technické, logistické, velitelské a jiné systémy kompatibilní s armádami NATO, nově zaváděné druhy výzbroje, možnosti jejich použití.

Toto školení je předpokládáno organizovat za využití nejen našich vojenských škol a civilních nástavbových středoškolských kurzů, ale i vysíláním do škol zahraničních armád.

Plukovník Ing. Josef Němec, CSc.
Plukovník Ing. Vladimír Křáfků, CSc.

Příprava a vedení obranné operace

Koncem roku 1994 byl dán do užívání návrh operačního předpisu „*Příprava a vedení obranné operace*“. Je určen pro přípravu příslušníků Generálního štábu AČR, velitelů a štábů svazů a příslušníků vojenských škol. Řeší hlavní zásady přípravy a použití AČR v obranné operaci.

Před zpracováním předpisu byl v době zahájení prací na jeho návrhu postaven úkol vytvořit normu řešící zásady operační činnosti armádních sborů, sborů vzdušných sil a velitelství logistiky. Náročnost tohoto úkolu spočívala ve známé skutečnosti, že předpis byl vytvářen bez potřebné terminologie a ucelené teorie operačního umění, potřebných legislativních normativů vymezujících rámec činnosti ozbrojených sil a jejich zabezpečení za branné pohotovosti státu a zejména, bez přijatých zásad vojenské strategie. Může se zdát nelogické začínat řešit tento problém zpracováním předpisu pro obrannou operaci, jak se říká „ze středu“. Je však nutné si uvědomit, že probíhající transformace AČR musí být založena na propracovaných principech bojového a operačního použití jednotlivých druhů vojsk, služeb a samostatných složek. Lapidárně to lze vyjádřit i jinak: něčím se začít musí...

* * *

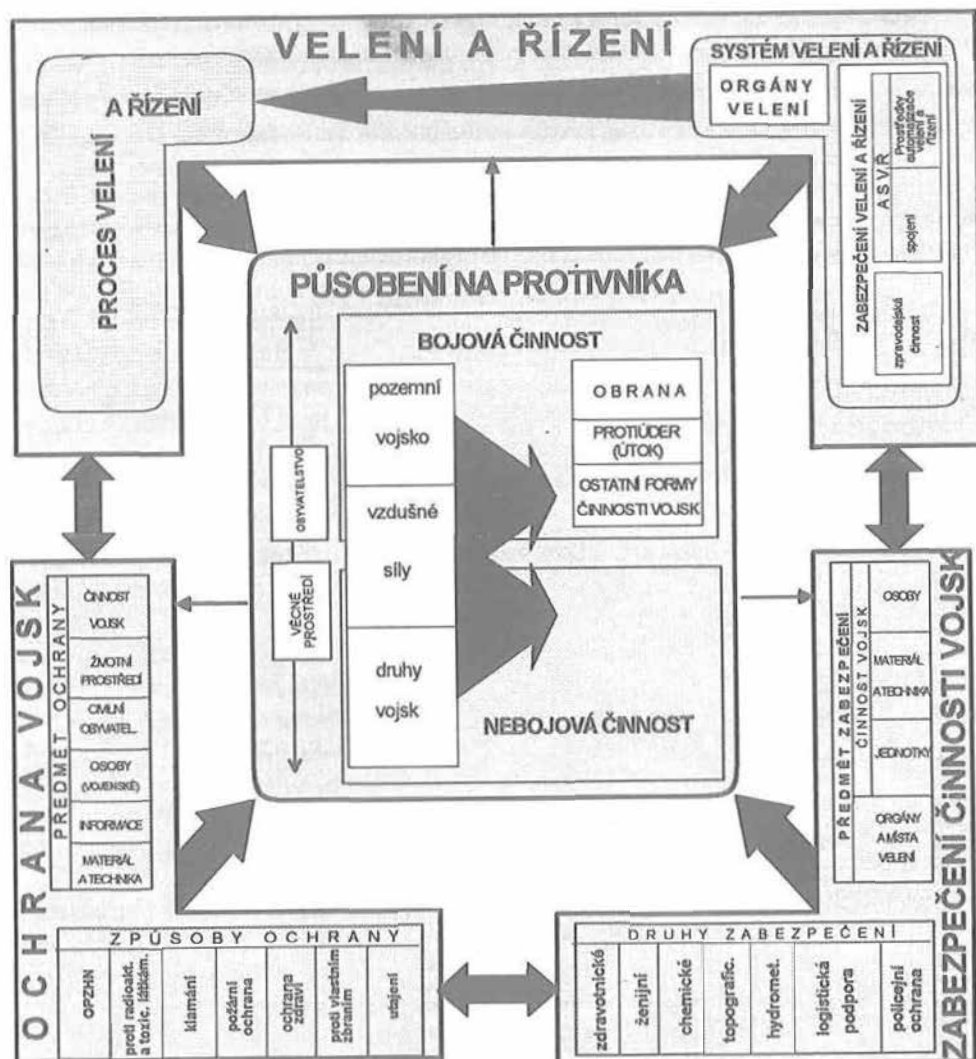
Po přečtení návrhu předpisu je každému zainteresovanému zřejmé, že v něm není rozpracována řada oblastí a činností, které AČR za určitých podmínek může plnit nebo jsou řešeny pouze rámcově. Důvod je zřejmý - ne pro všechno uzrála doba. Týká se to například podrobnějšího propracování zásad činnosti vojsk územní obrany a celé teritoriální problematiky, otázek manévrové a poziční obrany, příkrytí státní hranice, protiúderu a další. Nejvíce je zřejmá skutečnost, že návrh předpisu řeší téměř výlučně standardní variantu použití AČR - bojovou činnost v podmínkách válečného stavu ČR. Chybí teorie a zejména praktické poznatky z operací, pro které se užívá pojem *operace jiné než válečné*. Je však nutno konstatovat, že od začátku bylo snahou stanovit takové obecné zásady činnosti velitelů, štábů a vojsk, které jsou aplikovatelné na co nejširší spektrum operací - nejen na obrannou operaci.

Úkolem zpracovatelského týmu je pokračovat v upřesňování a dalším dopracovávání předpisu tak, aby byl k 1. 1. 1996 v definitivní verzi zaveden do praxe velitelů, štábů a vojenských škol. Předpokladem je ověření jeho návrhu do poloviny roku 1995 při zaměstnání generálního štábu, velitelů a štábů svazů a příslušníků vojenských škol i vypracování dalších výchozích a návazných dokumentů.

Cílem tohoto článku není komentovat jednotlivé části návrhu předpisu. Považujeme však za nutné naznačit některá východiska a důvody, které vedly jeho zpracovatele k nejdůležitějším závěrům, jenž jsou v předpisu rozpracovány. Věříme, že to pomůže k jejich lepší-

mu pochopení a zároveň přispěje k zahájení kvalifikované diskuse (i na stránkách našeho časopisu), která je nezbytným předpokladem pro dopracování předpisu.

Nesporným požadavkem na předpis, který je součástí vznikající operační doktriny AČR, je jeho kompatibilita se zásadami operační činnosti armád států NATO a zároveň respekto-

Obr. 1: Schéma systému činnosti vojsk

vání současného stavu a podmínek AČR. Proto při zkoumání systému činnosti vojsk bylo nutno přehodnotit jednotlivé kategorie (subsystémy), které v našich podmínkách měly strukturu rozdílnou od pojetí NATO. Návrh předpisu vychází ze struktury činnosti AČR znázorněné na obr. 1.

Ze schématu je zřejmé, že novou kategorií, která doposud nebyla definována samostatně, je *ochrana vojsk*. Systém *velení a řízení* je pojat jako kompromis mezi současnými možnostmi a cílovým stavem, který by měl být plně v souladu se systémem C⁴I² (*command, control, communication, compatibility, intelligence, interoperability*). Subsystém *zabezpečení činnosti vojsk* respektuje požadavek integrace některých druhů zabezpečení do logistiky a vyčleňuje některé druhy činností, které ve skutečnosti nejsou zabezpečením (původní zpravodajské zabezpečení, OPZHN apod.). Jádrem činnosti vojsk je realizace opatření strategické obrany ČR, přičemž cíle strategické obrany nemusí být dosaženo pouze bojovou činností, jak to v podvědomí většiny z nás přezívá.

Systémová specifikace jednotlivých oblastí činnosti vojsk byla velmi obtížná a nutno poznamenat, že ji nepovažujeme za uspokojivě vyřešenou. Řešení vazeb mezi znázorněnými subsystémy tvoří obsahovou strukturu návrhu předpisu, i když jeho formální struktura má skladbu jinou.

Považujeme za účelné v další části našeho článku ukázat na některé nové pohledy, které odlišují obsah návrhu předpisu od předchozí teorie operačního umění a které nejsou vždy správně pochopeny.

■ ZÁKLADY OBRANNÉ OPERACE

Obranná operace je základním druhem operační činnosti svazů. Představuje souhrn paleb, manévrů, úderů a dalších činností vojsk vedených ve stanoveném prostoru obrany a čase, sladěných podle jednotného záměru náčelníka Generálního štábu - velitele AČR. Jejím cílem je odrazit útok protivníka, způsobit mu ztráty a nedopustit narušení územní celistvosti státu. V případě jeho narušení - udržet strategicky nebo operačně důležité prostory, objekty a čáry, uchovat vlastní síly a prostředky, získat čas potřebný pro mobilizační a operační rozvinutí zbývajících sil v hloubce státního území nebo přeskupení sil z jiných směrů a vytvořit tak podmínky pro provedení protiúderu k obnovení jeho územní celistvosti.

Z definice je zřejmé, že nejpodstatnější změna proti původnímu pojetí obranné operace spočívá ve zvýraznění obranného charakteru bojové činnosti na strategické úrovni a v jejím důsledném omezení na teritorium ČR.

Rozsah obranné operace je závislý na charakteru ohrožení ČR a na rozsahu vyčlenění sil a prostředků k eliminaci tohoto ohrožení. Obrannou operaci může vést samostatně armádní sbor nebo pravděpodobněji operační uskupení. **Operační uskupení** může představovat síly (prostředky) jednoho nebo (zpravidla) více armádních sborů, zálohy hlavního velení, vzdušných sil s jednotným velením a řízením.

V případě vklínění se protivníka do bojové sestavy vlastních vojsk po zastavení jeho útoku je ke splnění cíle obranné operace nutné provést protiúder. Protiúder je součástí obranné operace a je schopen zabezpečit strategický cíl - obnovit původní státní hranici. K provedení protiúderu se může v hloubce operační sestavy předem vytvářet **protiúderné uskupení**.

Ve struktuře prostoru obrany (obr. 2) operačního uskupení (armádního sboru) je použito několik nových pojmů, které se staly předmětem různých polemických diskusí. Jsou to

pojmy vymezující jednotlivé oblasti bojové činnosti (oblast blízkého boje, oblast boje v hloubce a další). Důvod jejich použití nespočívá pouze ve snaze zajistit pojmovou kompatibilitu s terminologií NATO. Závažnější skutečností je, že umožňují snáze řešit operační sestavu při manévrové formě obrany. Máme za to, že systém čar a pásem svádí spíše k pozičnímu pojetí obrany s předpokládaným frontálně vedeným útokem protivníka. Dnes se všeobecně uznává, že poziční model bojové činnosti, i když je stále řadě velitelů a štábních pracovníků bližší, je již překonán. Bude otázkou času i našeho společného důvtipu a dovedností rozpracovat a ověřit nutné způsoby předpokládaného vedení bojové činnosti podle konkrétních podmínek teritoria ČR a možností naší armády.

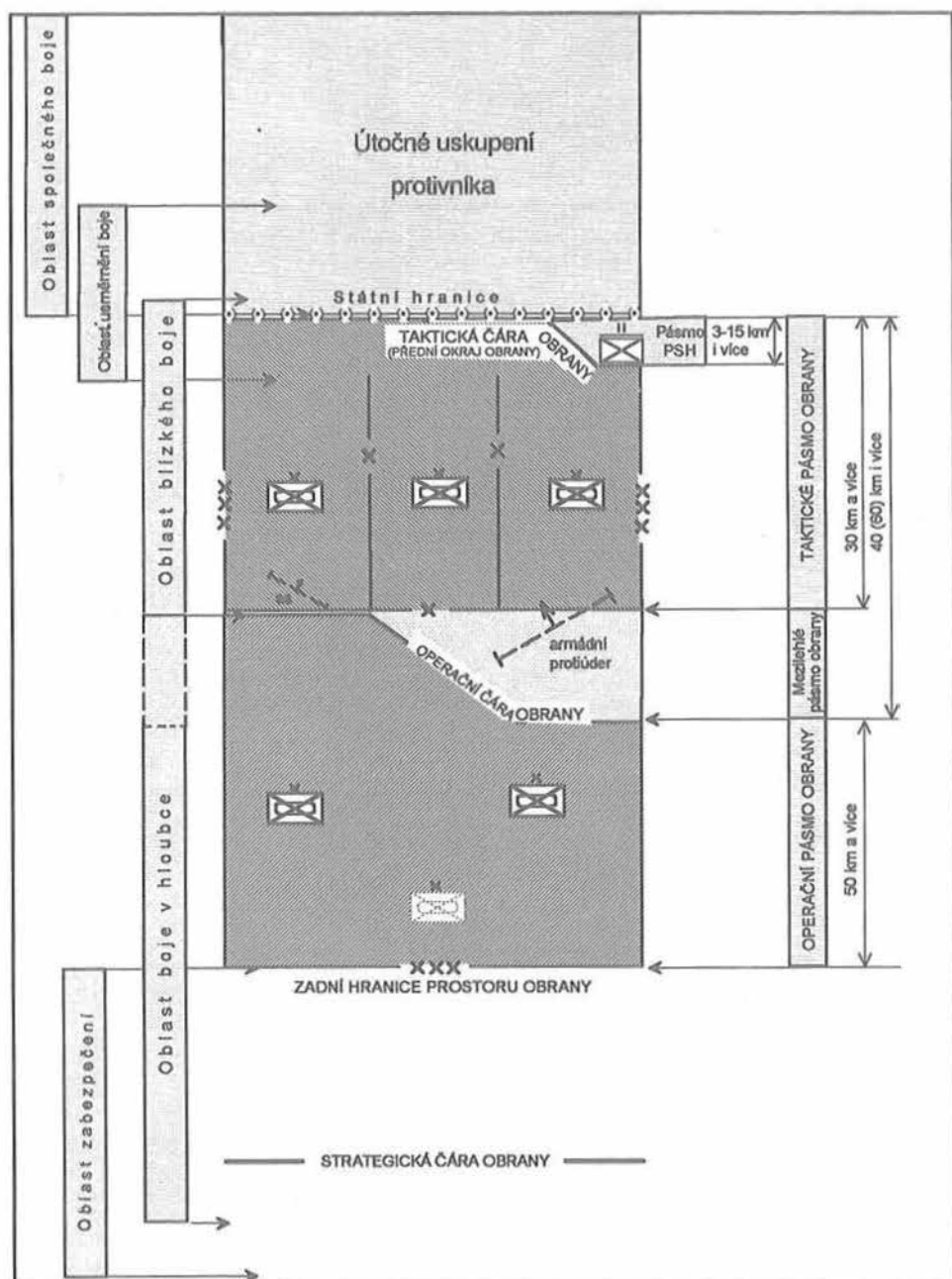
Členění struktury obrany do pásem a čar bude mít určitě i nadále své opodstatnění. Je podrobně rozpracováno v návrhu operačního předpisu a zdá se, že je vcelku jednoznačně přijato.

Před zaujetím operační sestavy operačním uskupením (armádním sborem) může být částí vojsk zaujímano pásmo **přikrytí státní hranice (PSH)**. Je chápáno jako jedna z důležitých forem odvrácení napadení. Tvoří souhrn opatření prováděných vojsky AČR v součinnosti s dalšími silami a prostředky ozbrojených sil i resortů ČR určených k zabezpečení obrany státní hranice v období krize a v některých případech i za války. Obecným cílem PSH je zabezpečit nedotknutelnost (neporušitelnost) státní hranice a státního území ČR na kterémkoliv směru a za jakékoliv situace. Je prováděno v příhraničním pásmu, zpravidla v prostorech odpovědnosti jednotlivých armádních sborů podle směrů ohrožení. Většinou se nejedná o jednorázová opatření, ale předpokládá se jejich postupný nárůst a vývoj podle konkrétní situace. Varianty vzniklé situace při vojenském ohrožení ČR vyžadují i různé varianty PSH. Pásmo PSH je možno vytvářet na směrech předpokládaného útoku protivníka (v případě vedení obranné operace se pásmo PSH zpravidla stává součástí operační sestavy), nebo na směrech, kde se rozhodný útok protivníka nepředpokládá. Bude účelné je budovat i po skončení konfliktu nebo krize k zamezení případného narušení státní hranice a navedení řádného hraničního režimu. Z obecného cíle PSH lze z uvedených skutečností vyvodit další dílčí a postupné cíle, které jsou rozdílné v různých variantách vojenského ohrožení ČR:

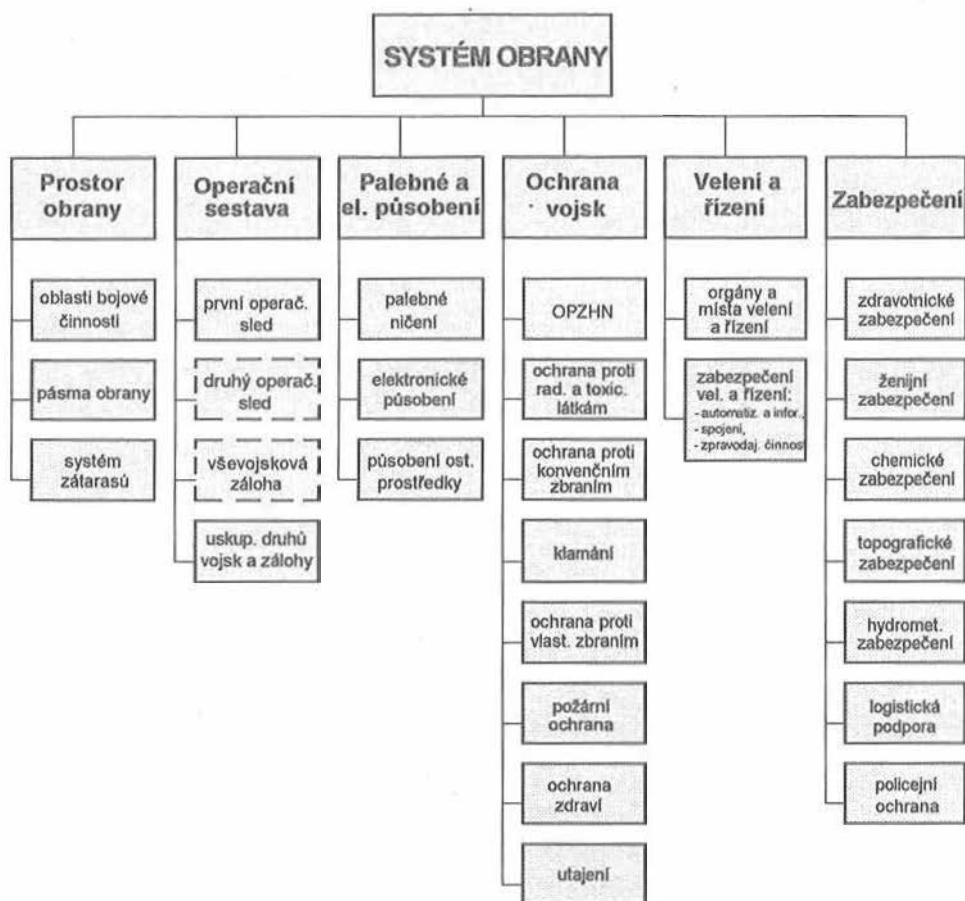
- odradit protivníka od porušování státní hranice, případně od zámyslu zahájit ozbrojený konflikt,
- vyloučit překvapení při zahájení útoku protivníka,
- zabezpečit nerušené rozvinutí hlavních sil AČR a zaujetí operační sestavy k provedení obranné operace,
- získat čas pro činnost vojsk v hloubce státního území.

Obranu je možné chápat jako proces nebo jako systém. Struktura systému obrany je uvedena na obr. 3.

Může se jevit, že vymezení jednotlivých podsystémů struktury obrany je samoučelnou záležitostí. Například palebné a elektronické působení na protivníka je opatření, kterým se realizuje bojová činnost a je lhostejné, zda je druhem bojové činnosti, podsystémem obrany nebo je součástí jiného systému. Tento argument lze přizpůsobit. Je však známo, že zkoumání a poznávání jakéhokoli systému vyžaduje přesně definovat jednotlivé prvky a vazby mezi nimi. Problém spočívá v dnes stěžejném úkolu - charakterizovat budoucí

Obr. 2: Schéma prostoru obrany operačního uskupení (armádního sboru) - varianta

Obr. 3: Systém obrany

předpokládáný ozbrojený konflikt. Snaží se o to vědecká pracoviště ve všech vyspělých státech a jen těžko lze rozhodnout, které řešení je správné.

Novým, u řady příslušníků armády doposud nepochopeným fenoménem, je **logistika**. Je určena k zabezpečení všech svazků, útvarů a zařízení AČR materiálem a vybranými službami. Tvoří ji systém složený z materiálního zabezpečení, služeb a vojenské dopravy. Svou funkci plní formou logistické podpory.

Logistická podpora svazu nebo operačního uskupení v obranné operaci je tvořena souhrnem velitelských, organizačních, materiálních a technických opatření, jejichž úkolem je zabezpečovat materiální a technické potřeby vojsk a je realizována v oblastech zahrnu-

jících materiální a technické zabezpečení, vojenskou dopravu, poskytování služeb a logistiku letectva. Je plánována a řízena štábem logistiky GŠ.

Náčelníci logistiky svazů nemají v přímé podřízenosti žádné logistické útvary a zařízení. Logistickým útvarům a zařízením velí přímo velitel velitelství logistiky.

■ PŘÍPRAVA OBRANNÉ OPERACE

Příprava obranné operace je tvořena komplexem činnosti (opatření) štábů a vojsk a opatřením mobilizační infrastruktury území státu před operačním použitím vojsk AČR v rámci obrany ČR. Příprava obranné operace zahrnuje:

- ▲ upřesnění a realizaci plánu mobilizačního rozvinutí vojsk,
- ▲ plánování a organizaci operace (zpracování plánu operace),
- ▲ přípravu vojsk k vedení operace,
- ▲ přípravu prostoru operace,
- ▲ vytvoření operačního uskupení a zaujetí operační sestavy,
- ▲ dosažení pohotovosti vojsk k plnění úkolů operace.

Z analýzy rizik a možného ohrožení ČR, jakož i ze současných možností odhalit předpokládanou činnost možného protivníka, lze vyvodit závěr, že **překvapivé zahájení ozbrojeného konfliktu (války) jiným státem lze téměř vyloučit**. Na přípravu obranné operace bude tedy k dispozici pravděpodobně několik týdnů. To umožní splnit potřebná opatření s větším klidem - a tím i větší kvalitou.

Obranná operace je zpravidla součástí širšího souboru opatření v rámci strategické obrany ČR. Jedním ze základních cílů je demonstrovat odhodlanost k obraně a odradit tak protivníka od jeho agresivního záměru.

Relativně novým pojmem používaným v tomto období je **mobilizační infrastruktura**. Je jím chápán souhrn opatření ekonomického a vojenského charakteru prováděných v míru, jejichž cílem je vytvořit na území ČR výhodné podmínky pro plnění úkolů ozbrojenými silami při zahájení války a v jejím průběhu. Na výstavbě a údržbě mobilizační infrastruktury se podílí vojenské i nevojenské organizace. AČR v rámci toho plní opatření **operační infrastruktury**, jako je výběr a dílčí příprava prostorů rozmístění a rozvinování vojsk, výběr a příprava os přesunů vojsk, výběr a příprava prostorů a objektů pro zařízení logistiky, vyhodnocování dalších možností teritoria (kapacit využitelných ve prospěch vojsk) při přípravě a vedení obranné operace a dále specifická opatření jednotlivých druhů vojsk.

Příprava prostoru obrany bude kromě aktivace operační infrastruktury závislá především na jeho ženijním budování. Již se nepoužívá pojmu pořadí prací, ale používají nové pojmy:

- ◆ budování ochranných staveb předem a
- ◆ dobudování.

Budování ochranných staveb předem se zahazuje na vybraných směrech, na jednotlivých postaveních, čarách, pásmech nebo prostorech obrany armádního sboru (operačního uskupení) zpravidla před zaujetím operační sestavy. Uskutečňuje se jako jedno z opatření k odvrácení napadení (demonstrační činnosti). Budují se zpravidla tyto obranné stavby:

- předhloubené úseky mělkých zákopů, síť spojovacích zákopů, okopy pro spojovací techniku v prostorech obrany jednotek,

- příčná nebo mezilehlá postavení, palebné čáry, palebné léčky a čáry rozvinutí k protiztečím,
- stavební jámy pro ukrytí osob, pozorovatelné, pohotovostní úkryty a kryty pro štábní a spojovací vozidla na plánovaných místech velení.

Dobudování ochranných staveb v prostoru obrany provádějí ihned po zaujetí bojové sestavy všechny druhy vojsk organickými silami a prostředky s důrazem na taktické pásmo obrany. Rozsah prací při budování musí zabezpečit manévr bojové techniky a zvýšení ochrany osob a materiálu.

Splnění jednotlivých opatření přípravy operace je závislé na správném rozhodnutí velitele a optimálním velení a řízení vojsk. Proto je v návrhu operačního předpisu věnována velká pozornost činnosti velitele a štábu, formám a metodám jeho práce. Základní myšlenka vychází z požadavku vytvořit podmínky pro větší samostatnost a odpovědnost velitelů. Velitel (to platí pro všechny stupně velení) by měl řídit vojska, stát v čele svazu, a ne, jak to často bylo obvyklé v naší dosavadní praxi, věnovat většinu sil řízení příslušníků svého štábu a neustále schvalovat řadu dílčích opatření a dokumentů.

V návrhu předpisu je pasáž týkající se zásad činnosti velitele a štábu umístěna v příloze, čímž je vyjádřen její doporučující, nezávazný charakter. Je na veliteli (v řadě oblastí i na náčelníku štábu), aby podle konkrétních podmínek a situace upřesnil posloupnost a obsah jednotlivých činností, rozsah a obsah zpracovávané dokumentace. Vliv na to má i postupné zavádění technických prostředků automatizace velení a řízení do činnosti velitelů a štábů.

■ VEDENÍ OBRANNÉ OPERACE

V případě, že všechna realizovaná opatření vedoucí k odvrácení napadení (agrese, ozbrojeného konfliktu) byla neúčinná a protivník zahájil bezprostřední přípravu k napadení, vojska operačního uskupení (armádního sboru) na rozkaz náčelníka Generálního štábu AČR zahajují operaci. Předvídat možný scénář zahájení a dalšího průběhu takového konfliktu je téměř nemožné. Je řada názorů diskutujících možný charakter války (ozbrojeného konfliktu), podle kterých se nebude jednat o formy a metody bojové činnosti známé z 2. světové války nebo i z lokálních válek v posledním historickém období. Převládá názor, že se již nebude jednat o vedení lineární bojové činnosti se široce rozvinutými, čelně proti sobě stojícími uskupeními bojujícími ve vysokém tempu.

Návrh předpisu uvádí jeden z nejpravděpodobnějších způsobů operačního použití vojsk vedením *manévrové* a *poziční* obrany. Formy a metody vedení **poziční obrany** jsou podrobně rozpracovány a dostatečně podloženy praxí vojsk, velitelů i štábů, a proto se jimi nebudeme podrobněji zabývat.

Manévrová obrana je dynamickou formou obranné činnosti. Je charakteristická snahou vyhnout se přímému (jedinému) střetu se silným protivníkem, ve kterém by mohlo dojít ke zničení většiny vlastních sil, snahou soustředit vlastní síly a prostředky v rozhodující chvíli v rozhodujících prostorech.

Vedení manévrové obrany bude typické nelineární bojovou činností, působením protivníka do boků, týlů, využíváním léček, přepadů a dalších netypických forem boje. Rozhodujícím, na rozdíl od *hromadné* palby v poziční obraně, je *manévr a výběrová palba*. Manévr vojsky, palbou a zátarasy bude realizován podle předem připraveného variantního záměru

(v souladu s vývojem konkrétní situace) v rámci stanoveného prostoru obrany. Zaujímání prostorů obrany, zasazování vojsk do boje se bude zpravidla uskutečňovat z chodu. Obranná činnost se bude prolínat s útočnou činností a vedením střetného boje s omezenými silami a prostředky. Podstatou manévrové obrany je vedení postupných obranných bojů na předem připravených (vybraných) čarách, sladěných s vedením překvapivých a krátkých protiztečí. Nelze to však zaměňovat s vedením *boje na zdrženou*, který má jinou operační podstatu.

Manévrovou obranu povede zpravidla vševojsková brigáda, výjimečně prapor. Obranné čáry bude účelné tvořit jednotlivými prostory obrany praporu, přikrývajícími nejdůležitější směry, přičemž počet obranných čar každého praporu může dosahovat 2 - 3. Bojovou sestavu je účelné členit do dvou sledů, přičemž jejich hodnota by měla být vyrovnaná; v některých případech může být dokonce druhý sled silnější a pohyblivější. Důležitým požadavkem je zabezpečení vysoké samostatnosti každého útvaru (jednotky), čehož se dosahuje decentralizací sil a prostředků.

Příprava a vedení manévrové obrany není v našich podmínkách doposud prověřena, chybí praktické zkušenosti z cvičení a velitelských zaměstnání jak na taktickém, tak na operačním stupni velení. Doposud není k tomu vytvořena ani potřebná teorie dostatečně podložena kalkulacemi a modely. Je ještě řada otázek, které musí být zodpovězeny a rozpracovány.

Která se použije forma, kde a kdy, by měl rozhodnout velitel operačního uskupení (armádního sboru) a zejména velitel brigády. Předpis nemůže jednoznačně stanovovat „jak bojovat“. To by vedlo k šablonovitosti. Velitel by měl projevit potřebnou dávku iniciativy, která představuje schopnost předvídat činnost protivníka i vlastních vojsk a maximálně je rozvinout v příznivých podmínkách.

Současná obranná operace je chápána jako vševojsková, společná operace. To znamená, jako operace vedena vyčleněným uskupením pozemních, vzdušných sil a dalších samostatných složek AČR, provedena podle jednotného záměru NGŠ - velitele AČR a jako operace moderní, kde bude převládat iniciativa, pružnost, manévr, efektivní velení, řízení.

Nejaktivnější a nejrozhodnější způsob působení na protivníka, který se vklíní do obrany, je **protiúder**. O jeho úspěchu rozhoduje především vhodný okamžik zahájení. Provádí se s překvapením, při převaze sil a prostředků na plánovaném nebo jiném směru, jestliže protivník zasadil druhé sledy, má značné ztráty a vlastní síly prvního sledu odráží úspěšně útok protivníka. Jeho postup je téměř nebo zcela zastaven a včasné zasazení jeho záloh je nepravděpodobné. Protiúder provedou zpravidla síly a prostředky druhého sledu operačního uskupení (armádního sboru) za účasti a podpory svazků prvního sledu, které vedou bojovou činnost a ostatních sil a prostředků uskupení druhů vojsk a záloh. Nezbytným předpokladem je účinná podpora vyčleněného úsilí letectva, PVO, při splnění všech požadavků na logistickou podporu.

Jestliže protiúder bude řízen z úrovně Hlavního místa velení (generálního štábu) a zúčastní se ho síly a prostředky ze zálohy hlavního velení, bude se jednat o **armádní protiúder**.

V průběhu zpracování návrhu předpisu se vyskytly názory - rozpracovat a zavést **útočnou operaci**, která by byla schopna zajistit splnění cílů strategické obrany ČR. Je nesporné, že v případě proniknutí protivníka do hloubky území nelze bez útočné činnosti obnovit státní hranici. Vzhledem k rozsahu teritoria státního území i předpokládaným silám a prostředkům, které se zúčastní obranné operace a které má AČR k dispozici, se nakonec

prosadil názor, že *strategických cílů je v tomto případě možno dosáhnout provedením protiúderu*. V rámci něho povedou svazky a útvary útočnou bojovou činnost v plném rozsahu. Přesto je zřejmé, že problematika útočných forem bojové činnosti vyžaduje hlubší zpracování.

Bojová činnost je vedena optimálně sladěným manévrem a palbou. Zvýšené účinnosti zbraňových systémů i bojové účinnosti jednotek, útvarů, svazků a svazů je stále více dosahováno využíváním elektronických prostředků navádění, velení a řízení. Proto bylo nutno přehodnotit palebnou složku působení na protivníka, která musí být pojímána komplexně. Byl zaveden a definován termín *palebné a elektronické působení na protivníka*. Rozumí se jím cílevědomá činnost, vedená podle jednotného záměru velitele operačního uskupení (armádního sboru) prostředky pozemního vojska a vzdušných sil. Vyřazení protivníka z bojové činnosti a narušení funkce jeho elektronických systémů velení a řízení se provádí palebným ničením, elektronickým působením a působením ostatními prostředky.

I přes krátké období používání pojmu *palebné a elektronické působení* se ukazuje jeho opodstatněnost; zároveň se ukazuje i teoretická nepropracovanost celé této problematiky. Je zřejmé, že v konečné verzi předpisu bude muset být palebné a elektronické působení upraveno v souladu s pojetím NATO, ale i v souladu s možnostmi naší armády.

Velmi citlivou oblastí při vedení obranné operace jsou vazby mezi prostorem obrany operačního uskupení (armádního sboru) a ostatním teritoriem. Je téměř jisté, že protivník nebude působit pouze na bojující vojska, ale i na objekty v hloubce státního území. Jedná se o řadu zařízení, která se podílí na podpoře bojujících vojsk, ochraně obyvatelstva, činnosti ekonomiky státu, zabezpečení infrastruktury státního území i o administrativní a správní centra. Je povinností velitele armádního sboru zabezpečovat ochranu a obranu těchto objektů. Tento úkol je náročný, zejména v oblasti sladění úsilí velení a řízení silám a prostředkům operační sestavy a silám a prostředkům teritoria. I tato problematika je relativně málo zpracována a bude muset být v krátké době předmětem intenzivního zkoumání.

Probíhající transformace letectva a PVO AČR si vyžádala uskutečnit *změny jeho bojového a operačního použití*. K nejzásadnějším patří u protiletadlového raketového vojska přechod od poziční objektové obrany k obraně regionů se současnou obranou uskupení vojsk na operačním směru. V porovnání s minulostí jsou změněny možnosti vojenského letectva, především taktického a vrtulníkového, při vyčleňování úsilí k plnění jednotlivých úkolů podpory bojové činnosti svazků a útvarů pozemního vojska.

K velení a součinnosti je na místě velení operačního uskupení (armádního sboru), s cílem sladit vyčleněné úsilí pro přímou leteckou podporu a dosáhnout maximální pružnosti (využití bojové hodnoty) taktického letectva, umístěna *operační skupina sboru taktického letectva*. Operační skupina bude veliteli operačního uskupení (armádního sboru) navrhopvat optimální využití přiděleného úsilí a udržovat trvalý přehled o stavu a možnostech použití taktického a vrtulníkového letectva. S analogickým cílem je zde i *operační skupina sboru PVO*. U velitelů prvosledových mechanizovaných brigád budou rozmístěni *důstojníci bojového velení* (s dopravními a spojovacími prostředky) ke spojení s leteckými návodčími. U prvosledových praporů se budou nacházet *letečtí návodčí* ke spojení s bitevními letouny a vrtulníky, s úkolem navádět je při úderech na pozemní cíle nacházející se na předním okraji i v taktické hloubce.

Návrh předpisu „Příprava a vedení obranné operace“ je důležitým mezníkem v teorii operačního umění i praxi operačních štábů a vojsk. Měl by být základem pro další rozpracování v řadě oblastí, které nemohly být z důvodu krátkosti času i z hlediska složitosti vývoje bezpečnostní politiky ČR náležitě zpracovány. Je základem pro tvorbu řady návazných vševojskových i odborných normativů.

Je zřejmé, že jsme pouze na začátku a že rozpracování mnohých otázek přinese nové pohledy, které mohou mít za následek přehodnocení řady ustanovení vydaného návrhu předpisu. Takto je i nutno se na něj dívat.

K problematice velení a řízení

O významu kvalitního velení a řízení bojové činnosti se již mnoho napsalo a namluvilo. Je rovněž známo, že úkol „zabezpečit kompatibilitu s NATO“ neznamená ani tak kompatibilitu ve zbraňových systémech nebo organizačních strukturách národních armád, ale zejména v oblasti vzájemné komunikace, v oblasti velení a řízení. Jak se ukázalo, je to úkol daleko obtížněji řešitelný, než jsme si to před několika léty mysleli. Jeho podstata nespočívá v naší technické zaostalosti nebo v jiném způsobu zákresu grafických dokumentů.

V nově vydaném návrhu operačního předpisu „Příprava a vedení obranné operace“ je problematika velení a řízení věnována velká pozornost. V průběhu posledních velitelsko - štábních cvičení, štábních cvičení a jiných forem přípravy velitelů a štábů se ukázalo, že je tato oblast nejdiskutovanější. Je to pochopitelné, vždyť předpis je zpracován pro velitele a štáby svazů a jejich nadřízené, kteří očekávají, že v něm najdou návod jak řídit operace; to znamená - jak plnit nejvýznamnější část svých funkčních povinností. Zkušenosti ukazují, že tam naleznou jen částečnou odpověď. Předpis je normativ, který nemůže nahradit dynamicky se vyvíjející teorii operačního umění, teorii velení a řízení a celou oblast vojenství, která je součástí vzdělání a odborné klasifikace velitele.

Zpracovatelé části orientované k velení a řízení vycházeli při tvorbě návrhu předpisu z následujících cílů:

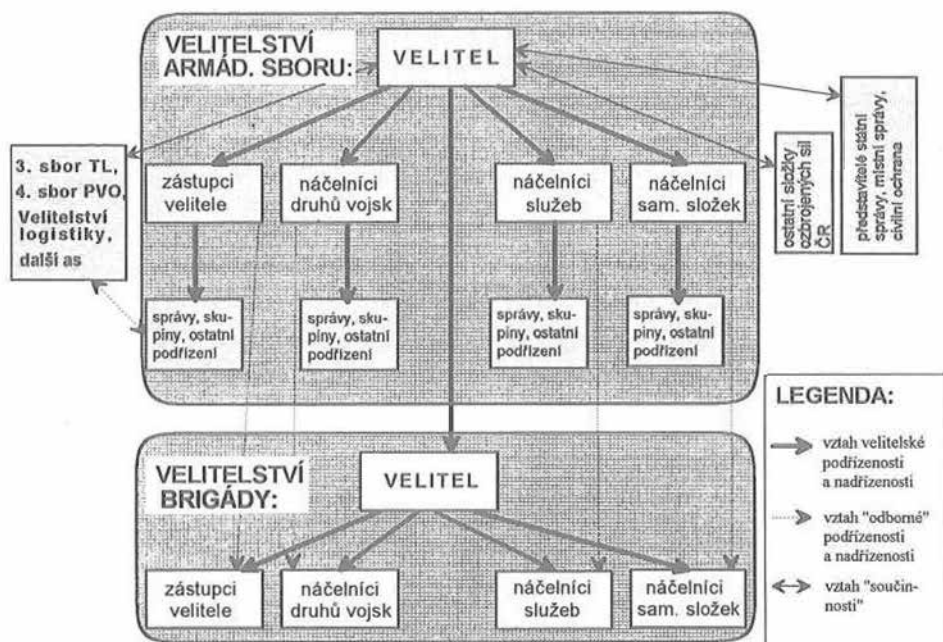
- zajistit pojmovou kompatibilitu s armádami NATO,
- aplikovat do podmínek AČR systém C³I (C⁴I²),
- vytvořit podmínky pro větší samostatnost a zvýšení iniciativy velitelů všech stupňů velení,
- zjednodušit práci velitelů a štábů operačních stupňů velení,
- přizpůsobit formy a metody velení a řízení nově vzniklým podmínkám činnosti AČR.

● POJEM VELENÍ A ŘÍZENÍ

V naší dosavadní praxi jsme byli zvyklí na používání pojmu *velení vojskům*. Tento pojem byl používán jak v běžné praxi vojsk na všech stupních velení, tak ve vojenských školách. Zavedení pojmu *velení a řízení* vyvolalo řadu diskusí a dohadů.

V praxi činnosti armád NATO, a zejména armády USA, je běžně používán pojem *command and control*. Lze jej přeložit jako *velení a řízení*, přičemž *control* může mít i význam kontroly. Kdo se již zabýval překladem vojenského pojmového aparátu NATO (a zejména USA) z angličtiny do češtiny ví, že není možné pojmy používat jako prostý překlad slov, ale že je nezbytné vidět kontext s jejich využitím v praxi.

Volně lze tedy říci, že pod pojmem *command (velení)* je chápán proces tvorby plánu operace, jeho základní prosazení podřízeným. Pojmem *control (řízení)* se rozumí proces prosazování plánu operace v průběhu bojové činnosti, to znamená řízení bojové činnosti podle tohoto plánu nebo podle variant, resp. podle konkrétních podmínek vzniklých v bojové činnosti. Nutno ještě dodat, že v různých státech NATO se při aplikaci tohoto pojmu do národních podmínek vyskytují drobné rozdíly.

Obr. 1: Zjednodušené vztahy v procesu velení a řízení se zaměřením na velitelství a štáb armádního sboru

Naše pojetí uplatněné v návrhu operačního předpisu vychází z tradice a z všeobecné teorie velení (velení a řízení). Je mnoho definic, jak lze charakterizovat pojmy *řízení*, *velení* i pojem *velení a řízení*. Lze je najít ve slovnících a encyklopediích, a proto je nebudu citovat. Neznámá to však, že máme vyčerpávající definici těchto pojmů, která by vyhovovala současným podmínkám. Je to složitější problém a jeho řešení není předmětem tohoto příspěvku.

V myslích většiny vojenské odborné veřejnosti přetrvává názor, že pojem *velení* je synonymem obecného pojmu *řízení*, uplatňovaného v ozbrojených silách. Z hlediska velitelů nejnižších stupňů velení to lze akceptovat. Ale na operačním stupni je to daleko složitější, jak to znázorňuje **obr 1**.

Jak vyplývá ze schématu, velitel armádního sboru **velí** svým podřízeným, příslušníkům velitelství a štábu sboru (zástupcům, náčelníkům druhů vojsk, služeb a samostatných složek apod.) a rovněž tak velitelům podřízených svazků, útvarů a dalších součástí. Vztah velitele k těmto podřízeným lze vyjádřit pojmem *velení*. Stejně tak jednotliví náčelníci velí příslušníkům svých správ, oddělení nebo přímo podřízeným svazkům, útvarům a jednotkám.

Tito náčelníci však mají povinnost **řídít**, zejména po odborné stránce, náčelníky druhů vojsk, služeb a samostatných složek podřízených svazků a útvarů. Jejich vzájemný vztah při plnění úkolů lze nazvat *řízením*.

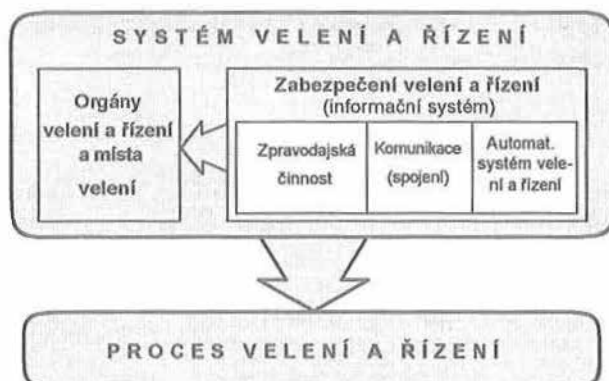
Velitel armádního sboru při řízení operace musí uplatňovat požadavky na leteckou, logistickou a další podporu operace a průběžně ji upřesňovat u velitelů dalších svazů prostřednictvím jejich operačních skupin. Tento proces **nelze nazvat velením** a nelze jej **ani nazvat součinností**. Z hlediska celkového chápání pojmu je tato činnost (realizovaná veli-

telem armádního sboru) spíše řízením. Rovněž tak velitel armádního sboru řeší řadu úkolů v prostoru obrany ve spolupráci s civilními orgány státní správy a místní správy, civilní ochrany a orgány ostatních resortů, zejména složek vojsk ministerstva vnitra. Rovněž zde je zřejmé, že se nejedná o vztah „velení“.

Specifické úkoly plní velitel velitelství logistiky, který řídí řadu útvarů a zařízení pracujících na tržních principech nebo uplatňuje požadavky na služby a materiál u civilních tržních subjektů. Jeho způsob působení na tyto subjekty (včetně podřízených) lze ztěžit zahrnout pod velením.

● APLIKACE C³I V PODMÍNKÁCH NAŠÍ ARMÁDY

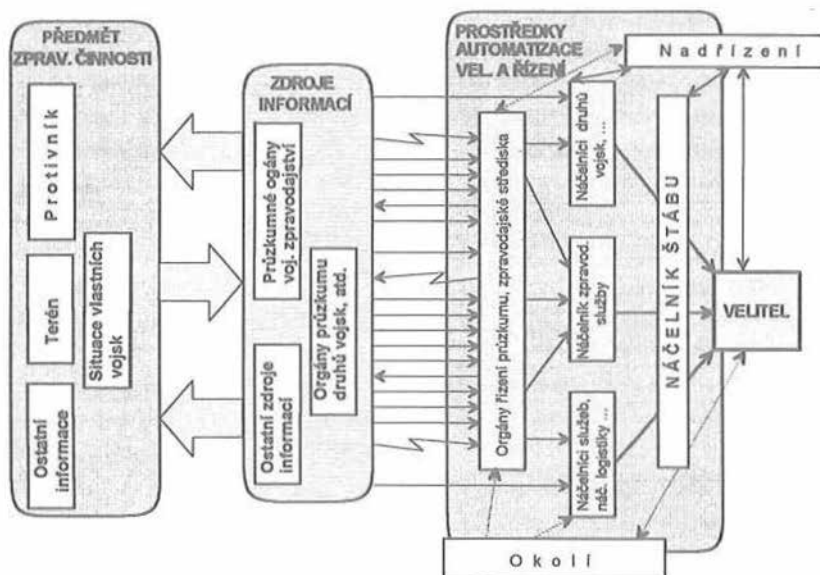
Nejproblematictější oblastí kompatibility se systémy velení a řízení NATO je oblast, pro kterou se vžilo označení C³I (command, control, communication and intelligence) nebo v poslední době častěji C⁴I² (command, control, communication, computers, intelligence and interoperability). Zjednodušeně lze říci, že se jedná o proces získávání, úpravy, přenosu, třídění, zpracování a využití informací pro rozhodovací činnost velitelů a ostatních subjektů v procesu velení a řízení (obr. 2).

Obr. 2: Systém velení a řízení

Je zřejmé, že tento proces musí být založen především na velké kapacitě a kvalitě zejména komunikačních kanálů a prostředků výpočetní techniky. Největším problémem však zůstává člověk. Nelze totiž říci, že zvýšením počtu informací a vytvořením dokonalého informačního systému se automaticky zvýší kvalita rozhodování. Pokud informace nebudou vhodně vybrány a upraveny do podoby, která umožní veliteli pochopit jejich podstatu a vyvodit z ní správný závěr, pak hrozí nebezpečí, že velitel bude přetřepen množstvím nadbytečných informací, které není schopen ve vymezené době účelně využít. Když odhlédneme od psychických důsledků ve formě stresu a vzbuzené nedůvěry, pak je použitý počítačový systém pouze technickou hříčkou, která zatíží velitele a štáb víc než práce tradičním způsobem.

Návrh operačního předpisu tento systém chápe tak, jak je znázorněn na obr. 3.

Obr. 3: Informační systém podle pojetí návrhu předpisu „Příprava a vedení operací“

Informační systém tedy slouží k zabezpečení procesu velení a řízení. Je tvořen zpravodajskou činností, komunikačními systémy a prostředky sběru informací. V celém systému, který je podmíněn využitím rozsáhlé počítačové sítě, je nejvýznamnějším prvkem člověk. Jen ten svou zkušeností a intuicí provádí selekci informací, jejich analýzu a potřebné zevšeobecnění, které lze využít pro optimální rozhodnutí.

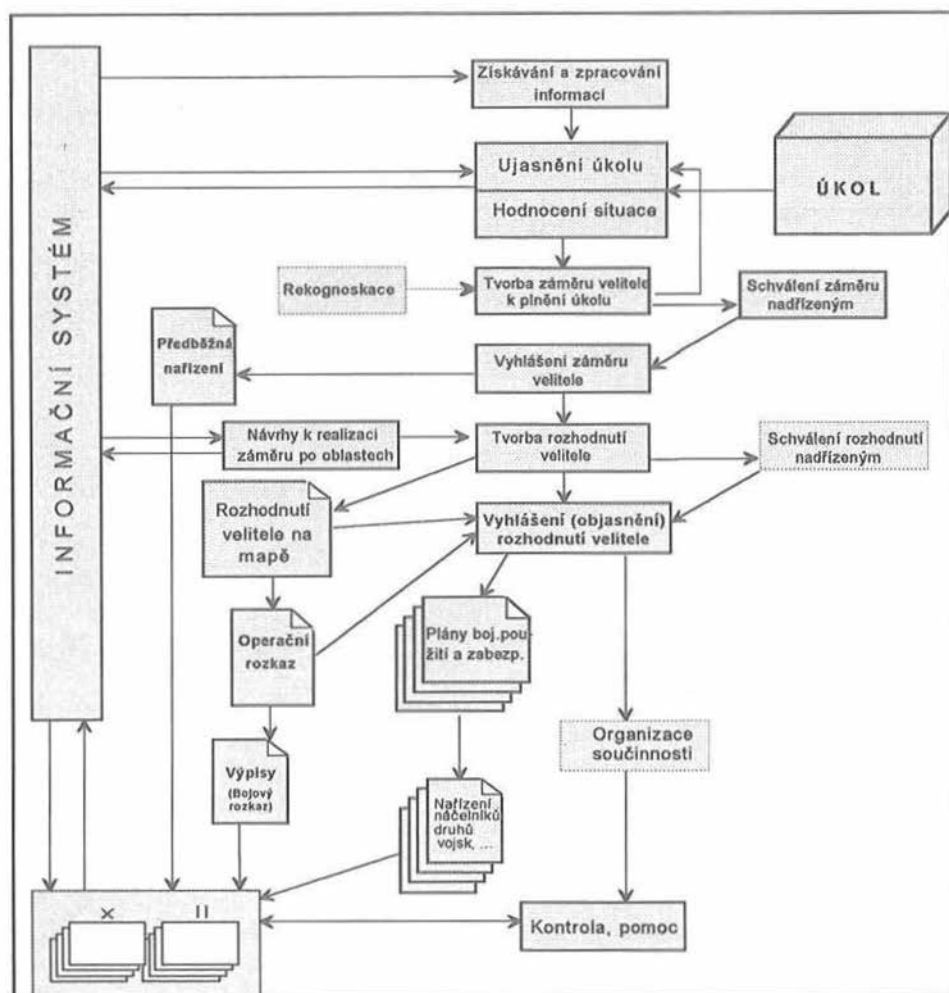
Zpravodajskou činností je rozuměno organizované úsilí velitelů, štábů a výkonných orgánů k získávání, přenosu, analýze, zpracování informací a jejich přípravě pro využití v rozhodovacím procesu velitele. Tím je myšlena zpravodajská činnost realizovaná nejen silami a prostředky vojenského zpravodajství, ale i vzdušných sil, ženijního, chemického vojska, logistiky apod. Toto široké pojetí není zatím dostatečně vyřešeno z hlediska integrace informací do jednotného informačního systému. Proto je v našich podmínkách účelnější používat pro zpravodajskou činnost užší pojetí, které představuje organizované úsilí velitelů a štábů k systematickému a nepřetržitému hodnocení (pouze) *protivníka* a *území* v prostoru zpravodajské odpovědnosti.

Oblast přenosu informací s využitím komunikačního systému, ale zejména jejich zpracování s využitím automatizovaného systému velení a řízení, není pouze technickou záležitostí. Často se vyskytuje názor, že technické prostředky (zejména počítače) jsou nástrojem, který je schopen pouze urychlit rutinní práci při rozhodování a plánování. V tom nespočívá podstata možností jejich použití. Je to mocný nástroj, zejména při propojení do rozsáhlých sítí. Umožňuje podstatně ovlivnit formy a metody činnosti velitelů a štábů a změnit vazby mezi jednotlivými funkcionáři, správami a odděleními. Skutečné začlenění do technologie velení a řízení vyvolá i změnu organizačních struktur štábů. S tím kontrastuje nejen technické vybavení našich operačních štábů, stav komunikačních sítí, ale zejména i počítačová negramotnost některých velitelů a štábních pracovníků. Pouhá znalost ovládání textového editoru T 602 je nepatrným zlomkem požadovaných znalostí.

V bojové činnosti nelze spoléhat pouze na bezchybné fungování technických prostředků. Centrem snah protivníka bude vyřadit tyto prostředky z činnosti a narušit tím informační systém. Proto velitelé a štáby musí být ve své práci připraveni přejít okamžitě v plném rozsahu na „ruční způsob“ velení a řízení. Schopnost rychlého přechodu z automatizovaného informačního systému na klasický bude rovněž jedním z kritérií pro dosažení vítězství v bojové činnosti.

● ZVÝŠENÍ SAMOSTATNOSTI A INICIATIVY VELITELŮ

Návrh operačního předpisu vytváří větší prostor pro uplatnění iniciativy velitelů zvýšením samostatnosti při tvorbě rozhodnutí i při řešení situací v průběhu bojové činnosti. Rozho-

Obr. 4: Činnost velitele a štábu při plánování operace

dující je při tom metoda řízení podle cílů. Znamená to nestanovovat podřízeným jak mají úkoly plnit a nehodnotit je podle toho, jak přesně a rychle plní jednotlivé dílčí úkoly (i když to v průběhu bojové činnosti bude často nezbytné), ale podle toho, jak realizují cíl, který byl úkolem před ně postaven. Metody, které použijí, mohou být i zásadně odlišné od představ nadřízeného. Neznamená to však, že bude platit princip „účel světí prostředky“, ale nutno stanovit přesná kritéria. V praktickém dopadu to mimo jiné znamená úkoly podřízeným velitelům stanovit pouze o jeden stupeň níže. Při zpětné vazbě podřízený velitel podává informace svému nadřízenému rovněž o jeden stupeň níže (není-li upřesněno jinak).

Z velitelsko - štábních cvičení nebo cvičení s vojsky jsou známy případy, kdy velitelé a štáby byli plně vytíženi sami sebou zpracováváním rozsáhlé dokumentace, a na řízení podřízených vojsk měli minimum času. Přitom zde nepůsobil protivník a boj vedl pouze každý sám se sebou. Nejčastěji se uvádělo, že příčina tohoto jevu spočívala v malé vycvičenosti nebo sladěnosti štábu. Jistě, byl to jeden z důvodů. Hlavním důvodem byly velké požadavky na zpracování různých jednoúčelových dokumentů, které byly po štábech vyžadovány. Proto se v novém návrhu předpisu snížily požadavky na zpracování dokumentace, na rozsah, její obsah a formu. Celá stať týkající se dokumentace, stejně jako metodika činnosti velitele a štábu (obr. 4) má pouze doporučující charakter. Závisejí na veliteli (náčelníku štábu), jakou formou a metodami se dopracuje svého rozhodnutí a stanoví úkoly podřízeným. Zásadní však je, že úlohou velitele je řídit vojska, organizovat součinnost na obecné úrovni, jít svým podřízeným příkladem, řešit nejsložitější úkoly při přípravě a řízení bojové činnosti, a ne soustředit se na řízení jednotlivých příslušníků svého štábu.

● METODIKA ČINNOSTI VELITELE A ŠTÁBU

Soudobá bojová činnost (a nebylo to jinak ani v minulosti) nezná standardní situace, které lze řešit podle předem připraveného schématu. Každá konkrétní situace vyžaduje konkrétní, jedinečné řešení. V možných rizikách, která mohou přerůst v ohrožení ČR a odpovídajících způsobech použití AČR, je dnes tolik nejasností, že by bylo velkou chybou zavádět nějaká standardizovaná řešení.

Návrh operačního předpisu doporučuje zavést, ve srovnání s dosavadní praxí, několik zásadních změn (podle mého názoru tento výčet ještě není konečný):

- ▲ jako hlavní způsob plánování, zejména (první) obranné operace, a **metodu postupné přípravy** bojové činnosti,
- ▲ větší pozornost věnovat **přípravě záměru** velitele, který by měl být vytvořen ve zdůvodněných variantách. Záměr by se tedy neměl měnit podle nově zjištěných (nebo opomenutých) informací. Zvýší to vážnost velitele a zejména, umožní vypracovat vyváženější a po všech stránkách propracovanější úkoly vojskům,
- ▲ pro vyhlášení **rozhodnutí** nezpracovávat samostatný dokument. Pro vyhlášení rozhodnutí je možno využít kromě mapy operačního rozkazu, který obsahuje všechny informace, které potřebuje velitel sdělit,
- ▲ **organizaci součinnosti** provádět pouze v případě, kdy nebylo na součinnost při tvorbě rozhodnutí dostatek času,
- ▲ nadřízeným velitele **schvalovat** záměr velitele (k ověření, zda byl úkol správně pochopen). Rozhodnutí schvalovat pouze v odůvodněných případech,

- ▲ zpracovávat pouze takovou dokumentaci, která je účelná a zamezit jejímu zdvojování. Rozsah dokumentace musí vycházet i z reálných možností jednotlivých správ, oddělení a skupin štábu, které jsou oproti minulosti značně početně oslabené.

Proces tvorby záměru velitele má řadu možných podob. Lze je rozdělit na dvě hlavní skupiny - direktivní a „demokratické“. Převládá názor, že druhá metoda, která předpokládá účast většího počtu zúčastněných náčelníků druhů vojsk, služeb a samostatných složek, je efektivnější, vede k větší zainteresovanosti a samostatnosti celého štábu. Nevýhodou je její větší časová náročnost a větší nároky na řízení tohoto procesu. Jedná se o jakýsi *brainstorming*, při kterém je možno pracovní (kolektivní) formou průběžně zvažovat argumenty jednotlivých náčelníků. Tím se snižuje úloha tzv. *dokladů*, které byly často verbálním exhibicionismem dokladujících a jejich vyčerpání velitelem pro samotné rozhodnutí byla mizivá. To však neznamená, že by velitel neměl přijímat od svých podřízených informace a návrhy, které potřebuje. Cílem je odstranit formálnost a někdy i snahu jednotlivců se zviditelnit tímto způsobem.

Nedostatkem uvedené metodiky práce velitele a štábu je, že řeší činnost až do doby obdržení úkolu. To se může stát jen málokdy. Zpravidla velitel nedostane úkol bez očekávání, s překvapením. Většinou je to tak, že před zahájením plánování úkolu se každý funkcionář s dostatečným předstihem seznámí s aktuálními údaji v oblastech, za které zodpovídá nebo které jej zajímají, provede se řada praktických opatření u podřízených svazků, útvarů a jednotek apod. Dokonalá znalost aktuální situace urychlí rozhodovací proces a vytvoří potřebný organizační klid ve štábu, tím umožní propracovanější rozhodnutí.

Proces vyhlášení rozhodnutí byl u nás tradičně považován za vyvrcholení rozhodovacího procesu a byl při cvičeních středem zájmu. Hodnocení aktu vyhlášení rozhodnutí mělo značný vliv i na celkové hodnocení cvičení. Důsledkem toho se činnost štábů zaměřovala na přípravu různých jednorázových dokumentů (předepsaných i nepředepsaných) pouze pro účely vyhlášení rozhodnutí. Pro vydání kvalitních úkolů vojskům již zpravidla nezbyly fyzické síly příslušníků štábu ani časový prostor.

Při hledání východisek z této situace se doporučuje vyhlášovat rozhodnutí s využitím mapy a operačního rozkazu. Neznámá to, že velitel bude štábu (který operační rozkaz vytvořil a dokonale jej zná) celý rozkaz číst. Bude účelným vyhlásit pouze to, co velitel považuje za podstatné aby štáb znal, nebo takové skutečnosti, které jsou odlišné od návrhů jednotlivých náčelníků. V některých případech bude pro velitele postačovat mapa a několik údajů v jeho poznámkovém sešitě. Jestliže se vyhlášení rozhodnutí zúčastní přizvaní velitelé svazků, útvarů a zařízení, bude rozsah i forma rozhodnutí jiná, ale zase jen účelová. Tito velitelé by totiž měli z vyhlášení rozhodnutí odjet ke svým svazkům a útvarům s úplným bojovým rozkazem.

Je řada otázek, které se budou v souvislosti se zaváděním návrhu operačního předpisu i s hledáním nových, dosud nevyzkoušených metod a forem práce velitelů a štábu řešit. Tento proces nemůže být nikdy s definitivní platností ukončen. Potvrzuje to i tento článek, kterého cílem, kromě popularizace některých netradičních názorů, je i vyprovokování diskuse k získání širšího spektra pohledů. Jen tak je možné pokračovat v rozvoji teorie vojenského umění i v zpracování dalších návazných normativů, včetně definitivní podoby operačního předpisu.

Plukovník gšt. Ing. Milan Ku be š a, CSc.

K velení vojskům v míru a za války

(Ohlas na článek Ing. Jiřího Floriany a Ing. Miloše Jandy „Velení a řízení za branné pohotovosti státu“, VR 9/94.)

Obsah článku postihuje problém strategického významu. Jeho vyřešení by znamenalo provést důležitý krok k urychlení transformace Armády České republiky (AČR). Chceme-li vybudovat fungující systém obrany státu a v rámci něj podsystém vojenské obrany, který by přispíval k eliminaci soudobých rizik a dovedl reagovat na široké spektrum potenciálních ohrožení, musíme si již v míru vytvořit podmínky pro jeho řízení jak na strategickém, tak i na operačním stupni velení.

Složení AČR a její organizace

Podle návrhu operačního předpisu OPER-D-1 „Příprava a vedení obranné operace“ je AČR složena z pozemního vojska, vzdušných sil, logistiky, druhů vojsk a služeb, samostatných složek a vojenských územních orgánů státní správy. Již takto stanovené složení AČR je diskutabilní z důvodu nesystémového zařazení druhů vojsk a služeb mezi její součásti. Jde o sloučení nejméně dvou kritérií dělení. Správné by bylo stanovit složení AČR nejprve podle jednoho kritéria (např. úlohy v bojové činnosti) a posléze podle dalšího.

V souladu s tímto dělením se vytvořily i organizační struktury. Pozemní vojsko je organizováno do dvou armádních sborů a brigády rychlého nasazení (která je podle mne nesprávně a jako jediná počítána do tzv. sil rychlého nasazení), vzdušné síly do 3. sboru taktického letectva a 4. sboru protivzdušné obrany a logistické svazky, útvary a zařízení pod velitelství logistiky. Totožnost hlavních součástí AČR s organizačními strukturami nám vytváří půdu k těžkostem spojeným s použitím vojsk v operacích.

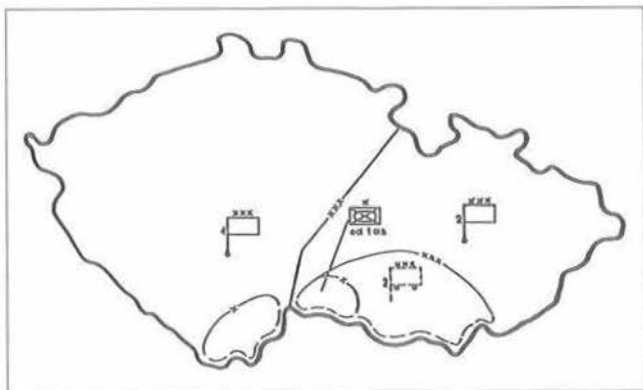
Proklamovaná **samostatnost a odpovědnost** velitelů armádních sborů za svěřené území v míru i za války je z tohoto hlediska značně problematická. Ze současného uspořádání organizačních struktur AČR (v míru velmi pohodlného) vyplývá zcela logický závěr, že jakoukoliv vojenskou akci (operaci), která bude vyžadovat nasazení jak pozemních vojsk, tak i vzdušných sil a dalších složek AČR **musí bezprostředně řídit (řešit) Generální štáb - hlavní velení AČR**¹⁾ (GŠ - HV AČR). Uvážíme-li, že by velitelé armádních sborů disponovali „svými“ vzdušnými silami a útvary (svazkem) logistiky, měli by (již v míru) daleko lepší vyhlídky k naplnění požadavku odpovědnosti za území v míru i za války. Přitom GŠ - HV AČR by disponovalo strategickými prostředky (přímo podřízenými) pozemního vojska, vzdušných sil i logistiky a podle potřeby (nebo i požadavku velitelů armádních sborů) by bojující armádní sbory posílalo a podpořilo.

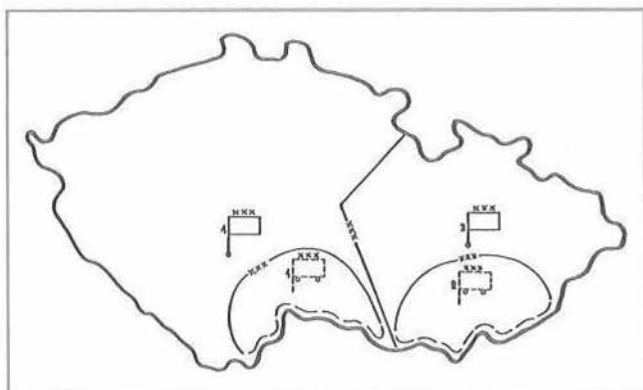
Praktické zasazení vojsk v operacích je komplikované i tím, že velitelé armádních sborů mají ve své organizační struktuře polní vojska (představovaná zvláště mechanizovanými

brigádami) a vojska územní obrany (představovaná především brigádami územní obrany dvou typů). Velení vojskům sboru je zvládnutelné v míru, ve válce se však mohou projevit jisté těžkosti, zvláště v případě, že velitel jednoho armádního sboru bude muset svá polní vojska zasadit na území druhého armádního sboru. Problémy, které nastávají ve velení vojskům za války, ukázali autoři zmíněného článku. Navrhovaná řešení jsou sice možná, ale dovoluji si poznamenat, že se jim pravděpodobně nepodařilo nalézt příčinu těžkostí ve velení a navrhnout její odstranění. Podle mého názoru je příčina v tvorbě organizačních struktur AČR na úrovni strategické a operační.

K fungování nynějších organizačních struktur za války

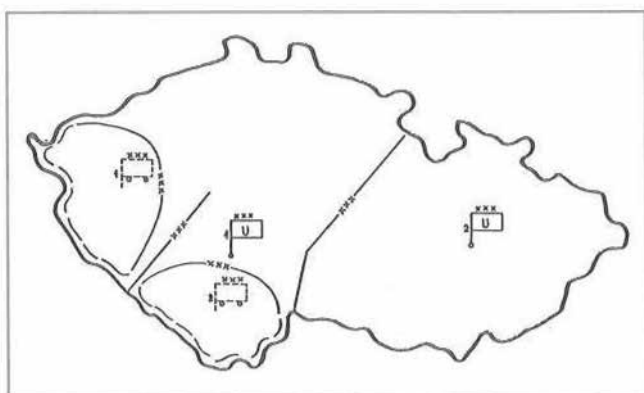
V první variantě (str. 36) autoři článku řeší možné fungování systému obrany za předpokladu, že za území mírové dislokace armádního sboru vždy odpovídá jeho velitel. Tedy v případě výrazné převahy protivníka a na základě záměru NGŠ - velitele AČR může být teritorium napadeného armádního sboru „posíleno“ polními vojsky „volného“ armádního sboru s nezbytnou částí sborového kompletu pod velením zástupce s částí štábu, přičemž autoři uvažují, že by velitel napadeného sboru velel tomuto uskupení právě přes zmíněného zástupce. Tato úvaha je diskutabilní především proto, že byl vytvořen další (zbytečný) mezistupeň velení. Situaci lze řešit:

Obr. 2

Ve druhé variantě autoři článku řeší situaci za předpokladu, že za každou vojenskou činnost, byť i na části území ČR, odpovídá Generální štáb. Je mi záhadou, proč by neměla být odpovědnost Generálního štábu - hlavního velení AČR „za každou vojenskou činnost, byť i na části území ČR“ ve variantě č. 1? GŠ - HV AČR v čele s NGŠ - velitelem AČR odpovídá za vojenskou obranu celého státu nebo její části vždy - v míru i za války. Druhou variantu, kterou autoři uvádí, bych osobně nezakládal na odpovědnosti GŠ - HV AČR, ale na skutečnosti, že velitelé armádních sborů neodpovídají „jen“ za své území, ale podle záměru NGŠ - velitele AČR za kteroukoliv část území ČR, ve které mají plnit úkoly operace. Připustil bych možnost „volného pohybu“ velitelů armádních sborů v čele svých operačních uskupení složených z polních vojsk. Dedukce autorů článku o nezbytnosti oddělení velení polním vojskům a vojskům územní obrany na stupni armádní sbor je opodstatněná. Vytváří se situace, kdy GŠ - HV AČR bude přímo velet všem velitelům sborů (1.as, 2.as, 3.sTL, 4.sPVO, vel. logistiky), brigádě rychlého nasazení, dalším přímo podřízeným svazkům a útvarům a nově vzniklým územním velitelstvím k velení prostředkům teritoria, každé na území „mateřského“ sboru (obr. 3).

Obr. 3

Snaha o nějaké reálné řešení přivedla autory i k otázce, zda vůbec dělit pozemní vojsko na polní vojsko a vojsko územní obrany. Myšlenka zrušit vojsko územní obrany v dnešním pojetí a nahradit je „zvláštními jednotkami v přímé podřízenosti orgánů samosprávy v daném regionu“ (str. 37) problém velení vůbec neřeší. V závěru článku (str. 38) autoři naznačují kontury řešení problému („... vytvořit na území, kde se nevede aktivní bojová činnost, teritoriální orgán...“), ale vzápětí se vrací k existujícímu stavu („... jehož základem již v míru by byla součást vytvořená ve struktuře armádního sboru.“).

Protože nejsem přívržencem transformace orgánů velení v době „až se něco děje“, nabízím k zamyšlení jiné, možná systémové řešení.

Účinnost velení vojskům má své základy v organizačních strukturách

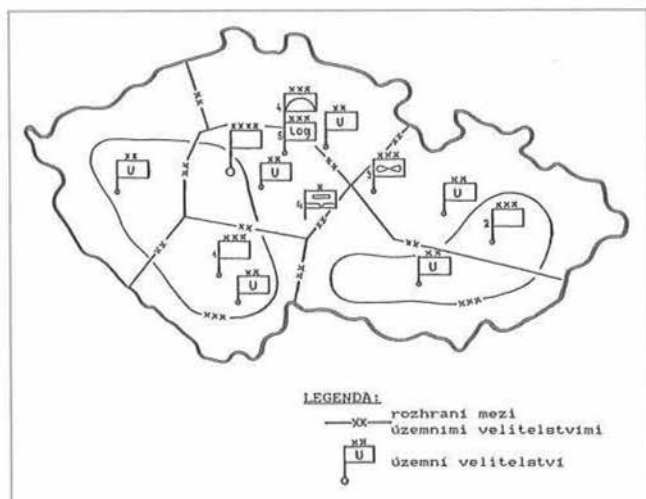
Opodstatněnost vzniku a fungování vojsk územní obrany, jakožto jedné ze tří částí pozemních vojsk, by si zasloužila samostatný článek. Řešení nezakládám na prostém zamítnutí vojsk územní obrany (v článku VR 3/94 jsem svůj názor na místo a úlohu tohoto vojska naznačil). Problém velení nejen armádnímu sboru, ale i na strategickém stupni v širokém spektru variant použití sil a prostředků AČR si vyžaduje, aby byly nejen organizační struktury vojsk, ale v nich především organizační struktury orgánů velení stálé jak v míru, tak i za války. Jakékoliv dělení a transformace orgánů velení v době složitých situací zakládá příčiny nízké pružnosti velení (o požadavku nepřetržitosti ani nemluvě).

Podle mého názoru je systémová chyba již v tom, že se velitelům armádních sborů dává odpovědnost za prostor teritoria v míru, který musí pro potřeby obrany připravovat a za války bránit. Přímé podřízení vojsk územní obrany generálnímu štábu - hlavnímu velení AČR lze, i vzhledem k rozloze našeho území, připustit. Vytvoření územních velitelství (na bázi vyšších doplňovacích velitelství) a převod vojsk územní obrany od armádních sborů pod jejich přímé velení již v míru je podstatou návrhu řešení.

Tedy velitelům armádních sborů by byla podřízena jen polní vojska (mechanizované brigády s potřebným sborovým kompletem). Do vojsk územní obrany bych nezahrnoval současné brigády územní obrany vytvářené na bázi mechanizovaných brigád. Tyto bych ponechal u armádních sborů jako motorizované brigády (svazky „B“). Naopak bych do vojsk územní obrany zahrnul část stacionárních útvarů (zařízení) logistiky na daném území velitelství.

Počet územních velitelství na teritoriu Čech bych omezil na 4, čímž by se přispělo k plánované redukci počtů armády. Bylo by dosaženo stavu, kdy by GŠ - HV AČR mělo v podřízenosti 2 armádní sbory polního vojska, 2 sbory vzdušných sil, brigádu rychlého nasazení, 6 územních velitelství a velitelství logistiky (tedy 12 prvků) již v době míru, za stavu ohrožení i ve válce (obr. 4).

Toto řešení posiluje úlohu GŠ - HV AČR. Polní vojsko, představované armádními sbory a tvořící hlavní bojovou sílu AČR, by bylo v míru dislokované podle přijaté koncepce a v době krize a za války by bylo schopné podle záměru NGŠ - velitele AČR manévrovat po celém území ČR a to za podpory vzdušných sil a svazků (útvarů) logistiky. Vojska územní obrany by plnila funkci zabezpečovací a „doplňkovou“ a byla by aktivována výběrovým způsobem podle potřeby přímo GŠ - HV AČR.

Obr. 4

Uvedené řešení umožní pružné reagování na širokou škálu ohrožení - od asistence AČR až po její plné nasazení v rámci obranné operace AČR. Samozřejmým zůstává požadavek, aby v daném prostoru obrany armádního sboru byla všechna pozemní vojska (polní i územní obrany) pod jednotným velením velitele armádního sboru.

Podle mého názoru jde o řešení poměrně „levné“. Zbavilo by nás těžko řešitelných problémů, mezi které patří nejen otázky velení vojskům ve válce. Namátkou mohu uvést:

- vyřešil by se problém **jasného rozhraní** mezi polními vojsky a vojsky územní obrany,
- prostor obrany armádního sboru by byl v obranné operaci jednoznačný,
- vyjasnily by se kompetence mezi GŠ - HV AČR a operačními stupni,
- velitelé armádních sborů by získali více času na řešení výcvikových úkolů v míru a operačních úkolů za války atd.

Dělení AČR a totožnost jejich částí s organizací do sborů (3. sbor taktického letectva, 4. sbor protivzdušné obrany, svazky, útvary a zařízení logistiky) také není zcela ideálním řešením i z hlediska potřeb pružného velení vojskům. Opodstatněnost vytvoření těchto uskupení s **rozsáhlými orgány velení** (velitelství 3.sTL, 4.sPVO a logistiky) se zdá také problematické, zvláště vezmeme-li v úvahu požadavek snižování počtů osob a redukce mezistupňů velení vojskům. Posílení GŠ - HV AČR, armádních sborů a územních velitelství těmito orgány velení by mohlo vytvořit podmínky pro stálé přidělení části vzdušných sil přímo armádním sborům (vojenské letectvo zvláště) a částí sil logistiky územním velitelstvím a částečně i armádním sborům. Analogicky jako v případě pozemních vojsk, kdy je v přímé podřízenosti GŠ - HV AČR brigáda rychlého nasazení, by mohly být v přímé podřízenosti GŠ - HV AČR strategicky významné síly a prostředky vzdušných sil a logistiky. Řízení tak velkého počtu svazků, útvarů a zařízení logistiky z jednoho centra (z velitelství logistiky) je nejen v rozporu s dosavadní úrovní teorie řízení, ale i z hlediska požadavku odolnosti velení není zrovna ideální.

Poznámka: ¹⁾ Tento termín použili autoři článku a jeví se mi jako vhodný.

Některé aspekty bojového použití protiletadlového raketového vojska

Protiletadlové raketové vojsko (PLRV) je druhem vojska vzdušných sil AČR. Vzdušné síly tvoří v měřítku AČR pružný strategický systém určený k vedení operační a bojové činnosti technologií „třírozměrného boje“⁽¹⁾, tj. technologií schopné zbavit protivníka výhod iniciativy vyplývající z obranné podstaty vojenské doktríny. Tato technologie je založena na schopnosti bojujících stran vytvářet a používat na libovolném místě, současně nebo v dostatečně rychlém sledu, ve svobodně zvoleném pořadí, intenzitou vyhovující účinné palebné ničení vybraných cílů.

Operační použití vzdušných sil, tedy i PLRV, musí odpovídat plnění stanoveného úkolu na válčišti. V těchto podmínkách je efektivní využití jeho bojového potenciálu podmíněno naplněním základních zásad použití PLRV, které v sobě zahrnují základní ustanovení nejdůležitějších doporučení k plánování a vedení bojové činnosti PLRV. Strukturální, organizační a dislokační změny v PLRV vedou ke zvýraznění nutnosti naplnění především těchto zásad:

- soustředění hlavního úsilí PLRV k obraně nejdůležitějších bráněných objektů⁽²⁾ před úderem ze vzduchu,
- využití útvarů a svazků PLRV různého složení k vytváření smíšených uskupení,
- spojení centralizovaného velení a samostatného vedení boje jednotkami PLRV,
- účelné naplnění požadavků manévrové činnosti jednotek, útvarů a svazků PLRV.

Naplnění uvedených zásad vyžaduje především změny ve stanovení bojových úkolů útvarů i svazků PLRV a v tvorbě jejich bojových sestav ke splnění stanovených úkolů s maximálním využitím mobility PLRV (zejména 2K12). V souvislosti s tím je nutné uvažovat i nestandardní použití stíhacího letectva vzhledem k jeho zredukovaným počtům. Každá konfliktní situace bude vyžadovat na velitelích operačních stupňů samostatné variantní řešení operační sestavy vzdušných sil.

Jako přijatelné v daných podmínkách se jeví vytvoření uskupení PLRV v několika sledech.

První sled protiletadlové raketové obrany (PLRO) na předpokládaných směrech působení prostředků vzdušného napadení protivníka lze vytvořit z mobilních plrp (2K12) rozmístěných v lineárních nebo prostorových bojových sestavách působících v úzké součinnosti s pozemním vojskem a v souladu s rozmístěním prostředků protiletadlového vojska (PLV). Poziční prostory⁽³⁾ palebných jednotek těchto plrp je vhodné stanovit v takové vzdálenosti od linie dotyku s protivníkem, aby byly mimo dosah dělostřelectva. PVO prvosledových sil pozemního vojska na malých výškách, zvláště před úderem vojskového letectva, musí být zabezpečena především PLV armádních sborů, což je v souladu s jeho určením. Hlavním cílem taktického letectva protivníka v první fázi konfliktu totiž zpravidla

nebudou zodolněné pozice mechanizovaných brigád, ale důležité prvky infrastruktury státu a ozbrojených sil v hloubce jeho území.

Druhý sled PLRO je možné vytvořit převážně ze stacionárních PLRK rozmístěných v lineárních a prostorových bojových sestavách tak, aby byl zabezpečen palebný styk mezi sledy. Významným rysem při tvorbě uskupení PLRV je ústup od objektových bojových sestav, vzhledem k nemožnosti splnění požadavků objektové PVO velkých objektů omezených dispozičním počtem palebných prostředků.

Jedním z faktorů efektivnosti a odolnosti protiletadlové raketové obrany je její **mobilnost**⁴⁾, tj. schopnost maximálně využít času, rychlosti a prostoru k efektivnímu splnění bojového úkolu. V současné době je možné vymezit následující způsoby vedení mobilní činnosti:

- Vyvedení palebných jednotek z prostorů rozmístění a zaujetí postavení pro vedení boje v pozičním prostoru. Předpokladem zabezpečení operativnosti manévru je včasná realizace převedení bojové techniky z bojové do pochodové polohy, její přesun do nového palebného postavení, zaujetí bojové sestavy a příprava PLRK ke střelbě. U těchto opatření je rozhodující především doba jejich zahájení, která se stanovuje tak, aby dispoziční čas převyšoval čas potřebný k provedení této mobilní činnosti.

- Změna (přeskupení) bojové sestavy PLR svazků (útvárů) v souladu se zámyslem obrany. Z taktického hlediska má tento způsob eliminovat úsilí vzdušného protivníka vyhledat slabá místa v protiletadlové raketové obraně a ztížit protivníkovi stanovení směrů, profilů úderů (nebo „vnutit“ určitý směr, profil) s přihlédnutím k specifice systému protiletadlové raketové palby. V průběhu vedení bojové činnosti je možné přeskupení bojové sestavy použít ke stupňování úsilí na pravděpodobných směrech činnosti hlavních sil vzdušného protivníka a k likvidaci mezer v systému palby.

- Vyvedení palebných jednotek zpod úderu, jakmile jsou zjištěny příznaky o tom, že poloha palebné jednotky byla protivníkem odhalena. Tehdy je nutné rozhodnout o změně palebného postavení, pokud je to v daných podmínkách boje možné a přijatelné.

- Periodická změna postavení (bojové hlídkování) spočívá v periodické změně postavení palebných jednotek před zahájeními a v přestávkách boje v pozičním prostoru. Poloha jednotlivých postavení je předem určena. Cílem tohoto opatření je zvýšení efektivnosti a odolnosti PVO. Účelnost bojového hlídkování je nutné zvyšovat na základě analýzy konkrétní situace, časových relací doby setrvání v postavení a doby manévru do nového postavení.

- Činnost s využitím léček z dočasných palebných postavení se jeví efektivní zejména v prostorech umlčené nebo nedostatečné PVO (při boji se silným protivníkem je to v celém prostoru bojové činnosti) k ničení zvláště důležitých cílů vzdušného protivníka. Činnost z léček umožňovala v lokálních válkách způsobovat značné ztráty protivníka a utajit vlastní systém palby hlavních uskupení PLRV.

- Manévr k obnově narušeného systému palby a k plnění nových úkolů bude prováděn zejména palebnými jednotkami z druhých, méně důležitých směrů a z hloubky.

Základem protiletadlové raketové obrany bráněných objektů jsou systémy protiletadlové palby, průzkumu vzdušného protivníka, velení a logistické podpory bojové činnosti. Efektivnost protiletadlové raketové obrany i samotné mobilní činnosti značně závisí na funkčnosti a odolnosti systému velení, jeho informačním zabezpečení zejména informacemi o vzdušném protivníkovi a v neposlední řadě na připravenosti velitelů, štábů a obsluh u PLRV.

Samostatnou a v soudobých podmínkách zvýrazněnou úlohu má logistická podpora bojové činnosti. Další závažnou problematikou protiletadlové obrany je řešení automatizovaného způsobu řízení bojové činnosti při použití uvedených způsobů mobilní činnosti PLRV. Při řešení těchto problémů je velkou výhodou, že bojová činnost PLRV bude vedena na vlastním, dobře známém území, které je možné v době míru kvalitně připravit. Lze především výhodně rozmístit prvky logistiky, připravit využití kabelové telefonní sítě, případně sítě včas rozvinutých radioreléových stanic pro zabezpečení automatizovaného systému velení.

Poznámky:

- ¹⁾ Plukovník doc. Ing. V. Maryška a kol.: K technologii „třírozměrného boje“. *Vojenské rozhledy* č. 3/1993.
- ²⁾ Část teritoria, na kterém jsou rozmístěny významné prvky bojové nebo operační sestavy vojsk, infrastruktury státu, hospodářská a ekonomická centra a další životně významné objekty.
- ³⁾ Část terénu ohraničená jednotlivými palebnými postaveními vytyčenými (plánovanými) k využití v průběhu dané etapy boje. Pohybem jednotky v pozičním prostoru nedojde k narušení palebného systému.
- ⁴⁾ Polní řád armády USA FM 100-5, ZI č. 7 (371). Praha 1990.

Budeme mít v resortu obrany automatizovaný informační systém?

Článek si klade za cíl poukázat na dosud principiálně neřešený problém standardizace datových prvků a datových struktur v resortu MO a poukázat na možnost a potřebnost položení organizačních základů, které by proces standardizace datových prvků a datových struktur v rámci probíhající transformace armády umožnily provádět.

* * *

Pro potřeby tohoto článku chápeme automatizovaný informační systém (AIS AČR)¹⁾ jako počítačovou část informačního systému resortu obrany, jako soustavu všech informačních subsystémů od personálních přes logistické až po informační subsystémy z působnosti GŠ. Zmíněný názor na AIS AČR včetně začlenění orgánů informatizace ke konci roku 1994, které v rozsahu své působnosti zajišťují uplatnění současné výpočetní techniky znázorňuje schéma. Plně využít současných informačních technologií znamená zajistit mimo jiné datovou výměnu mezi prvky makrostruktury resortu. Článek se dotýká problému datové výměny po stránce jednotného chápání obsahu, využívání a jednotného používání formátů datových prvků, číselníků a registrů.

Pro čtenáře mimo oblast výstavby automatizovaného informačního systému uvádím, že v souvislosti s existencí a využíváním standardizovaných datových prvků a struktur jde o to, zda si budované subsystémy AIS AČR budou spolu vyměňovat data v reálném čase a současně, zda celý systém bude logicky integritní a konzistentní na úrovni dat. Jinak řečeno, zda i systém velení a řízení vojsk bude mít v automatizovaném informačním systému, v uvedeném smyslu, pohotovou a věrohodnou podporu, či ne. Dosud tento stav ve vývoji AIS AČR zajištěn nemáme.

Vztah transformace armády a datové standardizace

Nezdá se, že by cokoliv nasvědčovalo negativnímu vlivu probíhající transformace AČR na obsah a potřebnost standardizace datových prvků a datových struktur. Sortiment datových prvků a struktur používaný v AIS AČR je funkcí vojenské společenské oblasti, nikoli její organizační struktury, struktury a počtů osob, organizace zásobování aj. Dále pak ani význam standardizace datových prvků a datových struktur nebude po provedené transformaci armády o nic menší než před ní, spíše naopak. Jiná situace je v definování funkční náplně jednotlivých subsystémů a informačních vazeb v rámci AIS AČR. Zde je vliv transformace armády nemalý, ale tímto problémem se již článek nezabývá.

Vzhledem k minulé rozsáhlé projekční činnosti svázané převážně se sálovými počítači může standardizace datových prvků, číselníků a registrů probíhat, aniž by byla přímo odvozena z úplného datového modelu AIS AČR.

Jestliže jsem přesvědčen, že v resortu proces standardizace datových prvků a datových struktur je potřebný a předmětnému obsahu této standardizace postupující transformace armády nebrání, proč tedy zmíněná standardizace neprobíhá?

Než si dovolím na tuto otázku jednoduše odpovědět, podívejme se, v čem standardizace datových prvků a datových struktur obecně spočívá.

V užším slova smyslu je možno podstatu standardizace chápat jako hledání shody v definicích datových prvků, číselníků a registrů. V jednoduchém případě datového prvku jde o shodu v chápání logického obsahu datového prvku (údaje), dále pak se domlouvá jeho formát, tj. například na kolik pozic, písmen nebo číslic má být hodnota údaje definována. Toto je pouze ten nejjednodušší příklad, nám však postačí, neboť jsem chtěl ukázat na nezbytnost platformy k hledání konsenzu. A taková platforma v resortu dosud neexistuje. Právě princip konsenzu vylučuje, aby tuto standardizaci prováděl jednotlivec, nestačí dokonce ani oddělení podřízené jednomu náměstkovi nebo náčelníkovi generálního štábu.

Organizace datové standardizace

Problém organizace procesu standardizace datových prvků a datových struktur v resortu uvažujeme v podmínkách relativně samostatných „úseků“: personalistiky, správního úseku a GŠ. Nepominutelným faktorem je nevhodná struktura řídicích orgánů automatizace a informatizace, která odpovídá rozdělení kompetencí pod úroveň ministra obrany a neodpovídá potřebám vývoje a provozu integrovaného automatizovaného informačního systému AČR, který by měl pracovat v reálném čase. V rámci této makrostruktury AČR si lze představit účinnou organizaci standardizace datových prvků a datových struktur, kterou by svým rozkazem vyhlásil ministr obrany se všemi potřebnými atributy.

Datová standardizace jako součást systémové integrace

Samozřejmě, že nejvýhodnější a odpovídající současným možnostem informačních technologií i potřebám informačního systému resortu jako celku by bylo ustavit například „kancelář systémového integrátora“ s působností v oblastech HW, SW a aplikačního programového vybavení jako orgán ministra obrany. Koordinační funkce této organizační jednotky by pokrývala vývoj AIS AČR v celém rozsahu a kompenzovala by, z pohledu vývoje AIS AČR, nevýhodné rozdělení orgánů informatizace na „úseky“ a GŠ - viz schéma. Teprve takovým nebo srovnatelným organizačním personálním a statutárním opatřením by v resortu byl vytvořen předpoklad pro vývoj a provoz automatizovaného informačního systému připraveného pro práci v reálném čase tak, jak to prostředí resortu a zejména velení vojskům potřebuje.

Souhrnně a ještě něco navíc

Nakonec jsem standardizaci datových prvků a datových struktur zařadil do oblasti systémové integrace AIS AČR jako celku, kam bezesporu patří. Z tohoto celostního pohledu na problematiku integrity AIS AČR je možné konstatovat, že i nyní v některých případech k určité, nikoli dostačující, koordinaci ve vývoji AIS AČR mezi organizačními jednotkami bez vzájemné podřízenosti dochází. Tato spolupráce je založena na profesionalitě a zodpo-

vědnosti jednotlivců a jejich vzájemných dobrých mezilidských vztazích. Takový stav v dané oblasti v resortu MO k tomu, aby vznikl automatizovaný integrovaný informační systém provozovatelný v reálném čase, jistě nestačí. V oblasti používání datových prvků a datových struktur dochází v této situaci pouze k částečné výměně informací. Zahraniční zkušenosti i zkušenosti ze standardizační komise Státního informačního systému Ministerstva hospodářství ukazují, že jde o časově náročný a zdoluhavý proces. Chceme-li výsledky standardizace datových prvků a datových struktur použít při zahájené výstavbě AIS AČR, musíme začít takřka okamžitě.

Chci ještě poznamenat, že vývoj a provoz integrovaného informačního systému se neobejde bez specifikace, vyhlášení a dodržování určitých organizačních pravidel v celém resortu. A protože jde o vojenské prostředí, nelze jinak, než aby k vyhlášení pravidel, které vždy představují práci podřízených, bylo využito rozkazů a nařízení velitelů a náčelníků, včetně MO. Například: jednotné činnosti, které musí vykonávat gestor každého číselníku v resortu, lze stěží vyhlásit jinak než rozkazem MO, který bude obsahovat i kontrolní mechanismy. Že jde o velmi vážné věci, může potvrdit každý praxí prošlý projektant.

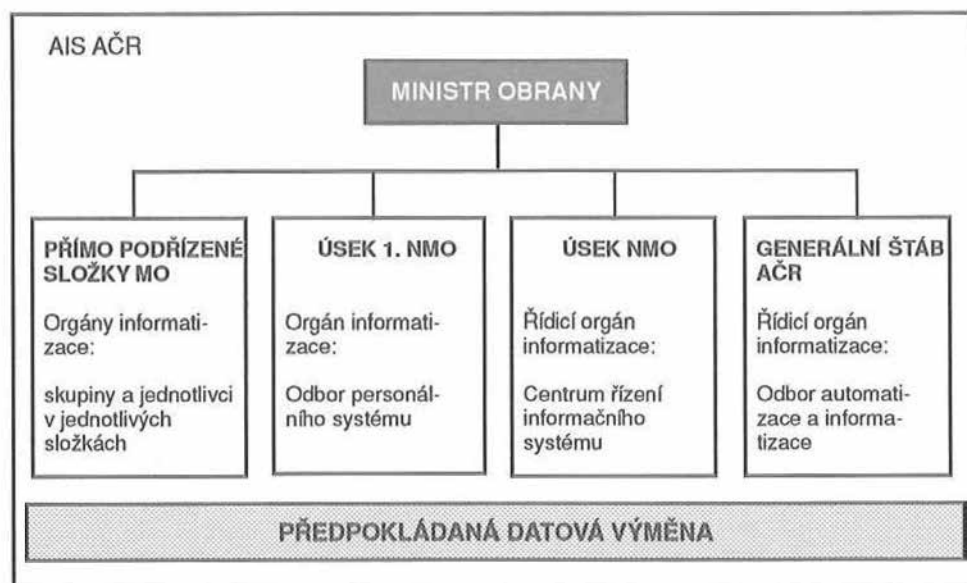

Schéma - Orgány informatizace v organizační makrostruktuře resortu obrany

Probíhající transformace AČR je vhodnou příležitostí uvedené problémy v potřebných souvislostech účinně řešit. Velmi záleží na rozhodujících funkcionářích resortu, zda nebude, třeba v návalu jiných úkolů, řešení zmíněné standardizace datových prvků a datových struktur zapomenuto nebo odsunuto. V případě lepšího řešení je nezbytný zásah do současné organizační struktury resortu. Minimálně je nezbytné RMO ustavit resortní platformu - pracovní skupinu - pro standardizaci datových prvků a datových struktur s příslušným statutem a vydávat rozkazy a nařízení k regulaci vývoje a provozu AIS AČR.

Neměli bychom opakovat chyby v uplatňování počítačové a související techniky v resortu obrany, kterých v současné době želí například zainteresovaní uživatelé i pracovníci z oblasti automatizovaných informačních systémů armády USA. Roztříštěnost minulého vývoje AIS se velmi obtížně napravuje, následný proces integrace se vůbec nemusí zdařit.

Poznámka:

1/ Zde se klade rovnítko mezi pojem armáda a resort obrany v souladu s běžným chápáním těchto pojmů; zužovat obsah pojmu armáda na organizační jednotky podřízené NGŠ považuji za metodicky nevyhovující a zavádějící.

Jan Petránek

Fašistický meč byl vykován v SSSR

Rudá armáda a reichswehr

Tajná spolupráce 1922-1933

- neznámé dokumenty.

Znovuzrození německých ozbrojených sil v sovětském Rusku patří k těm nejvíce šokujícím kapitolám současné historie. Právě v Rusku byly do značné míry položeny základy budoucí útočné moci německých ozbrojených sil, které v roce 1939 uvrhly do válečných hrůz celou Evropu a které v r. 1941 zaútočily i na samotný SSSR.

Málokdo u nás totiž před rokem 1989 věděl, že Německo budovalo svou brannou moc - reichswehr (přejmenovaný v roce 1935 na wehrmacht) právě v Sovětském svazu, čímž byly obcházeny versailleské mírové dohody uzavřené po skončení první světové války. V SSSR se v podmínkách hlubokého utajení stavěly a dávaly do provozu společné továrny, letiště, tankové a letecké školy. Zde se učil v letech 1922-1933 budoucí výkvět fašistického wehrmachtu. Základy sovětsko-německé vojenské spolupráce položili Lenin, Trockij, Stalin. Tento článek předkládá čtenářům dokumenty, které dosud nespátřily světlo světa. Před půl stoletím byly totiž označeny jako „Supertajné“, což je odsoudilo do archivního GULAGu...

Evropský pořádek ustavený vítěznými mocnostmi ve Versailles vyznačil dvěma státním místem na periférii evropského dění - poraženému Německu a bolševickému Rusku, zmítanému občanskou válkou. Bylo jenom logické, že oba státy, cítíce se ukřivděny, našly k sobě brzy cestu. Tato spolupráce trvala po celou dobu existence tzv. výmarské republiky a narušil ji, i když nikoli zcela přerušil, teprve příchod Adolfa Hitlera k moci v roce 1933.

■ Německo a Rusko - versailleští pářiové

Versailleským mírovým systémem Německo přišlo o 67 300 km² v Evropě a o všechny kolonie. Německo nesmělo vlastnit letectvo, ponorky, velké pancéřované lodi, vyrábět letadla a vzducholodi, tanky, obrněné vozy a chemické zbraně. Cítilo se ponížené, zdeptané a odzbrojené. Ale i Rusko se cítilo tímto systémem, zejména úlohou Polska, ohroženo.

V roce 1920 na poradě předsedů újezdních, oblastních a selských výkonných výborů V. I. Lenin velmi prudce zaútočil na versailleský mírový systém: *Co to je versailleská smlouva? Je to neslýchaný loupežnický mír! Versailleský mír stojí na Polsku, ovšem je pravda, že nám nezbylo sil, abychom dovedli válku do konce, ... abychom dobyli Varšavu. Abychom rozbili polské statkáře, bělogvardějce, kapitalisty. Ale naše armáda dokázala celému světu, že versailleská smlouva nepředstavuje takovou sílu, za jakou ji vydávají...* (41. díl ruského vydání úplných sebraných spisů, str. 353-4.)

Versailleská smlouva skutečně přidělila Polsku některé zvláštní klíčové funkce. Polsko mělo pro západní dohodové mocnosti nejen ohlídat Německo na východě, ale také zabránit průniku Ruska do střední Evropy. Začátkem srpna 1920 vtrhla Rudá armáda na polské území. Ve stejné době v Petrohradě začal II. kongres Kominterny, který žádal pracující celého světa, aby nedopustili jakoukoli pomoc bělogvardějskému Polsku. Lenin měl dalekosáhlé plány. Chtěl dobýt nejen Varšavu, ale dobytím Polska i otevřít sovětské revoluci cestu dál, na západ. V polovině srpna 1920 již byla Rudá armáda až u Varšavy. Tehdy Józef Piłsudski - hlava polského státu - vyzval Poláky k boji s Rudou armádou, což bylo polským obyvatelstvem nadšeně přijato. A tak musela Rudá armáda urychleně ustoupit.

Podle tajného materiálu druhého byra (tj. rozvědky) německého ministerstva obrany bylo v té době (v roce 1920) v Rusku kolem 20 000 německých instruktorů, kteří se věnovali německo-ruské vojenské spolupráci namířené proti západním mocnostem. Rusko dokonce mělo podle druhého bodu této tajné zprávy v případě eventuálního válečného konfliktu Německo podpořit. Němci měli na oplátku dodávat zařízení pro ruský vojenský průmysl (sovětská vláda jako vláda, která se dostala k moci nezákonným způsobem, byla na mezinárodní scéně oficiálně bojkotována) - se záměrem posílit Rusko při protianglických akcích, a to jak na asijské frontě, tak pro akce v Polsku. (Dokument z ruského státního archivu č. 1703, originál je německy.)

Roku 1921 byla v Berlíně vytvořena speciální skupina „pro spolupráci s Dělnicko-rolnickou rudou armádou“. Šlo o výrobu letadel (spolupráce se závody Albatros), o výrobu ponorek (s průmyslníky Blohmem a Vossem), municí (s Kruppem).

Rusko takto získávalo kapitál i technickou pomoc při stavbě továren, dílen, laboratoří, závodů vojenského charakteru a zvyšovalo svou obranyschopnost. Německo naopak tímto způsobem snadno obcházelo zákazy versailleského míru. Mohlo v Rusku vyrábět tanky a letadla. Němci dostávali z Ruska dodávky manganu (bez něhož není možné vyrábět vojenskou ocel), molybdenu, niklu, chromu, wolframu a dalších surovin. (A tady také možná leží kořeny pozdější touhy Němců po obrovském nerostném bohatství Sovětského svazu, které podle nich Rusko ani neumělo pořádně využít.)

■ *Rapalská smlouva*

V roce 1922 na velikonoční neděli přišlo tzv. Rapallo - a to byl šok pro Evropu. Těžko se najde v diplomatické historii tak významná mezistátní smlouva, tak bleskově uzavřená.

Vedoucím německé delegace v Rapallu byl von Maltzahn. V noci mu kdosi zabouchal na dveře, aby šel do haly k telefonu. Volal mu G. V. Čičerin. Von Maltzahn šel k telefonu v trepkách a noční košili. Čičerin mu navrhl, aby hned podepsali smlouvu. Až do rána se Němci v pyžamech a nočních košilích radili, zda má jejich delegace nabídku přijmout. Tak tuto epizodu popisuje ve své knize „Dábelský pakt“ německý historik S. Haffner.

V Rapallu uzavřely spolu obě mocnosti smlouvu, kterou nejen obnovily diplomatické styky, ale zahájily i veřejnou hospodářskou a méně veřejnou, zato velmi intenzivní, vojenskou spolupráci.

■ *Dohody o výrobě zbraní*

Německo-ruské vojenské vztahy se tedy intenzivně rozvíjely pravděpodobně již od jara 1922 a ačkoli v r. 1923 měly velmi vysokou úroveň, ani jedna strana se neodhodlala k forma-

lizování těchto vztahů nějakou formou vojenského svazku. Jednání bylo proto nejpłodnější v podobě dohod o výrobě zbraní.

Reichswehr dostal právo budovat na sovětském území vojenské objekty (polygony) pro zkoušky zbraní, aby tam mohl provádět výcvik těch druhů vojsk, které mu mírové smlouvy z Versailles zakazovaly. Ruská strana zase měla právo tyto zkoušky a postup vývoje sledovat.

V létě 1923 se konaly porady v Berlíně. Bylo dohodnuto, že vojenské výdaje v Rusku budou financovány částkou 75 milionů marek. (Později na dalším jednání, které se konalo v privátním bytě v Berlíně 30. 7. 1923, německý kancléř oznámil, že může poskytnout jen 35 mil. marek - s rezervou dalších 40 milionů.)

Na podzim 1923 byla uzavřena dohoda s firmou Junkers o vybudování továrny na letadla v SSSR a o dodávkách letadel. Zástupce německého ministerstva obrany Waurick označil tuto dohodu v dopise sov. vládě „za pilíř německého leteckého průmyslu“. Následovala další dohoda s reichswehrem o společné výstavbě továrny na výrobu yperitu.

Roku 1924 dostala sovětská společnost METACHIM objednávku na 400 000 yperitových šrapnelů pro třípalcová děla. Tato munice byla převzata v r. 1926.

V březnu 1926 se spolupráce rozšířila i na společné manévry štábní, přípravu voj. cvičení, společné akademické vojenské kurzy, společné zkoušky chem. zbraní a nakonec byla vybudována tanková a letecká škola. Do Německa jezdili mnozí představitelé sovětských organizací, aby se seznámili s celou řadou tajných vojenských prací.

■ *Spolupráce v letectví*

V r. 1924 uzavřelo vedení Rudé armády vysokou leteckou školu v Lipecku na řece Voroněži. Znamenalo to faktické předání rozsáhlého objektu německému reichswehru. Oficiálně byli němečtí letci po dobu téměř 10 let maskováni jako 4. eskadra letecké části Rudého letectva (Dokumenty se zmiňují o 4. avio-oddílu soudruha Tomsona. Šlo o německého důstojníka Lit-Thomsena.) Tuto leteckou školu měla ve své pravomoci tzv. 1. inspekce německé vojenské správy (wehramt) a Lit-Thomsen měl příkaz sledovat plnění všech bodů spolupráce. 1927-1928 se zde vyškolovalo 20 letců a 24 letců-pozorovatelů, v r. 1931 bylo vycvičeno 21 pilotů.

Pro problémy s kyslíkem se nemohlo létat velmi vysoko. Takové lety byly omezeny. Léta-lo se nejvýš do 6000 metrů. Cvičilo se bombardování včetně akcí střemhlav, protože se zjistilo, že takový postup je přesnější než střelba z leteckých kulometů.

Němečtí letci nosili civilní oděv a byli registrováni jako zaměstnanci soukromých firem v Rusku. Pokud se zabili, parte se falšovala. Mrtví byli posíláni do Německa zpátky lodí (z Leningradu do Štětína) v bednách označených jako strojní součástky.

Řada německých leteckých es bývalé světové války - Heinz, Makratzki, Voss, Teetzmann, Blume, Rassing - ti všichni působili v Lipecku. Do roku 1933 se tu vyškolovalo asi 130 pilotů, kteří většinou pak sami byli (už v hitlerovském Německu) učiteli vojenských leteckých škol.

■ *Tankové učiliště KAMA*

Von Sekt (od r. 1920 náčelník správy pozemních vojsk reichswehru) chápal, že v příští válce velmi vzroste význam tanků, že se bude měnit celková strategie, a tankové vojsko se

stane zvláštním, samostatným druhem vojsk, nikoli jen součástí pěchoty. Proto bylo v r. 1926 v Kazani zorganizováno německé tankové učiliště KAMA.

Za dva miliony marek zde Němci postavili kasárna, tankodrom a vše, co bylo nutné k výcviku. Školní tanky byly vyrobeny v Německu a v březnu 1929 přijely do Kazaně. Škola měla k dispozici zpočátku 6 tanků (23tunových) s motory BMW. Byly vybaveny děly ráže 75 mm. Dále tu byly 3 tanky menší (12tunové) s děly ráže 37 mm. Kromě toho tato škola dostala prostřednictvím Rudé armády také britské lehké tanky Karsten-Lloyd. Britské tanky dostali Němci v Kazani výměnou za zařízení pro sovětské vojenské továrny. Náčelníkem tankové školy byl generál Lütz, který měl v roce 1933 funkci náčelníka moto-mechanizovaných vojsk reichswehru.

V tankové škole se současně učilo nejvýše 12 mužů. Němečtí důstojníci byli na tu dobu uvolněni z reichswehru. Jeli do SSSR přes Polsko na falešné pasy, kde se uváděly jejich vymyšlené profese. Tankisté z Kamy - zpočátku tu bylo nejméně 30 vyšších důstojníků - vedli později v Německu tankistický výcvik. Byli to specialisté, plně připraveni jak vojensko - teoreticky, tak strojně - technicky. Studoval zde i budoucí generálplukovník wehrmachtu a budoucí velitel tankové armády v roce 1941 na ruské frontě (a taky budoucí autor teoretických prací o uplatnění tankových vojsk) Heinz Guderian.

■ Škola pro chemickou válku TOMKO

Nejtajnějším objektem reichswehru v SSSR byla ale škola TOMKO. Bylo to škola pro chemickou válku. Jejím šéfem se stal Ludwig von Sicherer. Chemické prostředky a zbraně se nejdříve zkoušely v roce 1926 v okolí městečka Podosinki. A poté v TOMKO. Celá škola byla umístěna u Volhy v Samarské oblasti, nedaleko od města Volska, tedy v bezprostřední blízkosti území autonomní Německé povolžské republiky. Odtud se rekrutovaly překladatelské kádry (a asi totéž platí i pro výše uvedenou tankovou školu KAMA). Do projektu TOMKO Němci investovali asi jeden milion marek.

Zkoušely se zde otravné látky pro dělostřelecké náboje, letecké bomby a také metody protichemické ochrany (prostředky dezaktivace, očištění prostoru od chemických látek). Byly tu dílny, laboratoře, vyvíjely se i přístroje apod. Sovětská strana pokládala průmyslovou výrobu otravných látek za velmi důležitou.

■ Společné vojenské manévry

V r. 1925 jela první skupina sovětských velitelů do Německa učit se na manévrech reichswehru. Již zmiňovaný německý historik S. Haffner píše, že docházelo k jednomu paradoxu za druhým. Němci byli vpuštěni do Ruska, aby se tam učili jak vyrábět nové druhy zbraní - a pak sami učili své ruské žáky s těmito zbraněmi zacházet.

V různých časových obdobích zase přijeli do Německa tito sovětské generály a politici: Tuchačevskij, Uborevič, Jakir, Triandafillov, Jegorov, Kork, Fedko, Bělov, Baranov, Dybenko, Unšlicht, Urickij, Meženinov, Katkov, Zomberg, Danenberg, Stěpanov, Věncov, Kalmykov, Dubovoj, Primakov, Levandovskij, Levičev, Lacis, Longva, Kotov, Germanovič a mnozí další. (Zvláště je třeba si všimnout Kotova. Je totiž znám také jako Lavrentěv nebo Naumov, ale jeho skutečné jméno bylo Ejtingon. Byl významným činitelem rozvědky (výzvědné správy) a nakonec i organizátorem vraždy Trockého v Mexiku v roce 1940.)

Uborevič ve zprávě hodnotící 13 měsíců, které strávil v Německu, napsal, že „... němečtí specialisté ve vojenské oblasti jsou nepoměrně dál než my. A my se musíme naučit jako oni přenést důraz na využití technických prostředků ve vojenské práci. Jde o tanky, zlepšení v letectvu, protitankové miny, prostředky spojené... Přitom Němci jsou pro nás zatím jediným oknem do světa k úspěchům vojenské techniky“.

Po německých manévrech v roce 1930 (konaly se od 14. do 19. září v Bavorsku) sovětskí pozorovatelé v hlášeních podrobně referovali o svých poznatcích. Němci ukazovali Sovětům svou nejnovější výzbroj, např. protiletadlový kanon ráže 75 mm (dostřel do výšky 9500 m, do dálky 16 000 m). Byl to kanon, který dvojnásobně překonával sovětské zenitky.

Sověti se seznámili i s optickými zaměřovači výborné kvality Siemens a Zeiss. Proti tehdejšímu letadlům dosahovaly vynikajících výsledků. Pomocí těchto zaměřovačů bylo možné zasáhnout cíl první ranou.

Nové malokaliberní dělo, které Němci vyrobili, se dalo použít jak proti tankům, tak proti letadlům.

Německý protiletadlový kulomet byl schopen probít pancíř o síle 20 mm - stačil tedy i na pancíř všech lehkých a středních tanků té doby. Kulomet dostřelil do výšky 4200 metrů, zatímco tehdejší ruský kulomet jen do výšky 1000 metrů. Sovětské kulomety tehdy nešly účinně používat proti tankům. Němci pak Sovětům dodávali zbraně, munici, vojenské uniformy, technologii různé vojenské výroby (např. v dubnu 1929 uzavřela s Moskvou smlouvu o speciální vojenské výrobě firma Krupp).

Rusové zároveň se strojním vybavením dostali údaje o vývoji balistiky. Smlouva uváděla, že jde o „... předávání veškerých zkušeností v oblasti výroby pro zbrojní účely a celý režim technologie“. Zahrnovalo to i výbušniny a výrobu střelného prachu.

Německý vojenský atašé generál Kestring v dopise von Sektovi (v létě 1931) napsal, že německo-sovětská spolupráce je vidět na Rudé armádě skrz naskrz: „Naše názory a metody se táhnou jako červená nit celým sovětským vojenským systémem.“

V r. 1935 Kestring, poté co zhlédl sovětské vojenské manévry, píše: „Můžeme se pyšnit. Všichni tito velitelé a náčelníci jsou našimi žáky.“

Později se ale karta v jistém smyslu obrátila, neboť Němci poslali do Moskvy 1931 na vyškolení řadu vysokých vojenských velitelů. Byli tu Model, Horn, Kruse, Feige, Brauchitz, Keitel, Manstein, Kretschmer a další.

Nevydržely snad tyto vojenské kontakty s Němci Stalina natolik, že pak už nikomu nedůvěřoval?

■ Mohli diktovat celému světu

10. 5. 1933 na pozvání Tuchačevského přijela do Moskvy skupina pěti vysokých německých důstojníků. Delegaci vedl náčelník výzbroje reichswehru generál von Bockelberg. Oplácel tím M. N. Tuchačevskému jeho návštěvu z roku 1932, kdy si v Německu prohlížel podniky vojenského průmyslu. Nyní si pro změnu zase Němci prohlíželi sovětskou vojenskou výrobu. Navštívili 1. letecký závod, dělostřelecký opravárenský závod v Golutvinu, chemický závod v Bobrikách, Krasnoputilovský závod, polygon v Ruze, vojenskou výrobu v Tule, závody v Charkově, Kalininův závod v Moskvě na výrobu těžkých zbraní a ještě další podniky.

Na počest německé delegace uspořádal maršál Vorošilov recepci a německý velvyslanec v květnu 1933 svou recepci. Na této recepci hovořil Vorošilov o tom, že je třeba dále podporovat spojení mezi „spřátelenými armádami“ SSSR a Německa.

Tuchačevskij tehdy řekl: „*Nezapomínejte, že nás naše politika sice rozděluje, ale ne naše city, city přátelství Rudé armády k reichswehru. A vždy přemýšlejte o tom, že vy i my - Německo a SSSR - můžeme diktovat své podmínky celému světu, pokud budeme postupovat společně.*“

■ *Konec sovětsko-německých kontaktů*

Obecně je známo, že příchod Hitlera k moci v r. 1933 znamenal začátek konce těsné spolupráce mezi Rudou armádou a německým reichswehrem. Bývalý německý velvyslanec von Dirksen naproti tomu ale tvrdí, že podnět k rozštěpení zájmů vycházel naopak z Moskvy. Podle něj to bylo sovětské vojenské velení, které požadovalo, aby reichswehr se svými podniky v Rusku skončil. Sovětsko-německé kontakty sice ještě po nějakou dobu na různých úrovních pokračovaly, ale jejich charakter se pod tlakem obou ideologií a reálné situace pozvolna měnil. Nebylo již možné uzavírat dlouhodobé smlouvy, přecházelo se na dílčí smlouvy ve vojenské oblasti, nakupovaly se už jen vzory vojenské techniky a výzbroje. Začalo období rychle vzrůstající vzájemné nedůvěry.

Přední sovětsí vojenští činitelé, kteří se v třicátých letech dostali do Německa, samozřejmě zaznamenávali, že reichswehr má paralelně styky i s dalšími státy. Němci přecházeli na aktivní spolupráci se základy ve Švédsku, Holandsku, Španělsku; někteří němečtí důstojníci měli přístup do amerických vojenských arzenálů i vojenských institucí. V Anglii byli představitelé německé armády přítomni při leteckých a tankových manévrech a také se seznamovali i s vojenským potenciálem Československa.

Smlouva z Rapalla, která formálně existovala vlastně až do napadení SSSR v r. 1941, přestávala být funkční. Německo se začalo koncem dvacátých let orientovat více na Západ (Dawesův plán, který mj. předpokládal půjčku 800 milionů zlatých marek na stabilizaci německé měny, se pro Německo jevil nakonec výhodnějším než spolupráce se SSSR) a i Moskva byla zklamána odklonem Německa od „možné revoluce“. Kominternu začala hledět směrem k Francii.

■ *Rusko-francouzská jednání*

Nepochybně se v německo-sovětských vztazích nepříznivě odrazil také odchod Trockého z politiky (v r. 1929 byl poslán do vyhnanství). Bolševici byli pod vlivem nadcházejících sovětsko-francouzských jednání a mohli proto hlavní úspěch Rapalla - smlouvu s Junkersem - obětovat. Moskva měla také velký zájem navázat obchodní vztahy s francouzským leteckým průmyslem. Dalekosáhlé plány Junkerse v Rusku ztroskotaly (vysoké ceny, které firma Junkers požadovala, hrály také jistou roli).

Rusko-francouzské rozhovory jako politický manévr SSSR dosáhly svého účelu a vytvořily novou mezinárodněpolitickou situaci, při níž se Anglie dostala téměř do vleku francouzské východní politiky, anebo alespoň do určitého stupně závislosti na tomto směru.

Ve světovém tisku se začalo psát o obchodní a vojenské spolupráci SSSR a Německa. Sovětská rozvědka zjistila, že kampaň indiskrece zahájil sám německý ministr zahraničních

věci Gustav Stresemann, který sociálním demokratům prostřednictvím svého tajemníka podstrčil kompromitující materiály.

Skandál propukl poté, co Manchester Guardian (v roce 1926) napsal o případu dodávek sovětských nábojů pro reichswehr. V Německu to způsobilo vládní krizi a německá vláda musela podat demisi.

Záměrně vyvolaná aféra znamenala, že Německo již nepotřebovalo SSSR, protože versailleské zákazy byly časem otupeny. Francie byla ochotna spolupracovat s Německem při vývoji letectva a Anglie v oblasti výstavby lodí, včetně ponorek. Také Švédsko začalo spolupracovat s Německem v oblasti těžkého dělostřelectva, kromě toho si Němci vytvořili základny ve Finsku, Španělsku, Holandsku a v Argentině. Německo rozvíjelo spolupráci s Chile, a to se týká námořnictva, letectva, hydroaviace a i tak choulostivé oblasti, jako je válečná chemie. Německé pozice sílily i v Turecku.

■ Roztržka se prohlubuje

V září 1933 získala sovětská rozvědka materiál, podle něhož německý velvyslanec v Moskvě G. von Dirksen hlásil do Berlína, že Rusko odvolává své vojenské jednotky z polské hranice. Část sice posílá na Dálný východ, ale ostatní oddíly jsou rozmístěny ve vnitrozemí - z obavy nad možností hladových bouří. Dirksen soudil, že Rusko se s Polskem začíná sbližovat. Moskva si objednala dodávky polského železa.

Navic SSSR odmítl poslat do Německa na další školní rok své důstojníky. To silně zmrazilo vztahy s Německem. Německo na revanš odmítlo poslat německé důstojníky na ruské podzimní manévry. Nastala doba, kdy Německo začíná na odzbrojovacích konferencích popírat svou vojenskou spolupráci se SSSR - pokud na to přijde řeč.

V roce 1933 německá policie zatkla 47 sovětských občanů mezi nimi 9 příslušníků sovětských obchodních organizací v Německu.

Od července 1933 Němci rozběhli kampaň o tehdejší hrozném hladomoru v SSSR, především na Ukrajině. Obrat zboží mezi Německem a SSSR za prvních devět měsíců r. 1933 se v porovnání s prvními třemi kvartály roku 1932 zmenšil o 45,7 %.

31. března 1935 otiskla Pravda stať Tuchačevského o Hitlerových vojenských plánech. Stalin tento článek osobně zredigoval.

2. června 1937 Stalin na vojenské radě obvinil Tuchačevského, Jakira, Uboreviče, Korka, Ejdemana, Feldmana, Primakova a Putnu. Prohlásil jejich činnost za vojensko-politické spiknutí a je samotné za loutky v rukou reichswehru.

11. června 1937 byl neveřejný soud, pak 12. června v noci byli všichni obvinění zastřeleni. Byli popraveni za spolupráci a přátelství s reichswehrem.

Německý historik S. Haffner ve své knize „Dábelský pakt“ uvádí tato fakta:

Za devět měsíců, od června 1937 do února 1938, zmizeli z velitelských míst všichni tradiční nositelé německo-ruské vojenské spolupráce období Rapalla - a dokonce už nejsou naživu. Byla-li tu možnost společného vojenského převratu proti Hitlerovi a Stalinovi - pak po těchto devíti měsících zcela zmizela. ... Bezprostředně před střetnutím, které se jevílo jako nevyhnutelné (mezi Německem a SSSR, pozn. aut.), přišel ještě jeden ostrý obrat v kurzu obou zemí - a neuvěřitelná epizoda v neuvěřitelné historii: pakt Molotova s Ribbentropem - pakt mezi Hitlerem a Stalinem z 23. srpna 1939.

Bylo to preludium v boji na smrt (nikoli na život) - druhé Rapallo.

27. srpna 1939, kdy do začátku 2. světové války zbývaly 4 dny, navštívil německý vojenský atašé gen. Kestring v Moskvě odd. zahraničních vztahů, oficiálně přišel blahopřát k uzavření paktu o neútočení mezi Německem a SSSR.

28. září 1939, dvacet sedm měsíců po rozkazu ministra obrany Vorošilova č. 96 z 12. června 1937, v němž se mluvilo o „odhalení spiknutí zrádců a kontrarevolucionářů, kteří jednali v zájmu německého fašismu“, Vorošilov spolu s armádním velitelem 1. stupně Šapošnikovem podepisuje sovětsko-německé vojenské protokoly pro koordinaci činnosti sovětských a německých vojsk na polském území v září 1939.

Stejný dokument pak podepsali i představitelé vrchního velení wehrmachtu.

Literatura:

- J. L. Djakov, T. S. Bušujevová: *Fašistický meč byl vykován v SSSR*. Knižní řada „Rusko v osobnostech, dokumentech, denících“, Moskva 1992.
- *Pakty Stalina s Hitlerem*. Naše vojsko, Praha 1990.

Podplukovník Ing. Josef J a n o š e c, CSc.

Symposium K B S E

Ve dnech 8. - 10. listopadu 1994 se v Hamburku (SRN) uskutečnilo Symposium KBSE: Nové evropské bezpečnostní prostředí a rozvoj armády na příkladu Bundeswehru. Jednání, kterého se účastnilo 29 států a zástupci sekretariátů KBSE a NATO, probíhalo v Akademii velení Bundeswehru jako shromáždění štábních důstojníků. Konkrétně se účastnili zástupci těchto zemí: Belgie, Bosna a Hercegovina, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Kanada, Kypr, Maďarsko, Malta, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, Slovensko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina, USA, Velká Británie.

Za AČR se uvedeného symposia, v souladu s rozhodnutím náčelníka Generálního štábu AČR, zúčastnil pplk. Ing. Josef Janošec, CSc., ředitel odboru výzkumu vojenského umění Ústavu obranných studií AČR.

Redakce jmenovaného požádala, aby z této podnětné konference sepsal příspěvek do našeho časopisu.

Cílem jednání byla diskuze o budoucnosti KBSE na úrovni vojenských odborníků před vrcholnou schůzkou organizace, která následně proběhla ve dnech 5. - 6. prosince 1994 v Budapešti a jejíž přípravná etapa byla zahájena 10. října 1994. Následující postupně projednávané tematické bloky byly zahájeny přednáškou a uzavřeny diskuzí:

1. Akademie velení Bundeswehru (BW) a její příspěvek ke spolupráci.
2. Evropa po změnách - nové výzvy k bezpečnostní a obranné politice.
3. Stát a bezpečnost v moderní Evropě.
4. Role KBSE uvnitř systému transatlanticko - evropských institucí.
5. Elementy evropské bezpečnostní architektury.
6. Zkušenosti z vytvoření Bundeswehru ve východním Německu.
7. Bundeswehr v budoucnosti - současné aspekty plánování a struktur.

■ **Úvodní příspěvek** velitele Führungsakademie der Bundeswehr genmjr. Dr. Olboetera Hartmuta představil akademii jako místo pro společnou přípravu štábních důstojníků, v současné době asi ze čtyřiceti států světa, včetně dvou posluchačů z ČR. Podrobná informace o učebních programech je k dispozici v písemné podobě a není účelné ji při této příležitosti zveřejňovat.

■ **K 2. tématu** vystoupil zástupce státního tajemníka v německém ministerstvu obrany, současně státní tajemník pro politiku, plánování a vyzbrojování Jörg Schönbohm. Vycházel z hodnocení současného vojensko-politického stavu. Mimo jiné konstatoval, že konec

studené války ještě neznamená nový bezpečnostní systém. Hodnotil vliv etnických problémů, které není možné odtrhávat od vojenských otázek. K novým demokraciím (Polsko, Česká republika, Slovensko, Maďarsko) konstatoval, že je očekáván jejich vstup do Evropské unie a do vojenských struktur a současně je politický zájem o klidný průběh transformace v těchto státech. Mír a bezpečnostní systém bez Ruska je nemyslitelný, návrat vojsk na území Ruska z jiných teritorií hodnotil jako významné ukončení jedné části důsledků 2. světové války.

Pro Německo vzniká nová situace - je obklopeno demokratickými státy, není na dotyku s nepřítelem. Základ kolektivní obrany vidí ve vojenské struktuře NATO. Úkolem je rozvíjet politiku pro odstranění příčin konfliktů. Konstatoval, že studenou válku nahradil „horký“ mír, kdy evropské země nejsou plně připraveny řešit nové problémy. Vyjádřil se i k projektu Partnerství pro mír (PPM) z pohledu jeho dvou hlavních funkcí, které označil jako:

1. vytvoření euroatlantických mechanismů,
2. vytvoření mechanismů pro spolupráci s Ruskem.

Konstatoval na základě objektivního hodnocení evropské bezpečnostní situace, že Rusko je nejsilnějším prvkem v Evropě, největším evropským majitelem jaderných zbraní, bez ohledu na jeho současné ekonomické problémy.

Pro budoucí bezpečnost je Evropská unie (EU) základem. EU v současnosti řeší přičlenění severských států, Rakouska a Švýcarska. Současně jsou uskutečňovány kroky pro vytvoření mnohonárodnostních ozbrojených sil, což bude mít důsledky pro struktury ozbrojených sil jednotlivých států. Vznik těchto sil spojí s plněním preventivní funkce a upozornil, že předpokládají plné respektování mezinárodních právních úloh Rady bezpečnosti OSN.

V budoucnosti jsou předpokládány změny struktur a činnosti EU, NATO ve směrech: rozvoje spolupráce, snížení rozpočtů, vojenské kooperace, scénářů k použití ozbrojených sil, koncentrace technologických a výzkumných kapacit v oblasti bezpečnosti a obrany, směrů exportu výzbroje ap. Přitom partnerství v EU nelze chápat jako konkurenci vojenskému průmyslovému komplexu USA.

Závěrem byla zvýrazněna obrovská šance Evropy při upevnění spolupráce. Je to jak šance, tak i řada úkolů, které mohou napomoci stabilitě v Evropě.

Diskuze se týkala problémů rozšíření NATO, přínosu a nevýhod specifického postavení Ruska, předpokládaného rozšiřování práv a svobod člověka v oblasti bezpečnostní politiky, nedostatečného aparátu na včasné řešení krizí, jejich odvrácení. K NATO bylo řečeno, že všichni budou mít stejná práva, ale i povinnosti (finanční, obsahové, strukturální, vojenské, atd.) a již dnes je zřejmé, že některé státy na splnění předpokladů v průběhu delšího časového období nebudou mít.

V diskuzi byla zmíněna otázka hranic Evropy a problémů, které je doprovázejí. Představitel sekretariátu KBSE (Dr. Switalski) hovořil o bezpečnostním riziku nelegálního a nekontrolovaného prodeje zbraní. Nežijeme ve světě míru, ale ve světě střetu a soužití různých kulturních úrovní národů. Z toho pro budoucnost vyvodil potřebu denacionalizace bezpečnostní politiky. V činnosti KBSE i do budoucna vidí jako hlavní: kontrolu zbrojení, vytváření fóra pro setkávání se představiteli jednotlivých států, podporu programu PPM.

■ Úvodní příspěvek k 3. tématu: Stát a bezpečnost v moderní Evropě - přednesl Dr. Nägler, učitel Akademie velení BW. Problém analyzoval v dlouhodobém historickém přístupu (od 16. a 17. století). Konstatoval, že problém bezpečnosti je sociálním problémem. Největším ohrožením bezpečnosti je nacionalismus a pro budoucnost vidí potřebu rozšíření státní péče

k zabránění nekontrolovatelného rozšiřování těchto tendencí na jedné straně a ve vytvoření mezinárodního systému bezpečnosti, který je denacionalizován, na straně druhé.

V diskuzi byl pozitivně hodnocen historický pohled, rozlišení vnější a vnitřní bezpečnosti, to že historické skutečnosti potvrdily, že řešením problémů je posílení úlohy státu. V současné době se musí najít mechanismy nadstátní regulace krizového vývoje při zachování suverenity států. Cestou může být průhlednost bezpečnostní politiky. Mezinárodní konflikty, to je jiná úroveň řešení než krizový management uvnitř státu.

■ Druhý den jednání zahájil 4. téma svým úvodním vystoupením Dr. Günter Joetze, velvyslanec - státní zástupce SRN v KBSE ve Vídni. Zvýraznil myšlenku integrované Evropy, která je významná pro Německo, ale i pro jiné státy, zejména z pohledu řešení bezpečnostních otázek. Je to myšlenka internacionalizace bezpečnosti a pro ni nejsou na prvním místě národní zájmy. EU má nejvyšší prioritu, protože může být prospěšná pro všechny partnery. Její význam vzrůstá, bude se rozšiřovat i prohlubovat. V oblasti obrany by měla být EU upevněna spoluprací (vytvoření multilaterálních sil). Tyto sily a EU budou mít úkoly při odstraňování krizových situací, vytváření evropských a transatlantických vztahů.

K NATO se vyjádřil z pohledu ZEU, která je bez potenciálu USA nemyslitelná. Z toho vyvodil, že NATO musí pokračovat, armáda USA zůstat na území Evropy, protože to představuje faktor vysoké stability. Hodnotil instrumenty NATO (*NACC* a *PPM*) pro rozšíření kooperace se státy střední a východní Evropy. Severoatlantickou radu pro spolupráci (*NACC*) jako pracovní radu bohatých s chudými. Tato organizace nevytváří rovné podmínky pro účast v systému bezpečnostní politiky. Hlavní motiv rozšíření NATO (i prostřednictvím *PPM*) je přenesení stability do nových teritorií. NATO nesmí rozšířením ztratit svou vojenskou (obranou) hodnotu. Historické a vojenské důvody vedou německou politiku a diplomacii k přístupu, v němž budoucnost nechťejí a nemohou bez USA řešit. Konstatoval, že všem zemím, které se ucházejí o členství v NATO, není jasné, co to znamená pro jejich ekonomiku.

KBSE hodnotil jako organizaci se samostatnou mírotvornou funkcí. Na základě kooperace provádí politickou linii spolupráce se státy, které nejsou a perspektivně ani nemohou být členskými státy NATO. Je pro její další existenci. Hodnotil, že Rusko vyvedením vojsk z cizích území prokázalo změnu své politiky. Kdo si myslí, že se země nemění, neuznává historickou zkušenost Němců ze změn, ke kterým došlo po 2. světové válce. Podpořil potřebu trvalého hledání vzájemných vztahů mezi EU, ZEU, NATO, KBSE.

V diskuzi bylo poukázáno na nebezpečí konfliktu zájmů mezi RB OSN a KBSE, na mezinárodně právní otázky spojené s vysláním misí KBSE do ohrožených prostorů, na efektivnost takovýchto misí. Zazněl návrh na vytvoření vojenského výboru pro spolupráci v rámci KBSE.

■ K 5. tematickému bloku vystoupil Dr. Christoph Bertram, který byl v letech 1974 - 1982 ředitelem Mezinárodního institutu pro strategická studia v Londýně, nyní je nezávislým novinářem pro časopis „Die Zeit“. Vyhodnotil mezinárodní situaci s vyústěním k rozšíření NATO. *PPM* označil jako rozšíření míru. Rozšíření NATO závisí na přijetí jasných řešení. Ne obecných kritérií, ale konkrétních kroků. To bude konkrétní pomoc bezpečnostní politice a situaci v Evropě. K problému členství Ruska v NATO prohlásil, že ani Rusko ani NATO o tom vážně a odpovědně neuvažují. A na tuto situaci je odpověď: Nová organizace

bezpečnosti (stability) v Evropě směřuje k vedení dialogu mezi Ruskem a NATO na všech úrovních (diplomatická, politická, vojenská). **Úkolem diplomacie je vysvětlit, že přijetí nových států do NATO není nasměrováno proti Rusku.**

Budoucnost je možné vidět jako „nový Východ“ a „nový Západ“. Když se podaří uskutečnit rozšíření členů NATO a prodloužení dialogu s Ruskem, pak bude lepší šance k řešení nových problémů. Hrozba použití jaderných zbraní neznamenala, že tyto zbraně měly být reálně použity. Byl to prostředek politického nátlaku. KBSE je a bude formou kooperace a domluvy pro ty státy, které nebudou v NATO, platformou pro kontrolu zbrojení, pro řešení příštích, dosud neznámých úkolů.

Přístupy vlád, které jsou nyní rozpracovány, musejí více poslouchat názory vojáků, jejich pohled na problémy. Jsme na začátku etapy nového života v Evropě, musíme včas plnit nové úkoly, jinak se ocitneme mimo hlavní proud událostí.

Diskuze k elementům evropské bezpečnostní architektury se vyjádřila k problémům možného budoucího konfliktu Sever-Jih. Byla vyslovena obava, že při porušení stability by měla být ZEU více připravena na způsoby řešení občanských válek. Někde jsou směry pro fundamentalismus a jinde pro občanskou společnost. Vnitřní záležitosti jakéhokoliv státu nemohou být řešeny mezinárodní organizací. Současná diplomatická praxe se učí na chybách v nových typech případů, měla by pomáhat novým situacím.

Kanadský zástupce vyjádřil názor k přizpůsobení nové organizace bezpečnosti novým úkolům: Rusko se musí „postavit“ do nové pozice, ujasnit si svou úlohu, současně musí být splněny představy NATO i Ruska. Nic jiného není možné.

Anglický zástupce se přiklonil k souběžnému rozšíření NATO i trvalému dialogu s Ruskem. Vyjádřil názor, že EU nemůže uplatňovat další požadavky na USA z hlediska zajištění míru v Evropě.

■ Třetí den jednání sympozia směřoval k představení BW ve světle problematiky nového evropského bezpečnostního prostředí (6. téma). Úvodní vystoupení genmjr. Ekkeharda Richtera, který byl v roce 1990 vedoucím delegace připravující integraci sil dřívější NDR a nyní je velitelem divize a vojenského okruhu v Lipsku, shmulo základní historickou faktografii, teoretické i praktické zkušenosti z rozpuštění NLA NDR a vytvoření BW na tomto teritoriu. Při rozboru činnosti bylo hodnoceno, že bez aktivní účasti důstojníků bývalé NLA by nebyli schopni úkol splnit. Měli období získávání nové kvalifikace a do konce r. 1995 předpokládají ukončení konsolidace. Snižování početních stavů podle KBSE bylo částečně vyřešeno i touto akcí. Nyní již mají všichni rovná práva i povinnosti, v personální práci již nedělají rozdíly mezi bývalými vojáky a důstojníky NLA a BW. Všichni prošli nějakým stupněm rekvalifikace.

■ K 7. tematickému bloku vystoupil brigádní generál Norbert Van Heyst, náměstek náčelníka štábu pro plánování ve štábu ozbrojených sil ministerstva obrany SRN. Informoval účastníky sympozia o současných aspektech plánování a struktur BW pro přípravu jeho budoucí podoby. Vycházel z teze, že společný problém všech evropských armád představuje: malý objem zdrojů a řešení problému jak jej optimálně a účelně využít. Upozornil, že i v BW mají ideje, ale ne přijatá řešení. Průběh sympozia potvrdil změněnou situaci v bezpečnostní politice i realitě Evropy. Je nezbytné plánovat dodatečně. Vycházel z hodnocení rizik a jejich nových směrů vyplývajících z přechodu od bipolárního k multipolárnímu

míru. Úkolem je odvrácení a předcházení konfliktům. Hodnotil následující koncepčně nová východiska pro budoucnost BW:

1. Obrana státu po novu. Co nejvíce prodloužit dobu na odstranění hrozby války (v případě krize). K tomu vytvořit podmínky pro dosažení rovnováhy.
2. Transatlantický svazek a integrovaná Evropa - jejich důsledky.
3. Kooperace se sousedy a za jejich rámec. Příprava opatření ke kooperaci.
4. Předpokládají ohrazené regionální krize na teritoriích více vzdálených od Německa. Existuje reálná šance tyto krize a konflikty ze strany Německa ovlivnit. Tyto konflikty budou posuzovány individuálně z pohledu národních zájmů.

Plánování v BW je z tohoto pohledu orientováno na zajištění následujících základních činností:

- * humanitární pomoc, účast v akcích OSN ap.,
- * obrana na území Německa, což je hlavní účel existence a užití BW,
- * likvidace krizí (v rámci Německa, NATO).

Tomu přísluší následující způsoby použití BW:

- pro obranu Německa jako části teritoria NATO,
- pro účast v rámci států NATO,
- pro užití v humanitárních akcích mimo teritorium NATO.

Prvé variantě odpovídá použití mobilizace a všech sil vojenské obrany státu. Na výchozí kategorizaci navazovalo definování potřeb sil, určení národních a multinárodních potřeb, definování možné internacionalizace úkolů (např. vojenské geodézie a kartografie, transportu, zdravotnictví). K tomu přísluší hodnocení jak rozdělit rozpočet, aby tyto úkoly byly splněny. Se strukturami jsou spokojeni, stanovili koncepční priority:

1. Mít připravené velitele pro použití i za rámec NATO (např. v Africe), nejen na úrovni ministerstva obrany, ale i níže.
2. Zlepšit schopnost určování krizí a nebezpečí (domluvit se se zahraničím a resorty).
3. Zajistit a řešit problematiku transportu a dopravy.

Plánovací proces v BW je perspektivní na několik let dopředu, k ekonomickému zabezpečení je politický konsenzus, a to je dobrý start do budoucnosti.

Z hlediska velení ve válce předpokládají podřízení BW velení v sestavě NATO. Otázky racionálního velení by se měly rozpracovávat jen tam, kde je čemu velet. Řeší otázky orgánů velení, které by byly schopny řídit všechny složky ozbrojených sil.

V závěru bylo hodnoceno, že je důležité pořádat semináře KBSE vedle PPM, NACC, ZEU, EU. **To není konkurence, ale součást celoevropského systému bezpečnosti.** Úkolem dneška je spolupráce mezi Východem a Západem. K tomu je nezbytný výzkum otázek udržení bezpečnosti v Evropě. Evropa má dnes šanci politickým způsobem dosáhnout mírové budoucnosti. Žádné dveře při tomto řešení nejsou zavřeny.

Obdobné sympozium předpokládají konat v příštím roce. Za rok budou moci hodnotit pokrok. Představitelé organizátorů poděkovali náčelníkům generálních štábů a státům, za vyslání delegátů sympozia. Takové akce považují za dobrou investici do porozumění mezi národy a do budoucnosti.

Z jednání sympozia byly přivezeny materiály, které budou využity v odborné činnosti Ústavu obranných studií AČR a výběrově publikovány ve vojenském odborném tisku.

Válka technologií

O válce v Perském zálivu s odstupem času

Naprostá většina uveřejněných informací a analýz z války v Perském zálivu je zprostředkovaná, tj. využívá se pramenů a informací, které zpracovali či uveřejnili jiní. Ani tento článek nevybočuje z tohoto rámce a představuje kompilát - s jedinou výhodou, že je konstruován s větším odstupem a na základě většího počtu informací.

Je třeba si uvědomit, že při analýze války v Perském zálivu platí zcela jiná kritéria při posuzování a hodnocení mocenskopolitických problémů a zájmů či mezinárodně politických a vojensko-politických zájmů nebo čistě vojenského pohledu. Pouze odborné vojenské hledisko „samo o sobě“ není dosti dobře možné. Vždy je nutno brát v úvahu i ostatní vyjmenovaná hlediska.

Abychom mohli odpovědně přistoupit k požadovaným hodnocením, považujeme za účelné pro úplnost a celkovou orientaci zopakovat některá základní data o této válce:

2. srpna 1990 zahájil Irák agresi proti Kuvajtu. Zaútočil na tuto malou, ale na ropu mimořádně bohatou zemi s významným geostrategickým postavením v celém zájmovém regionu. K agresi soustředil velké množství vojenských sil (s bojovými zkušenostmi z několikaleté války, kterou předtím vedl s Íránem) i prostředků a bleskovou operací připojil Kuvajt k Iráku jako svou další provincii.

16. ledna 1991, vzápětí po tom, co Irák odmítl ultimátum OSN, aby stáhl svá vojska z okupovaného Kuvajtu, byla zahájena letecká operace proti iráckým ozbrojeným silám, jejich postavením a na rozhodující cíle irácké infrastruktury. Následně začala bojová činnost ohromné vojenské operace, nazvané „Pouštní bouře“, která skončila po 46 dnech osvo-
bozením Kuvajtu.

V relativně krátké době po irácké agresi se rychle vytvořená aliance mnoha států (pod záštitou OSN) dohodla o zformování kontingentu vojenských sil s cílem zabránění dalšího rozšíření agrese, která byla realizována proti Kuvajtu velkým počtem iráckých vojsk a jejich bojové techniky. *Soustředování těchto mnohonárodních sil (MNS) se dělo pod názvem Pouštní štít, samotná bojová operace pak Pouštní bouře.*

Základní poměr sil

V následné tabulce jsou uvedeny propočty poměru sil MNS a Iráku. Je na první pohled evidentní, že poměr sil - jak se počítal za druhé světové války a po ní v rámci sil Varšavské smlouvy - je s výjimkou letectva a námořnictva relativně vyrovnaný. Je zřejmé, že takto propočtený poměr sil má jen malou vypovídací hodnotu, protože není schopen vyčíslit poměr sil v oblasti technických parametrů uvedených zbraňových systémů, palebnou hodnotu, „výbušnou“ a ničivou efektivnost jedné salvy v daném čase, efektivnost prostředků REB, vysoce přesných zbraní (VPZ), efektivnost velení atd. (viz tab. 1):

Poměr sil v předvečer pozemní ofenzivy

Celkem v oblasti zóny bojové činnosti			
Síly a prostředky	MNS	Irák	Poměr sil,
Počty osob v tis.	730	400	1,8 : 1
Divize	31	34	1,0 : 1,1
Tanky	5500	3400	1,6 : 1
Děla, raketomety	4200	4800	1,0 : 1,4
Bojová letadla	2400	480	5,0 : 1
Bojové lodě	180	13	13,8 : 1

Poznámka

Pro ilustraci: ČSLA měla v rámci prvního strategického sledu vojsk VS k dispozici cca 15 divizí (z toho 4 tankové), 4585 tanků, 4900 OT a BVP, 77 odpalovacích zařízení taktických raket, 3445 děl, raketometů a minometů ráže nad 100 mm, 407 bojových letounů a 101 boj. vrtulníků.

Taktika a strategie protistran

Taktické obranné principy, které Irák použil ve válce s Íránem, byly uskutečněny podle sovětského vzoru (obrana na bázi opevněných bojových pozicí, nejméně o třech obranných pásmech zákopů a rozsáhlých minových polí). Tyto zkušenosti získané ve válce Irák použil i v předpokládaných bojích proti MNS o Kuvajt, kdy pěší brigáda zaujímala obranné pásmo fronty v šířce 4 - 6 km a její celkový obranný prostor představoval cca 16 - 24 km², s tím že jeden ze tří praporů brigády byl zpravidla jako záloha rozmístěn v hloubce cca 4 km. Každý prapor měl tři roty, umístěné buď jako celek, nebo po četách v tzv. trojúhelníkových „uzamknutých“ opěrných bodech. Před nimi byly budovány protitankové příkopy se soustavou minových polí (protitankových a protipěchotních) širokých 80 - 100 m, do hloubky cca 40 m.

V této souvislosti je vhodné připomenout, že irácké uskupení v Kuvajtu o síle 545 tisíc vojáků převyšovalo více než 1,5krát uskupení německých vojsk obklíčených u Stalingradu v únoru 1943.

Spojenecké velitelství pečlivě analyzovalo bojové možnosti a zejména válečné zkušenosti Iráku nabyté v osmileté (v podstatě pro Irák vítězné) válce s Íránem. Bylo rozhodnuto, v souladu se stanoveným úkolem, všemi dostupnými leteckými silami (včetně námořního letectva a dálkových raket) získat nejen absolutní převahu ve vzduchu, ale zcela paralyzovat infrastrukturu Iráku, která by mohla v jakékoliv míře podpořit činnost iráckých vojsk, a současně zničit jádro iráckých pozemních vojsk (včetně rezerv a skladů materiálně-technického zabezpečení), zcela paralyzovat velení a činnost PVO Iráku (tvořící čtyři základní sektory, z nichž jeden sektor představoval Bagdád s nejbližším okolím) ještě před zahájením pozemní bojové činnosti.

Síly a prostředky radioelektronického boje (REB) dosáhly mimořádné efektivnosti, která přesáhla očekávání. V podstatě bylo velení iráckým ozbrojeným silám pomocí radioelektronických pojtek znemožněno. To se týkalo i celkového vyřazení radiolokačního

přikrytí iráckých sil a iráckého území. Prakticky ta malá část iráckých leteckých sil, která byla krátce před zahájením bojů přesunuta na sever země (nebyla přesunuta do Íránu či byla ukryta do protileteckých úkrytů), byla zcela bez velení a spojení a jakéhokoliv radio-lokačního zabezpečení.

Vzhledem k tomu, že irácké ozbrojené síly měly mnoho tanků, plánovalo velení mnohonárodních sil mimořádně intenzivní použití letadel a vrtulníků s protitankovou výzbrojí k jejich ničení (šlo zejména o typ AH-1 Cobra). Irák se spoléhal na možnosti úspěchu „polo-poziciční obrany“ (tj. tanky zakopané do věžových postavení), na neobyčejně rozsáhlá minová pole a mobilní vojskové protiletadlové raketové systémy), kterou s úspěchem praktikoval v bojích s Íránem; jenže Irán neměl, a proto nemohl použít své letectvo hromadně k ničení tankových uskupení pomocí přesných naváděcích systémů, palubních počítačů a inteligentní (např. samonaváděcí) munice. Navíc spojenci měli ve výzbroji i raketové (dělostřelecké) systémy s možností neobyčejně účinného plošného ničení pozic protivníka (např. salvové raketomety PS 30 MLRS s kazetovým nabitím různé munice s dosahem 32 km apod.). S takovými možnostmi irácké velení nepočítalo - prostorové úderu na irácké pozice byly co do ztrát na živé síle a technice přímo zdrcující. Jinými slovy: Irácký obranný systém se v bojích proti MNS hned v počátku rozpadl a v důsledku totální ztráty možností velet pomocí radioelektronické techniky nebylo možno činit ani základní protiopatření. Irácké zálohy a prostředky k protiúderům byly ničeny se stejnou účinností a efektivností jako síly prvního obranného sledu.

Podle západních vojenských expertů selhala i irácká koncepce materiálně-technického zabezpečení, která se odvozovala od sovětských představ, modifikovaných ve válce s Íránem. Např. každý tank či obrněné vozidlo mělo u sebe jeden palebný průměr, další polovina palebného průměru byla v týlu praporu, resp. pluku, a další polovina v týlu divize. V praxi to znamená zásobování (doplňování) metodou řetězu, který představuje velké časové prodlevy (nakládání, přesun, vykládání) na každém týlovém stupni; na rozdíl od západních armád (mající nepoměrně vyšší počty nákladních dopravních vozidel), kde jsou doplňovány z rozvinutých centrálních skladů přímo frontové jednotky. Přitom se na každém organizačním stupni po vyložení materiálu automaticky doplňovaly vezené zásoby podle propracovaného zásobovacího systému vojsk. Obdobně tomu bylo i se zásobováním pohonnými hmotami. Irácký zásobovací systém byl spojenci podrobně analyzován, byly vypočítány a vymodelovány možné varianty možností iráckých tankových sil, a podle toho byla plánována protiopatření k blokování manévru iráckých sil a prostředků.

Irácká armáda byla schopna vést úspěšně jak obranné, tak i útočné operace. Její velení bylo tedy schopné nejen plánovat, ale také operace i realizovat. Současně však irácké velení mělo značné slabiny. Bylo efektivní pouze v případě, že bojová činnost se rozvíjela podle jeho plánů. Pokud byl tento princip jakkoliv narušen, štáby nebyly schopny dostatečně rychle se přizpůsobit, improvizovat. To spolu s nedostatečným týlovým zabezpečením představovalo slabá a velmi zranitelná místa iráckých bojových možností.

Celý konflikt trval 46 dnů. Avšak vlastní bojová činnost vojsk trvala pouze 100 hodin; zbytek času představovala činnost bojového letectva (viz tab. 2):

Základní údaje o bojové činnosti v Zálivu

Tabulka 2

MNS: charakteristika	počty
Počet bojových vzletů	80 000
z toho: - denně v průměru	2 000
- maximálně	2 900
Odpálení ŘS s PDL (Tomahawk)	
- první den	100
- celkem	307
Ztráty letadel/vrtulníků	63/13
Poškozeno	27 letadel a vrtulníků
Finanční náklady (denně)	0,5 mld USD
z toho: - vypuštění ŘS s PDL (Tomahawk)	1,3 mld USD
- střel Patriot	1,0 mld USD
IRÁK: charakteristika	počty
Ztráty letadel	72
z toho ve vzdušných soubojích	42
Odpálení raket Scud	120
z toho: - na Izrael	33
- na Saúdskou Arábii	32
Ztráty: - živé síly (včetně raněných)	85-100 000
- tanků	1 400
- BVP a obrněných transportérů	800
- děl. systémů	1 200
- námořních lodí (1 nevojenských)	55

Poznámka: ŘS s PDL = řízené střely s plochou dráhou letu

Pokročilá technologie ve válce v Zálivu

Vojenskými specialisty je také věnována mimořádná pozornost následujícím čtyřem druhům technologií:

▲ **Řízené střely s plochou dráhou letu Tomahawk** (nesprávně křídlaté rakety), které jsou pokládány za nejrevolučnější zbraňový systém, schopný nést i jadernou nálož. (Dosah 1300 km, přesnost v rozptylu u cíle max. 10 m). Byly vypouštěny především z povrchových plavidel, ale i z ponorek rozmístěných jak v Perském zálivu, tak v Rudém moři. Ruští vojenští specialisté předpokládají, že mimořádně utajovaný naváděcí systém této rakety je opřen o satelitní naváděcí systém Nastar. Usuzují tak z vlastního pozorování o chování rakety nad Bagdádem, kdy najednou jako by se zavěsila ve vzduchu, zamířila jiným směrem a zasáhla budovu ministerstva obrany. Vycházejí z úsudku, že samotný palubní systém rake-

ty *TERCOM* v podmínkách letu nad pouští, kde chybí potřebné charakteristické orientační body - by mohl stěží realizovat přesnost navedení.

▲ „*Neviditelný letoun F-117 (letoun s technologií Stealth)* je podle ruských specialistů třeba analyzovat střizlivě - co do neviditelnosti, protože radiolokační výzbroj Iráku nutno posuzovat jako zastaralou, a je jen otázkou času, kdy „neviditelnost“ bude překonána. Navíc usuzují, že možnosti jeho únosnosti jsou omezené. Mají však možnost díky své neviditelnosti a palubní elektronické výzbroji (včetně laserových zařízení) navádět na určené cíle inteligentní rakety a bomby jiných letadel, které jsou schopné tyto dopravovat k cíli.

▲ *Protiletadlové a protiraketové rakety Patriot* se ukázaly jako efektivní zbraň, konkrétně proti raketám sovětského původu třídy *Scud* (vyrobeným poprvé v r. 1962), které byly ve výzbroji iráckých ozbrojených sil. Dolet této rakety je 300 km, přesnost zásahu v rozptylu 930 m. Doba letu rakety byla 6 - 8 minut. Vzhledem k velikosti rakety (délka 11,5 m, průměr téměř 0,9 m) tvořil dostatečnou odraznou plochu pro vysokofrekvenční energii. „Ohon“ z raketového motoru je snadno zachytitelný satelitní technikou již krátce po startu. Navíc raketa *Scud* nebyla vyzbrojena elektronikou k vytváření falešných cílů a rušení. Irák neměl ve výzbroji žádnou techniku, která by rušila naváděcí systém rakety *Patriot*. Ta v automatickém režimu sledovala svůj cíl již na vzdálenost 10 - 15 km od objektu, který měl být zasažen.

▲ *Velké množství informací, satelitní prostředky.* Mezi nimi hrál významnou roli satelitní průzkumný systém *IS 3* se satelitem „zavěšeným“ ve výšce 36 000 km nad Indickým oceánem, který každých 12 sekund předával v infračerveném spektru informace o dění na území Iráku (celkem se pro průzkum v regionu využívalo okolo 20 satelitů). Pokud bylo satelity zaregistrováno odpálení rakety *Scud*, byla tato skutečnost bezprostředně předána na stálou přijímací stanici v Austrálii a odtud přímo na velitelství kosmických sil a prostředků na letecké základně Peterson (stát Colorado). Z tohoto velitelství pak prostřednictvím zvlášť vyčleněného spojovacího kanálu šly potřebné informace na velitelství MNS v Saúdské Arábii a odtud v automatickém režimu na určenou baterii raket *Patriot* (celá tato operace trvala max. 2 - 3 minuty). Vlastní radiolokační prostředky *Patriotu* na stejnou operaci (odhalení, zpracování údajů a přenos - při celkové době letu rakety cca 7 minut) spotřebovaly v autonomním režimu max. 1,5 minuty. Jinými slovy, vždy zde bylo - vzhledem k automatickému režimu řízení a navádění - dostatek času!

Kombinované vzdušné a pozemní operace

Zcela jiný charakter má koncepce kombinované vzdušné a pozemní operace *Air-Land Battle (ALB)* ozbrojených sil USA. Velmi zjednodušeně lze tuto koncepci popsat tak, že je v ní do detailů rozpracována navazující činnost a součinnost dvou základních druhů ozbrojených sil (pozemní vojsko a letectvo), a to v základních variantách od průzkumu počínaje, dále přes REB, útoky letectva na vybrané cíle a současně palba pozemních vojsk na další cíle, jakož i letecká podpora útoku pozemních vojsk. Vše se zahajuje mohutných radioelektronickým úderem uskutečněným v průběhu 5 - 8 dnů před útokem. Pod jeho příkrytím se zaujmají výchozí postavení vojsk. Před zahájením útoku se provede mohutná palebná příprava (v Zálivu trvala 50 minut), která zahrnovala jak údery letectva, tak i raket a dělostřelectva spolu s údery salvových raketometů. Rychlost postupu se plánovala a ve skutečnosti

i realizovala na hloubku 40 - 50 km první den bojů. Příkaz zastavit veškeré pozemní operace byl dán 28. 2. (čtvrtý den po rozdrčení iráckých vojsk v Kuvajtu). Podle hodnocení genpor. I. S. Ljutova, doktora vojenských věd, lze o operaci realizované v Zálivu na souši tvrdit, že americké velení se v praxi řídilo teoretickými postuláty, zaměřenými pro vedení tzv. ALB, které byly rozpracovány již v 80. letech pro případ války v Evropě a které byly intenzivně procvičovány. Vyplývá to ze skutečnosti, kdy se velení MNS snažilo masově využít síly a prostředky tří až pětinasobné převahy, a to jak co do počtu sil, tak i co do kvality použitých prostředků.

Byl zvolen sice složitý, ale co do efektivity nejúčinnější způsob ničení protivníka: spočíval v palebném rozdrčení obrany při současném provedení tří úderů pozemních vojsk, *rozdělujících* (rozsekávajících) uskupení protivníka s cílem jeho *rozdrobení* a následného obklíčování na území Kuvajtu. Postup k realizaci tohoto zámyslu spočíval v pečlivé a koordinované součinnosti MNS v průběhu útoku, který byl předem pečlivě rozpracován, nastudován a procvičován, spolu s přípravou bojového zabezpečení, zejména průzkumu, ženijního a chemického zabezpečení, realizací REB a následnou realizací komplexního palebného zabezpečení. Před zahájením operace se v naprostém utajení ženijně připravily koridory v minových polích a obranných protitankových valech. Realizace byla uskutečněna před provedením útoku jednak leteckým bombardováním, jednak salvovými raketomety se speciální municí pro plošné ničení. Vůbec poprvé byla použita pro tento účel zápalná munice. Uvedenými opatřeními se předešlo účinnosti obrany připravované Irákem proti útočícím vojskům MNS. V daném případě ženijní prostředky trojnásobně převyšovaly potřebné normy! Vzhledem k možné hrozbě použití chemických zbraní Irákem byly posíleny prostředky chemické rozvědky a varování a vojska byla vybavena potřebnými individuálními protichemickými ochrannými prostředky. Nejpřísněji byly utajovány informace o operačních plánech a uskupeních vojsk připravených k útoku. **Bojovou sestavu vojsk na jednotlivých směrech neznali ani sousední velitelé a štáby - znali jen nezbytné informace pro součinnost.** Se značným úspěchem bylo použito klamných informací (vkládaných i do iráckých rádiových sítí), které dezinformovaly irácké velení. Stalo se, že některé irácké jednotky - na základě klamných informací - byly vysílány do předem vytypovaných prostorů a tam byly úspěšně likvidovány.

Analýza velení vojskům MNS

V samotných začátcích příprav války v Perském zálivu byla rozvinuta soustava velení MNS. Lze ji charakterizovat jako širokou integraci různorodých soustav velení a spojení různých úrovní velení, napojených na globální soustavu velení Ministerstva obrany USA. Tato nejvyšší úroveň soustavy velení a spojení zabezpečovala efektivní velení všech zúčastněných vojsk MNS bez ohledu a závislosti, k jaké národnosti příslušely, či jakou měly organizační strukturu nebo zbraňové systémy. Všude, kde to bylo možné, tak na styku soustav velení a spojení bylo využito vojáků znalých především angličtinu, a kde to nebylo realizovatelné, tam zprostředkovávali velení styční důstojníci. Pro spojení se využívalo rádiových, radioreléových linkových (telefonních - vodičových), troposferických a satelitních pojitků (prostředků).

Za nejefektivnější lze hodnotit satelitní spojení Ministerstva obrany USA (DSCS), které zabezpečovalo utajené telefonní, telegrafní a faxové spojení zejména na úrovni

nejvyšších stupňů velení, ale i na operačně taktickém stupni. Prostřednictvím kanálů satelitního spojení byly přenášeny informace a data v soustavách automatizovaného velení, v jednotlivých zvlášť určených případech až do útvarů. Podle údajů amerických specialistů je však i satelitní spojení rušitelné, k tomu ale Irák nemá odpovídající prostředky REB.

Od samého počátku byla věnována mimořádná pozornost velení a zabezpečení bojové činnosti letectva. Velení strategickému letectvu bylo zabezpečeno ze dvou vzájemně propojených míst velení: v saúdskoarabské Džiddě a na ostrově Diego Garcia (britské základně v Indickém oceánu). Velení taktickému letectvu bylo uskutečněno ze zvlášť k tomu účelu zřízeného velitelského stanoviště letecké armády a ústředí bezprostřední letecké podpory vojsk na velitelských stanovištích armádních sborů, divizí a brigád prvního sledu armádních sborů. Taková ústředí velení byla vytvořena i u MNS, které měly zasazeno letectvo. Zvláštní roli v soustavě velení letectvu sehrály letouny E-3 systému AWACS, které po celou dobu bojových činností zabezpečovaly nepřetržitou celodenní službu ve vzduchu pro všechny druhy nasazeného letectva. Centralizované velení letectva při plnění úkolů v prostoru bojové činnosti se v průběhu ALB realizovalo prostřednictvím Leteckého velitelského stanoviště leteckých sil Spojeného velení. Zde přicházely veškeré požadavky útvarů a jednotek pozemních sil. Navedení letadel na cíle se uskutečňovalo prostřednictvím ústředí (center) navedení na cíl - pozemních naváděčů na cíl nebo vzdušných naváděčů na letadlech OV-10 Bronco. K vlastnímu zabezpečení velení se využívalo automatizovaných systémů velení (typu 465L a 485L).

K velení MNS se v bojových podmínkách velmi aktivně používalo nejmodernějších prostředků velení, zejména z výbroje armády USA, Velké Británie a Francie (např. americké automatizované systémy MCS a MSE či automatizovaný systém RITA Francie). Tyto systémy byly rozvinuty plošně po zájmovém teritoriu a vzájemně mezi sebou propojeny. V masovém měřítku byly používány personální počítače vzájemně propojené v lokálních počítačových sítích se speciálním programovým vybavením. Počítačové sítě byly pak napojeny na pozemní mobilní satelitní spojovací stanice. Síť automatizovaného spojení byla rozvinuta na teritoriu válčiště zcela nezávisle na struktuře a rozmístění vojsk a jejich velitelských stanovišť. Tato se na takto vybudovanou síť napojovala v podstatě v libovolném místě umožňujícím propojení na síť. Spojení se hodnotí jako dostatečně výkonné, spolehlivé a efektivní, mnohonásobně překrývané a jištěné s velkým počtem využitelných spojovacích kanálů. Přesto byly okamžiky, kdy i takto mnohonásobně jištěné sítě byly zpočátku, při zahájení bojové činnosti, přetížené. Hlavním důvodem byla přetíženost přenosu i nepodstatných (zbytečných) informací a dat. Mimořádná pozornost byla věnována technickým a organizačním opatřením zabezpečujícím provoz při možném použití rušících zařízení protivníka.

Významnou oblastí bylo programové zabezpečení automatizovaných systémů velení, které modelovalo četná řešení a nabízelo současně v několika variantách optimální návrhy pro daný okamžik. Je však třeba v této souvislosti podtrhnout, že ze strany Iráku - v důsledku úspěšné činnosti prostředků REB MNS - se velení MNS nesetkalo s aktivními protiopatřeními irácké armády.

Pokud se týká vyhodnocení velení na straně Iráku, ukázalo se, že rozhodující vliv na pacifikaci velení měly jak činnost prostředků REB, diverzní skupiny, tak ničení míst velení dělostřelectvem a letectvem. Nejvíce se to projevilo v průběhu druhé etapy konfliktu - při

zahájení pozemní ofenzívy, kdy velení iráckým vojskům bylo narušeno, dezorganizováno a u řady svazků a jednotek zcela vyřazeno.

Některé poznatky z dílčích analýz války v Zálivu

Válka nepotvrdila předpoklady, podle nichž se pozemním vojskům přikládá druhořadá úloha, zatímco letectvu prvořadá. I v této válce to byla pozemní vojska, která završila bojovou činnost, obsadila dobytá území a přinutila ke kapitulaci obklíčeného nepřítele. Je třeba vědět, že irácká armáda si i po masových leteckých úderech zachovala určitou **bojeschopnost**, i když namnoze nábožensko-fanaticky motivovanou, a byla by schopna vést další bojovou činnost, kdyby nebylo aktivní činnosti pozemních vojsk MNS.

Za zmínku - z našich hledisek - stojí uvést, že na straně spojenců bylo využito ozbrojených sil 25 států: Už sama tato skutečnost hovoří o tom, že *tzv. kompatibilita výzbroje ani organizační struktura vojsk (o které se někdy hovoří v souvislosti se snahou Polska, ČR, Slovenska a Maďarska začlenit se do NATO) není rozhodující podmínkou či překážkou*. Naopak se ukázalo, že **součinnost armád různých států s různou organizační strukturou a výzbrojí nemusí být v bojové činnosti základním problémem**, i když logistika v delším časovém rozmezí (přesahujícím všeobecně mírně cca 30 dnů, na které měla vojska MNS vlastní zásoby - většinou však jen na 30 dnů bojové činnosti) by mohla činit určité (a nemalé) potíže, zejména v oblasti munice a některých náhradních dílů. U ostatního materiálu zahrnutého do logistiky nemusí být případné potíže nepřekonatelné.

Významná je analýza právě v oblasti logistiky, která však s výjimkou vojskového týlu je mimo oblast našich zájmů (mohutné letecké a námořní přesuny).

Pokud vezmeme hodnocení čistě vojenských hledisek, tak by analýza jen určité odborné činnosti, např. letectva, vyšla na samostatnou publikaci. Stačí si uvědomit, že denně docházelo ke dvěma až třem tisícům vzletů! K tomu bylo třeba nejen vysoce kvalifikovaného operačního štábu VS, ale i odpovídající technické vybavení pro řízení letů i pozemního zabezpečení navigace. Rozhodující část příprav byla realizována a nacvičována v USA na polygonu v Nevadě, který byl rozčleněn na sektory stejné, jako byly pak v Kuvajtu. Přesto docházelo k problémům. Např. při rychlých letech v malých výškách docházelo i za mírného větru k pohybu drobného pouštního písku, který pak pro piloty vytvářel optické iluze s následnými katastrofami. Proto byly zakázány lety nad pouští v nižší hladině jak 300 m.

Samostatnou analýzu si vyžaduje význam využití nové techniky a její efektivnost. Pro ilustraci je možno uvést nasazení letadel F-117 (technologie Stealth). Přestože tato moderní letadla představovala pouze 2 procenta celkových nasazených leteckých sil USA a zúčastnila se jen jednoho procenta skutečně bojových letů, tak se svou efektivností podílela čtyřiceti procenty na všech škodách způsobených letectvem a sedmdesáti procenty přímých zásahů, a navíc - neutrpěla žádné ztráty! Je třeba připomenout, že za pouhé dvě hodiny do zahájení letecké ofenzívy jen několik vrtulníků typu AH-64 Apache zničilo podstatnou část výstražných radiolokátorů a probilo potřebné koridory v celém systému irácké PVO. Přitom letadla, která byla určena k realizování plánovaných úderů na zadané cíle, byla vždy „přikryta“ jinými letadly, takže piloti úderných strojů se mohli věnovat pouze zadanému úkolu. (Letecké ztráty MNS byly menší než jedno procento). Irák si byl vědom, že v boji s letectvem mnohonárodních sil nemá žádnou šanci, a proto téměř celé jeho letectvo při zahájení konfliktu uletělo buď do sousedního Iránu, na sever Iráku, či se skrylo do ženijně

vybudovaných úkrytů a hlavní úsilí bylo věnováno na PVO pozemních prostředků. Tyto se pak staly - vedle odpalovacích zařízení dalekonosných raket - jedním z hlavních cílů, které byly ničeny spojeneckými letadly.

Nicméně jde tu v prvé řadě - pro naše podmínky - o analýzu, ze které vyplývají možnosti naší armády v rámci součinnosti a funkce v mezinárodních silách ať už v akcích organizovaných OSN, či předpokládaném členství v organizaci NATO. **Potvrdily se předpoklady o nezbytnosti jednotného velení, operační slučitelnosti vojenské techniky, společného spojení a společných operačních procedur.** Není bez zajímavosti, že všechny uvedené atributy jsou obsaženy i v projektu NATO Partnerství pro mír.

Mimořádné úsilí bylo věnováno průzkumu a plánování bojových operací. Zvláště pak plánování úderů na strategicky významné cíle, jejichž zničení znamenalo totální podlomení vojenského i průmyslového potenciálu Iráku. Jednalo se především o velitelská stanoviště, letiště, raketové komplexy, rádiové stanice (pokud nebyly ještě zničeny, byl jejich veškerý provoz monitorován speciálními satelity), telefonní ústředny (uzly), radiolokátory, sklady zejména vojenské techniky, místa předpokládaných chemických a bakteriologických zbraní, infrastrukturu státu včetně elektráren (bylo zničeno 96 % všech elektrických energetických zdrojů Iráku), mosty, komunikační (dopravní) uzly. Od samého počátku se v prvním pořadí jednalo o 300 objektů strategického významu. K průzkumu bylo využito všech dostupných prostředků, zejména pak satelitů (denne nad válčištěm permanentně prolétalo minimálně na 10 satelitů optické a radiotechnické rozvědky s rozlišovací schopností 0,15 m; jimi zjištěné údaje se pak v reálném čase předávaly na místa velení) a bezpilotních létajících aparátů. Samozřejmě, v dosud nevídané míře bylo použito zejména výpočetní techniky a informační technologie. Pro ilustraci: vyhodnocovací skupiny byly vybaveny programovým zabezpečením, které z velké části eliminovalo snahy Iráku k matení spojeneckého průzkumu maketami zbraní i maketami kráterů po bombardování na letištních rozjezdových plochách a komunikacích. Irácké ozbrojené síly, jak potvrdilo vyhodnocování snímků, totiž rozmístily klamné krátery v místech, které nebyly doposud napadeny apod.

* * *

Válka v Perském zálivu doposud přitahuje pozornost odborníků nejen svým rozsahem a počtem účastníků, vlastním průběhem bojové činnosti, ale hlavně skutečností, že byla uskutečněna MNS složených z 25 zemí (především ozbrojenými silami USA), použitím moderní bojové techniky, zejména pak vysoce přesných zbraní (VPZ), nejnovějších informačních systémů k zabezpečení velení a masovým využitím radioelektronického boje (REB).

Prostředky REB byly zabezpečovány deseti speciálními útvary, z toho 20 letouny vybavenými účinnými prostředky k vedení REB. Od 3.00 hod. 16. 1. 1991 byl zcela paralyzován spojovací systém velení irácké armády a 6-8 hodin do zahájení letecké ofenzívy byl paralyzován prostředky REB i radiolokační systém PVO. Dezorganizace a paralyzování radioelektronických prostředků Iráku byla totální. Proto neudivuje, že tato válka byla pokřtěna na válku technologií.

Analýza neustále pokračuje. Hledají se příčiny úspěchu i neúspěchu, korigují se opatření, která komplikovala, nebo naopak usnadňovala principy velení. Tyto skutečnosti nás nabádají, abychom i nadále prováděli analýzy této války, abychom trvale sledovali vyhodnocené závěry a abychom je - pokud to je možné - aplikovali na naše podmínky a předpokládané zámysly. K získání takových poznatků měl přispět i náš článek.

Literatura:

- **InfoTass:** Bojová činnost v Perském zálivu - analytický přehled (zahrnující materiály z celkem 69 pramenů, většinou amerických, anglických, francouzských a ruských). Vydáno v Moskvě ve 250 exemplářích.
- **Rusko-americká univerzita:** Některé výsledky války v Perském zálivu, Moskva 1992. Jedná se o publikovaný záznam besedy u kulatého stolu jmenované instituce za účasti osmnácti vědeckých pracovníků, vysokoškolských profesorů, historiků, technických a vojenských specialistů.
- **Vojenské rozhledy 9/92:** W. Taft o evropské bezpečnosti po zkušenostech z války u Perského zálivu.
- **Válka v Perském zálivu,** Vojenizdat, Moskva 1993 - 271 stran, bez uvedení pramenů, odkud byly převzaty informace, včetně operačních map.
- **Vojenské rozhledy 10/92:** K válečným akcím u Perského zálivu (Zkrácené výňatky pplk. Ing. V. Blažka, mjr. Ing. B. Brabce a npor. Ing. J. Neděly z Informační zprávy ÚVI Praha č. 750/1991.)

Bílé knihy o obraně

Zvláště v nadcházející době přípravy Bílé knihy o obraně ČR je aktuální a potřebné seznámit širší čtenářskou veřejnost se základními charakteristikami těchto dokumentů a jejich společnými rysy.

Obecně lze shrnout, že „Bílé knihy o obraně (BKO)“ ve vyspělých demokratických státech:

- slouží k dosažení konsenzu v politickém spektru v oblasti bezpečnosti a vojenské politiky a v oblasti výstavby ozbrojených sil,
- jsou příručkou, která shrnuje základní informace týkající se obrany příslušného státu pro potřeby poslanců, státních úředníků, pracovníků sdělovacích prostředků, diplomatů, široké veřejnosti,
- jsou podkladem pro vypracování a schválení příslušných zákonů, programů, projektů, rozpočtů, včetně utajovaných dokumentů a při přijímání zásadních rozhodnutí vrcholnými orgány řízení státu,
- jsou podnětem pro celostátní demokratickou diskusi o problematice obrany a bezpečnosti dříve, než je projednávána v parlamentu,
- shrnují dosavadní vývoj v oblasti bezpečnosti a vojenské politiky a v oblasti výstavby ozbrojených sil,
- konkretizují vládní koncepci o charakteru obrany a o struktuře a úkolech ozbrojených sil,
- vysvětlují otázky obrany občanům a posilují tím jejich branné vědomí.

„Bílé knihy o obraně“ mohou mít následující strukturu:

* Úvodní část (např. prolog předsedy vlády, ministra obrany atd.).

* *Definice používaných termínů*

* *Mezinárodní bezpečnostní situace*

- charakteristika současné mezinárodní bezpečnostní situace,
- stav a tendence vývoje lokálních, regionálních a globálních bezpečnostních rizik a ohrožení.

* *Koncepce bezpečnostní a vojenské politiky:*

- definování státních zájmů,
- cíle bezpečnostní politiky,
- vnitrostátní a mezinárodní rámec bezpečnostní politiky (evropské bezpečnostní struktury, smlouvy, spolupráce).

* *Strategie obrany a možnosti ozbrojených sil:*

- reakce na novou situaci ve světě,
- legislativní rámec výstavby a použití ozbrojených sil,
- scénáře možného použití ozbrojených sil,

- úkoly ozbrojených sil v míru, v krizových situacích a ve válce,
- početní stavy a struktura ozbrojených sil,
- možnost ozbrojených sil,
- principy výstavby ozbrojených sil.

*** Zdroje**

Lidské zdroje:

- personální politika,
- způsob doplňování ozbrojených sil,
- příprava záloh,
- vojáci z povolání (nábor, zařazení, příprava, průběh služby),
- podmínky života a služby vojáků,
- civilní zaměstnanci resortu obrany.

*** Zbrojní politika a průmyslová strategie:**

- zbrojní a technologická politika,
- mezinárodní zbrojní spolupráce,
- vztahy mezi státem a zbrojním průmyslem,
- politika v oblasti vývozu zbraní a vojenské techniky.

*** Obranné úsilí**

- úroveň obranného úsilí,
- charakteristické rysy a prognóza dalšího vývoje,
- plánování, programování, rozpočtování a důsledky pro vývoj ozbrojených sil.

*** Obrana a společnost:**

- vztahy mezi ozbrojenými silami a obyvatelstvem,
- civilní ochrana,
- účast ozbrojených sil při likvidaci následků katastrof,
- koordinace činnosti civilních a vojenských orgánů,
- ekonomická obrana,
- obrana a veřejné mínění.

„Bílé knihy obrany“ pochopitelně odrážejí specifické podmínky dané země (geopolitické, ekonomické, demografické, národní zájmy, rozlohu území, regionální a globální postavení, existující rizika a ohrožení atd.).

* * *

Jakýmsi inspirativním návodem pro naše podmínky lze nazvat objasnění logiky postupu uplatňovaného při přípravě vydání „Bílé knihy o obraně“ Francie z roku 1994.

Na toto téma se vyjádřil v časopise *Armée d'aujourd'hui* pan F. Léotard - francouzský ministr obrany. Některé zkrácené odpovědi jeho interview pro informaci uvádíme. (Článek vyšel na podzim 1993)

* * *

Armée d'aujourd'hui

Dotaz: V nestabilní geopolitické situaci, která v současné době převažuje, vyjde „Bílá kniha o obraně.“ Jaké jsou důvody, které vedly k vydání tohoto dokumentu a jaké jsou jeho cíle?

Odpověď pana F. Léotarda: Nová „Bílá kniha o obraně“ má za úkol stát se dokumentem příručím a výhledovým, který definuje potenciální ohrožení, cíle naší vojenské politiky, a také prostředky nezbytné pro příští léta, a to ve strategickém kontextu, který je mnohem různorodější, nestabilnější a méně předvídatelný než během studené války.

Zpracování „Bílé knihy o obraně“ Francie se týká všech představitelů státu na nejvyšší úrovni, a především ministra obrany, neboť jedním z jeho hlavních úkolů je dlouhodobě zajišťovat soudržnost vojenského organismu v období značných rozpočtových požadavků.

Dotaz: *Jak probíhá činnost prováděná týmem vysokých civilních a vojenských funkcionářů při zpracovávání „Bílé knihy o obraně“?*

Odpověď: Příprava „Bílé knihy o obraně“ byla svěřena komisi, které předsedá pan Marceau Long. Většina z jejích 25 členů zastupuje hlavní zainteresovaná ministerstva: ministerstvo obrany, ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo státního rozpočtu, průmyslu, vnitra, spolupráce a výzkumu. Kromě nich je v komisi několik kvalifikovaných osobností, uznávaných pro svou „nezávislost myšlení“.

Komise, v níž je významně zastoupeno ministerstvo obrany, má stálý sekretariát, který tvoří asi 10 osob - příslušníků Ministerstva obrany a Generálního sekretariátu národní obrany (SGDN - Secrétariat général de la Défense nationale). Komise zasedá pravidelně již více než 2 měsíce a posuzuje hlavní témata rozvah. Seznamuje se s názory odpovědných činitelů a expertů, zvláště představitelů resortu obrany, např. tří náčelníků štábů druhů ozbrojených sil a generálního ředitel národního četnictva.

V této činnosti se komise opírá o devět meziministerských pracovních skupin, kde je ministerstvo obrany významně zastoupeno. První tři se zabývají otázkami: postavení Francie ve světě a analýza strategického kontextu; vztahy Evropy k obraně; cíle a zájmy země, vývoj její koncepce obrany a úkoly ozbrojených sil. Úkolem dalších tří skupin je problematika prostředků, které se týkají úprav kapacity a struktury ozbrojených sil, změny průmyslových nástrojů obrany a řízení lidí, zvláště problémů spojených s nábořem, přípravou a podmínkami služby. Tři poslední skupiny studují místo resortu obrany ve státě, včetně celkové organizace resortu, národní služby a nezbytnosti veřejné služby.

Každá meziministerská skupina má dva předsedy, z toho jednoho z resortu obrany. Předsedové mají volnou ruku, a to v tom smyslu, že se mohou obracet na kvalifikované osobnosti mimo komisi, jejichž myšlenky přispívají k obohacení jednání. Mohou se také odvolávat na práce vedené pěti interními pracovními skupinami na ministerstvu obrany. Těchto pět skupin, jejichž pole působnosti se shoduje s polem působnosti devíti meziministerských skupin, má v čele následující centrální orgány: Hlavní štáb ozbrojených sil, Hlavní výzbrojní správu, Generální sekretariát administrativy, Správu pro strategické záležitosti a Generální kontrolu ozbrojených sil.

Tyto skupiny, složené ze zástupců všech orgánů důležitých pro jejich činnost, mají za úkol především sladit názory, které budou tlumočeny zástupci resortu obrany v meziministerských skupinách a připravit požadavky resortu obrany určené komisi a specializovaným skupinám.

Vnitřní koordinace prací skupin resortu obrany a jejich výsledků s činností meziministerských skupin nebo komise je zajišťována řídicím výborem, kterému předsedá jeden z poradců a zahrnuje hlavní členy mé kanceláře.

Jedná se o relativně složitou organizaci, která spočívá většinou na ministerstvu obrany. Složitost této sestavy se vztahuje k šíři a komplexnosti řešených problémů. Je také důsledkem krátkých termínů vydání „Bílé knihy o obraně“, které předpokládají, že všechny skupiny začínají pracovat souběžně, bez rozdílu tematiky jejich rozvah. Odpovídá také nebytnosti souladu a plného nasazení uvnitř ministerstva obrany i mimo ně.

Z tohoto hlediska považuji za podstatné, aby na výsledky neměli monopol představitelé ministerstva obrany. Všechny myšlenky, všechny připomínky těch, kteří tvoří živou sílu našich ozbrojených sil, si zaslouží náš zájem, a proto jsem požádal SIRPA (Službu pro informace a styk s veřejností), aby vyzvala příslušníky ozbrojených sil, aby zasílali komisi své názory a připomínky.

Je třeba zdůraznit, že „Bílá kniha o obraně“ bude splňovat očekávání vlády pouze tehdy, budou-li se všichni, kteří se bezprostředně i nepřímo podílejí na její přípravě na ministerstvu, a je jich mnoho, věnovat této činnosti s realismem a odhodláním, bez zábran a předsudků.

Pociťujeme nejvyšší potřebu skutečně perspektivního pohledu na naši obranu, konstatujeme to každý den; uvědomuji si obrovské úsilí, které tento cíl vyžaduje, ale vím, že každý na ministerstvu se tomu plně věnuje, protože jde o nejpodstatnější záležitost pro naši zemi a naše ozbrojené síly.

Dotaz: „*Bílá kniha o obraně*“ by měla umožnit poskytnout odpovědi, nebo alespoň vysvětlení, v oblastech souvisejících s organizací naší budoucí bezpečnosti. Do jaké míry myslíte, že budou tyto návrhy brány v úvahu, aby sloužily jako rámec výstavby našich ozbrojených sil v příštích letech?

Odpověď: Nacházíme se v podmínkách „špatné viditelnosti“ a „Bílá kniha o obraně“ má za úkol posvítit nám na cestu k novému systému bezpečnosti, který by byl stejně kompaktní jako ten dřívější, ale ve zcela jiném kontextu. Její závěry by měly umožnit vládě položit základy naší vojenské politiky a nastínit její hlavní směry. „Bílá kniha o obraně“ má být tedy určitým nezbytným předchůdcem příštího zákona o vojenském programování. Za tímto účelem mě předseda vlády požádal, abych mu od určitého termínu předkládal zprávy o průběhu činnosti komise v dané etapě. To vládě umožní vymezit hlavní směry zákona o tomto programování.

V časové následnosti za tímto úkolem bude docházet k pravidelné koordinaci prací komise „Bílé knihy o obraně“ a prací, které mají vést k vypracování návrhu zákona o vojenském programování. Příští diskuse, týkající se vojenského programování nebo restrukturalizace, ať se týkají ozbrojených sil, civilních zaměstnanců nebo průmyslového sektoru, zůstanou tedy otevřené a budou upřesněny výsledky prací komise „Bílé knihy o obraně“. Tento postup zaručuje koordinaci výběru a rozhodování, která je v současné době nezbytná.

Dotaz: *Budoucnost národní služby je jedním z námětů, kterých se „Bílá kniha o obraně“ dotýká. Myslíte, že bez všeobecné branné povinnosti, zvláště bez dobrovolníků pro zahraniční akce z řad povolanců, by ozbrojené síly Francie mohly zabezpečit všechny úkoly, jimiž jsou ve světě pověřeny?*

Odpověď: Budoucnost národní služby je jedním z problémů, jimiž se „Bílá kniha o obraně“ zabývá. Tato otázka zahrnuje dva další aspekty: jednak otázku výběru mezi všeobecnou brannou povinností a profesionální armádou, jednak místo vojenské služby v rámci národní služby.

Pokud jde o výběr mezi profesionální armádou a všeobecnou brannou povinností, jedná se o důležitou diskusi, do níž se musíme pustit bez předsudků, pragmaticky a realisticky a mít na mysli jediné, a to je efektivnost. Přirozeně, a to mohl konstatovat každý, zejména během osvobozovací války v Kuvajtu, máme nedostatek profesionálů, zvláště v logistických jednotkách. Avšak zvýšit počty profesionálů neznamena ještě odmítnout všeobecnou brannou povinnost: profesionálové umožňují okamžitě odpovědět na nepředvídanou poptávku, ale my každodenně posuzujeme podstatnou úlohu povolanců, abychom mohli tuto odpověď zanést do časového rozměru.

Z operačního hlediska není velký rozdíl mezi operacemi vedenými profesionály - příslušníky mužstva a těmi, které mohou vést povolanci. Svědčí o tom 3700 povolanců, kteří v současné době slouží v zahraničních operacích (z toho 2150 v bývalé Jugoslávii) a kteří představují více než 40 % našich vojáků v bývalé Jugoslávii, Somálsku, Kambodži a Libanonu. Setkal jsem se s nimi a mohu dosvědčit vysokou míru obětavosti a sebezapření, jichž je schopna francouzská mládež, vidí-li v tom užitek a to, že její oběti národ cení.

Z tohoto pohledu jsem si vždy přál spravedlivější národní službu, v níž by byla docenována vojenská služba, oprávněnost všeobecné branné povinnosti. S tím je spojeno značné úsilí, zejména finanční, aby mohla být vyzdvížena operační činnost v jednotkách, přes již zahájenou rekvalifikační činnost při odchodu vojáků z činné služby a valorizaci obrazu povolance v hromadných sdělovacích prostředcích: je nutno skoncovat s myšlenkou, že „užitečná“ je pouze služba civilní. Nicméně prioritou přiznávaná vojenské službě v žádném případě nevylučuje existenci civilních forem. Civilní formy, pokud jsou orientovány výlučně na cíle všeobecného zájmu a jejich způsob doplňování, není vyhrazen pouze zvýhodněným mladým lidem, mohou zaujímat místo vedle služby vojenské. Toto místo by mělo být podle mého názoru zákonem velmi přesně vymezeno.

(Při zpracování článku byla použita Informační zpráva ÚVVI č. 887/1994.)

Válka zbraní, nebo válka lidí?

V časopise L'armement č. 42/1994 byla uveřejněna anotace knihy se stejným titulem, jako je název tohoto článku, kterou napsal Marc Défournaux. Pro zajímavost uveřejňujeme její zkrácené znění.

* * *

„Potřebuje tlačítková válka ještě lidi? Bude lidský mozek nahrazen umělou inteligencí?“ To jsou jedny z mnoha otázek, na které s nepopíratelným smyslem pro stručnost a často s jistým sklonem k paradoxnímu vyjadřování se snaží autor odpovědět.

Autor, zaměřený na vědecké a technické otázky, vstoupil do operační oblasti, jak připomíná jeden z jeho názorů: Technologická válka se superponovala na tisíciletou válku, avšak nenahradila ji.

Citát generála Pattona „Války se vedou zbraněmi, avšak vyhrávají je lidé“ je vedoucí myšlenkou knihy.

* * *

Vede nás technický pokrok k válkám mezi roboty, nebo dodává prostě novou formu věčnému boji mužů, v němž může pěšák „zabít“ tank nebo letadlo raketou odpálenou z ramene, avšak v němž může být sám zabit pouhou kulkou? Článek hledá odpověď na tuto otázku.

„Problémy a rizika, před nimiž stojí Severoatlantická aliance v oblasti bezpečnosti, nemají tutéž povahu jako v minulosti“, konstatovaly hlavy států v Římě v listopadu 1991 na vrcholném setkání Severoatlantické aliance. Dva roky po pádu berlínské zdi vůbec neriskovaly, že si budou odporovat, avšak šly dále za tuto pravdu a pokusily se definovat nová ohrožení, která je nutno brát v úvahu, a techniku potřebnou k tomu, aby jim bylo možno čelit, jako jsou antirakety, průzkumné systémy a vhodné logistické prostředky. Naproti tomu, pokud jde o lidi, prostě konstatovaly, že „naše ozbrojené síly se přizpůsobí novým úkolům tak, že budou méně početné a pružnější“.

Ještě o dva roky později v těchto diskusích stále převládají politicko-průmyslová hlediska. To dokazuje trvalou platnost strategických úvah o všeobecné tendenci, která spočívá v přizpůsobování potřeb obrany potřebám techniky, namísto aby byly tyto úvahy převedeny na jednoduché průmyslové zřetely.

To zřejmě vyplývá z určité logiky, protože je nesporné, že technika zaujala určující místo za druhé světové války, ještě více během studené války a konečně v konfliktu o Kuvajit: „Jestliže se bojiště, které musíme brát v úvahu dnes, natolik liší od bojiště z roku 1940, není to proto, že se změnila geografie nebo topografie, nýbrž je to především výsledek technologického vývoje“, prohlásil francouzský ministr obrany v roce 1983.

Také je nesporné, že se počty vojáků na bojišti snížily v důsledku mechanizace a automatizace mnoha bojových úkonů, až na kosmickém bojišti vojáci nejsou vůbec: strategická obranná iniciativa nepředpokládala, že na palubách družic budou piloti nebo střelci. Takže, kdyby bosenští Srbové měli chuť nám čelit v kosmu družicemi nebo mezikontinentálními raketami, s jakým zápletem bychom byli připraveni bránit lidská práva a „nový světový řád“

v bývalé Jugoslávii bez ohrožení jediného lidského života, a to díky výhodám naší technologie! Avšak oni měli ten špatný nápad čelit nám na zemi, v horském a zalesněném terénu a dokonce v zastavěném terénu, pomocí minometů a samopalů, které i když nejsou posledního vzoru, přesto zabijí člověka, jakmile ho zasáhnou. Podobně vypadá velmi srovnatelná situace v Somálsku; je to hořká pilulka, především po nadšení z války v Perském zálivu v roce 1991, z níž někteří učinili trochu uspěchané závěry, že od nynějška je válka pouze otázkou elektroniky.

Za této nové světové situace, k níž se musí naše obrana přizpůsobit, přejdeme k „válce zbraní“ vedené na dálku techniky a tlačítky, nebo zůstaneme u věčné války lidí, i když bude „modernizována“? Nahradí umělá inteligence lidský mozek, nebo zůstane člověk vždy v boji nezbytný?

Elektronika všeobecně a umělá inteligence zvláště nesporně revolucionizovaly válečné „umění“ tím, že umožňují postřehnout to, co by nemohlo postřehnout žádné ucho, žádné oko ani žádný lidský mozek, například zjistit letoun a změřit jeho polohu na dálku desítek a stovek kilometrů. Nicméně je to pravda především v souvislých prostředích, jako je atmosféra nebo kosmický prostor: jakmile radiolokátor zjistí kovový předmět pohybující se velkou rychlostí ve vzdušném prostoru, děje se tak s nekonečně vyšší účinností ve srovnání s lidským okem a radiolokátor z toho může usuzovat, zda jde o vetřelce nebo o letící čápy. Na zemském povrchu, když magnetický detektor zjistí pod zvadlým listím kovový předmět, může se jednat o starou plechovku od konzervy stejně jako o minu. Stejně, když tepelné čidlo zjistí zdroj tepla na louce, nepostačuje to k přijetí závěru o přítomnosti bojovníka, stejně jako nelze usuzovat o přítomnosti proudového motoru, jakmile se zjistí horské místo na chladném nebi: pro rozlišení bojovníka od krávy nebo divočáka je nutno vytvořit skutečný termický obraz; především, pro vyhodnocení a využití obrazu tak složitého, jako je přítomnost člověka v úseku pozemního bojiště, je nutno vždy použít lidské inteligence.

Lidská inteligence má zřejmé omezení, především v rychlosti působení, v kapacitě uvažování, avšak přesto nebyla dosud překonána. Jestliže zbraně „strategické obranné iniciativy“ nemají na palubě žádného pilota, není tomu jenom proto, že vyžadují schopnosti zjišťování a rychlosti výpočtů, které se vymykají možností lidského mozku, ale také proto, že se od nich nepožaduje provádět složité taktické úvahy, které musejí respektovat zvláštnosti terénu a manévry nepřítelů.

Nahrazení lidského mozku umělou inteligencí předpokládá matematické modelování prostředí, v němž je nutno působit. Prostředím, jehož modelování je nejjednodušší, je kosmický prostor, kde je nulový tlak a kde, až na výjimečné manévry, předměty opisují dráhy přesně definované gravitačními zákony. Dokonce v atmosféře, i když je složitější, je možno také nahradit „živého“ pilota pilotem automatickým pro let z bodu A do bodu B po nejkratší trati. Pro pozemní vozidlo však „nejkratší cesta“ často znamená objíždět příkopy, balvany a kmeny stromů, nebo dokonce domy v zastavěném terénu; to je pro robota velmi nesnadné. Dnes by bylo technicky možné nechat letět letoun z Prahy do Brna s „robotem-pilotem“, avšak nelze svěřit „robotu-řidiči“ přepravu cestujících autobusem z ruzyňského letiště do středu Prahy.

Jestliže nelze pozemní válku vyjádřit rovnicemi jako válku pod mořem, ve vzduchu anebo v kosmu, není tomu tak proto, že věci jsou na zemi jednodušší, nýbrž naopak, protože tam jsou složitější. Přesto pozemní válka nutí intelektuály k úsměvu: na stupnici prestiže dostávají „palmu“ války, které jsou dostatečně jednoduché, aby mohly být vedeny skromnou

umělou inteligencí nějakého robota, namísto aby vyžadovaly rozsáhlé vypětí lidské inteligence.

Zkuste matematicky modelovat činnost ve městském prostředí, jako je Praha, pro „robota-řidiče“, nebo prostředí Bejrútu, Sarajeva nebo Mogadiša pro pozemního „robota-válečníka“, jaké vídáme ve filmech! Zkuste modelovat terén výcvikového prostoru Boletice! V hrubých rysech je to zřejmě možné pro použití řízené střely s plochou dráhou letu, která se spokojí s sledováním „makroreliefů“, aniž by se starala o „kostrbatost“ povrchu anebo o činnost na zemi, avšak to absolutně nestačí pro pozemní boj, možná kromě rovinatých a pouštních oblastí. „Rovná poušť bez překážek ... byla jediným válečným terénem, kde bylo možno plně aplikovat principy války v teoretické formě,“ napsal maršál Rommel o válce v poušti v roce 1942. Tento poznatek platil v ještě větším měřítku v roce 1991 v kuvajtské poušti, avšak v horském a zalesněném terénu, stejně jako v městských oblastech, musí teorie ustoupit pragmatismu, protože nelze sestavit matematické modely vhodné pro programování robotů. Umělá inteligence je tudíž nepoužitelná a nemůže nahradit inteligenci lidskou; dokonce technická převaha výzbroje ztrácí svůj význam, protože maskovací možnosti v přírodě snižují účinnost elektronických detekčních systémů, takže musejí zasahovat lidé na malé vzdálenosti vedení boje, často bez těžkého pancéřování, se zřetelem k požadavkům terénu.

Boj střely a pancíře je věčný, ale také asymetrický: na straně střely technologie dodala pěšákovi možnost zničit těžký tank nebo letoun pomocí rakety odpálené z ramene; avšak na straně pancíře ho technologie ponechala téměř tak zranitelným, jako byl jeho prehistorický předchůdce. V době balistických raket je možno zemřít výstřelem z pušky: v roce 1963 byl držitel nejmodernější jaderné síly na světě zabit v Dallasu dvěma kulkami z pušky a o dvacet let později byl jeden z jeho nástupců málem zabit výstřelem z pistole, když se připravoval zahájit studium amerického kosmického štítu.

Jistí lidé nyní říkají: „Proč klesat na technologickou úroveň protivníka a bít se na zemi, když disponujeme letouny a raketami? Postačí řešit problém na dálku hromadnými údery letectva nebo řízenými střelami s plochou dráhou letu, jako se to podařilo za války v Perském zálivu!“ Především v bývalé Jugoslávii se započalo, na rozdíl od Kuvajtu, s vysíláním pozemních vojsk v sestavách, které byly velmi zranitelné odvetnými operacemi. Nacházela se přece v podmínkách nejhorších pro vedení pozemního boje, které nebylo možno vyloučit hromadnými údery, i kdyby jim byla poskytována přímá letecká podpora, nebo podpora způsobem více „technologickým“ - působením proti nepřátelským letounům: to je situace, v níž mělo dojít k první vojenské akci v historii Severoatlantické aliance na konci února 1994.

Dále, vzhledem k této zranitelnosti vojsk Spojených národů, byla vojenská síla protivníka zřejmě mnohem slabší než irácká armáda v roce 1991, avšak její zranitelnost byla rovněž nižší, a to v jistých ohledech. Saddám Husajn si chtěl hrát na velkého pána s dobře organizovanou armádou, zejména s letectvem s centralizovaným velením. Doplatil na to, protože několik „chirurgických“ dobře umístěných úderů stačilo k vyřazení jeho bojového letectva; naproti tomu, jeho služby balistických raket, rozptýlené a decentralizované, vytvářely velké problémy koaličním silám, stejně jako je vytvářely - na jiných místech a za jiných okolností - rozptýlené milice v Libanonu anebo v troskách bývalé Jugoslávie. Je tomu tak proto, že organizace do integrovaných systémů, i když je přednostní cestou k účinnosti, je také zdrojem zranitelnosti. V mezním případě je možno likvidovat účinnost úplně integrovaného systému zničením jediného z jeho prvků jediným přesným úderem;

naproti tomu, pro zničení hrozby polovojenských skupin je nutno je pronásledovat individuálně a pobít je až do posledního bojovníka.

Konečně, i když připustíme, že existuje několik klíčových cílů, jejichž zničení v malém počtu postačuje k vítězství ve válkách, je nutno je zasáhnout, tj. zjistit, zaměřit jejich polohu a rozpoznat je. Za války v Perském zálivu v roce 1991 byla většina cílů nepohyblivé cíle, tj. cíle, které bylo možno zjišťovat družicemi a snadno rozpoznat, ať šlo o tanky v okopech na hranici Kuvajtu, nebo o strategické objekty umístěné v Bagdadu nebo v jeho okolí: proti prvním z nich bylo možno působit koberci pum a proti druhým přesnými samonaváděcími zbraněmi. Metoda pumového koberce je dnes považována za nepřijatelnou v zalidněných oblastech a použití samonaváděcích zbraní je technicky nesnadné proti pohyblivým cílům a cílům maskovaným v přírodě anebo v obydlí. Zajisté je ještě možné provádět „chirurgické“ údery „inteligentními“ zbraněmi proti takovým cílům, avšak za předpokladu, že voják na zemi - nebo v letounu letícím pomalu v malé výšce, tj. za stejných podmínek zranitelnosti - je zajistí, lokalizuje, rozpozná a označí „inteligentní“ zbraní, laserem pro označování cílů, jako to dělala letadla v Alžírsku pomocí dýmových granátů.

Technický pokrok nahradil dýmový granát laserem pro označování cílů, avšak princip se nezměnil: technologie může snížit určitá rizika, avšak nevytloučí je všechna, zejména při získávání průzkumných údajů ať o cílech, nebo o manévru. Průmyslové národy mají tendenci na to zapomínat a nechávají se ukolébat nebezpečnou a nerozvážnou pýchou: protože umějí přenést válku do technologických podmínek, zapomínají občas na to, že zabíjí palba a nikoli technologie, a protože uměly přenést válku do vzduchu a do kosmického prostoru, aby se vyhnuly pozemnímu boji, občas se chytají naivní naděje, že pozemní boj zcela vyloučí. Návrat na zem je velmi tvrdý, jakmile při příležitosti postkoloniální války, teroristické akce nebo nepokojů ve městě, nebo dokonce při operaci na „udržení“ míru zjistí, že jediným způsobem, jak získat průzkumné údaje a vést boj, je zasadit vojáky do dotyku s nepřítelem. Psychologická válka je superponována na tisíciletou válku, avšak nenahradila ji; zbrojní technologie znásobila moc lidí, avšak nevyřadila je.

„Války se vedou zbraněmi, avšak vyhrávají je lidé,“ pravil generál Patton. O půl století později zůstalo toto tvrzení od základu platné až do „technologické“ války mezi Východem a Západem; je platné ještě více v nynější situaci. Průmyslové národy by měly o této situaci uvažovat, protože v té míře, v jaké použijí technologické schopnosti k vyslání jaderných raket z jednoho kontinentu na druhý, ztratí morální schopnost vystavit svoje muže k obraně svých zásad.

Je pravdou, že při nynější porodnosti se člověk stává „vzácným zbožím“. Neboť co je vzácné (čeho je málo), to je drahé. Řešením není obcházet skutečnosti: je-li člověk „drahý“, je to dalším důvodem k tomu, aby byly věnovány rozpočtové prostředky na hledání prostředků vhodných napomoci tam, kde existuje skutečná potřeba bojovat, a tam, kde je člověk nejzranitelnější, to jest na zemi a v dotyku s nepřítelem.

JN

Projekt smíšených kombinovaných ozbrojených sil

V České republice se ozývají hlasy volající po potřebě vytvořit zcela profesionální armádu. Spolková republika Německo, Francie a jiné evropské kontinentální státy mají ozbrojené síly doplňované na základě všeobecné branné povinnosti, ovšem s relativně vysokým počtem děsloužících vojáků.

V této souvislosti je zajímavé seznámit se s článkem, jehož autory jsou plk. H. Havard a plk. M. Manel, uveřejněným v časopise *Défense nationale*, srpen-září 1994, zajímavým i z metodického hlediska. Článek byl zkrácen a redakčně upraven.

* * *

Po zkrácení vojenské základní služby na deset měsíců je odvod jako hlavní způsob doplňování pozemního vojska pod přijatelným prahem rentability. Důmyslná koncepce „odstupňované operační pohotovosti“ potvrzuje skutečnost, že většina francouzských pozemních jednotek je „ve spánku“. Za současného uspořádání je „levná armáda“ velmi drahá na to, čím je. Mezi mohutnou jadernou pumou, když nejsou francouzské životní zájmy ohroženy, a nepohotovým pozemním vojskem doplňovaným na základě všeobecné branné povinnosti nedisponuje Francie žádným nástrojem strategie odstrašování a pružné reakce pro prevenci a řešení krizí a pro likvidaci potenciálních ohnisek války, kterých by měla být (v případě potřeby) schopna se zúčastnit. Tímto nezbytným nástrojem jsou smíšené kombinované ozbrojené síly.

Výkonnost a účinnost ozbrojených sil

Argumenty předkládané zastánci odvodu jsou v podstatě tyto:

- vysoké výdaje na profesionální armádu,
- obtíže spojené s doplňováním profesionální armády.

Přistupovat k této věci z hlediska výdajů je správné, avšak pod podmínkou, že budou brány v úvahu všechny složky tohoto parametru a že nebudou zakrývány jiné: výkonnost a účinnost obou typů ozbrojených sil.

Někteří lidé tvrdí, že je neúčinné měřit výkonnost vojáků, „protože je často záporná, přinejmenším v daném okamžiku“. Rozuměj: v době míru ozbrojené síly odebírají část bohatství národa, aniž by mu něco navracely. Ekonomicky přesná analýza je v rozporu s dějinami a dnes také se strategií odstrašování. Mimo to je možno porovnávat výkonnost vojáků základní služby a děsloužících vojáků v daném zařazení. Díky operačnímu výzkumu velitelské orgány umějí vyhodnocovat účinnost pluků téhož typu v určité taktické situaci. Ozbrojené síly jsou nástrojem a zabývat se výdaji na ně bez vztahu k očekávanému účinku jejich nasazení nemá žádný smysl.

Mohou být vyšší výdaje na služné děsloužícího vojáka kompenzovány jeho vyšší výkonností? V mnoha oblastech by musel absolvovat dvojitý výcvik, aby mohl zastávat dvě

odlišné funkce. Na rozdíl od továren, které maximálně využívají svůj materiál, aby byl amortizován, pozemní vojsko využívá svou techniku v minimu potřebném k výcviku. Proto většina „válečných funkcí“ mimo období taktických cvičení umožňuje pouze omezenou činnost. Rentabilita personálu znamená, že každý má „mírové zařazení“ užitečné pro celek a pokud možno komplementární k jeho „válečnému zařazení“. Nicméně, zařazení vojáka na dvě odlišné funkce vyžaduje, aby každý absolvoval dvojí výcvik. Tato investice, nemyslitelná pro vojáka základní služby, je rentabilní u dělesloužícího vojáka se závazkem na pět roků a navíc musí vojáka motivovat k uzavření závazku. Konečně, vyhrazené funkce by měly mladým mužům nabídnout důležitý zdroj pro budoucnost. Problém náboru by našel řešení v moderní armádě tak, že by mladí lidé byli po uplynutí jejich závazku umístěni na pracovní trh.

Na základě tohoto ekonomicko-operačního přístupu je jasné, že každá studie týkající se výdajů na profesionální armádu, která by nebrala v úvahu všechny parametry problému, není spolehlivá. Je účelné pro každý typ pluku různých druhů vojsk stanovit vyčerpávající přehled „válečných a mírových funkcí“, vhodný k tomu, aby po sestavení dvojic umožnil souběžné plnění funkcí zastávaných jedním vojákem, který má dvojí odbornost. Protože není možno takto postupovat, nemůže být velikost profesionální armády hodnocena přesně a výdaje, které se jí týkají, nemají žádný základ. Úspory počtů takto dosažitelné lze odhadnout ve výši minimálně 20 %.

Výdaje na udržování techniky

Dalším důležitým činitelem, na který se v úvahách zapomíná, jsou výdaje na udržování techniky, které každoročně představují 20 % rozpočtu pozemního vojska. Zde se jedná o relativně novou koncepci, jejíž vliv v logistické oblasti začínáme teprve chápat. Technické vybavení pozemního vojska představuje kapitál, jehož hodnota se vyvíjí ve funkci stárnutí druhů výzbroje a výdajů spojených s nákupem nových prostředků. Tyto zavedené druhy výzbroje se používají pro běžné potřeby útvarů a pro výcvik vojsk. Tento provoz přináší opotřebování určitých dílů, jež je omezováno technickými zákroky, které jsou však spojeny s výdaji na ošetřování (cena náhradních dílů a pracovní síly), a to po celou dobu životnosti techniky. Výdaje na udržování jsou součtem výdajů tří druhů a mohou být zhruba rozděleny takto:

- výdaje na nákup: 30 %,
- výdaje na provoz: 10 %,
- výdaje na ošetřování v míru: 60 %.

Tato procenta ukazují, že samotné výdaje spojené s ošetřováním zbraňového systému v dobrém a provozuschopném stavu během jeho životnosti jsou dvojnásobkem jeho pořizovací ceny, což stojí za úvahu.

Pro veškerou výzbroj, k níž patří různé druhy techniky rozdílného stáří, jsou výdaje na ošetřování rozděleny téměř rovnoměrně v dlouhém období. Celkové roční výdaje na provoz a na ošetřování techniky pozemního vojska jsou ekvivalentem platů za stejné období, což si zasluhuje pozornost. Zde se vnučuje otázka: jaký bude během příštích dvaceti pěti let důsledek profesionalizace pozemního vojska na výdaje spojené s provozem a ošetřováním?

Ve prospěch snižování výdajů na udržování techniky působí tři prvky:

- princip dvojí odbornosti, který by umožňoval „ušetřit počty“ dílenských techniků základní služby, jejichž produktivita není vysoká; odhad zisku činí minimálně 50 %,
- zařazování řidičů zároveň jako mechaniků, což je zárukou lepšího používání techniky než v armádě tvořené vojáky základní služby; to znamená méně oprav, a proto menší počet pracovních hodin i nižší počet spotřebovaných náhradních dílů, jakož i nižší zásoby, které je nutno udržovat,
- cvičení pravidelně opakovaná tvoří velkou část vojenských činností: opotřebovávají potenciál, tj. využívají materiál pro výcvik střídajících se vojáků základní služby a předávajících si techniku během její životnosti.

Proto by bylo u profesionální armády možno snížit bez nepříznivých důsledků přibližně o 20 % roční používání drahých zbraňových systémů. Protože je stupeň vycvičenosti pluku úměrný době výcviku u techniky obsluhované stejnou skupinou (obslouhou, osádkou), jednoduchá kalkulace dokazuje, že s ročními úsporami 20 % dosaženými u profesionální armády bude stupeň vycvičenosti dělesloužících se závazkem na pět roků třikrát až čtyřikrát vyšší než u armády nynější. Lze odůvodněně předpokládat, že u profesionální armády bude ročně dosaženo úspor ve výši 25 % v oblasti udržování techniky.

Poměr výdaje - účinnost u současné armády

Účinnost armády je především její schopnost rychle se soustředit jako celek, nebo soustředit část jejích prostředků, v závislosti na intenzitě ohrožení, na válčisti určeném politickými rozhodovacími činiteli, jimž je podřízena, nebo vnuceném nepříteli. Potom se projeví stupeň vycvičenosti. Vcelku se účinnost E_f rovná součinu dvou činitelů: schopnosti soustředění F_c a vycvičenosti D_e :

$$E_f = F_c \times D_e$$

Soustředit síly špatně vycvičené, nebo nebyť schopen soustředit síly dobře vycvičené je totéž: jejich účinnost je blízká nulové; to je problém vzájemných poměrů v rámci globálního systému tvořeného třemi druhy ozbrojených sil (myšleno francouzských ozbrojených sil). Schopnost soustředit pozemní vojska určité velikosti v zámoří znamená disponibilitu patřičných námořních nebo leteckých přepravních prostředků. Je skutečností, že schopnost soustředění francouzských pozemních vojsk je nedostatečná. Přesvědčivým příkladem je válka v Perském zálivu: britské pozemní vojsko, jehož početní stav je poloviční ve srovnání s francouzským pozemním vojskem, vyslalo do Iráku třikrát větší síly během poloviční doby. Tato neúčinnost je důsledkem svobodného politického rozhodnutí a jeho důsledků na organizaci: především délka vojenské základní služby nepostačující k „rentabilitě“ výcviku vojáků základní služby a ke stmelení a výcviku jednotek; dále omezení pro zasazení jednotek mimo „národní“ území a konečně - kombinace vojáků základní služby a dělesloužících vojáků u většiny pluků znemožňuje jejich zasazení mimo státní území.

Nedostatky v této oblasti znemožňují rychlé vyslání expedičních vojsk, která by mohla mít vážný vliv, a také záloh k jejich posílení.

Smíšené kombinované ozbrojené síly

Navržený profesionalizovaný sbor je rozčleněn do tří stejných částí, z nichž každá je složena z jedné tankové divize, jedné mechanizované divize a z přízrůsobilného

kontingentu armádních prostředků. Každá část má vysokou logistickou autonomii, a proto může být zasazena nezávisle na ostatních.

Pozemní vojsko tvořené vojáky, kteří absolvovali tříměsíční základní službu podle zákona o všeobecné branné povinnosti, má dvě složky:

- vojsko tvořené motorizovanými pěšími pluky sloučenými do divizí mobilizovanými povoláním části (přibližně jedné třetiny) kontingentu: jde o „výzvu“, o částečnou mobilizaci,

- národní garda podřízená četnictvu, jejíž rámec tvoří důstojníci a poddůstojníci v záloze, kteří odešli od profesionalizovaného sboru a jejíž mužstvo tvoří dvě třetiny kontingentu: jde o „druhou výzvu“, o úplnou mobilizaci.

Existují tři důvody, proč je k profesionalizovanému sboru přidružena armáda pěšáků vytvořená na základě všeobecné branné povinnosti:

■ **důvod politický:** obrana národa nemůže být svěřena zvláštní kastě jednotlivců, kteří by přirozeně měli tendenci povyšovat se na skupinu odtrženou od národa. V době, kdy všichni, nebo téměř všichni souhlasí s nezbytností obnovit určité tradiční hodnoty a občanské ctnosti by zrušení všeobecné branné povinnosti bylo vážnou chybou,

■ **strategické důvody:** neznámé veličiny týkající se politické stability v Evropě, islámský fundamentalismus aj. vytvářejí ohniska mezistátních konfliktů, u nichž nikdo nemůže předvídat ani jejich činitele, ani jejich rozmach, ani jejich intenzitu. Jaderné odstrašování neposkytuje stoprocentní jistotu a skutečnost, že eventuelní agresor ví, že by musel bojovat proti stovkám tisíců pěšáků, je nezbytným doplňujícím odstrašujícím činitelem,

■ **technické důvody:** většina odborníků zdůrazňuje nedostatečnost početních stavů pěchoty u moderních armád. Trpí tím i francouzské pozemní vojsko; když už je nutno cvičit bojovníky, je výhodnější naučit je používat jednoduché zbraně, s nimiž by museli bojovat.

Všechny druhy vojsk by se podílely na vytváření pozemního vojska tvořeného na základě všeobecné branné povinnosti. Velitelé by během své kariéry byli v něm zařazeni několikrát. Družební vztahy mezi profesionalizovanými a teritoriálními pluky a také střídání aktivních velitelů mezi nimi by podporovaly kontakty mezi oběma druhy pozemního vojska, které jsou nezbytné k tomu, aby teritoriální pluky byly zdrojem náboru dělesloužících pro profesionální svazky.

Podle kalkulací autorů (vyjádřených v početních stavech) by počty smíšených kombinovaných sil pozemního vojska byly v míru:

- u důstojníků nižší o 19 %,
- u poddůstojníků nižší o 18 %,
- u mužstva vyšší o 0,3 %. přičemž by se počet aktivního mužstva (dělesloužících) zvýšil více než trojnásobně a počet vojáků základní služby by se snížil na polovinu,
- u celého pozemního vojska o 5,5 %.

Souhrn služného všech vojáků smíšených kombinovaných ozbrojených sil by byl ve srovnání se současným stavem vyšší. Avšak po odečtení úspor dosažených v oblasti ošetřování techniky by bylo nutno rozpočet na obranu zvýšit jen o necelé jedno procento.

Při úplné profesionalizaci letectva (přičemž by bylo nutno nahradit vojáky základní služby dělesloužícími v poměru 7:5) a námořnictva by se rozpočet na obranu, zahrnující pozemní vojsko, letectvo a námořnictvo, zvýšil o 2,5 %.

Zcela přirozená je otázka, jakou účinnost lze očekávat od smíšeného kombinovaného pozemního vojska ve srovnání se současným stavem. Profesionalizovaný sbor by byl prostředkem, jehož „tvrdé jádro“ tvořené dvěma divizemi by bylo k dispozici bez předběžného vyrozumění. Jeho vycvičenost by byla trojnásobně vyšší, než je tomu u armády, jejíž mužstvo tvoří vojáci základní služby. Po zasazení na válčišti může být posílen dvěma dalšími svazky. Ve srovnání se současným pozemním vojskem je součin schopnosti soustředění a vycvičenosti $F_c \times D_e$ desetinásobný:

- výdaje vyšší o 2,5 %,
- účinnost vyšší desetkrát.

Z politických a technických důvodů by zavedení profesionalizace mělo být rozvrženo na pět let a měly by mu předcházet štábní studie. Během tohoto přechodného období by každoročně 20 000 dělesloužících nahradilo 25 000 vojáků základní služby a základní vojenská služba by se postupně zkracovala z deseti na tři měsíce.

Síla armády spočívá jak v její celkové organizaci a v racionalitě struktur jejích svazků, tak ve výkonnosti zbraní i v hodnotě mužů, kteří je obsluhují. Chce-li Francie přesvědčit svoje evropské partnery, že je nutno vytvořit společnou věrohodnou obranu, musí přinést důkaz svých schopností vytvořit vojenský nástroj odpovídající požadavkům doby, v níž - ať se nám to líbí, nebo ne - jsou neúčinné organizace odsouzeny k zániku. „Má-li tato národní přestavba začít armádou, je to jen v souladu s přirozeným řádem věcí“ - takto se vyjádřil před šedesáti lety pplk. de Gaulle ve svém spise „K profesionální armádě“. V současné perspektivě může být smíšená kombinovaná armáda pákou francouzské aktivní diplomacie ve prospěch proslulého „evropského pilíře“, znovuvyvážené aliance nezbytné k udržení míru.

Válka a lidskost

Může vůbec ve válce existovat lidskost? Může se lidskost skrývat ve vojenské uniformě? Nespočet příkladů o nelidskosti z válek v minulosti i ze současných ozbrojených konfliktů dokazuje, že v demokratickém státě vůbec není lhostejné, komu se do rukou svěří k obraně zbraně a jak s nimi bude naloženo. Proto příkazem dneška je, aby v nejvlastnějším zájmu lidstva, vojáky byli lidé nejen vysoce odborně, fyzicky a psychicky zdatní, ale též skutečně mravní a plně oddaní myšlenkám humanity.

Na sklonku roku 1994 natočil Český armádní film v režii Mgr. P. Fojtíka ve spolupráci s odborem mezinárodního práva sekce zahraničních vztahů Ministerstva obrany ČR film výstižně nazvaný *Válka a lidskost*. Jeho cílem je podat vojákům v základní službě a jejich velitelům informace o existenci a smyslu mezinárodního humanitárního práva, o opodstatněnosti jeho vzniku a současných důvodech jeho trvání včetně vysvětlení nejzákladnějších pravidel chování vojáka v boji.

Odborným poradcem tohoto filmu byl ředitel odboru mezinárodního práva správy zahraničních vztahů Ministerstva obrany ČR pplk. JUDr. Pavel Liška. Náplní této sekce je kromě řady dalších jiných povinností soustavně usilovat o šíření mezinárodního humanitárního práva v naší armádě. Z rozhovoru s pplk. JUDr. P. Liškou jsme se dozvěděli o ohlasu tohoto snímku v zahraničí a přípravě projektu k natočení pěti filmů, které mají být realizovány v roce 1995. Námětem jednotlivých filmů jsou specifické otázky mezinárodního humanitárního práva.

První snímek tohoto souboru seznamuje diváky nápaditým způsobem se základními prameny mezinárodního humanitárního práva od první ženevské konference v roce 1863 až do dneška. Ke ztvárnění této části snímku byly vybrány zajímavé záběry z archívů Českého armádního filmu, České televize z válek a ozbrojených konfliktů, které se odehrály v průběhu tohoto století. Některé historické snímky poskytl Mezinárodní výbor Červeného kříže se sídlem v Ženevě a Institut H. Dunanta.

Podstatná část tohoto filmu je věnovaná základním pravidlům chování vojáka v boji. Natáčení hraných scén se zúčastnili příslušníci výcvikové základny mírových sil OSN v Českém Krumlově a brigády rychlého nasazení. Exteriérové scény byly natočeny na letišti Bechyně za odborné spolupráce plk. Ing. Miroslava Mana ze štábu pozemního vojska.

Nejlepším důkazem dobré spolupráce všech, kteří přispěli k zpracování tohoto snímku, bylo, že od vypracování scénáře až po zhotovení první kopie filmu, včetně anglické verze, uplynulo pouze šest týdnů.

Mezi prvními diváky byli také účastníci Mezinárodní konference o aplikaci mezinárodního humanitárního práva v ozbrojených silách, která se konala ve dnech 5. až 7. prosince 1994 v Garmisch-Partenkirchenu ve Spolkové republice Německo. Členem delegace Armády České republiky byl pplk. JUDr. P. Liška, který na konferenci uvedl také dele-

gátům nový český výukový film a seznámil je s projektem k natáčení dalších pěti filmů jejichž námětem bude např. řízení válečných operací, odpovědnost velitelů podle válečného práva, další z řady filmů bude věnován problematice zdravotnické služby, působení duchovního personálu, ochrany osob za ozbrojeného konfliktu, zakázaným prostředkům vedení války atd. Z rozhovoru s pplk. JUDr. P. Liškou po jeho návratu z konference jsme se dozvěděli, že film byl přijat příznivě vzhledem k jeho vysoké profesionální úrovni. Zájem vzbudila také nabídka české delegace na spolupráci při natáčení následujících filmů v roce 1995.

O film projevíli zájem příslušníci ozbrojených sil USA, Kanady, Švýcarska a dalších států. Např. v rámci reciproční výměny mezi ministerstvem obrany Švýcarska získáme v nejbližším období počítačový program v šesti světových jazycích s námětem vedení bojových operací podle norem válečného práva. Při natáčení nových filmů se počítá s účastí Mezinárodního výboru Červeného kříže v Ženevě a zástupců příslušníků ozbrojených sil členských států NATO. Nový snímek Českého armádního filmu se stane i součástí výukového programu Institutu mezinárodního humanitárního práva v San Remu, kde se pravidelně školí důstojníci armád z celého světa v oblasti mezinárodního humanitárního práva.

Pro rozvoj mezinárodních aktivit při výměně zkušeností z oblasti mezinárodního humanitárního práva je v uplynulém roce příznačné navázání četných kontaktů, které mohou přispět k účinné spolupráci zejména při šíření mezinárodního humanitárního práva mezi příslušníky ozbrojených sil armád světa.

Vždyť vztah k humanitárním normám světa a respektováním základních pravidel chování v boji je bez nadsázky ukazatelem kulturní úrovně každého příslušníka ozbrojených sil.

Věra Kosinová, prom. fil.

Divizní generál in memoriam František BLÁHA

* 26. 2. 1886 Poděbrady

† 21. 5. 1945 Terezín

Generál Bláha byl při jakémkoli jednání nekompromisní k vlašným a tvrdý k zbabělým, především však byl tvrdý k sobě. Při svém relativně vysokém věku (téměř šedesát let) jezdil ve sněhu a dešti na kole desítky kilometrů, jen aby mohl „svoji“ organizaci rozšířit ... Pro vlast a národ vykonal práci, jakou za celou dobu německé okupace vykonal málokterý vysoký důstojník ...

Po ukončení nižšího gymnázia získal další kvalifikaci na soukromé škole, kde absolvoval obchodní kurz. Jednoroční prezenční službu v rakousko-uherské armádě vykonal u zeměbranceckého pěšího pluku 12 v Čáslavi, ke kterému nastoupil záhy po zahájení první světové války. Tentokrát již v hodnosti poručíka v záloze. Sedm dní po příjezdu na východní frontu, 29. listopadu 1914, padnul do ruského zajetí.

V zajateckém táboře se dobrovolně hlásil do vznikajícího Čs. vojska na Rusi, avšak k 1. čs. střelecké brigádě se dostal až koncem června 1916. Za jedenáct měsíců poté (mezitím stačil úspěšně absolvovat důstojnickou školu v Kyjevě) odešel k záložnímu praporu 6. střeleckého pluku. Na podzim 1917 už v hodnosti poručíka nastoupil u náborové komise generála Jaroslava Červinky.

Krátce po ukončení kurzu u francouzské vojenské mise byl kapitán Bláha jmenován komisařem města Samary. Potom krátce velel 10. rotě a v září 1918 se stal vojenským velitelem Jekatěrinburku. Od června následujícího roku již zastával úřad dispozičního důstojníka odboru Generálního ubytovatele Čs. vojska na Rusi, poté důstojníka pro spojení štábu Sibiřské armády a dnem 14. srpna 1919 byl jmenován vojenským atašé u 1. sibiřské armády. Major Bláha svoji sibiřskou anabázi ukončil u štábu Dálého východu, kde se zabýval evakuací Čechoslováků do vlasti.

Podobně jako mnoho jiných „brášek“ našel i František Bláha během pobytu v Rusku svoji životní družku - Valentinu Petrovnu. Manželé přijeli do Prahy až v červnu 1921.

Bláha byl v hodnosti majora přijat do tvořící se čs. branné moci. Mírovou službu zahájil na zpravodajském oddělení hlavního štábu. Následující rok byl odvelen na Podkarpatskou Rus k pěšímu pluku 21 a později k pěšímu pluku 45 v Chustu. Po odvelení praporu převzal v prosinci 1923 podplukovník Bláha velení celého pluku.

V této funkci absolvoval další kurzy, zejména kurz pro velitele vojskových těles a pak kurz pro vyšší velitele v Praze. Ovšem sám také v řadě kurzů přednášel, jako například po přidělení k Pěchotnímu učilišti v Milovicích. Tehdy plukovník Bláha zastával funkci zástupce velitele

učiliště a současně byl učitelem praktické části kurzů pro první ročník posluchačů vysoké školy válečné a pro velitele vojskových těles.

Koncem roku 1932 převzal velení 21. pěší brigády v Košicích, odkud po roce odešel do Prahy jako velitel Velitelské školy. Krátce poté byl jmenován do první generálské hodnosti - brigádního generála. Na jaře 1935 se odstěhoval do Josefova, neboť byl ustanoven velitelem tamní 7. pěší brigády. Svoji poslední funkci v předválečné čs. branné moci - zástupce velitele 4. pěší divize v Hradci Králové brigádního generála Karla Kutlvašra - převzal dnem 1. ledna 1938.

Také generál František Bláha se po německé okupaci aktivně zapojil do činnosti Obrany národa, ve které zastával funkci velitele v severovýchodních Čechách se střediskem v Hradci Králové a po zatčení divizního generála Z. Nováka (22. června 1944), který vybudoval třetí zemské vedení Obrany národa v Čechách a zapojil vojáky do Přípravného revolučního národního výboru, pokračoval v jeho činnosti na krátkou dobu právě František Bláha z titulu prvního zástupce generála Nováka.

Ještě předtím se snažil vytvořit velitelskou síť ve význačnějších politických, průmyslových a strategicky důležitých střediscích severovýchodních Čech. Proto počáteční práce jeho skupiny spočívala ve vyhledávání spolehlivých vyšších důstojníků a jejich povšechné informování.

Postupem času se mu podařilo vytvořit tuto velitelskou síť: Turnov - major Cerman, Mladá Boleslav - podplukovník Sokolář (zastřelen během heydrichiády) - potom podplukovník Toufal, Jičín - plukovník F. Vondráček a major Kruliš, Jaroměř - podplukovník Hnilica, Náchod - podplukovník Šlais, Hradec Králové - plukovník B. Borecký, major M. Černý a nakonec štábní kapitán F. Umlauf, Třebechovice - podplukovník L. Vlasák, Nový Bydžov, Chlumec nad Cidlinou a Poděbrady - plukovník J. Pánek (zastřelen za heydrichiády), Rychnov - podplukovník Gakš, Potštejn - plukovník Květoň a major V. Kurz, Pardubice - podplukovník E. Maršák (umčen gestapem v Pardubicích) a plukovník Vondra. Přelouč - major J. Mikšíček, Vysoké Mýto - major Lakomý a kapitán vládního vojska J. Vrátník, Choceň - major F. Novotný, podplukovník Hrstka, podplukovník Kučera, major Krejčí, kapitán Kubík a štábní kapitán Seidl, Česká Třebová - podplukovník Navara, Litomyšl a Polička - podplukovník Pokorný, Havlíčkův Brod, Humpolec, Hlinsko a Chotěboř - plukovník Buben a major Bachna. Spojkami na ústředí, respektive na generála Nováka byli podplukovníci Slávek Weinstein a J. Růžička.

Na přelomu let 1943/1944, kdy situace začala, podle přesvědčení generála Bláhy, dozrávat, vydal rozkaz, aby velitelé jednotlivých podúseků či středisek vytvářeli potřebné štáby a navázali styk s určenými politickými komisaři a ostatními místními organizacemi.

Prostřednictvím zpravodajského důstojníka štábu - štábního kapitána Františka Umlaufa navázal v létě 1944 Bláhův štáb spojení a spolupráci s Velkým Josefem - nadporučíkem J. Šanderou. Velitel paravýsadku Barium měl mít vytvořenou organizaci čítající 56 000 mužů (Hradecko 27 000, Opočansko 8000, Nechanicko 6000 atd.), kterým podle úmluvy s generálem Bláhou měl být dodán velitelský sbor jeho vojenské organizace a současně připojeny jednotky získané Bláhovou organizací, jako Sokolové, policie, četnictvo, vládní vojsko a další.

V důsledku toho generál Bláha rozdělil svůj úsek na tři a později na čtyři divize. Velitelem 1. divize se stal brigádní generál A. Slunéčko, který tehdy žil v ilegality na Turnovsku. Tato jednotka zahrnovala Turnov, Mladou Boleslav a Jičín. Druhou divizi tvořil Hradec Králové, Jaroměř, Náchod, Rychnov, Nový Bydžov a Chlumec. Plukovník B. Borecký byl určen velitelem 3. divize, která pokrývala Pardubice, Přelouč, Vysoké Mýto, Choceň, Českou Třebovou, Litomyšl a Poličku. Poslední, čtvrtá, divize pak zastřešovala Havlíčkův Brod, Humpolec, Hlinsko a Chotěboř. Jejím velitelem se měl stát plukovník generálního štábu Buben.

Po prvním hlášení do Londýna o vojenské organizaci v severovýchodních Čechách byl generál Bláha čs. zahraničním odbojem potvrzen jako velitel tohoto úseku pod krycím jménem Blažena. Současně byli schváleni i velitelé jednotlivých úseků, respektive divizí.

Poté generál Bláha požádal čs. velení v Londýně, aby veškerá nařízení, zvláště k povstání, mu byla dáována za souhlasu Moskvy. Na potvrzení přijetí svého požadavku žádal o sdělení hesla: „Boženko, vše je v dohodě“. Hlavní velitel divizní generál S. Ingr jej v následující depeši ujistil,

že „vše se děje a bude dít za souhlasu Moskvy“. Ovšem požadované heslo odvyšlal jen Londýn, Moskva mlčela.

Hlavní velitelství čs. branné moci v Londýně žádalo 1. října 1944, aby Bláha do sedmi dnů hlásil místa pro shozy zbraní, jejich počty a druh. Dále požadovalo přípravu míst k uskladnění, povozy k převozu a strážě k hlídání zbraní.

Snad právě tento urychlený požadavek generálu Bláhovi naznačoval, že rozkaz k povstání může očekávat v nejbližší době - koncem října nebo v první polovině listopadu. Sám byl rozhodnut akce nezačít dříve, dokud Rudá armáda nepřekročí Bílé Karpaty. Pro tento případ měl v úmyslu zajistit Českomoravskou vysočinu a tuto udržet až do příchodu sovětských jednotek. Současně počítal se zajištěním severního směru - přechodů v Krkonoších a Orlických horách a také západního a jihozápadního směru proti jednotkám SS v Milovicích a Benešově. Dále počítal, jakmile to situace dovolí, provést v celém úseku mobilizaci, vyčistit a obsadit pohraničí postupem až na Soví a Rychlebské hory.

Mezitím pokračovaly přípravné práce urychleným tempem. Byli vyhledáni a informováni vytipovaní důstojníci pro štáby budoucích jednotek, procvičovalo se technické provedení přijetí shozených zbraní. Prostřednictvím ilegální komunistické organizace vojáci získali podrobné plány letiště v Hradci Králové. Tamní Rakušané dokonce slíbili provádět rozkladnou činnost mezi ostatními německými letci a pro případ přepadení letiště slíbili přidat se k českým vlastencům. Postupně bylo získáno několik důstojníků a asi 600 letců. Výsledek této spolupráce se plně projevil v květnu 1945, kdy Rakušané odstranili velitele příslušníků SS, zničili letadla, a proto nemohlo být provedeno jak zamýšlené bombardování Hradce Králové, tak zesílení letectva při náletu na Prahu ...

V tomto stavu příprav byla vyražena organizace Velkého Josefa. Již 4. října začalo zatýkání železničářů v Jaroměři a Hradci Králové. Při jejich výslechu na gestapu došlo k prozrazení i vojenské organizace generála Bláhy. Zatčení byli všichni podvelitelé úseku až na podplukovníky Gakše a Pokorného, kteří uprchli. Dále byla zatčena část důstojníků určených pro štáby nebo jako velitelé. I když Barium omezilo svou činnost, 16. ledna 1945 se při zatýkání u Žamberka těžce postřílel Velký Josef, který na následky zranění zemřel v hradecké nemocnici začátkem března. Druhý den radiotelegrafista skupiny Malý Josef (četař aspirant J. Žižka) spáchal sebevraždu ...

Generál Bláha, aby se vyhnul eventuálnímu zatčení, odjel z Hradce Králové 2. října 1944 do Josefova, kde měl hlášen trvalý pobyt. Cestou domů se ještě zastavil v bytě plukovníka B. Boreckého, aby mu vydal směrnicí pro další činnost. Prý jakmile se poměry uklidní, zase se vrátí. Již 17. listopadu 1944 jej gestapo vylákalo na schůzku s „nějakým“ důstojníkem. Samozřejmě že následovalo zatčení, výslechy v hradecké věznici.

Byl přesvědčen o naprosté porážce Němců. Nebral proto své zatčení nikterak tragicky, neboť věřil, že všichni spoluzatčení z toho šťastně vyvážnou, protože válka skončí dříve, než dojde k soudu. Ze stejného důvodu při výsleších na gestapu mluvil velmi otevřeně a přímo řekl, že Němci válku prohráli...

Za věznění v Terezíně pak svým spoluvězňům často opakoval, že „tyto naše zkušenosti nám nemohou nikterak uškodit, neboť nám pomohou k ráznému vyúčtování s Němci jednou provždy“. Díky zrádnému skvrnitému tyfu, kterému nakonec podlehl v osvobozeném Terezíně, ztratila čs. armáda dalšího vynikajícího důstojníka ...

PhDr. Zdeněk Vališ

From the Editor. Major-General Ing. Pavel Jandáček, Deputy Chief of Staff ACR, writes about the process of transformation of the Czech Army which affected nearly every career officer or civilian employee and their dependants. At present, posts at strategic and operational levels are occupied by politically uncompromised and professionally capable generals and officers. Similar changes are running even at lower commanding levels, so that from the statistical point of view transformation has influenced all professional soldiers. In 1995 Czech Parliament will pass several important laws, especially those concerning defence, military and compulsory conscript service. Military training and schooling systems are going to be reorganized. All above mentioned problems are explained and discussed on the pages of *Vojenské rozhledy* Review which is becoming quite helpful tool to those changes now.

Defensive Strategy and Modern Army by Col. Ing. Václav Svoboda. Not only within the Czech Armed Forces, but also even in the forces of other states there is a number of problems concerning present changes of their strategic position. Armed forces give way to so called defensive strategy, by which we mean their basic orientation and sum of principles, proceedings and control over the military, excluding its usage for aggressive political purposes. The author treats such basic functional and system attributes of modern forces in detailed manner and even takes note of their non-military involvement. The article is accompanied with the table of such attributes and two security risks/military potential graphic charts.

Institute for Defence Studies ACR by Major-General Ing. Emil Antušák. The author of this article is the director of Institute for Defence Studies, Army of the Czech Republic (IDS ACR), which was constituted towards January 1, 1995, through the reorganization of Institute for Operational Art Studies, ACR GS, Military Research Information Institute and *Vojenské*

rozhledy Military Review editorial staff. IDS is a scholarly institution of the Army of the Czech Republic (ACR) which serves as a decision making support for Ministry of Defence (MOD) main officials and ACR General Staff (ACR GS) providing them all necessary information of strategic and operational character for the development of corresponding scholarly, informational, educational, coordinative, expert and consultative activities in favour of conceptual and system response to security and state defence problems and military arts. It is a detachment directed by ACR GS. In this article, basic tasks of this Institute are discussed and activities connected with them are mentioned. We do not miss even an IDS organizational structure chart together with IDS contact address.

Assumed Strategic Changes in the Military Art and their Economic Potenciality by Lt. Col. Ing. Josef Janošec, CSc. Based on the transparency of security, security policy and defence terminology, the author demonstrates ties between international relations and military art which are the foundations of prospective hypothetic and strategically important changes that are going to be supported at macroeconomic level. In the second part, he draw up the economic dimension of such strategical changes. Actually, he creates a vision of the future which will be economically supported by integration--cooperation--profesionalism alignment.

Modelling Trends in the Military by Ing. Karel Lukáš, CSc. In this article, there are some characteristics of computer modelling directions and spheres of its usage within the military. The author regards as most-up-to-date trends in the field of simulation the following: object-oriented programming, interactive simulation in real time (virtual reality) and distributed interactive simulation. He also explains those terms in full detail and presents their assets for the military applications. He stressed the fact that even if the prices for the acquisition of such simu-

lation models might be high, quick return of such investment was indisprovably proved.

Ideas for 21st Century Armed Forces Pattern by Col. Ing. František Valach, CSc. Owing to the fact that even in the future our peaceful international relations are to be supported among others by functional and prepared armed forces of independent and sovereign states, the author proposes verbal model of imaginary standard army of a small nation, accompanied by its graphic pattern. He comes to the conclusion that prospective armed conflict, as the case may be, won't be based on ungovernable inner sources of its own, but it will be the result of protracted tendencies in political, social, security etc. areas, and therefore it is necessary for us even now to study all needs tied to security field and not to wait till some military threat is arising.

Partners, or Allies? A Research at the Approach of the Czech Republic to NATO by Annet Hogeling. The author is a Dutch research worker who was here under a short-term contract with Institute for Defence Studies. She explored all security aspects of international relations in the post-Cold War period. She came to the conclusion that the next and probably most important step towards European stability and prosperity ought to be full membership of East-European states in NATO, particularly those of so called Visegrad Group: Poland, Hungary, the Czech Republic and Slovakia.

Military School System Reconstruction: Some of the Starting Points by Ing. Ladislav Klíma, CSc. The author tries to find the solution for the future shape of military training and education, as well as personal sources of moral and civic revival within ACR. He explains possible incentives for military education development and deals with recruiting a prospective professional ACR. He defines common characteristics of professional careers and with the regard to changes in the armed forces he analyses their influence on military training and education. The proposals for an alternative pattern of military school system are very inspiring. The following ones are characterized in detail: Fixed Military Education, Training and Personnel Management; Soldier/Citizen in Uniform Concept; "Ex Ante"

Investment Concept for the Future; and finally Military Education Subsystems Concept. And at the end he draws up evaluation criteria for those alternative ideas.

Noncommissioned Officer: Professional Career Guide by Ing. Miloš Janda. With the ACR transition towards a semi-professional forces, we need to solve new professional relations, new professional reclassification which will create foundations for this brand-new army. Since the commission preparing new personnel management system is concentrated on commissioned officers mostly, the author of this article deals with career management of the enlisted force, which he proposes to label as „warrant officers“. He worked up Warrant Officer Corps functional hierarchy, he made up a military occupational specialty table and set up development career rules. As a result of this work, Institute for Defence Studies (the author is a member of its staff) has drawn up career scheme from the very trainee, over noncom and warrant officer to the entry to the officer corps.

OPERATIONAL ART

Defensive Operation: Preparation and Procedures by Col. Ing. Josef Němec, CSc. and Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. This article solves the main principles of preparation and conducting defensive operation. Its aim is to put into pieces starting points of ACR operational usage in accordance with operational manual published in September 1994. The article explains basic applied terms and the linkage among them. Defensive operation is treated as system or process. The system of defence covers some new, non-traditional categories, such as fire and electronic impact on the enemy, forces protection, new concept of armed security and close spatial defence. Defence as a process is solved in all stages and aspects of its preparation. The main stress is put on the state borders coverage and manoeuvre defence.

As to Some Command and Control Problems by Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. The purpose of this article is to make clear the problems of command and control to our readers, according

to a proposed manual "Defensive Operation Preparation and Procedure", published in September 1994. We try to show basic changes in comparison with traditional understanding to command and control, especially introducing C³I system in ACR surroundings and to draw out staff and commander's position and task in the preparation and conduct of operation.

OPINIONS AND CONTROVERSY

As to Armed Forces Command in Time of Peace and War by *GSO Col. Ing. Milan Kubeša, CSc.* The content of this article is a polemic on commanding the forces in time of peace and war under the circumstances of the transformed ACR. Closing the article, the author puts forward his own opinion on the creation of ACR organizational structures associated with the command effectivity in peace and war, published in *Vojenské rozhledy* Review 9/94, p. 33 by Ing. Jiří Florian and Ing. Miloš Janda.

Anti-Aircraft Rocket Combat Use: Some Aspects by *Lt. Col. Ing. Peter Baráth, CSc. and Lt. Col. Ing. Vojtěch Májek.* The article covers new changes in ACR Anti-Aircraft Protection Rocket Corps. Generally, we can say that there are no new ideas, but several new points of view, in which way to implement experience now gained, concerning running changes in Air Defence of the Czech Republic system. In this sense, the article summed up the knowledge for further discussion. The authors underline that one of the key factors of effectivity and resistance anti-aircraft protection seems to be in its mobility, i. e. its ability to make use of time, speed and space for effective accomplishment of

mission and both determine and describe methods of mobile activities procedure.

Shall We Have Integrated - Automatic Informational System in the Military? by *Col. Ing. Miloslav Strnad.* This article deals with the questions related to the development and operation of computer applications designed to cover activities of our armed forces. The Czech military has no data elements standards yet, nor other unification background, so the integrated system could not come into being and be used well. That's the very problem penetrating the whole text, especially as far as creating suitable organizational background, its acceptance, administration and management is concerned. In these days we haven't necessary assumptions for creating and operation integrated and consistent database within armed forces and parts of Ministry of Defence together.

HISTORY PAGES

The Sword of War was Forged in Soviet Russia by *Jan Petránek.* The author is the famous political commentator and journalist. In this revealing article writes about secret documents recently released in Russia. For many readers the disclosure of military ties between Russia and pre-war Germany would be probably surprise. The partner that profited most from those secret relations was probably Germany as it had been forbidden to build assulting armed forces by Versailles Peace Treaty after World War I.

Představení autorů tohoto čísla

Genmjr. Ing. Emil Antušák, nar. 1948, vystudoval VA v Brně, VA Frunze, VA GŠ v Moskvě a Mobile International Defense Management Course Postgraduate School, Monterey, California. Vykonával řadu velitelských a štábních funkcí, od října 1993 je ředitelem Institutu pro výzkum operačního umění, nyní Ústavu obranných studií AČR. Je členem vědecké rady VA Brno a členem redakční rady (RR) Voj. rozhledy. Publikoval v časopisech Mezinárodní politika a Vojenské rozhledy.

Plk. Ing. Peter Baráth, CSc., nar. 1954, v r. 1975 - 1979 studium na VA Brno, obor: inženýrská služba PLRV, 1982 - 1985 interní vědecká příprava na VA Brno, obor: operační a bojové použití vojsk PVOS. Služební zařazení: 1973 - 1982 funkce na stupni plrb, naposledy náč. štábu plrb. Od r. 1985 vědeckopedagogický pracovník katedry PVO VA Brno.

Annet Hogelingová, nar. 1970, studentka 6. ročníku Státní univerzity v Groningenu (Holandsko), specializace: Mezinárodní organizace. V únoru t. r. zpracovala materiál Výzkum důsledků integrace ČR do NATO. Poté požádala MZV ČR a MO ČR o umožnění stáže; tato uskutečněna od 3. 9. do 1. 12. 1994 v Ústavu obranných studií AČR, na závěr předán Certifikát. Její práce v angl. jazyce je uložena v knihovně ústavu.

Genmjr. Ing. Pavel Jandáček, nar. 1949, Vyšší vojenské učiliště ve Vyškově, VA Brno, VA GŠ v Moskvě, Univerzita strategických studií a obranné ekonomiky George C. Marshalla v Garmisch-Partenkirchenu. 1976-1986 náčelníkem operační skupiny a později náčelníkem štábu 3. motostřelecké divize. V roce 1988 velel 4. tankové divizi. Od r. 1989 do roku 1991 působil na velitelství Západního vojenského okruhu jako zástupce náčelníka operační správy a později jako náčelník operační správy. Od r. 1992 zastával funkci na GŠ jako zástupce náčelníka Hlavní operační správy a náčelník HOS, od r. 1993 zástupce náčelníka GŠ AČR.

Předseda redakční rady Vojenských rozhledů od roku 1993.

Plk. Ing. Josef Janošec, CSc., nar. 1951, vystudoval VA v Brně, obor geodézie a kartografie. Vykonával řadu odborných funkcí v topografické službě, ve vojensko-vědeckém oddělení správy rozvoje velení a vědy GŠ, byl vedoucím odboru systému řízení vědy, techniky, prognózování a výzkumu Institutu pro strategická studia AČR. Od října 1993 náměstkem ředitele IVOU GŠ AČR, nyní ředitelem odboru výzkumu voj. umění ÚOS AČR. Publikoval v časopisech Mezinárodní politika, Voj. rozhledy.

Plk. Ing. Vladimír Karaffa, CSc., nar. 1950, absolvoval VVŠ PV Vyškov - v r. 1973, obor: ekonomika armády - vševojskový týl, postgraduální studium na VA Brno ve stejné specializaci, v r. 1978 vědecká aspirantura tamtéž. V současné době je ve Vyšším akademickém kurzu GŠ na VA Brno. Vykonával funkce zástupce velitele pro týl pluku a motostřelecké divize a vedoucího katedry vševojskového týlu VVŠ PV Vyškov. Po dobu posledních tří let pracoval jako vědecký pracovník Institutu pro výzkum operačního umění GŠ, nyní Ústavu obranných studií AČR.

Ing. Ladislav Klíma, CSc., nar. 1936, VA Brno, je absolventem Mezinárodního manažerského kurzu v oblasti rozdělování zdrojů postgraduální školy vojenského námořnictva Monterrey (USA) v r. 1992. Prošel funkcemi na GŠ i MO, v r. 1991 - 93 zastával funkci náčelníka správy rozvoje vědy a techniky. Byl členem RR Voj. rozhledů a jich prvním odborným vydavatelem. V současné době pracuje jako občanský pracovník MO v oblasti rozdělování obranných zdrojů a rozvoje vědy. Publikoval ve vojenském odborném tisku.

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc., nar. 1949, absolvoval VA Brno, včetně VAK-GŠ. Prošel základními velitelskými funkcemi na taktických a štábními na operačních stupních velení, 2 roky

pracoval jako vědecký pracovník IVOU Brno až do jeho zrušení a od roku 1994 je pověřen funkcí zástupce vedoucího katedry řízení obrany státu, fakulty velitelské a štábní VA v Brně.

Ing. Karel Lukáš, CSc., nar. 1937, studoval obor voj. počítačů na VA Brno. Více než 10 let pracoval v oblasti údržby a rozvoje hardware počítačů, v dalších letech se střídavě věnoval oblastí informatiky a modelování jako samostatný vědecký pracovník, vedoucí kabinetu modelování, náčelník ÚVIS. Nyní pracuje v oddělení modelování ÚOS AČR. Publikoval v odborných vojenských časopisech a sbornících ze symposií a seminářů k simulaci pořádaných ČVTS.

Pplk. Ing. Vojtěch Májek, nar. 1956, 1975 - 1979 studium na VVTŠ Liptovský Mikuláš, obor: PVOS, 1986 - 1989 interní postgraduální studium na VA Brno, obor: velitelsko-štábní operačně taktický PVOS. Služební zařazení: do r. 1991 náčelník operační skupiny a zástupce velitele plrb, 1991 - 1993 samostatný vědecký pracovník IVOU - ISS Brno. Od r. 1993 dosud vědecko-pedagogický pracovník katedry PVO VA Brno.

Plk. Ing. Josef Němec, CSc., nar. 1942, absolvoval VA Brno - r. 1971, aspirantura tamtéž - r. 1976. Vykonával řadu velitelských funkcí: náčelník oper. odd. Správy ženijního vojska - do r. 1989, zástupce náčelníka ženijního vojska - do r. 1990, náčelník technické správy - do r. 1993, krátce náčelníkem ženijního vojska. V současné době je náčelníkem odboru operačního umění Ústavu obranných studií AČR. Pravidelně publikuje v odborných vojenských časopisech, včetně VR.

Jan Petráněk, nar. 1931, novinář, v letech 1951 - 69 komentátor redakce Mezinárodního života Čs. rozhlasu, 1961 - 62 korespondent Čs. rozhlasu v Indii, 1962 - 67 v Moskvě, 1972 - 92 topič

v Mitasu Praha, zahraničněpolitický komentátor Lidových novin, spolupráce s Českou televizí a rozhlasem.

Plk. Ing. Václav Svoboda, nar. 1941, ČVUT Praha, od r. 1964 - 68 pracoval jako programátor - analytik ve Státním výzkumném ústavu pro stavbu strojů. V r. 1968 se stal pracovníkem tehdejšího VzÚ 401 a zároveň vojákem z povolání, poté pracoval ve Výzkumném ústavu GŠ jako analytik a vedoucí pracovního týmu v oblasti matematického modelování, řešení otázek odolnosti systému velení, vědecké podpory oper. propočtů a metodologie vědecké práce. V r. 1922 přešel na MO a od r. 1993 pracuje v oblasti strategického plánování, nyní ve funkci náčelníka oddělení strategického plánování OSP GŠ AČR.

Plk. Ing. Miloslav Strnad, nar. 1935, vystudoval VA AZ Brno, působil ve v. ú. 401 na počítačových aplikacích týlového zaměření. V roce 1971 byl z armády z pol. důvodů propuštěn. V civilním zaměstnání pracoval v různých funkcích při vývoji a implementaci aplikačního programového vybavení převážně ve stavební výrobě. V roce 1990 se v rámci rehabilitace vrátil zpět do činné služby. Jeho publikační činnost je zaměřena převážně na praktické otázky projektování a spolehlivého provozu počítačových aplikací.

Plk. Ing. František Valach, CSc., nar. 1947, absolvoval VA Brno, aspirantura tamtéž v roce 1988. Do roku 1990 vševojskový operátor ve štábu bývalého Západního vojenského okruhu v Táboře, od r. 1991 vedoucí oddělení strategického plánování správy strategického rozvoje MO, nyní zástupce náčelníka odboru strategického plánování GŠ AČR. Publikoval v časopisech Vojenské rozhledy a Vojenský profesionál.

Contents

From the Editor	3
Col. Ing. Václav Svoboda Defensive Strategy and Modern Army	6
Maj-Gen Ing. Emil Antušák Institute for Defence Studies ACR	16
Lt. Col. Ing. Josef Janošec, CSc. Assumed Strategic Changes in the Military Art and their Economic Potenciality	19
Ing. Karel Lukáš, CSc. Modelling Trends in the Military	22
Col. Ing. František Valach, CSc. Ideas for 21st Century Armed Forces Pattern	30
Annet Hogeling Partners, or Allies?	41
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Military School System Reconstruction: Some of the Starting Points	49
Ing. Miloš Janda Noncommissioned Officer: Professional Career Guide	60

OPERATIONAL ART

Col. Ing. Josef Němec, CSc., Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Defensive Operation: Preparation and Procedures	67
Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. As to Some Command and Control Problems	78

OPINIONS AND CONTROVERSY

GSO Col. Ing. Milan Kubeša, CSc. As to Armed Forces Command in Time of Peace and War	85
Lt. Col. Ing. Peter Baráth, CSc., Lt. Col. Ing. Vojtěch Májek Anti-Aircraft Rocket Combat Use: Some Aspects	90
Col. Ing. Miloslav Strnad Shall We Have Integrated - Automatic Informational System in the Military?	93

HISTORY PAGES

Jan Petránek

The Sword of War was Forged in Soviet Russia: Red Army and Reichswehr

97

INFORMATION SERVICE

Lt. Col. Ing. Josef Janošec, CSc.

CSCE Symposium

105

Col. (ret.) Ing. Milan Sládeček, DrSc.,

Col. (ret.) Ing. Karel Štěpánek

Technology War

(Gulf War As Time Went)

110

White Books on Security

120

War of Arms, or People?

125

Combined Forces Project

129

War and Humanity

134

PERSONAL DATA

Divisioner in memoriam František Bláha

136

English Annotation

139

Who is Who in this Issue

142

English Table of Contents

144

Obsah

Slovo vydavatele	3
Plk. Ing. Václav Svoboda Defenzivní strategie a moderní armáda	6
Genmjr. Ing. Emil Antušák Ústav obranných studií AČR	16
Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc. Předpokládané strategické změny ve vojenství a jejich ekonomický rozměr	19
Ing. Karel Lukáš, CSc. Směry rozvoje modelování ve vojenství	22
Plk. Ing. František Valach, CSc. Náměty pro model armády 21. století	30
Annet Hogelingová Partneři, nebo spojenci?	41
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Některá východiska k přestavbě systému vojenského vzdělávání AČR	49
Ing. Miloš Janda Kariéra poddůstojníků a praporčků	60

OPERAČNÍ UMĚNÍ

Plk. Ing. Josef Němec, CSc., plk. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Příprava a vedení obranné operace	67
Plk. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. K problematice velení a řízení	78

NÁZORY, POLEMIKA

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. K velení vojskům v míru a za války (ohlas na článek ve VR 9/1994)	85
Pplk. Ing. Peter Baráth, CSc., pplk. Ing. Vojtěch Májek Některé aspekty bojového použití protiletadlového raketového vojska	90
Plk. Ing. Miloslav Strnad Budeme mít v resortu obrany automatizovaný informační systém?	93

Z HISTORIE

Jan Petránek	97
Fašistický meč byl vykován v SSSR: Rudá armáda a reichswehr	

INFORMACE

Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc.	
Symposium KBSE	105
Plk. v zál. Ing. Milan Sládeček, DrSc., plk. v zál. Ing. Karel Štěpánek	
Válka technologií (o válce v Perském zálivu s odstupem času)	110
Bílé knihy o obraně	120
Válka zbraní, nebo válka lidí?	125
Projekt smíšených kombinovaných ozbrojených sil	129
Válka a lidskost	134

PERSONÁLIE

Divizní generál in memoriam František Bláha	136
Anglické anotace	139
Představení autorů tohoto čísla	142
Obsah v angličtině	144

VOJENSKÉ ROZHLEDY

